

Vervolg Bruna's Bibliotheek

C. N. en A. M. Williamson, De Huwelijksdag
C. N. en A. M. Williamson, Jim Beckett's
verloofde.
C. N. en A. M. Williamson, Vrouwenlist.
C. N. en A. M. Williamson, Graaf Ricardo
alias Richard Power.
Dora Musbach, Het schoonzusje.
Heinz Tovote, De laatste Schrede.
Harald Mac, Grath, De man op den Bok.
Osc. T. Schweriner, Met verzegelde orders.
Rudolf Stratz, Zijn Engelsche vrouw.
Rudolf Stratz, Het licht uit het Oosten.
A. M. C. Storm van Leeuwen-van Hoytema,
Marregie.
Gysitbe Lemche, Offers oer zonde.
Marie Hoeffelman, De pastorie van Argentière.
Marjorie Bowen, Het brandglas.
Marjorie Bowen, Een Heldenkoning.
Thérèse Hoven, Avanti.
C. A. Birmingham, Dr. O'Grady en zijn
verloofde.
Juan Valera, Roeping en Liefde.
Zane Grey, De wilde jacht.
Zane Grey, Goudoorst.
Mr. Dr. J. Wackie Eysten, Ondergang.
Jac. v. d. Klei, Sietske.
L. H. P. Strafschuldigen.
G. H. Priem, De race met den dood.
G. H. Priem, De stomme passagier.
G. H. Priem, De man met den Kaftan.
G. H. Priem, Op den Hilhuize.
Cl. Viebig, De Roode Zee.
Hans von Possendorf, Kapitein van Holtens
laatste Reis.

Prijs gecartonneerd, in fraai
kleurenomslag f 1.—

BRUNA'S BIBLIOTHEEK

Met deze serie wordt beoogd het lezend publiek voor weinig geld een
aantal goed geschreven romans te geven van de beste Binnen- en Buiten-
landsche schrijvers. De boekjes verschijnen in cartonnen bandje met fraai
geïllustreerd stofomslag en vormen een sieraad voor iedere Bibliotheek.

Prijs gecartonneerd in fraai kleurenomslag f 1.—

Georges Carpentier, Mijn loopbaan
als bokser.
G. J. Boveland, Onder de Gele Banier.
Mr. L. H. J. Lamberts Hurrel-
brinck, Paria's.
David Lyall, Het verloren Tehuis.
Id. Tusschen twee vuren
Id. Andermans Geld.
Id. Niet door menschenhanden ge-
bouwd.
Id. De gouden Band.
Sutcliffe, Haar Offer.
Bloem, Het ijzeren jaar, 2 deelen.
Id. Volk tegen Volk, 2 deelen.
Id. Smeden der Toekomst, 2 deelen.
Footner, Jack de Zanger.
Id. De Dubbelganger.
Id. Een Liefde in de Wildernis.
Id. Het Miljoenen Testament.
Kerruish, Miss Haroen-All-Rasjid.
W. J. Locke, Terug in het Leven.
Id. Eindelijk Geland.
R. Springer, Debora.
Jean Webster, Van alles over Pèter.
Ruby M. Ayres, Het meisje van
Hiernaast.
M. Barnes-Grundy, Marg. wondere
jaar.
James Welsh, De Onderwereld.
Noelle Roger, De nieuwe zondvloed.
Schumacher, Lady Hamilton's
Liefdeleven.
Id. Lord Nelson's Laatste Liefde.
D. Duncker, Een Liefdesdylle
van Lodewijk XIV.
Id. Markiezijn de Pompadour.
Galsworthy, Het Geluk der Rijken.
Id. Het Onbereikbare.
Id. Zwaar beproefd.
Id. In Ketenen.
Id. Te Huur.
Zane Grey, Betty Zane.
E. Benson, De Geheimzinnige Ta-
lisman.
Mr. H. L. J. Lamberts Hurrelbrinck,
Het Beulsjong.

Verkrijgbaar in alle boekhandels, kiosken en stations-boekhandels.

W. J. Locke, Liefde's Zegepraal.
Id. Stella Maris.
Robert Hichens, Bella Donna.
Id. De vrouw met den Waaiër.
Elinor Glyn, Drie weken van
liefde, 2e druk.
Id. Ambrosine.
Id. Halcyone.
C. N. en A. M. Williamson, De
Verdwenen Bruid.
Id. Het schelm van het Parel-
snoer.
H. v. Possendorf, Het verloren Lied.
Id. De tijger van het Mercato.
O. Wohlbruck, De gouden Kroon.
Tom. Ajam, De Muiltierij op de
Holmesdale.
Marj. Bowen, De Adder v. Milaan.
Ethel M. Dell, Als een Adelaar.
Ethel M. Dell, Ruitenboer.
Ethel M. Dell, De rotsen van
Valpre.
Jack London, De Kruistocht van
de Meteor.
H. Rider Haggard, De Waarzeg-
ster.

BRUNA'S
BIBLIOTHEEK

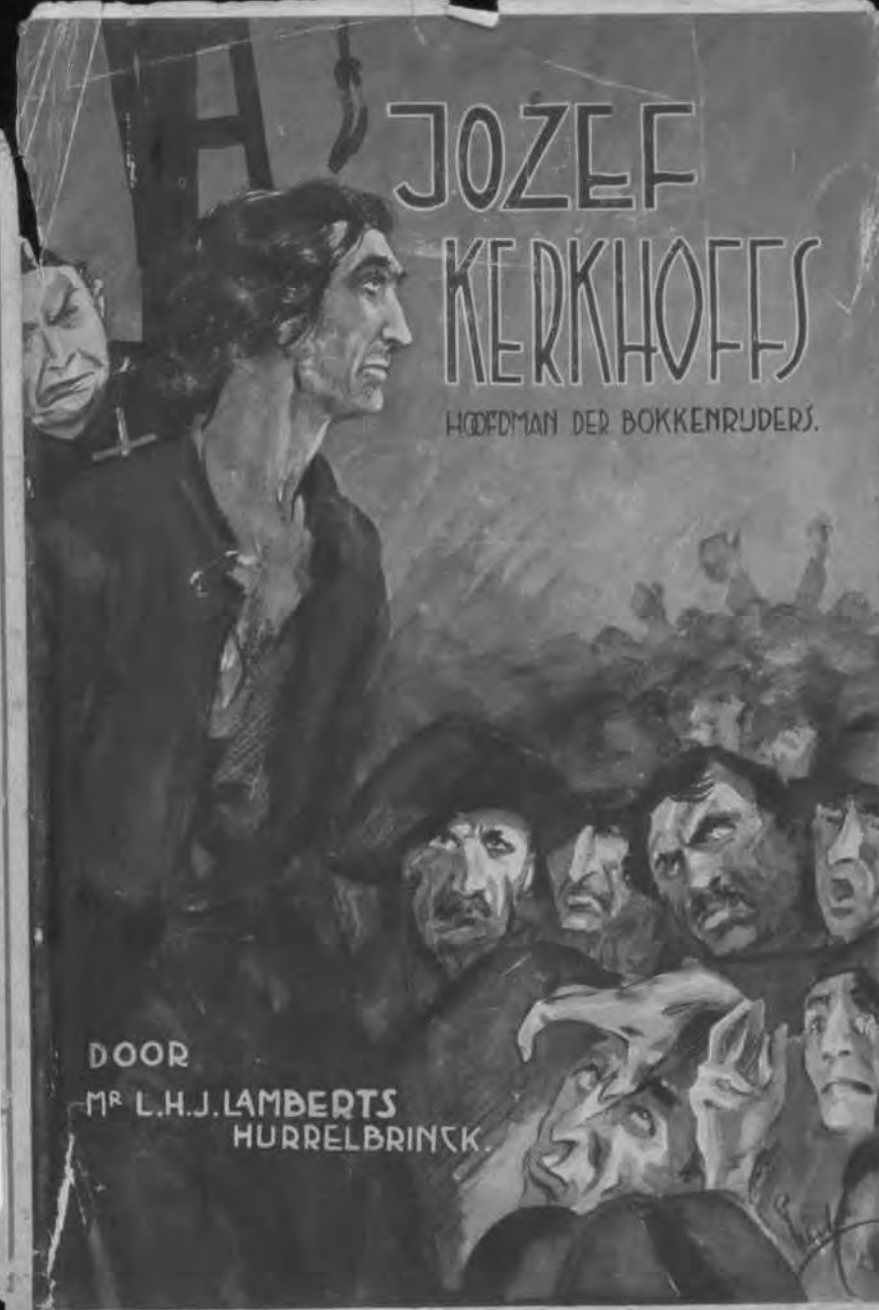
JOZEF
KERKHOF'S
DOOR
MR. L. H. J. LAMBERTS
HURRELBRINCK

f 1.25

2.375.375

UTRECHT

In Bruna's Bibliotheek zijn
verschenen:

E. Temple-Thurston, De stad der verbeelding.
E. Temple-Thurston, De tuin der herrijkenis.
E. Temple-Thurston, De appel uit den hof.
E. Temple-Thurston, De hoogste wensch in de
wereld.
E. Temple-Thurston, Sally Bishop.
E. Temple-Thurston, Waan.
E. Temple-Thurston, Betovering.
E. Temple-Thurston, Een levensweg.
James Lane Allen, Het onzichtbare koor.
Gene Stratton-Porter, Sproetie.
Robert Hichens, Als vrouwen man worden.
Jack London, Onder de goudgravers.
Jack London, Sport.
Jack London, Een ongelikte beer.
Jack London, Onder koppensnellers.
Jack London, In tweestrijd.
Jack London, De muiterij op de „Elsinore”.
Jac. Reyneke van Stuwe, Schaakmat.
Elinor Glyn, Een liefde in Rusland.
Elinor Glyn, De levensloop van Kath. Bush.
Elinor Glyn, Duur betaald.
Elinor Glyn, Langs rotsen en klippen.
Elinor Glyn, Het Huwelijk van Lady Tancred.
Olive Wadsley, De Groote Vlam.
Edward Stilgebauer, De Koningin van de
Modebadplaats.
Tomajam, De liefde van een Zeeofficier.
J. Rietema, Zijn tweede vrouw.
Karl Rosner, De Koning.
C. N. en A. M. Williamson, De Cowboy-gravin.

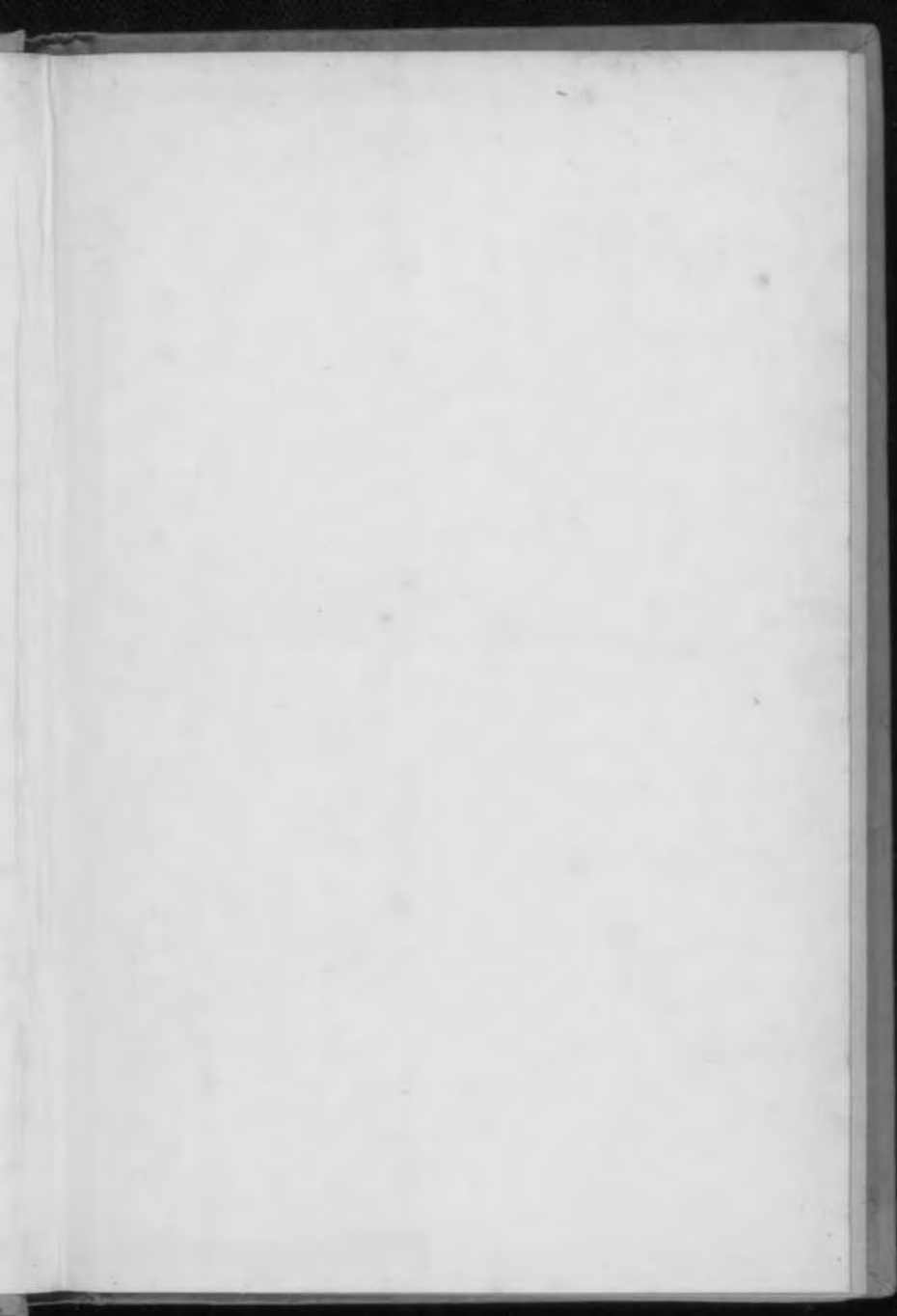
Prijs gecartonneerd, in fraai
kleurenomslag f 1.—

Koninklijke Bibliotheek

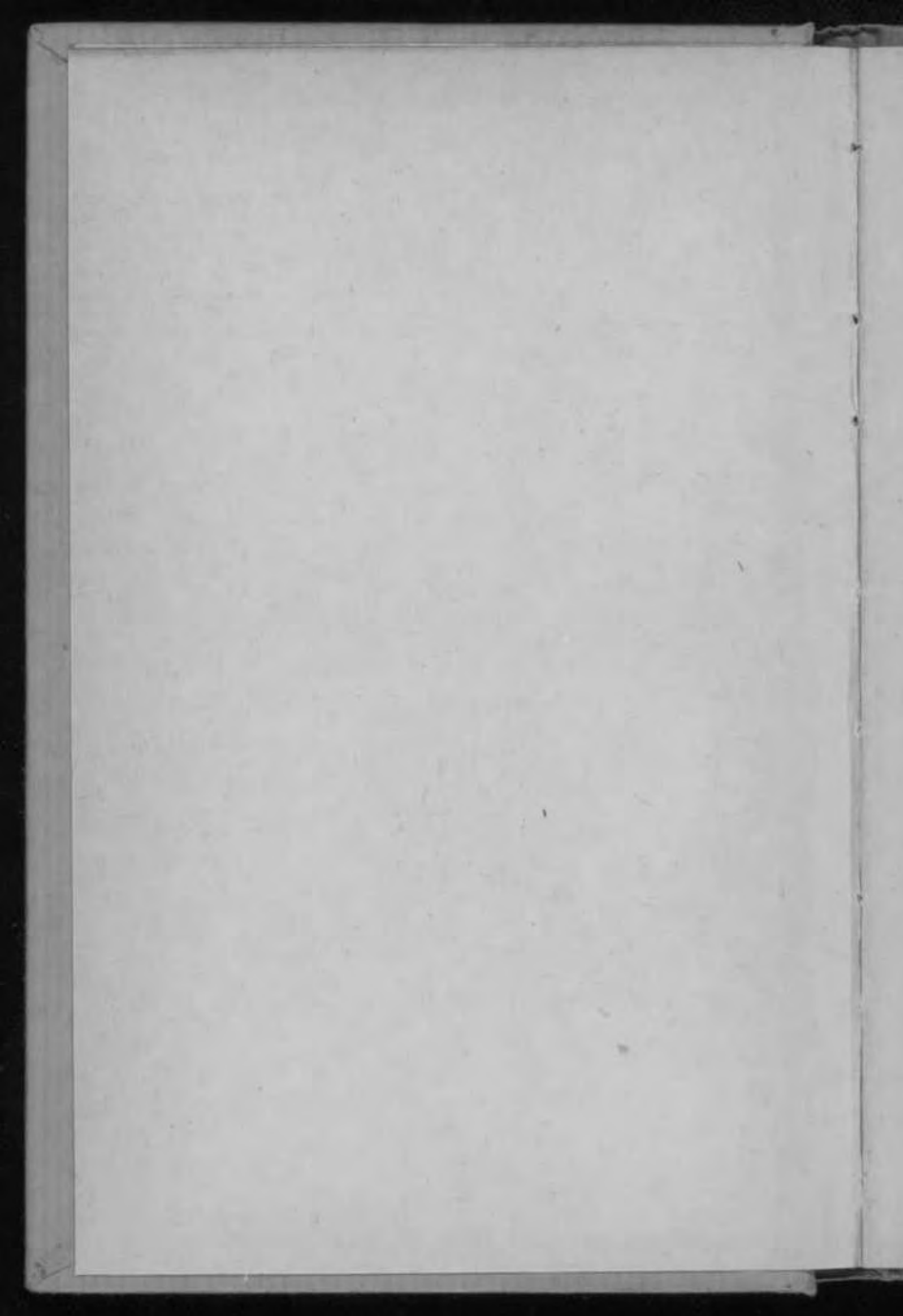

2662 7056

JOZEF KERKHOFFS
HOOFDMAN DER BOKKENRIJDERS

BRUNA'S BIBLIOTHEEK

JOZEF KERKHOFFS

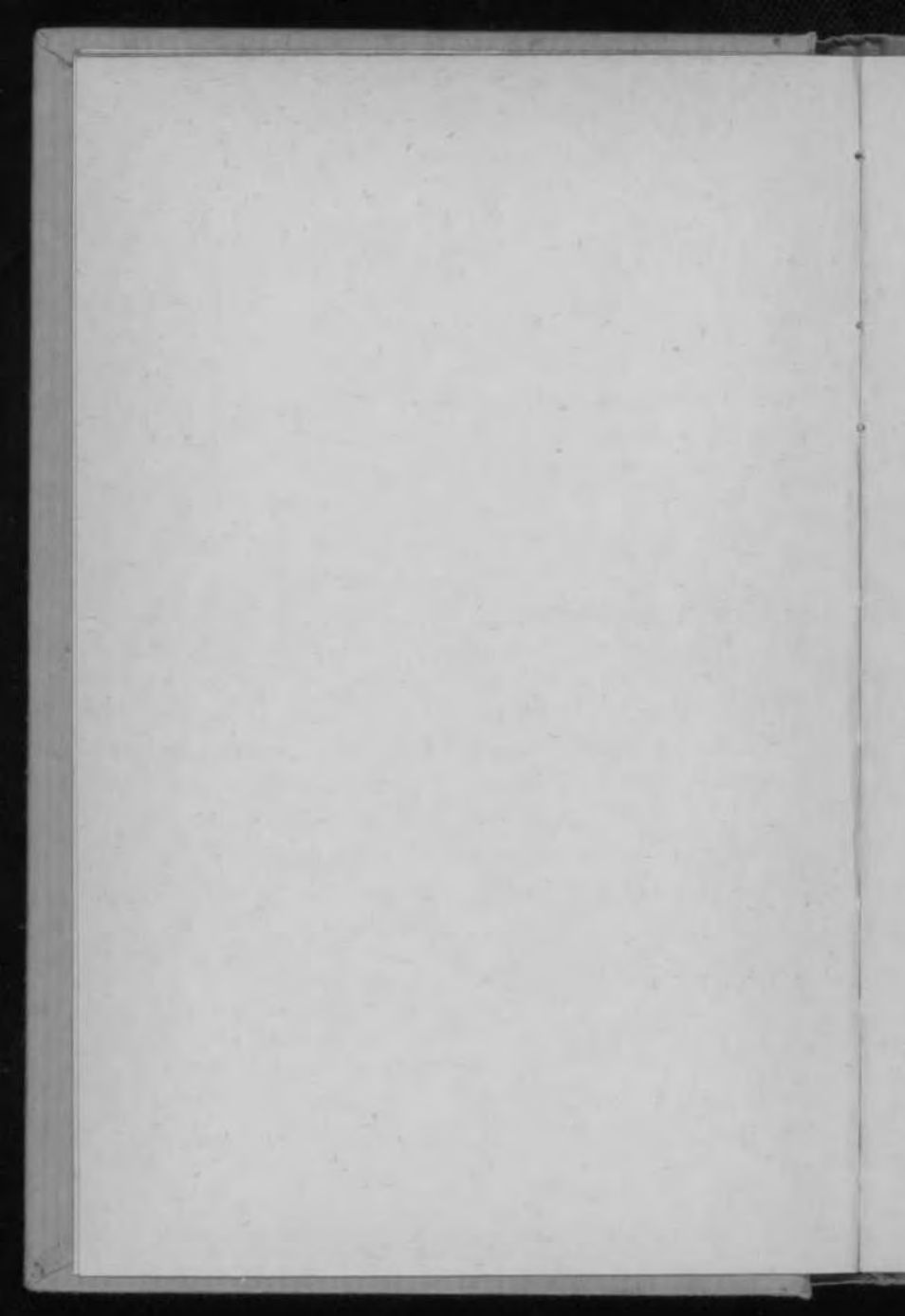
HOOFDMAN DER
BOKKENRIJDERS

DOOR

Mr. L. H. J. LAMBERTS HURRELBRINCK

A. W. BRUNA & ZOON'S UITGEVERS MIJ. — UTRECHT

Kleine, spitse, hunne gouden geluiden verspreiden-
de kerktorens, zonbeschenen als glinsterende zwarte
naalden, priemend in de helder blauwe luchten, ver
boven de roode pannen-daken van omvangrijke hoe-
ven, als vurige plekken, schitterglanzend tusschen het
groen gebladerte van breedgestamde linden en rui-
schende populieren.

Weiden met sappig gras, waarin tallooze paarden,
koeien en lammeren, als kleine, nietige, beweegbare
bruine, zwarte en witte vlekken; velden en akkers,
overtogen met de hooge stengels met gouden aren,
golvend heen en weer, door zachte zephyrs bewogen,
onmiddellijk begrensd door breede vierkante vlakten
van zilver en rose gebloemd aardappelloof, van spich-
tige kanten wortelvarens, van lila klaverbollen, van
glimmende bietenblaren, van gelige olieknopjes, ont-
zaglijk kleurig tapijt, waartusschen pretmurmelend
riviertjes en beken stroomen, als kwikzilverige draden
zich slingerend in tallooze bochten en wendingen
onder de kromverdraaide knotwilgen met de in de
goudbeschubde golfjes lange neerhangende slierten.
En op die velden en akkers tallooze mannen en vrou-

wen in gestagen arbeid, half cirkelend hunne gewette zeisen, tot schoven bindend de neergestorte aren, met naarstige handen rukkend uit den schoot der aarde de daarin verborgen schatten.

Vroolijke, opgewekte zangen, welke als juichkrenten galmen te midden der dalen, tusschen de keten der heuvelen, welke als ontzaglijke groene velden voortrollen over het diepe landschap en op welker kruinen zich verheffen fier en trotsch majestueuze kasteelen met erkers en kanteelen.

In de verte hooge, stompe torens, als dreigarmen uit den zwarten grond geheven, de schoorsteenen, waaruit blazende, hijgende rookwolken, waartusschen wirlend en springdansend de gouden stervonken; lange rijen van wagens, hoog opgestapeld met glimglinsterende steenblokken; onheilspellend geluid van doffe klanken, geraas en gestamp van machines, gegil van hooge fluiten, knarsend geratel van kettingen en daar beneden in het ingewand der aarde, duizende en duizende arbeiders, slavend en zwoegend, houwend en stekend het zwarte goud uit de diepe schachten en groeven.

Op de breede gepolijste asphaltwegen, omzoomd door kokette witte mergelhuisjes der boeren en de weelderige buitenverblijven, te midden van sierlijk aangelegde parken der stedelingen, tal van zwaar beladen voertuigen, van in snelle vaart voortratelende

autobussen, van zacht voortglijdende wielrijders en van de naar de markten zich begevende of vandaar terugkeerende voetgangers.

Voorspoed, welvaart van vroolijke, arbeidzame bevolking, welke hier hun stempel hebben gedrukt.

Zóó, hetgeen thans onze dorpen in den Zuidelijken oosthoek van Limburg den vreemden bezoekers te aanschouwen geven.

Geheel anders die toestanden in de helft der achttiende eeuw.

Een waas van triestige, treurende verlatenheid over het geheele land — een doodenakker, waarop loom, mat, met onwillige, vermoeide schreden enkele levensden zich voortbewegen.

Voor het groote meerendeel verbrokkelde hutten, als met slordige, onachtzame hand neergeworpen in de nabijheid van een bouwvallig kerkje met groezelige muren en bleek blauwig leien torentje; leemen krotten, tegen instorten behoed door in de wanden als spinneweb in alle richtingen zich kruisende, half vermolmde palen, zooveel mogelijk beschut tegen regen en winden door gore-mosbeplekte strooien daken, als vieze, giftige paddestoelen uit den gebarsten korst der aarde opdoemend — de akkers braakliggend onder groen tapijt van onkruid, waartusschen sprieterig, armzalig de schaarsche veldvruchten.

De enkele magere paarden en koeien met ingevalen flanken als leege zakken tusschen de beenderige, waggelende pooten; de bewoners met verschoten rafelkleeren om de krachteloze lijven en gebogen ruggen, met de fletse, levenlooze oogen, turend naar die armoede, naar dat gebrek en ellende, die van alle zijden hun toegrijnzen. Hier en daar nog een van steen opgetrokken huis, de woning van een schepen of anderen notabele van het dorp.

Soms, breed, omvangrijk kasteel met stevige hechte muren, omgeven door diepe grachten, slapend onder de groene deken van wier en kroos, de residentie van den landheer, van den gebieders van dit graafschap of van deze heerlijkheid.

Een volslagen apathie, een moedeloosheid op elk gelaat, wit, bleek als een doodenmasker.

Waarom zullen zij bebouwen hunne landerijen, waarom weer vruchtbaar maken hunne akkers? Als hunne schuren weer gevuld zullen zijn, hunne stallen vol vee, als zij hun graan en beesten te gelde zullen gemaakt hebben, dan zullen de Bokkenrijders, de door God verdoemde dieven, roovers en moordenaars hen des nachts overvallen, hen pijnigen, mishandelen, met stevige koorden gebonden hen neersmakken met de bloote voetzolen voor gloeiend vuur, tot ze onmachtig, weerloos, tengevolge dier afschuwelijke martelingen, hun de schuilplaats zullen moeten

aanwijzen van de met zooveel zorgen en opofferingen gespaarde penningen.

Waarom dan arbeiden, waarom werken, als al die arbeid, al dat werk zal zijn ten bate van God en zijne Heiligen vergeten schavuiten.

Kerkrade, ressorteerend onder het gebied van 's Hertogenrade in het Overmaasche, heeft in den loop der eeuwen tal van heeren gekend; het heeft toebehoord aan de hertogen van Limburg, aan die van Braband, aan die van Gulik, aan den koning van Spanje, aan de algemeene Staten van Holland; thans, na het barrière tractaat van 1713, maakt het deel uit van de Oostenrijksche Nederlanden.

Hier in afwijking met omliggende dorpen nog een zekere welvaart.

Die welvaart vindt haar oorsprong niet in landbouw en veeteelt, zooals in vroeger eeuwen, maar veeleer in het bezit der steenkolenmijnen, de oudste van ons werelddeel, in den aanvang door monniken ontgonnen.

Hier dan ook hechtere, betere onderhouden woningen als uren ver in den omtrek; hier de bewoners, sterker, krachtiger, ten gevolge van betere voeding, van doelmatiger huisvesting, van warmere kleeding; hier niet dat nijpend gebrek, die pijnigende honger en

toch . . . toch in geen enkel dorp het aantal der Bokkenrijders zoo groot als hier. ¹⁾)

't Waren ellendige boosdoeners en misdadigers, die in kapellen gehouden bijeenkomsten, met heiligschennende ceremoniën gepaard, God en de Heilige Maagd hadden afgezworen, zich met den Satan hadden verbonden, hun ziel hem hadden verkocht onder voorwaarde, dat hij hen in donkere nachten op bokken door de luchten zou voeren om hunne misdaden te plegen in oorden, soms uren ver verwijderd van hunne woonplaatsen; ²⁾) vandaar hunne naam „de Bokkenrijders“.

¹⁾) In een rijmkroniek aan deze bende gewijd, bestaande uit een zestigtal achtregelige strophen, gedrukt te Keulen bij Nicolas Nagel in het jaar 1774, vinden wij:

Doch von Dörfern keins gefunden,
Wo der Schelmen gröszre Zahl
Als zu Kirchrath sind gebunden.
Bei die dreiszig für diesmahl
Ihrer mehr werd man nog fangen
Um zu legen in die Bänd
Wann nur diese sind gehangen
Oder anders bracht zum End.

De Schrijver.

²⁾) In de zooeven door ons aangehaalden rijmkroniek lezen wij:

„Ja, so böß sind sie gewesen
Von solcher Vermessenheit
Wie im Protocoll zu lesen
Das sie thaten solch ein Eid:

't Moeten er velen, zeer velen zijn, wel vijfhonderd mannen en vrouwen, zooals algemeen werd beweerd, maar wie... wie?

Wie waren de ketters, de Godloochenaars, de duivelsvrienden?

Niemand, geen enkele der inwoners, die niet getrouw zijn kerkelijke plichten waarnam en toch... in dienzelfden Godstempel, waarin zij knielden voor het altaar, zij, de braven, de werkelijk geloovigen, die den Heer om ontferming smeekten, Hem om steun en hulpe baden in hun bangen nood, moesten ook geknield neerliggen die anderen, die ellendige huichelaars... maar wie... wie van die allen met hunne rozenkransen om de polsen, met hunne Onze Vaders en Wees Gegroet Maria's prevelende lippen.

En onwillekeurig doemen op in hun brein gedachten, verschrikkelijke, afschuwelijke gedachten — zou hun knecht... hun neef... hun broer... hun man... en snel weer dat lippengeprevel „Onze Vader, die in de Hemelen zijt” om te verdrijven, te verbannen uit hun geest die met helsche pijnen hunne harten en zielen martelende denkbeelden. Huiverende angsten

Christum Jesum ich absage
Und dem Teufel falle zu
Christi Mutter von mir jage
Jetzt frey morden stehlen thue.”

De Schrijver.

bij lichten dag; de man, de broeders durven schier hunne woningen niet verlaten uit vreeze voor vrouwen en zusters en des nachts een voortdurend slapeloos waken, een met ontstellenden schrik opspringen van hunne legersteden bij het minste geruisch, bij het gekraak van ouden kast, bij het schuifgeritsel van een muis, bij het geblaf van een hond.

Een duldeloos, zenuwdoodend lijden.

Zoo jaren en jaren.

De enkele schutten in de dorpen zijn niet bij machte de hand te leggen op deze voor geen doodslag, voor geen moord terugdeinzende schavuiten; men fluistert zelfs, dat ze hen lafhartig ontwijken.

Soms na weer gepleegde inbraak in bedehuis, waar ze de offerblokken hebben geledigd, de kerk-sieraden hebben geroofd, de heilige hosties vertreden of na brutale geweldpleging op de bewoners van rijke hoeven, gepaard met gruwelijke mishandelingen tot dat dezen den gemaskerden roovers hebben gewezen de bergplaatsen hunner gelden, is de drossaard of schout gekomen met enkele soldaten uit de naast-bijgelegen garnizoenen, hebben een gerechtelijk onderzoek ingesteld, hetwelk echter nooit tot eenigen uitkomst heeft geleid, want beweerde ook al een der beroofden een of meer zijner aanvallers te hebben herkend, dan bleek dat dezen zich tijdig aan de ver-

volging hadden weten te onttrekken door ijlings de vlucht te nemen naar het slechts enkele uren verder gelegen graafschap of vrijheerlijkheid met eigen jurisdictie, waar de hoven van vreemd territoir hen niet konden achterhalen.

Eindelijk, eindelijk dan toch eenig licht in deze duisternis. Den 7den Januari 1760 mocht een brouwer met hulpe zijner knechten er in slagen zich meester te maken van vijf mannen en twee vrouwen, dronken neerliggend bij de vaten bier, waaraan zij zich vergast hadden.

Bijna tegelijkertijd werden twee mannen gevangen genomen, welke zich schuldig gemaakt hadden aan het stelen van linnengoed, dat ergens buiten te bleeken lag. Dezen, twee broeders, Johan en Peter Douven genaamd, bewoners van het dorp Merkstein, hadden eveneens, op de pijnbank uitgestrekt, tot exoneratie van hun conscientie, zooals de protocollen luiden, bekend leden der bende te zijn en tal van gezellen verraden, welke op hun beurt gevangen en gefolterd, weer andere lotgenooten de justitie in handen leverden.

Dientengevolge hadden in enkele jaren tijds niet minder dan negen en zestig dezer boosdoeners hun euvel daden geboet aan de galg, op het rad of op den brandstapel.

Toch vermochten deze zware straffen, deze gruwe-

lijke folteringen geen schrik en ontsteltenis te brengen in de zielen der booswichten.

Plunderingen van kerken, beroovingen van hoeven, het vermoorden van rijke ingezetenen en kerkdienaren duurden voort.

En zij, de Bokkenrijders niet de eenigen, die ramp en ellende verspreid hebben over deze landen, niet de eenigen, die verwoest hebben den voorspoed der bewoners, niet de eenigen, die hen tot ondergang hebben gedoemd. Nog andere roofgierige benden, welke deze streken overstroomden, soldaten van vreemde legers, welke het koren uit de schuren, het meel van de zolders, het vee uit de stallen haalden, plunderingen, waartegen de bewoners niet den moed hadden zich te verzetten, wijl de daders die geweldensrijen pleegden op bevelen van hooger hand, van de gebieders dezer landen, onder den naam van fourageering voor de onder hunne vaandels dienende krijgslieden.

Groot, breed huis in de hoofdstraat van Kerkrade. Hooge stoep met aan weerszijden glanzende ijzeren staven, welke leiden naar de zware, groene deur met den ijzeren klopper in den vorm van een dolfin, waarboven in blauwen steen gebeiteld:

P H D

MDCXXVI

F K

et

M C

M v B

B v O

beginletters van het „*Pax huic domui*” van „*Frans Kerkhoffs en Monica Custers*”, de bouwers dezer woning, tevens de voorouders der huidige bewoners, verder van: „*Maria van Bijstand, bid voor ons.*”

Geheel in overeenstemming met het uitwendige ook het inwendige, getuige van Godsdienstzin en christelijk gelooven.

Aan de wanden van elk der ruime vertrekken kleurige gravures met bruine of smalle gouden randen, omlijste voorvallen, aan de Heilige Schrift ontleend, als de lotgevallen van den verloren zoon, van Abraham zijn kind den Heere offerend met daarboven zwevenden engel, welke het reeds opgeheven zwaard weerhoudt, van den slang, den valschen loerkop tusschen de bolle, felroode appelen van dikgestamden boom in verleidend gesprek met Eva, den blooten rug en beenen schier verborgen onder de lange, weelderige haren.

Boven elke deur, in elk vertrek een Christusbeeld, de voeten rustend op tinnen wijwaterbakje, te midden van gewijde palmtakjes.

De woonkamer met de zware tafel in het midden, omgeven door breede leunstoelen van kerselaren hout, waarboven, aan ijzeren draad gevestigd, een

sierlijk gesmeede lustre, waarin dikke reutekaarsen, met afdruipeende vetknobbels.

Terzijde van houten schoorsteenrand onder ronde spiegel hangt een met op zwart fluweel geborduurde bloemen versierd boekenrek, bevattend de Mechelse catechismus, de Zieletrooster, de zendbrieven van Jan van der Linde, de handpostille van pater van Cochem, de werken van pater Poorters; naast de vier Heymons kinderen, Tijl Uilenspiegel en Reinaert de Vos, de eenige boeken, welke te dier tijden in onze Limburgsche dorpen den Godvruchtigen bewoners in handen kwamen.

Heden groot feest in dit huis; 't zal morgen de Mei zijn van den huidigen eigenaar, van Drikus Kerkhoffs, schepen te Kerkrade.

Een flinke, forsche, zestigjarige man.

Donkere oogen, onder dikke booggewelfde wenkbrauwen, welke ernstig staren onder den kleinen, harigen drieteut, welks boorden door paardenharen strikken boven den bol aan elkaar zijn gehecht; de slapen tot even onder de ooren verborgen onder grijzende bakkebaarden, teeken, dat hij in vroegere jaren zijn krijgsmansplichten heeft vervuld; een lang, veel kleurig gebloemd camisool, versierd met lange rijen van koperen knopen onder den bruinen lakenschen jas; uit de zakken bengelen zware gouden horlogeket-

ting met sleutels en brelokken op den broek van manchester trijp, onder de knieën gesloten door zilveren gespen; zwarte fijn wollen kousen, zich verliezend in lage glimschoenen, welke eveneens prikken met zilveren gespen.

Naast hem zijn vrouw met van vreugde tintelende oogen in het blijde gelaat, waarmede zij in fieren trots aanschouwt den algemeen geachten, gerespecteerden man, zooals bewijzen al de bloemen en ruikers in bonte vazen, prikkend op schoorsteen en tafel, gebracht door den drossaard, door den schout, door zijn collega's de andere schepenen, door al de notabelen van het plaatsje en allen verzeld van den wensch.

„Schepen 't is van aovend, de aovend

En mörge de daag.

Dat ich uch besteke maag.

Ook zij gedost in haar rijkste kleedij.

In stede van de zwarte muts, het zoogenaamd nevelskapje, heeft zij thans het hoofd bedekt met kanten kornet, waaronder het haar, in het midden geschegeld, te voorschijn komt; de kleine doek, plagge genaamd, kruiselings over de borst gespeld en de katoenen rok hebben heden plaats moeten maken voor het lijfje met lange slippen en tirtië japon.

Tegenover hen hunne drie zonen.

Peter Kerkhoffs, een man van reusachtige lichaamsbouw, in wijden wollen flankert en korte culotte,

waaronder blauwe hosen; de omvangrijke nek met talrijke opgezwollen aders doorploegd, de breede schouders, de forsche polsen, verraden een Herculische kracht; hij is de koster van het plaatsje Höngen in het land van Gulik.

Hij is in druk gesprek met zijn broer Balthasar, die een lederhandel drijft in Merkstei, niet zoo groot, niet zoo breedgeschouderd, maar levendiger, door-dringender de zelfbewuste blikken, waarmede hij rondom zich staart; gulle, vroolijke lach, welke hij telkens uitschatert, bij de verzekering, dat hij content kon zijn dit jaar; 't is hem goed gegaan met zijn negotie, al heeft hij het niet altijd gemakkelijk gehad; ze hebben hem de pattacons en souvereinen niet op een zilveren schotel thuisgebracht — om de weerlicht niet; hij heeft bij strenge vorsten, bij klaterenden regen en loeiende orkanen met zijn kar en paard soms ver, heel ver moeten reizen tot diep in het Pruisens en hoog op in het Staatsch tot in het Overkwartier toe, menigen nacht moeten slapen op een bos stroo in een schuur — maar afijn — met op je bed te blijven liggen of bij den haard op een stoel te zitten, kreeg je den buidel niet vol — dat had vader hem af geleerd, toen hij nog een kind was.

En heb je nooit met de Bokkenrijders te doen gehad, hebben die je het nooit lastig gemaakt, heeft Peter hem gevraagd.

„Lastig lastig,” met kort schouderophalen „neen dat niet precies; wel zijn eens op donkeren nacht, vlak bij de Sint Linnens ¹⁾ kapel twee kerels bij mij gekomen om mij den weg te vragen naar Heerlen; ofschoon ik in de duisternis hun gezichten niet kon zien, heb ik toch duidelijk de stem van een hunner herkend: 't was die van den afdoener ²⁾ uit Oirsbeek.

Waarom vraag je me dat Crapels, als je het zelf net zoo goed weet als ik, heb ik hem geantwoord, tegelijk mijn twee pistolen van onder mijn flankert te voorschijn halend, waarop beiden, zoo gauw als ze konden, de kuitten hebben genomen.

„En heb je dat nooit aangegeven?”

„Aangegeven... neen, dat niet precies; wel heb ik er met den schout over gesproken, maar die antwoordde mij, dat het mij niks zou geven, als ik niet kon verklaren zijn gezicht te hebben gezien — alleen op de getuigenis van een stem herkend te hebben zou geen enkel tribunaal een veroordeelend vonnis durven uitspreken, vooral niet als er tien, twintig getuigen zouden opkomen om met opgestoken vingers te bezweren, dat ze in denzelfden nacht met den kerel in compenie waren geweest op een plaats, uren ver verwijderd van de plek, waar hij beweerde hen ontmoet te hebben, en dat zou gebeuren, zoo zeker als God;

¹⁾ Sint Leonards. ²⁾ vilder.

voor een valschen eed draaiden die Schwesternöther hun hand niet om."

"Ik zou in elk geval toch maar een beetje voorzichtig zijn," weer Peter. „Je kunt niet genoeg op je hoede zijn met dat geboefte, zooals onze pastoor altijd zegt; die heeft dan ook zijn maatregelen genomen, die hoeft, tenminste wat onze kerk regardeert, niet bang te zijn."

„Wat heeft hij dan daarvoor gedaan?"

„Wel, elken avond sluiten wij al onze Heilige zaken in een kast met ijzeren deuren, zoo dik, zoo sterk, dat geen honderd man te samen met een geheelen nacht werken die open zouden kunnen krijgen."

„Zoo, ik dacht anders, dat met zoo'n Goliath als jij, je pastoor ook zonder die kist niet bang hoefde te zijn."

„Wat zal ik je daarop antwoorden, Balthus; secuur, dat zij aan mij geen gemakkelijken zouden hebben, als ik casueel in de kerk zou zijn, als dat geboefte binnenkwam, ook secuur, dat er menigeen tegen de vlakke zou liggen met gebrek aan asem, voordat ze de occasie zouden gehad hebben een vinger naar een van onze gebenedijde dingen uit te steken, maar als ze met 'n paar honderd tegenover je staan, doe daar eens wat tegen, al heb je nog zoo'n paar pooten met vuisten aan je lijf — neen, in zoo'n kist kan je meer fiducie hebben, maar dat kan jij niet, Balthus,

jij kunt je corpus niet sluiten in zoo'n kist, wees alzo voorzichtig, vertrouw niet te veel op je zelf of op die paar dingen."

"Da's juist, wat Peter daar zegt, Balthus," ditmaal de jongste der broeders, Jozef, met warme mannelijke stem; „het is niet meer voor je zelve alleen, maar ook voor je aanstaande vrouw, dat je je eigen leven niet mag wagen; ze deinzen niet terug voor een moord, denk maar eens aan pastoor Hennusse uit Waldorp en aan pastoor Johannes Denijs te Grevenbicht."

„Jawel, jawel, maar met die hadden ze gemakkelijk spel; dat waren van die halve heiligen, die zich liever zelve als runderen lieten slachten als een ander een kogel in z'n zielement te jagen — 't mag misschien heel braaf en heel Christelijk zijn, maar ik ben nu eenmaal niet zoo braaf, niet zoo'n goed Christen; aan mij zouden ze een andere partij hebben, zelfs zonder ijzeren kist om mij heen, daar kun je donder op zeggen, Jozef."

't Zijn niet alleen geestelijken aan welken zij zich vergrepen hebben, maar ook aan anderen, Balthus; ook niet alle Bokkenrijders zijn zoo laf als die Crapels en zijn kameraad; meester Wagener en ik hebben al verschillende hunner slachtoffers onder handen gehad met half ingeslagen hersenen en diepe sneden over het gezicht en borst, die ons vertelden, dat zij al hun

geld en sieraden den deugnieten hadden moeten afgeven om het leven te redden.

„Och wat!”, met luchthartig gebaar, met zoo'n paar kameraden, elk met twee loopen in je handen en met den rug tegen het rad van je wagen, zoodat ze je niet van achteren kunnen aanvallen, ben je een heele kerel, hoef je niet bang te zijn.”

„Maar wat Balthus” vraagt de moeder angstig, „als ze je van boven zware steenen op je hoofd zouden laten vallen — daar zal je met je pistolen weinig tegen kunnen doen.”

„Hoe bedoelt u dat moeder?”

„Wel, als ze toch op bokken door de lucht rijden...”

Een schaterende lach, welke haar onderbreekt, „dat je zoo iets nog kunt gelooven, moedertje, zoo'n praatjes van het domme volk.”

„Ik vind het nog zoo dom niet, als het de duivel zelf is, die zich in een bok verandert, zooals hij altijd doet, als hij de menschen wil koejeneeren, die zich niet aan hem willen overgeven, omdat ze Christus en zijn gebenedijde moeder willen trouw blijven.”

En nieuwe daverende lachuitbarstingen.

„Ja, ja, jongens, lachen jelui de oude vrouw maar uit, spot maar met haar, omdat zij gelooft wat er in de Heilige Schrift geschreven staat, dat de duivel de macht heeft om den mensch te vervoeren van de eene plaats naar de andere.”

„Waar staat dat, moeder?”

„Ja, zoo precies weet ik dat niet, maar ik heb het vast en zeker gelezen dat de Satan onzen lieven Heer Jezus Christus, den Zoon Gods, heeft gevoerd op het dak van den tempel van Jeruzalem en daarna op een hoogen berg en als de duivel zoo iets heeft kunnen doen met den menschgeworden God, hoe veel gemakkelijker zal het dan hem vallen met den duivel geworden mensch.”¹⁾

„Wel, wel, moedertje, dat heb je daar eens fijn gezegd,” voegt Jozef haar vriendelijk toe; „ik wist serieus niet, dat je je Christelijke leer nog zoo goed kende.”

„Ja, ja, jongen, ik weet wel, dat jelui geleerde lui niet meer zoo vast staat in ons Heilig geloof, maar pas op, dat de duivel jou ook niet eens te na komt.”

„Geen zorg moedertje, met mijn chirurgijnmes snij ik hem den nek af.”

¹⁾ Ontleend aan: Oorsprong, oorzaeke, Bewys en ontdekkinge van een Godlooze Bezwoorne bende nagtdieven en knevelaars binnen de landen van Overmaeze en aanpaalende Landstreken ontdekt met een nauwkeurig getal der Geexecuteerden en Vluchtelingen door S. I. P. Sleinada verschenen in 1779.

Sleinada, schuilnaam van pastoor A. Daniels, verkregen door het lezen der letters in omgekeerde richting, terwijl het S. I. P. ook in omgekeerde richting beduidt: Pastoor In Schaasberg.

De spotter, mooie twintigjarige jongen, met zwarte vurige oogen, waarin een onverzettelijke wil en toomelooze geestkracht; rechtgelijnde neus boven welgevormden mond met vast op elkaar genepen lippen; om de ranke taille nauwsluitende jas van donker laken, de randen met gouden oplegsels omboord; de beenen in hooge verlakte laarzen met gele kappen.

Hij, de trots van den vader, een geleerde, die Fransch leest en spreekt evengoed als het Duitsch en het Hollandsch, hij, die eenmaal zal zijn een beroemd dokter, zooals zijn leermeester, de chirurgijn van Kerkrade, met een praktijk van uren, uren ver in de contrée tot in het Staatsch en in de geheele Overmaas, zelf getuigde.

Hij, zijn kind, zijn zoon, zou zijn naam weer tot roem en luister brengen, zooals die in vroeger jaren was geweest. Had hij niet een oudoom Willebrordus Kerkhoffs gehad, die domheer te Keulen was geweest, was niet een andere Kerkhoffs kapitein geweest in het Hertog Karel Lotharingsche regiment, dat in Brussel in de Oostenrijksche Nederlanden in garnizoen lag.

Had keizer Jozef de Tweede tijdens een bezoek aan deze stad dezen niet persoonlijk woorden van lof toegevoegd over de houding der onder zijn bevel staande troepen; was zijn grootvader, de Schutzmeister, niet een persoonlijke vriend geweest van den graaf

Karel van Bentink, heer tot Nienhuis, den hoog-dro-saard, voorzitter van de Landstenden, muntmeester Generaal der vereenigde Nederlanden en veel meer nog; hadden niet tal van Kerkhoffs en hun kerk met eere gediend, zooals nu nog deed zijn eigen broer Leo, pastoor te Kerkrade.

Ja, van dien jongen zou hij plezier hebben — hij kon er God niet genoeg voor danken hem zoo'n zegen te hebben geschonken en tegelijk met dezen, zoo'n dochter, terwijl zijn blikken zich wenden naar beeld-schoon meisje, gezeten op paardenharen canapé tegen den muur. Groote, lichtblauwe viooltjesoogen, welke zedig voor zich turen; 't blonde, weelderig haar ook, evenals dat van de moeder, in het midden gescheiden, doch zonder bedeksel van kant, in fijne krullen neervallend op het hooge blanke voorhoofd; kleine smalle neus boven den witbeparelden mond met tot vriendelijken glimlach zich plooiende lippen; rose blos, welke zich perst door de blanke, teere huid der wangen.

„Is het niet precies de Madonna, zoo uit de schilderij gestapt, dat Noorke van ons?“ de oude Kerkhoffs fluisterend tot zijn vrouw.

„Ja, net een Madonna,“ lachlijspelend met bevestigenden knik.

Jozef heeft gezien die bewonderende blikken der ouders; hij heeft gehoord hun zacht gefluister en on-

willekeurig richt hij ook zijn oogen naar het rein, onschuldig, etherisch wezentje met het edele madonna kopje, naar de zuster, tegelijk met hem geboren, met hem opgegroeid, met welke hij in zijn kindjaren heeft gespeeld, welke hij heeft gesteund en beschermd met bonkende vuistslagen tegen de haar plagende en sarrende kameraden, met welke hij is groot geworden in liefdevolle toewijding en vereering.

Een schrille tegenstelling met de jonge vrouw naast haar, Marie Notermans uit Schinnen.

Dcze groote, forsche maagd, met goudglanzende oogen, waarin een trotsch, zelfbewust voelen; oogen, die kunnen haten met vurigen haat, oogen, die kunnen liefhebben met innige liefde; dunne lippen, als felroode streep in het bronsbruin gelaat; breede hals boven den weelderigen boezem, hoog welvend onder het kleurig jakje.

Warme toegenegenheid, warme vriendschap tuschen deze beide jonge vrouwen, sedert hun enkele jaren samenzijn op het pensionaat der witte zusters in Aken.

Hier in dit huis heeft zij ontmoet den man, die haar weldra naar het altaar zal voeren; hier zal zij worden niet enkel de vriendin, maar tevens de zuster.

Plots dof geluid van het enkele malen neervallen van den klopper op de voordeur.

Enkele oogenblikken later de pastoor van Kerk-rade, welke binnentreedt — lange, magere man met diepe in het voorhoofd gegroefde rimpels, met droeven, weemoedigen trek in het somber, treurend gelaat.

„Je hebt op je laten wachten,” zijn broeder, de jarige, „dat zijn we van jou niet gewend, als je weet, dat er een paar goede flesschen gereed staan.”

„Neem het me niet kwalijk, Drikus, maar je weet, een geestelijke is nooit meester van zijn tijd; als je geroepen wordt om een stervenden het laatste Oliesel toe te dienen om hem voor de eeuwigheid voor te bereiden, dan redeneer je niet, dan denk je niet aan de Mei van je broer, nog minder aan de paar goede flesschen, die op je wachten, dan ga je, waar God je roept.”

„Natuurlijk, natuurlijk,” allen eenstemmig.

„Intusschen,” herneemt de priester, „hoop ik, dat ik niet te laat ben om je het proficiat toe te wenschen Drikus en dat God je nog vele jaren na dezen moge schenken in goede gezondheid en dan ook, net als nu, in presentie van je vrouw en van al je kinderen.”

„Dank je, Leo, dank je,” met stevigen handdruk, „maar dan jij ook er bij.”

„Met plezier, Drikus, als God me dien zegen beleeft te geven.”

„Dag Käthe, ook proficiat met je man.”

„Proficiat, Peter, proficiat Balthus, proficiat Jozef met vader,” steeds met handdrukken gepaard, telkens beantwoord met: „dank u, heerroom en van 't zelfde met uw broer.”

„Ah, daar ook mijn petekindje; ik had je bijna niet gezien, Noorke, achter dien rug van Peter, wel kind, wat zie je er goed uit, wangen als bellefleurs,” terwijl thans voor het eerst een glimlach om zijn lippen speelt, „ook proficiat met vader,” even kus drukkend op haar voorhoofd.

„Dank u, peetoom en van 't zelfde met uw broer.”

„Ah, joffer Notermans, ook hier en wanneer zal ik het plezier hebben om ook tegen u op dezen dag te mogen zeggen: „proficiat met vader?”

„'t Komend jaar al, heerroom, als het God belieft.” antwoordt Balthazar, „over 'n paar maanden, als ik terug ben van mijn reis naar Gulik en in het Akenerland, moogt u ons afroepen — jammer, dat u ons ook niet trouwen kunt — daar zult u wel nièt boos om zijn, u weet, dat moet altijd in de parochie, waar de bruid woont.”

„Zeker, zeker, Balthus, dat is nu eenmaal zoo de gewoonte in onze contrée — maar toch kom ik op de bruiloft; reken daar maar vast op; 't zal me een vreugde zijn om getuige te mogen zijn van zoo'n huwelijk, van 'n braven jongen, die zijn best doet om op eerlijke manier zijn brood te verdienen en een braaf

meisje, dat liever des avonds t'huis onder het oog van vader en moeder bij het spinnewiel zit dan als 'n gemeen vrouwspersoon met allerlei slag van vreemd mansvolk rond te springen in de een of andere herberg van een Tater en gemeene liederen te zingen, zooals je ze bijna niet anders meer hoort in deze onzalige tijden van ramp, van pestilentie en verdoemenis; allè, allè daar begint weer dat prakkezeeren, dat me in de laatste tijden den kop gek maakt — als ik daaraan maar niet altijd moest denken."

„Laten wij dan maar een glas wijn gaan drinken, Leo," zijn broeder, „'t zal je misschien tot andere gedachten brengen."

„Goed, Drikus, goed, laten wij maar gaan naar je eetzaal."

Ook hier groot ruim vertrek met hooge, gebalkte zoldering. Tegen de wanden gespijkerde tapijten; ook op dezen geborduurde tafereelen uit de Bijbelsche geschiedenissen; in een hoek: staande klok, de kast van zwart ebbenhout met zilveren in rococo-stijl ingelegde figuren; een weinig verder een kast, eveneens van ebbenhout met gedraaide pilaren, rustend op stevige ronde pooten.

Op den schouw enkele potten en pullen, waarnaast lang houten rek met staande teljoren en dikbuikige kannen, waartusschen lepels en vorken.

Tusschen de beide ramen met kleine vierkante ruitjes, waarvoor terzienen gordijnen, staat een clavecimbel van glansbruin magoniehout met ingelegde gouden randen.

In het midden groote vierkante tafel, het blad verborgen onder de helderwitte damasten lakens, waarop stoffige flesschen met franse en rinse wijnen, verder acht tinnen teljoren met diepe kommen en breede randen; voor iedere teljaar een hooge kroes.

Begeerige blikken, welke de aanzittenden werpen op den geurenden bruingebraden kapoen, op de vette westfaalsche hammen en de lange witte brooden met het teeken des kruises op de donkere ruggen.

Voor den zetel van den feestvierenden gastheer een kleurig bouquet met als kant bewerkten papieren rand. Toen even de hoofden gebogen, de handen gevouwen en prevelende lippen.

„Allè, laat het jelu i smaken,” eindelijk Drikus Kerkhoffs na vlug het kruis te hebben geslagen op voorhoofd en borst.

„Zeg Jozef,” tot zijn jongsten zoon, „jij bent zoo gewoon het mes te hanteeren, snij jij dat beest eens in stukken.”

„Met plezier, vader, al is het ook niet mijn werk.”

„Hoe bedoel je dat?”

„Wel, een chirurgijn moet wat stuk is weer heel maken en niet, wat heel is, in stukken snijden.”

„Accoord, jongen, maar 't is jou toch het meest toevertrouwd.”

Weldra gekras van messen, geklikklak van vorken, gesmak van monden en geklok van kelen.

Zoo tot slechts resten de karkas van den kapoen, en van het schier afgeschraapte been der westfaalsche hammen.

„En wat krijgen we nu nog meer, Kätke?”

„Nog een paar vlaaien, door Noorke en Marie gebakken en dan nog mooie appelen uit het Spaansch.”¹⁾

„Wacht eens even, moeder,” onderbreekt Balthus haar, „van appelen gesproken, ik heb nog een verrassing, die ik exprès voor de Mei van vader uit het Luiksche heb medegebracht,” en met snellen stap voortschrijdend naar de deur roept hij met schelle stem: „Mieke opbrengen.”

Enkele oogenblikken later, de dienstbode met dampenden schotel, waarop enkele witte meelerige knolvormige bollen.

„Wat, wat is dat?” terwijl alle oogen zich wenden naar die vreemde, hun onbekende spijs.

„Ja, zelfs heb ik het ook nog niet gegeten, maar 't moet iets erg fijns zijn, zooals ik heb hooren zeggen en dat tot nu toe nog maar alleen op de tafel van de rijke lui komt, vanwege de duurte, omdat er nog

¹⁾ 't gebied, dat aan Spanje behoorde.

zoo weinig van is, maar, zooals ze zeggen, zal het gauw het voedsel zijn voor het volk, zal het worden de hoofdschotel in elke arme woning, omdat het niet alleen voedzaam, maar ook heel lekker moet zijn en gemakkelijk te telen, zoodat het heel gauw heel goedkoop zal worden: zij noemen het in het Luiksche „pataten” en in het Hollandsch „aardappelen”.

„’t Ziet er niet onappetijtelijk uit,” meent de vader, „dat moet gezegd zijn,” terwijl hij een der bollen laat vallen in zijn teljoor; de anderen met eenig nieuwsgierig wantrouwen het nieuwe gerecht aanstarend, volgen niettemin zijn voorbeeld.

Even een voorzichtig proeven met langzaam bewegende lippen.

„Nou, wat zeggen jelui er van,” vraagt de schenker.

„Ja, ja, wat zal ik zeggen; veel smaak zit er niet aan, zoowat als een klodder meel,” het oordeel van den vader.

„Het doet mij meer denken aan een murwe peer,” meent zijn broeder, de geestelijke.

„Of aan een ranzige radijs,” fluistert Marie Notermans haar vriendin in het oor, niet durvend luide haar afkeuring te geven over het geschenk van haren bruigom.

„En jij, moeder — wat is jouw gedachte?”

„Ja, Balthus, nog al droog; ik geloof, dat je er

veel bij moet drinken om de kruimels uit je keel te spoelen."

Een luid lachgedaver — moeder kon die dingen zoo juist bij hun naam noemen, zoo duidelijk expliceren — ze voelden nu ook allen die in hun keel kriebelende kruimels, grijpen tegelijk naar den voorhen staanden kroes.

En Jozef geeft vervolgens als zijne meening te kennen, dat de arme lui vast en zeker liever de appelen van de boomen, dan die van den grond zouden lusten.

„Allè, allè," weer Balthus: „ik hoor het al; mijn tractatie wordt niet erg geapprecieerd, maar de intentie was toch goed, vader."

„Dat weet ik m'n jongen en daarvoor m'n besten dank; 't bewijst me, dat je den ouden man niet vergeet, al ben je nog zoo ver weg en al heb je het nog zoo druk met je negotie."

„A propos, heeroom," ditmaal Peter, de kerkdienaar, „u zeidet zoo even, dat men tegenwoordig niks anders meer hoort als gemeene liederen zingen, daar zijn er toch ook nog anderen genoeg; vraag maar eens aan Noorke, dat ze er een paar zingt, die kent er genoeg van toen ze nog op pensionaat bij de witte zusters in Aken was, niet waar, Marie?"

„Ja, effectief, zij moest altijd voor ons solo zingen, omdat zij de mooiste stem van ons allen had — ja, Noorke, je hoeft er geen kleur van te krijgen, om-

dat ik dat zoo maar in je presentie zeg, maar 't is de waarheid, de pure waarheid."

„Nou, Marie, je moet me niet te veel in de hoogte steken, zoo bijzonder was het niet."

„Jawel, Noorke, jawel, 't was wel bijzonder; je weet heel goed, dat zuster Theresa altijd zei, dat, als ze jou hoorde zingen van het oxaal van de kapel, het haar immer scheen of het een stem van een engel uit den hemel was" en toen tot den jarige „u moet haar eens vragen, mijnheer Kerkhoffs, dat zij de Maria Hemelvaartsmis van Palestrina voor u zingt."

En terstond, allen eenstemmig: „ja, Noorke, dat moet je doen, dat mag je niet refuseeren op een dag als vandaag, de Mei van vader."

„Maar er is geen orgel."

„Dan zal ik je wel accompagneeren op het clavicimbel," haar vriendin, terwijl deze reeds het deksel van het muziekinstrument omhoog slaat, zich neerzet op het lage ronde tabouret, terwijl haar vingers glijden over de toetsen. Enkele accoorden en dan eerst met nog een weinig schuchtere, maar niettemin reeds heldere stem ruischt door de zaal het:

Assumta est Maria in coelum,
allengskens krachtiger, gloedvoller, vol innige devotie.

Stil zitten ze in volle eerbiedwaardige aandacht; de in elkaar gevlochten vingers rusten roerloos op het witte laken; stil, als beelden in zalige verrukking,

luisterend naar die harmonieuze tonen, die als wijding van zegenende handen over hen dalen, als reine, glinsterende dauwdroppels neervallen uit den hooge; stil met tranenvolle oogen in bewonderende staring naar die tengere figuur van de zangster.

Ze ademen niet; geen zucht, welke hunne borsten ontvliedt — nu niet meer de Madonna uit gouden lijst gestapt, zooals de vader zoo even had gezegd, maar de Heilige Maagd zelve, die voor hen staat in het gouden licht der brandende kaarsen, hun hare verrijzenis ten Hemel toezingt met Goddelijke klanken.

Eindelijk enkele zachte accoorden, als zuchten en Marie Notermans verrijst langzaam omhoog, laat met zachte, voorzichtige hand het deksel vallen over de toetsen, als vreest zij te verstoren deze plechtige heilige stilte; dan nog schier fluisterend: „nu, had zuster Theresa geen gelijk, toen ze beweerde, dat ze meende een engel in den Hemel te hooren, als zij in de kapel zong?”

„Neen, neen, niks te veel, 't was mirabilant” de dienaar Gods — „precies een engel in den Hemel, net zooals die zuster Theresa zei” — zijn broer en ook zijn vrouw zouden nooit onzen lieven Heer genoeg op hun bloote knieën kunnen danken, dat Hij hun eene zoo door Hem gebenedijde dochter had geschonken en hij — hij zelf was ook trotsch — voor

zoover het een nederigen dienaar van Zijn kerk paste om trotsch te zijn — op zoo'n petekind, dat zijn naam droeg en nu, langzaam oprijzend van zijn zetel, „mijn besten dank voor je hartelijk onthaal en geve de goede God, dat wij 't volgend jaar weer allemaal hier zullen zitten, even gelukkig en even content als nu.”

„Wil je daarmee zeggen, Leo, dat je nu al wilt weggaan — ik had het gansebord al klaar gezet.”

„'t Spijt me, Drikus, maar voor van avond moet je mij excuseeren, 't is al later geworden, als ik gedacht had — dat is de schuld van Noorke met haar Goddelijk zingen, die heeft me den tijd heelemaal doen vergeten: je zult me de lantaarn moeten leenen.”

„Kom, kom, Leo, 't is maar eens in het jaar de Mei van mijn man,” zijn schoonzuster met vriendelijk vragen, „maar eens, dat we allemaal zoo bij elkaar zijn, al de Kerkhoffs van Kerkrade en ook die, welke heel gauw zoo zal heeten,” met lachend knip-oogen naar de bruid van haar zoon.

„Neen, Käthe, 't gaat niet — m'n oude Katrijn — daar staat me wat te wachten hoor, dat ik zoo laat in den duister alleen over straat ben gegaan.”

„Nou, heerom, daar zal ze geen occasie voor hebben om je dat te verwijten . . . alleen.”

„Wat wil je daarmee zeggen, Balthus?”

„Wel, ik ga met u mee, u zult wel ergens een bed voor me hebben voor van nacht.”

„Ach ja, jongen, daar had ik waarachtig nog niet aan gedacht — schandalig van me zoo iets te vergeten, dat je van nacht niet in het huis van je vader kunt slapen en morgen ook niet — u blijft toch zeker nog wel eenige dagen bij uw vrienden, nietwaar joffer Notermans?”

„Tot Maandagochtend, pastoor, dan brengen Noorke en Jozef me naar huis met de sjees.”

„Zoo, moet jij Maandag naar Schinnen, Jozef — ja, ja, m'n collega van daar heeft me wel eens gezegd dat daar nog meer lieve en brave meisjes wonen.”

„Ik geloof het graag, heerroom, als ze allemaal zijn, zooals dat aanstaand zusje van me, maar daar is het dezen keer niet voor; ik moet er een patient van meester Wagener bezoeken.”

„Nou, nou, wat niet is kan nog komen; ga je mee, Balthus?”

Direkt heerroom even mijn pistolen halen.”

„Ik hoop niet, dat je ze noodig zult hebben.”

„Ik ook niet, maar afijn, 't is toch altijd voorzichtig.”

„Steek dan maar vast de lantaarn aan,” raadt Madame Kerkhoffs.

„Neen, geen licht, moeder, da's te gevaarlijk.”

„Hoe bedoel je dat, als je toch geen hand voor oogen kunt zien.”

„Juist daarom; als we soms lui mochten rencon-
treeren, die kwaad in den zin hadden, dan zouden ze
ons wel kunnen zien en wij hen niet — ik zou dan
weinig aan mijn pistolen hebben.”

„Da's juist — wat een tijden, wat een tijden toch
— dat onze Lieve Heer zoo iets kan permitteeren en
zoo lang — nu al over de twintig jaren.”

„Laten wij daarover maar niet redeneeren, Käthe,
Hij zal er zijn intentie wel mee hebben en wat Hij
doet is welgedaan, maar serieus, nu durf ik niet lan-
ger blijven — daar ligt nu al wat voor me in 't vet
van Katrijn, gelukkig, dat ze zich misschien een beet-
je zal geneeren, omdat jij bij me bent, Balthus, maar
anders...”

„Allè, allè, heeroom, zoo erg zal het wel niet zijn —
die goeie Katrijn!”

„Goeie ... goeie ... tot ze loskomt — enfin, laten
we maar gaan, 't moet toch gebeuren.”

Een hartelijk afscheid met stevige handdrukken,
met vurige dankwoorden voor de royale tractatie en
vooral dank aan jou, Noorke, voor dat mooie lied, dat
zal ik nog dikwijls je vragen om voor me te zingen,
hoor petekindje — 't was me of ik op dat moment
al het slechte van de wereld was vergeten — ik voelde
mij gelukkig, zooals ik mij in langen tijd niet heb
gevoeld.”

„Tot uw dienst, heeroom, u hebt maar te com-

mandeeren, nu ik weet, dat ik er u zoo een plezier mee heb gedaan.

Stil, geruischloos met voorzichtig in de duisternis tastende voeten schrijden zij voort tot groote grijs-witte voor hen in het zwart duister oprijzende vlek — de pastorie.

Een zacht laten neervallen van den klopper.

Terstond gerucht van vlug naderende voeten, onmiddellijk gevolgd door heesche, angstige stem „wie is daar?”

„Ik, Katrijn, doe maar open.”

Geknars van zware grendels en gerammel van kettingen en tegelijk, met kier openen van de deur, booze stem „zoo, bent u er eindelijk — ’n schandaal een oude vrouw zoo in de penurie te laten zitten.”

„Wat heb ik je gezegd, Balthus,” lispelzacht.

En voort in ratelenden woordenvloed: „ik heb al tien Onze Vaders en Wees Gegroeten voor uw ziel gebeden.”

„Da’s braaf van je, Katrijn, maar voor dezen keer was het niet noodig, zie maar eens wie ik bij me heb.”

„O bent u het, mijnheer Balthus” in plots opgewekten blijdschap, als lichtschijn van den in den corridor brandende lantaarn op hem valt — wel, da’s verstandig van u, dat u zoo’n ouden man niet geper-

mitteerd hebt om alleen te gaan — ze zouden hem vast en zeker vermoord hebben, die canailles, maar de pap is intusschen koud geworden" in rad gerammel „daar heb ik geen attentie voor kunnen hebben in mijn angst — da's voor uw straf."

„Nou, Katrijn," lacht Balthus, „ik geloof niet dat heerroom nu nog . . ."

„Stil, jongen, stil, gun haar dat plezier maar."

„Wat woudt u zeggen, dat u niet gelooft?"

„Wat — dat, heerroom vannacht erg bang behoef te zijn en jij ook niet, Katrijn."

„Wat meent u daarmee?"

„Wel, als het je niet te veel derangeert, dan blijf ik hier slapen met die beide kameraden," de handen op beide holsters.

„Da's goed, da's goed, mijnheer Balthus, dan kan ik ten minste weer eens rustig m'n oogen dichtdoen, dan hoef ik niet meer te luisteren naar elk geritsel; ik zal sebiet het bed gaan opmaken en ik hoop, dat het voor vele nachten zal zijn."

„Neen, Katrijn, 't spijt me, maar dat zal niet gaan — ik moet er morgen weer vandoor voor de negotie."

Een heete dag; de bladeren der boomen hangen zwaar omlaag, door geen windzucht bewogen.

In ruime, hooge kamer zit meester Wagener, chi-

rurgijn van Kerkrade, aan groote tafel, waarop tal van omvangrijke folianten in gelig perkamenten banden te midden van verschrompelde wortelen en bruin verdorde bladeren. In een der hoeken een geraamte met grijnzenden doodskop; tegen de muren enkele glazen kasten met tallooze groote en kleine flesschen vol helderwitte of kleurige vochten; enkele opgezette slangen en andere gedrochtelijke reptiliën met scherpe punttanden en open kaken, hangend aan ijzeren draden, gehecht aan de zoldering.

Tegenover hem zijn jonge leerling met zwaren vijzel harde brokken tot poeder stampend in ijzeren pot.

„Ik ben bang, Jozef, dat we vandaag zwaar weer zullen krijgen,” terwijl de meester tuurt naar de nevelachtig grijze streepen aan den nog goud flonkerenden hemel, langzamerhand donkerder en donkerder, zich uitzettend tot zwarte onheilspellende wolken.

„Ik vrees het ook, meester.”

„Beroerd, dat ik juist vandaag nog zoo ver weg moet, naar Geleen.”

„Is het dan zoo erg gesteld met dien ouden baron de Gaverelle?”

„Neen, dat nu precies niet, colscompas en magewee; hij zal zich wel weer te goed gedaan hebben aan Canarisek of Frontinjak en andere zware wijnen; jammer, jammer, dat hij dat goed niet kan laten staan — 't is anders zoo'n charmante mensch, niks

geen trots of grootsigheid in hem, net of je z'n beste vriend bent, zooals hij met je spreekt en redeneert; een heel andere kerel als die broer van hem, die René de Gaverelle, die om zoo te zeggen het je kwalijk neemt, dat je dezelfde lucht inademt als hij, omdat je geen nobelen vader en moeder hebt en.... gierig, gierig — hij zou liever een armen bliksem voor zijn oogen zien crepeeren van den honger, als hem een stuk brood te geven, dat hij zelf had moeten betalen, maar toch altijd met den rozenkrans in zijn zak en elken dag naar de Mis, zoo'n vervloekte hypocriet, zoo'n gierebas — gelukkig, dat hij van hier opgedonderd is, nou ergens in het Belgiesch woont in een oud vervallen kasteel met niemand anders als een slonsige meid om z'n eten te koken, zooals de baron me heeft verteld — die twee waren ook geen beste vrienden, al waren ze broers en al was die vrek ook al de pete van zijn zoon, den jongen René — enfin, die zal er later wel voor zorgen dat de duiten, waarvan nog nooit iemand een oort gezien heeft, weer onder de menschen komt."

„Kijk eens, meester, het begint al te regenen, zoudt u uw bezoek maar liever niet tot morgen uitstellen."

„Dat zou niet slim van me zijn; zulke voornamen hebben niet graag, dat je hun laat wachten; menschen met zooveel connecties en relaties moet je te vriend houden."

„Wil ik dan in uw plaats gaan, meester; u bent ook zoo heel jong niet meer.”

„Neen, jongen, met alle respect voor je capaciteiten van verbinden en cureeren zou ik jou toch niet graag er heen zenden; ze zouden misschien denken, dat het mij te veel was om zelf hen te bezoeken en jou daarom maar stuurde; je kunt niet voorzichtig genoeg zijn met die nobelen, die allemaal als klitten aan elkaar hangen: de Poycks van Eerenstein, de Limpens, de Panhuijsen, de Pélerin, de heeren van Ryckholt en zoo vele anderen nog.”

„Zooals u goeddunkt, meester, maar als u mij permitteert u een raad te geven, dan zou ik maar direkt gaan, voordat de bui erger wordt.”

„Dat was ook juist mijn intentie; ga het paard maar zadelen.”

Niet lang meer, als de dokter het ros bestijgt met de door plots opgekomen hevige winden waaierende staart en manen.

Donkerder, dreigender de zwarte koloswolken, die dalen in woeste vaart, achter zich verbergend de toppen der heuvelen.

Weer een rukwind, die sliert over den grond, met geweldige kracht het stof in breede golvingen voor zich uitstuwend; zware boomen, onbewogen reuzen, buigen hun kruinen voorover; de losgerukte bladeren dansen in ronde kringen door het luchtruim; grooter

de druppels, die als ronde inktvlakken neerspatten op den weg; rasch meerderen en meerderen tot eindelijk de regen neerkletst op den reeds verweekten grond; de storm giert fluitend over de daken, pannen losrukkend en weg slingerend. Een bliksemschicht, die met snelle vuurschittering den donkeren hemel scheurt, flikkerend met spooklicht over de zwarte aarde, onmiddellijk gevolgd door ratelenden donderslag, rollend in groote golvingen over de bergen; nieuwe bliksemstralen sneller en sneller op elkaar volgend, vlammend over de breede plassen, waarop de regendroppelen hoog bol staan, als kleine glazen stolpen.

Een zwarte duisternis alomme.

Plots doffe bons tegen de deur als van vallend lichaam; een pijnvol smartelijk kreunen, gevolgd door zacht geklop van onzekere, machteloze hand.

„Wie is daar,” voor de jonge dokter de deur ontsluit.

„Ik, Jozef, ik, Bertus Luppen.”

Bertus Luppen, z'n vroegere schoolkameraad, z'n vriend in z'n knapentijd, de zoon van den kleiboer van het bij Kerkrade gelegen dorpje Aefden — al lange, lange jaren, dat hij hem niet meer heeft gezien — wat zou die hierheen voeren in dit weer, in dezen orkaan en tegelijk een snel opendoen van de deur.

„Help me, Jozef, help me, in Godsnaam, help me,” als een wanhoopskreet, terwijl het lichaam binnen ploft.

„God, kerel, wat is er, wat is er met je gebeurd, je heele flankert vol bloed.”

„Ze . . . ze hebben,” met diep gehijg, „maar sluit de deur, in Godsnaam sluit de deur . . . gauw — ze hebben op me geschoten.”

„Wie . . . de Bokkenrijders?”

„Neen, de schutten.”

„De schutten — waarvoor — wat heb je gedaan?”

„Ik zal je vertellen, Jozef alles, alles . . . eerlijk, maar help me eerst . . . 't doet zoo'n pijn, zoo'n verdoemde pijn . . . hier,” terwijl hij de trillende hand brengt aan den schouder.

„Ja, subiet, subiet, maar kom eerst binnen,” terwijl hij hem geleidt naar de zooeven verlaten kamer, „wacht nu even, laat me je eerst helpen met je flankert uit te trekken — zoo,” als bloot is de rug, „nu zullen we eens zien,” tegelijk wegwisschend het bloed uit breede wonde.

„Hoe is het Jozef — nog hoop?” met hakkelse stem vol doodsangst.

„Ja, Bertus,” na enkele oogenblikken „er is zelfs niet het minste gevaar, het vel alleen maar gescheurd — de kogel is afgestuit op het schouderblad, zeker een oude snaphaan, waarmede ze op je geschoten

hebben — ik begrijp nochtans, dat het je verdoemd veel pijn doet, maar nog eens: zonder eenig gevaar."

„Goddank, Goddank, neen, dat mag ik niet meer zeggen, dat „Goddank”."

„Wat bedoel je daarmee, Bertus, je doet, je spreekt zoo raar en de schutten, die op je geschoten hebben... je hebt toch niks verkeerd gedaan?"

Lange, diepe zuchten, terwijl het lijf zakt omlaag op den achter hem staanden stoel, het hoofd neerzigt op de borst.

„Bertus... Bertus, spreek dan toch — zeg toch wat... waarom hebben de schutten op je geschoten?"

Kermend, snikkend gehuil... eindelijk stamelstootend uit de dichtgeknepen strot „ik kon niet anders, Jozef, ik kon niet anders, m'n vrouw, m'n kind, ze crepeeren van den honger."

„Je hebt alzoo willen stelen, Bertus?"

Slechts een flauwe hoofdknik.

„Jij... jij... vroeger zoo'n brave, flinke jongen... jij... een dief."

„Ik kon niet anders, Jozef, ik kon niet anders... dat heb ik je al gezegd... geen stuk droog brood meer."

Een lange poos van pijnvolle stilte — niets anders als het geluid van kermend gesnik.

Eindelijk weer: „hoe is dat zoo gekomen?"

„Och — hetzelfde als met zooveel anderen — de Oostenrijkers, de Staatschen, alles, alles weggenomen... een koe hadden ze ons gelaten, maar het arme beest is gecrepeerd, omdat wij het niet meer te eten konden geven — vader, 'moeder, allebei dood van chagrijn; je rappeleert ze zeker nog Jozef, allebei brave lui, nooit iets op hen te zeggen geweest, niks, niks... niet zooveel en ik... ik, God in den Hemel... ik...”

En weer die doodstilte.

„Verder, Bertus.”

Toen ben ik weggegaan van Aefden, ik heb je nog adie komen zeggen, dat rappeleer jij je misschien nog.”

„Jawel.”

„Ik ben knechtje geworden bij een boer in Oirsbeek, waar het rustig was, later knecht, ik verdiende niet veel, maar afijn, genoeg om het leven er in te houden; ik trouwde met de meid van den boer, braaf, eerbaar kind — we hadden het niet rijk — dat spreekt hè, in deze tijden — maar toch nog genoeg om geen honger te lijden; toen het kind, een meisje; met hard werken en zuinigheid hebben wij ook haar den mond kunnen openhouden, maar toen zijn ze ook daar gekomen, de verdoemelingen, die vreemde soldaten, toen hebben ze ook daar de boel leeggeplunderd, met niks meer er voor in de plaats als een stukje papier

aan den boer — hij moest maar iemand daarmee naar Brussel zenden, daar zouden ze hem wel schadeloos stellen — hij heeft het natuurlijk gedaan, maar niks, niks, nooit een oort uit hun pooten kunnen krijgen.

Werk was er alzoo niet meer en daar stonden we, mijn vrouw, m'n kind en ik met niks anders als met de kleeren, die we aan het lijf hadden; we hebben de geheele contrée uren en uren ver rondgelopen, overal op elke hoeve ons gepresenteerd, maar nergens, nergens, waar ze ons konden hebben; denk eens aan Jozef, geen dak meer boven ons hoofd — in een mergelgrot hebben wij geslapen — geleefd van het stuk brood, dat ze hier en daar uit compassie ons gaven.

Toen op zekeren dag kon zij niet meer opstaan van de remetiek, die in d'r beenen was geslagen; ze moest blijven liggen in die grot en ik, maar toujours door, overal, overal om werk smeekend — 't gaf allemaal niks — voor alles heb ik me aangeboden, maar altijd niks.

Toen op zekeren dag, de Tater van Wolfshagen — je weet wel, die kerel met dat bruine snuit en die zwarte oogen, die altijd bij ons kwam spelen, als het kermis was, dien ik rencontreerde op den Musselberg.

„Zeg Tater,” zei ik tegen hem, „ik zit beroerd in de miserie.”

„Jij bent de eenige niet,” antwoordde hij, „d'r zijn er meer zooals jij.”

„Dat weet ik ook, Tater, maar zoo beroerd als ik het heb geloof ik niet, dat er heel veel zullen zijn — 'n zieke vrouw en kind en niks, niks, geen huis, geen kleeren als de lompen, die we aan hebben, geen brood, afijn niks, niks; de hongerdood staat voor de deur, als we niet gauw geholpen worden; weet jij, die zoowat overal komt, niet een boer, die een flinken knecht noodig heeft, of iets anders — 't kan me niet donderen wat.”

„Iets anders — 't kan je niet donderen wat, ja, zoo iets weet ik wel en iets wat geld in het laadje kan brengen, zei hij, en met een lach, zoo'n gemeenen, valschen Judaslach.

Toch heb ik weer gevraagd: en wat is dat, Tater?

't Duurde een heele tijd voor hij weer wat zei — hij keek me alleen maar aan met die loerende, zwarte oogen, net vuur, die branden door tot in je ziel en altijd maar die lach, die duivelsche lach.

„Heb je wel eens gehoord van de Bokkenrijders, eindelijk.”

Dat — dat was het dus, dat „iets anders, wat geld in het laadje kon brengen”, stelen, rooven, kerken plunderen, moorden; ik voelde een kriebel in m'n pootten om z'n strot dicht te wringen, maar ik zag tegelijk in z'n hand een pistool.

Nou heb je d'r wel eens van gehoord?

Ik heb niks meer gezegd; ik ben doorgelopen, maar achter me die harde, schetterende, valsche lach, die me razend maakte — toen plots een gedachte, die me bliksemde in m'n hersens.

Tater, schreeuwde ik uit de verte, zoover, dat ik niet meer bang hoefde te zijn voor zijn pistool: geef op tien patacons, leg die voor je neer en ga weg."

„Waarvoor!"

Waarvoor! Omdat ik anders sebiet naar den schout ga en hem vertel wat je me hebt durven proposeeren.

En die lach, nog harder, nog gemeener, toen hij mij toeriep: doe dat, onnoozele gek, dat je bent en probeer het dan maar eens om het den schout waar te maken, wat ik je zal heeten liegen.

Verdoemd nog, hij had gelijk, het canaille — hoe zou ik hem dat waar kunnen maken, zonder een enkelen getuige en weer liep ik voort, verder, verder van hem weg, maar weer zag ik voor me m'n vrouw, m'n kind, mager als een lat, bijkans zonder kleeren om het lijf, met geen schoenen meer aan de voeten, slapend op den grond en de winter op komst — je moet zoo iets zelf doorgemaakt, zelf gevoeld hebben, Jozef, voor het te kunnen begrijpen en — ik ben teruggegaan enkele stappen naar hem toe, niet ver — een dief, een moordenaar, de strop, je vrouw, je kind voor hun geheele leven verschandaliseerd, je eigen

voor eeuwig de verdoemenis injagen en weer wilde ik weg — ik kon niet, ik kon niet, Jozef — 't was net of daar in eens voor me verzezen was een ijzeren muur, die me belette nog een enkelen stap te doen; 't was of een duivelsche macht me had vastgegrepen, die me duwde, me sleepte naar den anderen kant, naar dien verdorpen Schinnaos."

Plots buiten rumoer van stemmen, onmiddellijk gevolgd door hevige slagen op de deur.

„O God, de schutten, de schutten, help me, Jozef, voor m'n vrouw en kind, red me," in wanhoopgefluis-ter.

„Ja, ja — daar naar toe, naar achteren, naar de schuur, in het hooi," met vlug gebaar naar de deur, „neem je flankert mee en de doeken en de kom met bloed."

Weer harder, driftiger nog dat gebons.

„Wie daar?"

„De schutten van de crimineele justitie."

„Wat moeten jelui?"

„Een Bokkenrijder."

„Hier is niemand."

„Toch ons inlaten, meester; wij willen zelve zien."

Toen het langzaam openen van de deur en een viertal mannen de bussen in de hand, treden binnen.

Met vorschende, loerende oogen turen zij rond in het verlicht vertrek.

Niets, dat hun argwaan kan opwekken.

„Waar is meester Wagener," vraagt een der schutten.

„Naar Geleen, naar den ouden baron de Gavelle."

„In dit weer?" met niet verholten achterdocht.

„'t Weer was nog goed, toen hij vertrok — 't is een verre reis."

„En is in dien tijd niemand hier geweest?"

„Nee, niemand, zoo laat komen de kranken niet meer en zeker niet met zoo'n weer, maar waarom vragen jelui me dat allemaal?"

„Omdat wij enkelen van die loeders hebben geatrapeerd, terwijl ze probeerden hun slag te slaan in een boerderij te Richterich, jammer alleen, dat ze ons te gauw in 't vizier hebben gekregen, dat ze de occasie hebben gehad om er vandoor te gaan voor we dicht genoeg bij hen waren om ze bij hun kladen te pakken; we hebben toen op hen geschoten en absoluut zeker één geraakt — die hebben we neer zien tuimelen, maar toen we op de plaats kwamen, waar hij gevallen was, toen niks, niks."

„Zeker weer de duivel, die hem op z'n bok meegenomen heeft," meent een der schutten.

„En hoe krijgen jelui het nou in je hersens, dat hij juist hier moet gekomen zijn, hier bij ons; als hij effectief een meester had willen bezoeken, dan zou hij dat toch zeker in Richterich zelf gedaan hebben of in

Aken, dat zooveel dichterbij is, maar zeker niet te Kerkrade — voor een gewonde zou dat ook onmogelijk geweest zijn — zoo ver."

"Ja, zoo gewiekst zijn we ook wel geweest om dat te bedenken; wij hebben den chirurgijn van Richtelich dan ook effectief opgezocht — dáár was hij niet.

"En in Aken?"

"Dat lag buiten onze competentie, niet meer in ons rechtsgebied en 't zou toch niks gegeven hebben; er zijn er daar zoo veel."

"Jammer, effectief jammer, dat jelui dat crapule niet te pakken hebt kunnen krijgen om hem aan het touw te laten spartelen."

"Dat is het, meester."

"Hebben jelui soms ook suspicie op iemand?"

"Absoluut niet; 't was te duister om iets meer van hem te kunnen zien als een zwarte schim."

Goddank, gevaar is er dus niet voor den armen kerel, zijn jeugdvriend.

"Als er soms toch nog iemand bij u mocht komen met een wond van een kogel — zoudt u ons dan willen waarschuwen?"

"Ik beloof het jelui."

"Allè, dan zullen we maar weer gaan — 't spijt ons meester, dat we u voor niks gederangeerd hebben."

"Niet de moeite waard, 't spijt me alleen, dat ik jelui niet beter van dienst heb kunnen zijn."

Alles weer stil in het vertrek.

Geruime poos blijft Kerkhoffs, neergedoken in zijn zetel met gespannen aandacht luisterend naar de verder en verder zich verwijderende schreden — eindelijk niets meer — alles veilig; dan veert hij op om zich met vlugge stappen te begeven naar de schuur.

„Bertus, Bertus,” met gedempt stemgeluid.

„Wat, Jozef,” in angstig gefluister.

„Kom mee,” terwijl hij zijn hand grijpt om hem weer te geleiden naar de kamer, die hij straks heeft verlaten.

„Zoo — vertel nu verder, Bertus.”

„Ja, wat moet ik je nu nog verder vertellen — ik ben Bokkenrijder geworden; ik heb me zelf voor eeuwig verdoemd, door God en zijn Heiligen af te zweren, mij aan den duivel over te geven — ik heb gestolen — maar mijn vrouw en m'n kind, ze leven; ik heb zelfs een kamertje voor hen kunnen huren, en warme kleeren kunnen koopen, heele reepen spek hun kunnen geven — ook gestolen.”

„Weet je vrouw het?”

„Neen, neen, Goddank, dat niet; ze zou me haten, zich zelf en het kind te kort doen, indien ze dat wist.”

„Heeft ze je dan nooit gevraagd hoe je aan al dat geld kwam om dat alles te koopen, die kleeren, dat spek?”

„Jawel.”

„En wat heb je toen gezegd?”

„Dat ik werk gevonden had, nu eens hier dan eens daar, den eenen keer bij een boer, d'n anderen keer bij een brikkebakker, dat ik vaten heb gesjouwd bij een brouwer of steenen geklopt op den weg — zoo moest ik wel spreken, want als ik gezegd had, dat ik ergens een vaste plaats had gekregen, dan zou ze natuurlijk met me mee hebben willen gaan en dan zou ze natuurlijk direkt gewaar geworden zijn, dat ik gelogen had — o God, o God in den Hemel, Jozef, je weet niet, je kunt het ook niet weten, wat dat is — zoo'n leven, altijd, altijd denken aan hetzelfde, dat in je hersens brandt, je eigen ziek, doodziek te voelen en toch je flink, krachtig te moeten houden, te moeten doen of je luistert, als ze met je spreekt zonder een woord er van te begrijpen, altijd maar prakkezeeren, prakkezeeren, wat moet ik nu zeggen, dat ze niet snapt, dat ik lieg, altijd met de angst in je ziel, dat je je zelve zult tegenspreken, maar het ergste, het vreeselijkste, te denken dat ze je vandaag of morgen te pakken zullen krijgen, dat ze dan zal weten alles, alles, dat ze me dan zal haten, den man, die haar verschandeld heeft, haar en haar kind — dikwijls, heel dikwijls heb ik er over gedacht om me kapot te maken — voor de eeuwige verdoemenis hoef ik niet meer bang te zijn, verdoemd ben ik nu al — maar mijn dood is tegelijk ook die van hen — de hongerdood.

Lange, lange poos een pijnvol stilzijn, Kerkhoffs in diep gepeins, turend met starende, niet ziende oogen het hangend hoofd, leunend in zijn handpalm, terwijl lange zuchten opwellen diep uit de borst.

„En wat denk je nu te doen,” eindelijk.

„Ja — wat — wat zou ik nog anders kunnen doen?”

„Als ik m'n best eens voor je deed om je te helpen, om je ergens bij een boer, hier ver vandaan een plaats te bezorgen; je bent nog altijd een sterke kerel.”

„Daar herken ik je weer aan, Jozef, nog altijd de goeië, trouwe kameraad.”

„Kennen jelui elkaar allemaal, de Bokkenrijders?”

„Neen, daarvoor zijn er te veel en wonen ook te ver af van elkaar; daar zijn er in het Oostenrijksch, in het Spaansch, in het Staatsch, in het Guliksch, in het Pruissens, tot zelf in het Overkwartier.”

„Als die plaats nou ergens was, waar niemand je kende en je voor alle prudentie een anderen naam opgaf?”

„En als m'n vrouw me daarvan eens explicatie vroeg, wat zou ik dan moeten antwoorden?”

„Ja, dat is zoo — enfin, ik zal er over denken, Bertus, misschien — misschien, dat ik wel iets weet; ga intusschen maar weer naar de schuur terug en probeer wat te slapen, over die wonde hoef je je geen zorg te maken, dat zal wel losloopen; morgen.

als de dokter uit is, zal ik er wel weer eens naar kijken."

"Morgen — maar dan ben ik weg, Jozef, ik wil niet, dat jij in de beroerdigheid zoudt kunnen komen door mij."

"Neen, Bertus, dat gaat niet; je zult minstens een paar dagen hier moeten blijven, tot je je arm weer kunt gebruiken — ze zouden je anders gauw in 't vizier hebben en wat die beroerdigheid met mij regardeert, laat je dat geen zorg zijn — als het ooit zoo ver mocht komen, dan zou ik altijd kunnen zeggen, dat je bij mij was gekomen, toen de schutten al weg waren en jij zult me dat niet heeten liegen."

"Neen, zeker niet, Jozef, m'n heele leven zal ik je dankbaar zijn voor wat je voor mij, m'n vrouw en m'n kind hebt gedaan en nog wilt doen en als ik ooit in de occasie mocht komen om me te revengeeren — 't komt er niet op aan met wat en hoe, reken op me — voor jou laat ik me branden in de hel," terwijl hij diens hand grijpt, deze drukt met stevige kracht.

"Zooveel zal ik je niet vragen, kerel."

"En toch zou ik het doen, Jozef, als je het mij vroeg."

"Allè, allè, Bertus, schei uit met dat geklets en ga slapen — o ja, breng me eerst nog even je flankert, dat ik het bloed er uit wasch en het gat dichtnaai,

dat er nog inzit van den kogel, we kunnen niet voorzichtig genoeg zijn."

„Subiet, Jozef."

En den volgenden morgen, terwijl het zonnelicht reeds glanst over het plein en straten van Kerkrade is dokter Wagener teruggekeerd in zijn woning, waar zijn jonge helper hem reeds wacht.

„'t Is toch goed geweest, dat ik gegaan ben, Jozef — 't was erger, als ik gedacht had — een beslag¹⁾; ik ben bang, dat hij het niet lang meer zal maken — 't zal me een goeië klant kosten."

„Maar de zoon is er toch nog, de jonge René de Gaverelle en misschien, dat die Jonkheer du Pré, die met zijn zuster getrouwd is, nu ook wel zal terugkomen."

„Die, du Pré — die terugkomen, uit Brussel in Geleen, dat boerendorp — nooit van z'n leven — ja, als het aan zijn vrouw lag, die Blanche de Gaverelle, dan waren zij nu al op het kasteel, dan zouden ze het zelfs nooit verlaten hebben, da's altijd een lief, eenvoudig meisje geweest, met niks geen trots of grootsigheid in haar, net de vader, geheel contrarie met haar man en met haar broer, 't is nu al raar, dat je die in de contrée ziet; die ook al bijna altijd in

¹⁾ heroerte.

Brussel en zooals ik hoor moeten die twee daar het leven nog al van den vroolijken kant opnemen; die zijn niet van het idee van hun oom, dat je het geld moet opstapelen, omdat het plat is, maar dat je het moet laten rollen omdat het rond is; ik weet alleen, dat ik er niet veel van zal zien. Apropos, is er iemand hier geweest?"

„Neen, niemand."

„Geen wonder met dat weër van gisterenavond; ik droop, toen ik daar aankwam; ik had m'n hemd kunnen uitwringen."

Enkele dagen later nog vroeg in den morgen.

Jozef Kerkhoffs staat in de schuur voor berg van hooi.

Vorschende, glurende oogen, die dwalen door de donkere ruimte.

„Bertus, Bertus," eindelijk met gedempte fluisterstem.

„Wat, Jozef," als een gelispel uit onzichtbaren mond.

„Kom er maar uit; de patroon is weg en ik heb nieuws voor je, goed nieuws."

Armen met snellen drift wegduwend het hooi en Luppen staat voor hem met blijde glinstering in het oog.

„Goed nieuws, heb je gezegd, Jozef, goed nieuws — wat — wat in Gods naam?”

„Stil toch, schreeuw zoo niet,” in angstvolle schrik.

„Ja, ja . . .” maar wat . . . wat voor goed nieuws?”

„Ik heb een plaats voor je gevonden en ook voor je vrouw.”

„Wat zeg je . . . wat,” terwijl hij grijpt de hand van zijn vriend, „een plaats voor mij . . . voor mijn vrouw . . . waar . . . waar?” en weer luider, forscher, die stem, in opgewonden extase vergetend de vermaningen van zijn redder.

„Stil toch, stil, denk, dat er huizen om ons zijn, dat er menschen wonen.”

„Ja, ja, je hebt gelijk, ik zal stil zijn, ik zal het niet meer vergeten, maar waar . . . waar die plaats voor mij en mijn vrouw?”

„Kom mee, in huis, daar kunnen wij beter praten, daar kan niemand ons hooren.”

„Goed, direct,” terwijl hij zich met snellen pas naar de deur begeeft.

„Neen, zoo niet, wacht even,” terwijl hij, zijn arm grijpend, hem terugsleurt, laat mij eerst gaan zien of er iemand ons zou kunnen spionneeren.”

„Da's juist.”

En weer die zoekende, vluchtige blikken gericht naar de vensters, naar de deuren der omliggende wo-

ningen, naar de daarachter gelegen velden ... niemand, niemand.

„Kom nu maar.”

„En nu, waar Jozef, waar die plaats voor mij en m'n vrouw,” met hijgend ongeduld.

„In Schinnen.”

„In Schinnen, da's ver weg; ik wist niet, dat daar lui woonden, die jij zoo goed kende, om zoo iets voor mij te durven wagen.”

„Vroeger was dat ook zoo, maar nu is het anders; mijn broer Balthus heeft verkeerig gekregen met Marie Notermans, de dochter van den halver ¹⁾ van dien ouden de Gaverelle te Geleen — 't komend jaar gaan ze al trouwen; om kort te gaan, da's de relatie, die er tusschen ons bestaat en waarvan ik geprofitteerd heb om dat voor je te vragen — 't was casueel, zeide hij, dat ik hem 't precies op dat moment vroeg; 'n paar dagen geleden hadden de schutten een van zijn knechten met z'n liefste geapprehendeerd, onder suspicie, dat beiden Bokkenrijders waren; hij had het niet willen gelooven, hij had hen uitgelachen; 't waren altijd brave menschen geweest, die getrouw hunne Christelijke plichten waarnamen, eerlijk als goud — tenminste hij had nooit iets van oneerlijkheid bij hen gemerkt en goed voor hun werk, nooit was er iets op

¹⁾ pachter.

hen te zeggen geweest en toch bleek het waar te zijn — hij had het nooit, van z'n leven nooit, van dien kerel en die meid durven denken."

„En nu wil je een anderen Bokkenrijder hem doen remplaceeren," met pijnvollen, spottenden grimlach.

„Ja, Bertus, omdat ik fiducie in je heb, omdat ik geloof wat je me verteld hebt, dat je het niet bent geworden uit slechtheid, maar omdat armoede en honger je er toe gedwongen hebben, omdat ik vertrouw, dat, nu je weer het brood voor je vrouw en kind kunt verdienen, je ook weer de eerlijke kerel zult worden, zooals ik je altijd gekend heb."

„Dat zal ik, Jozef, dat zal ik, dat zweer ik je op mijn eigen zaligheid, als ik die weer kan terugwinnen."

„Alzoo, dat is afgesproken — er is echter nog een bezwaar."

„Zijn er in Schinnen ook Bokkenrijders?"

„Ja, velen zelfs, zooals ik wel eens gehoord heb, maar die kennen me niet; die hebben ruzie gehad met die van Kerkrade, omdat ze zeiden, dat die van ons niet eerlijk met hen verdeelden, wat ze samen gestolen hadden; nu werken ze voor zichzelf." ¹⁾

„Alzoo is het absoluut zeker waar, dat er daar niemand is, die jou als Bokkenrijder gekend heeft?"

¹⁾ Historisch.

„Ja, secuur; ik heb nog nooit een van Schinnen gerencontreerd; die ruzie bestond er al, voordat ik er bij kwam.”

„Veel chance, dat ze je daar zullen uitvinden bestaat er dus niet, hè?”

„Neen, groot is die chance niet.”

„Toch moet je me een zaak beloven, Bertus.”

„Alles, alles wat je wilt.”

„Als het toch ooit mocht uitkomen, dan mag je nooit vertellen, dat ik het wist.”

„Dat spreekt als een boek, dat had je me niet hoeven te vragen.”

„Allè dan maar, laten we wat er verder moge gebeuren aan onzen Lieven Heer overlaten — hier heb je twee patacons, die krijg ik later wel eens van je terug — je zult er je vrouw je lang wegblijven mee kunnen expliceeren.”

„Dank je, dank je, voor alles; ik zal voor je bidden, want dat zal ik nu weer doen — o ja, nog iets: denk je, dat ik direkt aan het werk zou kunnen gaan of zou ik nog last hebben van dat schot in m'n rug?”

„Neen, absoluut niet; je bent er wonder boven wonder goed afgekomen.”

Groot feest in Schinnen.

Mooi dorp, in welks nabijheid zacht murmelend in

wijde eenzaamheid vloeit het riviertje de Geleen; smalle weg, welke er heenvoert, lommerrijk beschaduwde door hooge boomen, welker ineengestrengelde kruinen als een koepel zich vormen over het gouden pad, dat zich slingert tusschen de hooge groene wanden als wallen, met klimop en groene wingerd begroeid.

Een eindelooze stilte in het wijd rondom, soms verstoord door het melodieuze geklingklang van kleppend torenklokje, door het getjilp van een musch, het blafgebas van een hond of het gekraai van een haan voor de gore met stroo bedekte huisjes, die met hun groezelramen schijnen te slapen in eeuwige rust.

Heden echter geheel anders.

Voertuigen, welke ratelen over den gisteren nog verlaten weg; opgewekte, vroolijke juichstemmen, welke opstijgen in het luchtruim; de bewoners allen in hun feestkleedij, tiggend naar de Ster, op welker roode pannendak, groot zwart kruis van donkere leien, de hoeve van den ouden Notermans, na het overlijden van den baron de Gaverelle thans de pachter van diens kinderen.

Heden zal het huwelijk van zijn dochter voltrokken worden met Balthazar Kerkhoffs — 't zal een deftig feest zijn.

De bruijom heeft, zooals de traditie eischt, sierlijke van fijn leder gemaakte schoentjes met kunstig

geciseleerde zilveren gespen geschonken aan zijn bruid, welke even zichtbaar te voorschijn komen onder den lilarok, met kleurige figuren bewerkt; zij daarentegen heeft, volgens het gebruik dier dagen, zorg gedragen voor groot, omvangrijk bed van donker ebbenhout met geborduurde lakens, waarin zij met zwarte letters beider initialen heeft gestikt; tevens heeft zij met eigen hand vervaardigd de hemden, welke beiden den eersten huwelijksnacht zullen dragen; nooit zullen dezen meer hunne leden omsluiten; met de witte slaapmuts, met zwart lint omzoomd, eveneens het werk der bruid, zullen dezen bewaard blijven in gesloten lade tot op den dag van hun verscheiden; hun bruidshemden zullen tevens zijn hun doodshemden; de beddelakens, getuigen van hun eerst voor hun leven zich vereenigen, zullen tevens zijn die voor eeuwig van elkaar scheiden.

De breed ronde poort, nieuw geschilderd, is met tallooze bloemen omkranst.

In de groote zaal, ook in vollen bloementooi, het bruidspaar te midden der gasten; ook Réné, baron de Gaverelle met zijn schoonbroer Jonkheer du Pré en zijne echtgenooten bevinden zich hier.

De beide mannen hebben gehoor gegeven aan haar dringend smeeken dit huldebewijs te brengen aan de jonge vrouw, met welke zij in haar kinderjaren zoo dikwijls had gespeeld — 't zou tevens een uiting zijn

van hun dankbaar voelen, tegenover den vader, die zoovele jaren hen met eere en trouw had gediend, over hun bezittingen had gewaakt met onverdroten ijver en toewijding — 't zou tegelijk een aansporing voor hem zijn, diezelfde trouw en eerlijkheid ook in de toekomst te betrachten — 't zou derhalve niet tot hun scha zijn.

Ja, daar was wel iets van aan van hetgeen Blanche beweerde — 't zou hun scha niet zijn; ze moesten zich dan maar in 's Hemelsnaam getroosten, dat zich encanailleeren met die boerenkinkels — 't was maar voor één dag.

En zij zijn gekomen in hun deftigste pronkkleedij. De Gaverelle zijne en bateau opgetoornden hoed in de hand; op de glanzend witte pruik een groote crêpe met boucles; om den hals de witte mousseline das, waarvan de breede strik zwierig neerhangt over den fijn kanten jabot.

De met gouden boorden omzoomde rok van zee-groen laken met hoogen kraag en kanten lubben, wijd neervallend over de blanke, wel verzorgde handen; het roode vest met gele kleppen en borduursels boven den kazimieren broek, onder den knieschijf vastgebonden door blauwe klinken, waaronder de in witte zijden kousen gehulde kuit, zich verliezend in de met vierkante zilveren gespen versierde schoenen.

Groote, slanke figuur met dof mat blauwe oogen, als

vermoeid door wild, losbandig leven; onder den rechtgelijnden neus een bleeke mond met dunne, vastgenepen lippen, waarom speelt een fijne, nauw merkbare glimlach.

Ook du Pré het zwierig hoofd bedekt met gepoederde pruik; onder de ietwat scherpe kin een das van batist met hemelsblauwe festons, los neervallend over het vest van basin met kleurige bloemen, waarover een donkergroene rok met vergulde knopen; de broek van gestreept nankin met gele kniebanden.

Grooter, forscher van lichaamsbouw dan zijn schoonbroer, met loerende, listige oogen onder het hooge voorhoofd; holle kaken onder de uitstekende wangbeenderen; ook op dit bleek gelaat, teekenen van onstuimige uitspatting.

Zijn echtgenoot in stil, vertrouwsaam gesprek met Noorke Kerkhoffs.

Zij draagt een chapeau de jonc met groene pluimen, haar caraco, evenals de halsdoek, zijn van glanzend witte zijde, zoo ook de rok, waaruit slechts puntig te voorschijn komt het rozenroode schoentje.

Mooie jonge vrouw nog en toch in weerwil van hare weelderige kleedij, in weerwil van haar schoonheid en jeugd, verraden de vreesachtig blauwe oogen, die telkenmale schuchter blikken in de richting van haar gemaal, schrijnende wanhoop en smart.

Verder de bloedverwanten van de bruid en brui-

gom, de schepen van Kerkrade en zijne vrouw, de koster van Hongen in hunne pronkgewaden; ook de pastoor van het mijnstadje in nieuwe soutane.

Een dienstknecht, welke komt melden, dat de voitures voor de poort staan.

Langzaam verrijst de bruigom van zijn zetel, zijn arm de bruid aanbiedend om haar naar de poort te begeleiden.

De oude Notermans schaart zich aan de zijde van Blanche du Pré; zij had hem om deze honneur verzocht; zij worden onmiddellijk gevolgd door haar echtgenoot met de moeder der bruid, door de Gavelle met Noorke, de zuster van den bruigom — zij, de edellieden, de nobelen in deze streken, hebben den voorrang boven de niet hooggeborenen.

Op den deel kinderen, welke uit sierlijk gevlochte mandjes bloemen en gouden papieren snippers strooien voor de voeten van het bruidspaar, terwijl de knechten en meiden zich aan de zijde van den weg hebben geschaard.

Een knipoogend vertrouwelijk dankbare groet van Luppen, als Jozef, zijn vriend, hem voorbijschrijdt, vergezeld van blijden glimlach, als melding van groot geluk. Voor de poort de carossen, welke den bruiloftstoet ter kerke zullen rijden — 't zou niet gepermitteerd zijn de nobelen zoo maar als gewone menschen naar het Godsgebouw te laten loopen.

Als lange hagen ter weerszijden van den weg de dorpelingen, mannen, vrouwen en kinderen, allen lachend, vroolijk, luid juichend, als de bruid met kwistige hand kleine geldstukken uit het open raampje van de koets strooit, waarop terstond de geheele jeugdbende zich werpt, als krioelende kluwe worstelend, strijdend om de munten te bemachtigen, terwijl de ouderen met hoog zwaaiende petten de vivats en proficiats uitbulderen voor het mooie koppel, pistoolschoten knetteren door de lucht.

De kinderen blijken verheugd te zijn met de hun toegeworpen gaven: ze schreeuwen tenminste niet den bij al te spaarzame bruidsparen gewonen roep: „die kaal broed wurp niks oet”, ook niet het „kleeën ¹⁾ in de tes ²⁾).

In het Godsgebouw hooge glimmende kandelaren met tal van brandende kaarsen voor het rijk versierde altaar. Plechtig indrukwekkend golven de harmonieuze accoorden van het orgel door het ruime gewelf.

Langzaam sterven de tonen weg en het gefluister der talrijke nieuwsgierigen en belangstellenden over de rijke kleedazie van de nobelen, over de honneur van hun presentie, over de parmantigheid van die twee, van den bruijom en bruid of ze elkaar gezocht

¹⁾ zemelen. ²⁾ zak.

en gevonden hebben in het land der reuzen, ver-
stomt.

De kleine deur der sacristie is zachtens geopend
en de pastoor van Schinnen met de lange witte alba
over de zwarte tot op de voeten reikende soutane, de
fluweelen stola over de schouders, betreedt den tempel
Gods.

Bruid en bruijom knielen voor het altaar, terwijl de
gasten oprijzen van hunne zetels.

De priester plaatst zich voor het jonge paar en
plechtig klinkt zijn vraag: „Balthazar Kerkhoffs, wilt
gij Marie Notermans, hier tegenwoordig, nemen voor
uwe wettige vrouw, naar het gebruik van onze moeder
de Heilige Kerk?”

En krachtig met overtuiging antwoordt deze: „ja,
ik wil.”

„Marie Notermans, wilt gij Balthazar Kerkhoffs,
hier tegenwoordig, nemen voor uwen wettigen man,
naar het gebruik van onze Moeder, de Heilige
Kerk?”

Zij buigt even het hoofd, de oogen terneergeslagen
lispelend „ja, ik wil.”

En de dienaar Gods, zegenend de handen boven
hunne hoofden uitstrekkend, de oogen ten Hemel ge-
richt spreekt langzaam, plechtig: „dan voeg ik u te
saam in het huwelijk in den naam des Vaders, des
Zoons en des Heiligen Geestes.”

Ze zijn gehuwd; hij, de fiere, krachtige man; zij, de kloeke, mooie vrouw zijn voor eeuwig met elkaar verbonden; ze zullen samen lijden met nederige onderworpenheid aan den wil des Allerhoogsten, samen strijden voor hun aardsch geluk met onverzettelijke wilskracht.

En daar buiten — bij hun wederverschijnen op den dorpel van de kerkdeur — weer die galmende vivats en proficiats der inwoners van Schinnen, om vervolgens met snelle schreden zich te begeven naar de eenige dorpsherberg, waar zij zullen onthaald worden op niet minder dan tien tonnen bier uit het banale Panhuis, door de beide familiën van bruid en bruigom hun aangeboden, waar Joep met zijn eeuwige grijns-lach om de hoeken van den scheeven mond, met zijn loensche, sluwe oogen in het spits vossengezicht, met zijn magere houterige beenen staande op een in een hoek geschoven vat, hen reeds wacht, de wit verbleekte viool onder zijn arm.

„Weldra de kroezen gevuld met den schuimenden drank; een der gasten, welke met opgeheven arm den beker omhoog houdt, donderschreeuwend: „Vivat het schoin koppel, vivat ooze Marie mit heuren Balthus.”

En Joep zet in met forsche streek „lang zullen ze leven en in Gloria, in Gloria,” begeleid door bulderende stemmen.

„Nu dansen, nom-de-diu, dansen,” uit tal van hoog open monden.

Spoedig rondtollende lijven op voeten, die bonstrappen op den aarden, hobbeligen vloer, dichte stofwolken opjagend, welke als slierten golven omhoog; zwalkende paren stootend, duwend, botsend op tegen elkaar; heet gloeiende wangen tegen elkaar gegoten; kletsende kussen op brandende lippen; soms flauw zacht gelispel met diepe zuchten, terwijl huilt en gilt de viool in valsch gekras.

Teruggekeerd in de pronkzaal van de Ster, ontwaren de nieuw gehuwden lange, witgedekte tafel, waarop, volgens Limburgsche gewoonte bij huwelijksfeesten, te midden van bontkleurige ruikers tallooze schotels van weggesop, een gerecht van wittebrood in melk gekookt, rijkelijk met suiker en room bestrooid; verder breede, ronde vlaaien en tartepommen, waartusschen stoffige flesschen vol geurige Spaansche en Rinse wijnen.

Meiden en knechten, welke op breede, lange schotels binnendragen groote en kleine saucijsen, rood gespikkelde forellen en bruin gebraden kippen.

Een vroolijk opgewekt te samen zijn, een lustig rammelgepraat met telkens schaterenden lach.

Plots wordt die gulle, lawaaiende vroolijkheid gestaakt — een verheven heilige stilte; de pastoor van

Kerkrade is opgestaan en met van aandoening beven-
de stem smeekt hij af den zegen van den Almachtige,
voor deze beide jonge menschen, hem vermaagschapt,
die straks in Zijn huis, onder Zijn alziend oog elkan-
der hebben beloofd steun en hulpe, trouw en liefde
op den levensweg, over welken beiden zij aan zij,
hand in hand zullen voortschrijden.

Nog lang die plechtige stilte, met oogen en kelen
vol tranen.

Eindelijk, als gelispel, angstig te verbreken dat
zwijgen de stem van Jozef: „Noorke, nu moest jij nog
eens zingen, dat mooie lied, dat je gezongen hebt op
de Mei van vader; je weet wel, dat Maria Hemelvaart
van Palestrina, als ik dien naam goed onthouden
heb.”

En anderen, in den aanvang ook met gedempte
stemmen, spoedig echter luider, dringender: „Ja,
Noorke, juist een lied voor een dag als heden.”

Schuchter, bedeesd met vlammend rood op de wan-
gen antwoordt ze: „’t Spijt me, Jozef, ik heb de mu-
ziek niet bij me — als ik dat vooruit had kunnen
weten . . .”

„O, dat hindert niet,” voegt Blanche du Pré haar
minzaam toe, „ik ken de muziek van buiten en ik zie
daar een clavecimbel, zeker van de bruid, ik zal u wel
accompagneeren.”

En Noorke heeft niet durven weigeren aan het ver-

zoek der hooge vrouwe; weer heeft zij gezongen en weer hebben zij geluisterd alsof engelenstem zweefde boven hunne hoofden, alsof met dien zang, nu reeds de zoo even zoo vurig, met zooveel devotie afgesmeekte zegen neerdaalde op het jonge paar.

„Prachtig, joffer Kerkhoffs, effectief magnifiek,” terwijl Blanche du Pré, eveneens fel bewogen, de hand der zangster in de hare neemt, „ik heb zelden een stem gehoord, zooals de uwe, zoo rein en tegelijk zoo vol sentiment. Zingt u nog meerdere liederen?”

„Niet veel, Mevrouw, in Kerkrade, waar ik woon, bestaat geen occasie om die te verkrijgen.”

„O, dan moet ge absoluut eens bij ons in Brussel een paar weken komen logeeren, daar kunt ge alles krijgen, wat ge wenscht en dan zullen we samen veel muziek maken.”

„Ik ben bang, Mevrouw hoezeer uwe uitnoodiging mij ook vereert, dat het niet zal gaan; ik ben heel alleen met vader en moeder en die willen me niet gaarne missen.”

„En uw broer dan, uw tweelingbroer, zooals ik gehoord heb, woont die dan niet meer bij u in huis?”

„Jawel, Mevrouw, maar aan dien hebben wij niet veel compagnie; die is bijkans nooit te huis, den heelen dag bij zijn leermeester, den chirurgijn Wagener, 't gebeurt zelfs dikwijls genoeg, dat wij hem heele dagen niet zien, als hij in veraf gelegen plaatsen de

patienten van zijn patroon moet bezoeken, u begrijpt dus, niet waar, Mevrouw . . ."

„Zeker, zeker, joffer Kerkhoffs dat ik het begrijp, maar 't is toch niet voor altijd, zelfs niet voor een geheel jaar, maar slechts voor enkele weken — neen, neen, u mag me dat niet weigeren, 't zou een affront zijn, niet enkel voor mij, maar meer nog voor uw talent . . . zoo'n stem en zonder occasie om die te ontwikkelen, zonder muziek" en dan zich wendend tot haar echtgenoot: „Ernest, kom eens hier, je moet me helpen."

Oogenblikkelijk geeft deze gehoor aan het verzoek van zijn vrouw.

„Ik heb joffer Kerkhoffs gevraagd om 'n paar weken bij ons te komen om samen te musiceeren."

„Zeker, zeker, joffer Kerkhoffs dat moet u beslist doen; dat genot mag u mijn vrouwtje niet refuseeren — 't zou niet affabel zijn ons die eer te onthouden — zoo'n kunstenares in ons huis."

De oogen, schuchter neerslaand voor de brandende op haar gerichte blikken, antwoordt ze zachtkens: „ik dank u zeer, mijnheer, voor uw gracieus compliment maar u begrijpt, ik kan niet decideeren; daarin zullen mijne ouders moeten beslissen — u zult u tot hen moeten wenden."

„O, direkt, subiet,"

„Neen, nu niet, nu niet, wat ik u bidden mag; u be-

grijpt, dat ze niet direkt zullen kunnen resolveeren."

„Ja, dat begrijpen we, maar wanneer dan?"

„Ik zal het u schrijven, Mevrouw," na eenig bedenken; ik zal ze eerst op uwe vriendelijk invitatie moeten prepareeren."

„Goed, joffer Kerkhoffs, afgesproken en dan komen we zelf het vragen, in Kerkrade, niet waar?"

„Ja, Mevrouw, in het groote huis op den weg naar de Locht."

„We zullen niet mankeeren, joffer Kerkhoffs, wees daar verzekerd van."

Bertus Luppen, welke binnentreedt met de mededeeling, dat de caros van den baron voor de poort staat, tegelijk met even ter zijde geworpen hoofd Jozef wenkend, dat hij hem iets te zeggen heeft.

„O, precies op tijd," lacht du Pré, „precies, nadat we uwe belofte hebben gekregen, joffer Kerkhoffs."

„Vraag nederig excuus, mijnheer du Pré, ik heb niets absoluut beloofd; vader en moeder moeten beslissen, zooals ik u reeds heb gezegd."

„O, wat dat regardeert, dat komt in orde, joffer Kerkhoffs, dat garandeer ik u, tenminste als u ons een beetje wilt helpen; mijn vrouwtje, als die ergens haar zinnen op heeft gezet, kan redeneeren als pater Brugman; daar zullen uw ouders niet veel tegen kun-

nen respondeeren, hoe geleerd en capabel ze ook mogen zijn."

„Vertrouw daar niet al te veel op, mijnheer du Pré, met alle respect voor de redeneerkunst van Mevrouw."

Inmiddels heeft Jozef gehoor gevend aan den wenk van zijn beschermeling heimelijk de zaal verlaten.

„Wat is er, Bertus, toch geen slecht nieuws?"

„Neen, Goddank niet, contrarie, heel goed nieuws — ze hebben hem geradbraakt."

„Wie?"

„Den Tater."

„Hoe weet je dat?"

„De koetsier van den baron heeft het me verteld: in Geleen hebben de schutten hem te pakken gekregen."

„En heeft hij geen van zijn kornuiten verraden?"

„Jawel, op de pijnbank; er zitten er al weer verscheidene nieuwen op den toren; anderen hebben n'em nog bijtijds gesmeerd; gelukkig, dat hij mij niet anders kende als met m'n voornaam en er zijn er zoo-veel in de contrée, die Bertus heeten — voor dien hoef ik alzoo niet meer bang te zijn en daar maakte ik me nog altijd het meest den kop over gek — 't was zoo'n kerel, die overal kwam, overal vigeleerde."

„Alzoo proficiat, Bertus, met dien geradbraakten Tater," met gullen lach.

Andere koetsen, welke verschijnen voor de Ster; de ver verwijderd wonenden willen graag hunne huizen bereikt hebben, voor de duisternis is ingevallen; 't is niet geraden in deze tijden in den donker te rijden — wel zijn de pistolen geladen, maar 't is toch altijd zaak om op zijn hoede te zijn.

Een hartelijk afscheid van den ouden Notermans en zijn vrouw met warme dankbetuiging voor zijn royale tractatie en dat hij nog vele jaren plezier zou mogen hebben van dezen dag — ja, waar waren ze, zijn dochter en haar man?"

„O, die waren al lang uitrijden gegaan,¹⁾ naar Sittard."

Zoo, dat hadden ze n'em stiekem geleverd, dat ze daar niks van gemerkt hadden — zeker onder het zingen van Noorke — 't was mirabilant geweest, nog nooit van z'n leven zoo iets gehoord — ze waren d'r eenvoudig beroerd van geworden, zooals het hun in hun ziel had gepakt.

't Heeft Jozef en zijn zuster veel moeite gekost om den vader te overreden aan de uitnoodiging van Blanche du Pré en haar echtgenoot gehoor te schenken.

Zoo'n verre en vermoeiende reis en Noorke is niet

¹⁾ op reis gaan.

zoo heel sterk, heeft de oude gemeend te moeten in het midden te brengen.

Wat dat regardeert, vader, heeft Jozef hem geantwoord, kunt u gerust zijn. Noorke is niet zoo robuust, niet zoo parmantig als Marie, da's waar, maar toch even gezond en monter; die enkele dagen reizen, over dag in een gemakkelijke caros, zoodat ze geen voet heeft te verzetten en 's nachts slapen in een goed bed in een gerenommeerde herberg zullen haar geen kwaad doen.

Jawel, jawel, dat kon wel waar zijn, maar dan ook nog die grootheid, waarin ze daar zou komen — de Kerkhoffs — 't was waar — ze mochten er zijn, ze hoefden voor niemand uit den weg te gaan, voor niemand den muts af te nemen, hij zelf schepen en Schutzmeister, zijn broer, pastoor, maar toch boeren, waarop die nobele lui zoo van uit de hoogte neerzien — 't is mijn heilige convictie, dat Noorke daar veel chagrijn over zou hebben, als ze haar dat toonden; ze is een goed, lief kind, maar toch heeft ze haar trots, zooals we die allemaal hebben — ze zou zich zoo'n affront erg aantrekken.

„Dat zou ik ook, vader,” thans Noorke zelf, „maar daar hoeft u niet bang voor te zijn; ze zullen me daar met respect behandelen, daar ben ik zeker van; ze zouden toch niet het boerinnetje, zooals u zegt, dat ik ben, met zooveel drang genood hebben, als ze dach-

ten, dat mijn presentie in hun huis hen zou beleedigen tegenover hun vrienden en kennissen."

"Je vergeet, Noorke, dat je met je zelve ook nog je stem, je kunst meebrengt en daar willen ze mee pronken, dat zal hun glorie zijn tegenover de andere nobelen, die je daar zult rencontreren, allemaal menschen van 't zelfde slag, met dezelfde ideeën en opinies."

"Nou exagereert u toch vader," ditmaal Jozef, "u hebt den ouden baron de Gaverelle gekend, u hebt menigmaal met hem gesproken, die was ook een nobele en heeft die u ooit laten merken, dat hij minder respect voor u had, omdat u niet was van zoo'n hooge geboorte?"

"Neen, die niet, die niet, da's waar, dat was een charmante kerel."

"Welnu, precies, zooals de vader is ook de dochter, charmant met niks geen trots of grootsigheid in haar — u hebt er zeker niet op gelet, zooals ik gedaan heb, maar u hadt eens moeten zien hoe lief en affabel ze met Noorke sprak, hoe ze haar hand drukte, toen ze gezongen had — is het niet waar, Noorke?"

"Ja, Jozef, da's waar."

Een lange poos van stilte; niets anders dan het reutelen van de pijp, het met fluitlippen wegblazen der rookwolken.

Eindelijk weer de oude tot zijn vrouw: „en jij, Käthe, jij zit er zoo maar bij, zonder een woord te spreken, zeg ook eens wat, laat eens hooren, wat jij er over denkt.”

„Och wat zal ik zeggen, Drikus; je weet wel, dat ik mij altijd heb neergelegd bij wat jij hebt gedeceideerd en ik heb er mij altijd goed bij bevonden, die eer moet ik je nageven en daar zal ik me nu ook aan houden — „jij” moet maar resolveeren — 't zal voor mij een groot gemis zijn — zoolang zonder mijn kind, maar afijn ik zal er me wel in schikken, als het Noorke plezier kan doen.”

„Dus jij ook, jij ook bent van opinie, dat we die invitatie maar moeten accepteeren?”

„Vraag wel excuus, Drikus, dat heb ik niet gezegd; ik heb alleen gezegd, dat wat jij decideert, dat ik dat goedvind.”

„Allè, allè, ik merk het wel, Noorke zelf wil het graag, Jozef is van haar partij en jij Käthe, in je hart gun je het haar ook, en dan wil ik de kwaje hond niet zijn — jelui zult je zin hebben, Noorke zal gaan, maar niet te lang, hoor, niet langer dan een paar weken, zooals je zelf hebt gezegd; langer mag je ons niet alleen laten; we zullen het toch al beroerd en stil genoeg hebben zonder jou.”

„Dank, dank vader,” terwijl zij de armen om zijn hals slaat, warme kussen drukt op zijn wangen, „zal

ik dan maar Mevrouw du Pré schrijven, dat u en moeder het goed vinden, dan hoeft ze niet expres, die lange reis te maken om u te persuadeeren, zooals haar intentie was?"

„Goed, schrijf maar, des te minder deftigheid in huis."

„En als ik dan terugkom, vader, breng ik een koffer vol nieuwe liederen mee, die ik voor jou en moeder zāl zingen."

„Da's goed, kindlief, zoo zullen wij dan ook nog kunnen profiteeren van je reis."

„Ja maar, vader," merkt Jozef op met even spot-tenden lach, „dat profijt zult u niet voor niks kunnen hebben; Noorke zal die liederen moeten koopen en ik geloof niet, dat ze zoo goed bij kas is om zoo'n koffer vol te betalen."

„Neen zeker niet, Jozef, precies zeventien patacons en eenige schellingen, die ik rijk ben."

„Daar kom je niet ver mee, zusje, vooral niet als je ook nog een nieuw mooi costuum moet hebben — u wilt immers zeker hebben, dat ze er net even deftig uit zal zien, als die anderen, niet waar, vader?"

„Natuurlijk, natuurlijk, dat ik dat wil — hoeveel zou dat allemaal kosten?"

„Wat denk jij er van, zusje — muziek is niet goedkoop en zoo'n mooi costuum, als de grootheid draagt

is duur — zou je met vijftig patacons kunnen toekomen?"

„Da's zeven en zestig met wat ik zelf heb — ik geloof het wel, Jozef."

„Vijftig patacons, vijftig," roept Madame Kerkhoffs uit met wijd open schrikoogen, terwijl zij de handen in elkaar kletst, „toen ik met je vader trouwde, heb ik niet meer dan tien patacons betaald voor m'n kleed en ik zag er toch proper uit, nietwaar, Drikus?"

„Dat zal waar zijn."

„Ja maar, moeder, u bent niet in Brussel getrouwd."

„Godank niet... vijftig patacons voor één kleed en enkel voor veertien dagen."

„Dat moet u niet zeggen, moeder; ze kan er hier ook mooi mee zijn."

„Jawel, jawel, maar vijftig patacons, daar moet een boerenknecht twee jaren hard voor werken."

„Dat is zoo, moeder, maar Noorke is geen boerenknecht; zij is de dochter van den schepen en het eenige kind, waarvoor hij nog te zorgen heeft. Peter heeft een honorabele positie; Balthus verdient geld als water en ik heb de intentie binnenkort mijn eigen weg te gaan, alzoo wat komt er dat beetje geld meer of minder op aan — u zoudt toch niet willen, dat

Noorke een japon van Mevrouw du Pré moest leenen?"

„Neen, dat niet, dat zeker niet, dat zou effectief een affront zijn."

„Nou, dan zal vader z'n hand maar eens over z'n hart moeten strijken — 't is toch maar voor één keer, moeder."

„Jawel — maar vijftig patacons, we hebben er in onze jeugd hard genoeg voor moeten werken, nietwaar, Drikus?"

„Dat is zoo, Käthe, maar ik begrijp ook, dat het nu eenmaal niet anders kan; ik wil ook niet, dat mijn dochter er minder deftig zal uitzien als de anderen, die ze daar zal rencontreeren; als ze nu eenmaal in de grootheid gaat verkeerren, wil ik ook, dat ze in die grootheid mee kan doen.

Ze zal ze hebben haar vijftig patacons en laten wij er nu maar niet langer over kletsen.

Getrouw aan hun belofte is Blanche du Pré, verzeld van haren echtgenoot en haar broeder, baron de Gaverelle, met sierlijke caros, bespannen met twee rijk getooide schimmels verschenen voor de woning van den schepen Kerkhoffs.

Deze staat reeds op den dorpel voor de deur, afwachgend de voorname gasten.

„Is uw dochter als reisvaardig, schepen," vraagt

Blanche het witgepoederd hoofd voor het open raam.

„Zeker, Mevrouw, zeker; ze zou zich niet gepermitteerd hebben u ook maar een moment te laten wachten, maar het zou ons een groote distinctie zijn, indien u ons de honneur zoudt willen doen om met mijnheer uwen echtgenoot en mijnheer uwen broeder even binnen te komen, waar wij de eer zullen hebben u een glas wijn aan te bieden om te drinken op uwe goede, voorspoedige reis.

„Dat mogen wij niet refuseeren, schepen, maar 't mag niet lang zijn; we zouden gaarne heden avond nog Hasselt bereiken.”

„Een enkel glas maar, Mevrouw; verder hebt u slechts te commandeeren.”

En binnengetreden ontwaren zij Noorke in haar schoonste en rijkste pronkgewaad, te midden van hare moeder, de oogranden vol tranen en haar broeder Jozef.

„Huult ge, Madame Kerkhoffs?” vraagt Blanche meewarend, „maar dat is nu toch heusch niet noodig; we zullen serieus goed op haar passen en zorgen, dat zij weer gezond en wel bij u retourneert.”

„Daar ben ik van overtuigd, Mevrouw en daar ben ik ook niet bang voor, maar ziet u — zoo'n lang afscheid en zoo ver weg, in een vreemd land...” de stem wordt gesmoord door snikken.

„Allo, allo, moedertje, wat is dat nou?” voegt haar

zoon haar troostend toe, „u hebt zelf voor haar gesproken, dat vader het goed moest vinden om haar dat plezier te gunnen en nu, nu je je zin hebt, nu huilen.”

„Och, let maar niet op mij, Jozef, 't zal wel weer overgaan, maar op het moment . . .” in weenend gestotter.

„Kom, laten we het kort maken,” de oude, „laten we maar eens drinken, de glazen staan klaar, zooals u ziet, alzoo, Mevrouw en heeren, goede reis,” zijn glas even stootend tegen dat zijner gasten.

„Dank u, schepen, en ook u Madame voor de hartelijke receptie en voor uw permissie aan uw dochter gegeven.”

Plots Noorke tot de Gaverelle: „gaat u ook mee, mijnheer?”

„Ja, joffer Kerkhoffs, nu mijn zuster en mijn schoonbroer me verlaten zal het voor mij in een nest als Geleen niet uit te houden zijn — niemand met wien men eenige conversatie kan hebben, niemand, met wien men eens een partijtje piket of ander spelletje zou kunnen doen — dat leven is execrabel, om dood te gaan van verveling en daarom heb ik mijn zuster gevraagd of zij ook niet voor mij een kamer disponibel had — ik hoop, dat mijn presentie u niet al te zeer zal contrarieeren.”

„In 't geheel niet, baron,” met even buiging.

„Zeer complaisant van u, joffer Kerkhoffs; ik zal dan zeker ook wel weer de occasie mogen hebben uw goddelijke stem te admireeren,” met diepe reverentie.

„Blanche,” ditmaal du Pré, „het zware bolle met paarden omzette horloge in zijn hand, „ik hoop, dat ik jelui niet al te bruusk derangeer in de conversatie, maar 't wordt hoog tijd, als we effectief nog voor den duister in Hasselt willen zijn; de paarden zullen toch al genoeg te stellen hebben op die slechte wegen.”

„Joffer Kerkhoffs, u hoort, wat mijn man zegt.”

„Ja, Mevrouw, nu adie dan, moeder,” terwijl zij de armen slaat om den hals der oude vrouw, warme kussen drukt op de natte wangen, haar prangt tegen haar borst, „en niet te veel chagrijn hebben, hoor — 't is toch maar voor 'n paar weken, dan ben ik weer terug om u alles, alles te vertellen — 't zal prettig zijn, hè meerke — dag vader, dag Jozef,” eveneens gepaard met drukkende kussen, „au revoir, hoor.”

„Schrijf je ook eens, kind?”

„Natuurlijk, vader, zoo gauw als we aangekomen zijn; binnen een week hoort u al iets van mij.”

„Da's goed, een langen brief, hoor.”

„Ja, ik beloof het u, een heel langen.”

Een waas van weemoed op het gelaat van Blanche du Pré, een even bevend lippentrekken bij het ontwa-

ren van dat blij geluk, van die innig voor elkaar koesterende liefde dier eenvoudige landlieden.

„Dag, schepen,” met eenige trilling in haar stem, „dag Madame Kerkhoffs, dag dokter,” terwijl zij allen de hand reikt, „en treurt nu maar niet te veel om haar; we zullen serieus goed voor haar zorgen.”

„Daar ben ik niet bang voor, Mevrouw.”

Nog lang een wuiven met hoog armgezwaai, tot het rijtuig uit hun gezicht verdwenen is.

„En wat zegt u er wel van, heeroom,” heeft Jozef den pastoor van Kerkrade gevraagd, toen hij dezen enkele dagen later ontmoette: „Noorke met Mevrouw du Pré naar Brussel.”

„Ja, jongen, wat zal ik je daarop antwoorden; als vader eerst mij mijn raad had gevraagd, dan zou het niet gebeurd zijn, dan zou ik gezegd hebben: Drikus, doe het niet, laat haar niet gaan in die compenie, waar zij niet thuis hoort.”

„Waarom zou ze daar niet thuis hooren, heeroom? Noorke is een ontwikkeld meisje met beschaafde manieren, die hebben de witte zusters in Aken haar wel geleerd.”

„Jawel, daarvoor zeg ik het ook niet, daarvoor ben ik niet bang.”

„Waarvoor dan wel?”

„Ze zal daar komen in geheel andere kringen, als waarin zij gewoon is te verkeerē; er wordt daar anders geleefd, andere gesprekken worden er gevoerd, aardigheden of schunnigheden ten beste gegeven, die ik zeker weet, dat Noorke niet begrijpen zal en die ze dan zal willen begrijpen uit angst, dat men haar dom en onnoozel zal vinden; ze zal andere toestanden ontwaren, die haar zeker zouden choeeren, indien zij ze hier zag — enfin, ik vind het jammer, Jozef, serieus, ik vind het effectief jammer; ik zal voor haar bidden, dat de heilige Maagd haar voor verleiding behoede.”

„Och kom, heerom, u hoeft u heusch niet zooveel zorgen voor Noorke te maken, u kent haar evengoed als ik ze ken, als allen haar kennen, een meisje, als een spiegel, waar nooit een ademtocht is over gekomen, zoo rein, zoo onschuldig.”

„Zeker, Jozef, da's allemaal waar, maar jelui hadt dien spiegel niet moeten brengen op plaatsen, waarop deze gevaar loopt wel door dien adem besmet te worden.”

„Ik ben overtuigd, heerom, dat dit gevaar niet bestaat; zij is in het huis van Mevrouw du Pré, een fatsoenlijke, eerbare vrouw, die niet zal gedoogen, dat iemand, wie het ook zijn moge, te kort zou schieten in respect voor het meisje, dat haar gast is.”

„Zeker . . . als ze daartoe de macht zal hebben, de arme vrouw.”

„Wat bedoelt u daarmee, met dat „de macht hebben” en „arme vrouw”?”

„Och m'n jongen, je bent nog zoo jong, een en twintig jaar, hè, een leeftijd, waarin men de wereld nog beschouwt als door een prisma, die mooie kleuren tooverst over alles, wat het oog ziet, maar wij, de ouden, de grijsaards, wij kijken niet meer door die prisma's, wij zien met eigen oogen . . . de werkelijkheid en die werkelijkheid is zoo geheel verschillend van hetgeen jij meent te aanschouwen.

Je hebt bewonderd die mooie vrouw in dat rijk gewaad, je hebt gehoord dien lach, je hebt gezien dat stralend geluk in haar oogen, maar je hebt niet gehoord het onoprechte, het gedwongen van dien lach; je hebt niet gezien dien droeven weemoed, verborgen onder het masker van geluk — ik wel, m'n jongen, ik wel, die vrouw is niet gelukkig; in Noorke heeft zij gehoopt steun, hulp en bijstand te vinden tegen anderen, die haar doen lijden, misschien wel troost — vandaar haar uitnoodiging van het mooie meisje, overtuigd, dat deze de goedkeuring van haar man zou wegdragen.”

„En denkt u, heerroom, als alles waar is wat u zegt, dat Noorke dat niet heel gauw in 't vizier zou krijgen?”

„En wat dan nog, als ze het in 't vizier krijgt — denk jij, dat zij met haar goed hart die vrouw onmiddellijk zal verlaten, zeker niet, contrarie, ze zal langer blijven als afgesproken is enkel om, als ware het dan ook slechts door haar tegenwoordigheid, door haar bijzijn, haar gastvrouw, die hulpe en steun te verleen.

„Heerom, ik geloof vast en zeker, dat u alles van een te zwarte kant bekijkt.”

„Ik hoop het m'n jongen van ganscher harte, al geloof ik het ook niet — laten wij er verder maar niet over spreken — 't zou ons allebei chagrineeren en 't is nu toch te laat; zij is er nu eenmaal, laten wij liever eens spreken over jou.”

„Over mij, heerom?”

„Ja Jozef en een ernstig woord — jij bent ook op den verkeerden weg.”

„Ik ben mij niet bewust iets gedaan te hebben, wat verkeerd is.”

„Toch is het zoo, Jozef.”

„En wat is dat dan, als ik vragen mag?”

„Ik ben gisteren casueel op je kamer geweest en toen heb ik op je tafel geopend gevonden een boek, een heel slecht boek van een van die gemeene, verdorven fransche schrijvers, die de geheele wereld met hun pen verpesten.”

„O, u bedoelt zeker Jean Jacques Rousseau, waar ze het tegenwoordig zoo veel over hebben.”

„Ja juist, dien bedoel ik.”

„Hebt u hem gelezen, heeroom?”

„Ik! De Hemel beware me daarvoor, maar ik heb genoeg „over” hem gelezen om hem te kennen. Een kerel, die schrijft over deugd en zedelijkheid en toch wil hebben, dat we allemaal weer naakt zullen rondloopen — terug naar de natuur — zooals hij dat schandalige noemt, een kerel, die anderen wil leeren hoe zij hun kinderen moeten opvoeden om hen tot brave, eerlijke, rechtschapen menschen te vormen, maar zelf zonder het sacrament van het huwelijk publiek leeft met een Godvergeten vrouw, de bij haar verwekte kinderen zelf niet groot brengt, zelf niet verzorgt, maar als voddige lompen ze neerkwakt in een gesticht voor vondelingen.”

„Zeker heeroom, zeker dat dit verkeerd, slecht en gemeen is, precies, zooals u zegt, maar het is niet dat boek „Emile”, zooals het heet, dat u op mijn kamer hebt gevonden, maar wel het „Contrat social” en er is veel waarheid van hetgeen hij daarin beweert.”

„Zoo, en wat is dan die waarheid?”

„Het is moeilijk om u dat in een paar woorden duidelijk te maken; 't is een boek, waarin hij schrijft over allerlei dingen, over slavernij, over regeerders

en geregeerden, over rijkdom en armoede, over wetten en wetgevers, en over veel meer zaken nog om te bewijzen, dat de wereld, zooals deze thans door den menschelijken geest is ingericht, niet deugt, dat deze in strijd is met den wil van God — laat me u maar eens een enkel voorbeeld noemen; eens heeft een Romeinsch Keizer, Caligula heette hij, gezegd: evenals de herder van een kudde vee veel hooger staat als de dieren, welke hij hoedt, evenzoo staan wij veel hooger als het volk, dat door ons beheerscht wordt; evenals die dieren hun herder hebben te gehoorzamen, evenzoo heeft het volk zich te onderwerpen aan onzen wil — het volk is onze kudde."

„Dat is zeker niet heel vleierend voor het volk, als die mijnheer Caligula dat precies zoo gezegd heeft, maar als die mijnheer Rousseau niets slechters had geschreven als dat, dan zou het nog niet zoo heel erg zijn, want er staat geschreven: „geeft den keizer, wat des keizers is" en daarin ligt toch ook het gebod van onderwerping."

„Jawel, heerom, maar daar staat ook geschreven „gij zult niet dooden" en hoe vele malen, hoe ontelbaar vele malen hebben die keizers dat gebod niet overtreden, niet zelve, niet met eigen handen, maar op hun bevel, door anderen en . . . tegen den wil dier anderen. Wat is een oorlog anders als een algemeene slachting en moord op bevel? Er bestaat geen haat.

geen nijd tusschen menschen, die elkaar niet kennen, elkaar zelfs nooit ontmoet, nooit gesproken, nooit gezien hebben; geen oogenblik is in hun hersens de drang, de wil gekomen te dooden of te verminken de individuen, welke wonen aan de andere zijde van een denkbeeldige streep, welke men „de grens” noemt

Die nijd, die haat zetelen enkel in de zielen hunner heerschers; 't zijn die heerschers, welke hun onderdanen, hun kudde vee, dwingen, dat Gods verbod met voeten te treden, op straffe van zelven gedood te worden bij het niet gehoorzamen aan dat bevel en dezen, de dooden zijn misschien nog de gelukkigsten, de meest gebenedijden, want erger, wreeder nog het lot der kinderen en kindskinderen van die moordenaars en vermoorden op bevel; zij zullen gedurende hun geheele leven de slachtoffers worden van dat aan hun ouders en grootouders gegeven bevel; de door hun bewoonde en door zoogenaamde vijanden verwoeste streken zullen gedurende de eerste jaren geen graan, derhalve ook geen brood, geen vee, derhalve ook geen vleesch, geen vlas, derhalve ook geen kleeren meer voortbrengen; zij zullen gedoemd zijn om gedurende deze tijden van honger en gebrek om te komen of hun toevlucht te nemen tot misdaad, tot diefstal, tot roof en moord, zooals u het hier schier dagelijks met eigen oogen kunt aanschouwen . . .”

„Je bedoelt hiermee toch niet, dat de Bokkenrijders . . .”

„Jawel heerroom, 't zijn juist de Bokkenrijders, die me op deze gedachte hebben gebracht.”

„Zoo . . . dus, als ik het wel begrijp, zou je willen beweren, dat ook die ellendelingen de slachtoffers zijn van . . .”

„Juist, dat is het wat ik wil beweren, want niet hun eigen vrije wil, niet hun lust tot stelen, rooven en moorden heeft hen tot de dieven en moordenaars gevormd, welke ze thans zijn, maar wel de bevelen der voormalige en tegenwoordige heerschers dezer landen en streken, hun bevelen tot oorlog voeren — herinnert u zelf eens de geschiedenis dezer gewesten gedurende de laatste honderd jaren; hier op dezen bodem hebben onze voorouders zien voorbijtrekken en verblijf houden de soldaten van den gouverneur van Aken, van den prins bisschop van Luik, van den stadhouder der Oostenrijksche Nederlanden, van de Hollandsche Staten Generaal, van den koning van Spanje, allen beurtelings met elkander in strijd; hier hebben de bewoners dezer streken gezien hunne bloeiende velden vertreden, hunne stallen leeggeplunderd, hun met zooveel ijver en moeite vergaarde penningen geroofd, hunne vrouwen dikwijls op liederlijke wijze mishandeld — wel hebben de tot den hongersnood gedoemde bewoners hunne nederige smeekbeden ge-

richt tot de vorsten, de gevers der bevelen aan dezen krijgers, om in het vervolg verschoond te mogen blijven van deze wreede, meedoogenlooze executiën, exactiën, foules en vexatiën, maar steeds te vergeefs — wat gingen hun aan die klachten der beesten van eigen of vreemde kudde.

En zoo van alle bezittingen beroofd, zonder dak, zonder huis, zonder voedsel hebben velen dit land verlaten, waarin zij geboren en getogen waren om bedelend voor een stuk brood rond te zwerven ten einde niet den hongerdood ten prooi te worden. En op deze zwerftochten hebben deze Gängler of Passanten, zooals men hen noemde, zich allengskens aangesloten bij de eveneens immer rondtrekkende Zigeuners, Tateren of Tartaren geheeten en zij de bestolenen, de beroofden hebben op hun beurt gestolen en geroofd gemeenschappelijk met de nieuwe makkers en vrienden, waardige, ervaren leermeesters op dit gebied — ook dezen echter de slachtoffers der bevelen hunner koningen, ook zij verbannen, verstooten, vluchtelingen uit hun land Hongarije, daaruit verdreven door de Turken gedurende den door dezen in vorigen eeuw tegen den Duitschen Keizer Leopold I gevoerden krijg."

„t Schijnt, dat je nog partij wilt trekken voor die schavuiten, dat je hun gemeene daden nog wilt rechtvaardigen."

„Partij kiezen . . . rechtvaardigen . . . neen dat niet, maar ik heb door dat lezen van Rousseau leeren denken en begrijpen, leeren inzien de waarheid van zijn beweren, dat de wereldorde, zooals die door menschen geschapen is, niet deugt.”

„Leeren begrijpen, zeg je . . . begrijp je dan ook hun God loochenen, hun weerzinwekkend spotten met onze heilige religie, met onze gewijde ceremoniën, hun afzweren van Christus en de H. Maagd, om zich over te geven aan den duivel — je kent ze niet Jozef, je kent ze niet, zooals ik ze ken.”

„Mogelijk, heerroom, maar toch . . . toch houd ik vol, zelfs tegen uw opinie, dat niet alle Bokkenrijders zoo slecht en verdorven zijn als u meent, ik ken een . . .”

„Wie, wie ken jij van dat geboefte,” terwijl de geestelijke plots stil blijft staan, hem aanstaart met wijd opengesperde schrikoogen.

„Dat mag ik u niet zeggen, heerroom, een dokter heeft ook zijn geheimen, die hij niet verraden mag.”

„Jozef, Jozef, ik hoop toch niet, dat je verkeerking hebt met zoo een, die zijn ziel aan den Satan heeft verkocht,” en strenger, forscher die van woede trillende stem, vuriger, doordringender die oogen.

„Ik heb u reeds gezegd heerroom, dat ik u geen verdere explicatie mag geven van hetgeen ik in een ondoordacht oogenblik mij heb laten ontvallen — alleen dit, heerroom, helpt ze, steunt ze, geeft ze voed-

sel voor hunne vrouwen en kinderen en u zult eens zien hoe velen van die schavuiten, van die Godloocheenaars, weer terug keeren tot de schoot uwer kerk."

„Hen steunen, hen helpen, zeg je ... graag zou ik dat doen, zooveel zulks in mijn vermogen ligt, want het is mijn Goddelijke plicht, de wil van den Heer, wiens ootmoedige dienaar ik ben, maar hoe ... hoe hen te helpen, te steunen, als ik ze niet ken; in hun biecht bekennen ze niets, die gemeene huichelaars ... huichelaars zeg ik, want ze biechten, ze biechten allemaal — geen enkele mijner parochianen, die niet getrouw zijn Godsdienslige plichten vervult, geen enkele, die niet zijn communie houdt, geen enkele, die niet op zijn tijd voor den biechtstoel knielt en toch zijn er reeds negentien mannen uit Kerkrade aan het touw of op het rad gestorven; die kwamen ook ter biecht Jozef en, zooals het algemeen zeggen is, wonen er nog velen in ons plaatsje, niët afgeschrikt door het lot hunner rotgenooten ... Zou het niet mogelijk zijn, Jozef, dat ik die vriend van jou ... je begrijpt ... enkel en alleen voor zijn ziel te redden; je weet, wat er geschreven staat van de vreugde in de Hemelen over den bekeerden zondaar ..."

„Ik dank u voor uw goede intentie, heerroom, maar ditmaal is uw hulp gelukkig niet van noode ... mijn vriend is bekeerd."

„En heb jij dat gedaan — dat is nobel van je, Jozef.”

„Neen, heeroom, dat is mijn werk niet geweest, ik heb hem alleen geholpen, hem de occasie gegeven om zich te kunnen bekeeren.”

Met krachtigen handdruk scheidden oom en neef.

Er is een brief gekomen uit Brussel, door den postbode gebracht, gericht aan monsieur Kerkhoffs, schepen te Kerkrade in de Oostenrijksche Nederlanden — dat „monsieur” als bewijs van voornaamheid van den geadresseerden. Terstond heeft deze den ouwel verbroken, waarmede het driemaal gevouwen papier besloten was, terwijl zijn vrouw reeds den dikken reutenkaars heeft ontstoken en de zoon is neergedoken in hoogen zetel naast den vader.

„O, wat klein schrift en de regels zoo kort bij elkaar,” terwijl hij de schildpadhaken van den grooten ronden bril achter de ooren bevestigt.

„Neen,” na korte poos, „’t gaat niet, dat gekriebel.”

„Noorke heeft zeker veel te vertellen en den brief niet al te zwaar willen maken. Hij heeft nu al twee schellingen gekost.”

„Dat is zoo, maar ik had toch nog liever een paar schellingen meer betaald, als om te riskeeren mijn

oogen te bederven; lees jij hem ons maar voor."

„Goed vader, geeft maar hier," en Jozef heeft, soms hakkelend, stootend, bij het niet terstond kunnen ontwarren der kleine in elkaar gedrongen letters, gelezen, dat zij toch zoo'n agreabelen reis hadden gehad — den eersten dag waren zij niet verder als Hasselt gekomen; de baron de Gaverelle had gelijk: de wegen waren abominabel slecht geweest, vooral achter Bilsen; zij hadden den nacht gepasseerd in de Gouden Kroon op de markt, na een kostelijk souper met champagne-wijn — 't was een goed slaapmiddel, zooals de baron verzekerde; zij hadden vervolgens den hospes gevraagd, hen naar hunne slaapkamers te begeleiden — toen een moeielijk oogenblik; hij wees ons twee kamers aan, waarop Mevrouw du Pré hem zeide, dat wij er drie van noode hadden.

Die had hij niet disponibel; er waren nog meer gasten met de diligence uit Mechelen gekomen en in den brief, dien Mevrouw hem gezonden had, was er toch ook maar sprake geweest van „twee" kamers; hij had gedacht, dat Mevrouw bedoelde voor twee echtparen en toen hadden de heeren toch zoo gelachen — zij had niet begrepen, waarom — 't speet den hospes, dat hij zoo'n voornaam gezelschap niet beter kon gerieven, maar ze moesten hem pardonneeren — 't was zijn schuld niet."

Mevrouw du Pré had echter spoedig een uitweg gevonden.

„Ernest, 'had zij tot haren man gezegd, „van nacht moeten wij maar als gescheiden leven — 't zal de eerste keer niet zijn — dan kan joffer Kerkhoffs jouw plaats innemen in mijn bed en jij gaat bij Réné slapen.”

Da's een goed idée had deze gezegd, dan hoeft geen van ons beiden jaloersch te zijn — ze had weer niet begrepen, wat hij daarmee meende, maar het scheen weer erg grappig te zijn, want ze hadden weer gelachen, de heeren en nog harder als straks.

Een ontevreden trek, die zich plooit om de mondhoeken van den ouden Kerkhoffs, terwijl zijne vrouw meewarig het hoofd schudt.

Den volgenden morgen reeds vroeg waren zij weer vertrokken om dienzelfden avond nog Mechelen te bereiken; ze had nu twee dagen in de koets gezeten op zachte kussens, geen voet verzet en toch was ze doodmoede geweest — ditmaal hadden zij in een groote herberg, welke „Het Wapen van Mechelen” heette, hun intrek genomen en ieder een kamer gekregen; ze was er erg blij over geweest, want ze had zich den vorigen nacht wel een beetje geschaamd voor haar onderkleeren, toen ze dat fijne hemd met blauwe strikken en kanten en die dunne zijden kousen van haar slaapgenoot had gezien — ze had het effec-

tief extravagant gevonden, zulke mooie dingen te dragen, die toch niemand kon zien.

Eindelijk den derden dag in Brussel — zoo iets had ze niet gedacht, dat in de wereld kon bestaan, zoo iets moois en rijks; huizen met goud beschilderd en winkels zoo breed, als een halve straat van Kerk-rade en de dingen, die achter de vensters lagen — ze had zich de oogen uit het hoofd gekeken, dingen, die ze niet wist, dat ze bestonden, ook niet kon begri-jpen, waarvoor ze dienden en ze had het ook niet durven vragen uit angst, dat ze haar dom en onnoozel zouden vinden en carossen, carossen met deftig gekleede dames en heeren er in, die maar toujours door voorbijreden, carossen, zooveel als zij in haar geheele leven niet had gezien, zooveel als in dat enkele uur.

Toen eindelijk het huis, waarin Mevrouw du Pré met haar man woonde — zij had altijd gedacht, dat hun huis in Kerkrade erg mooi en voornaam was, maar het zonk in het niet tegen het gebouw, waar ze nu voorstond en de kamers, minstens twintig — er waren er bij, die wel vijf meter hoog waren, de meesten met goud leeren behangsels, net zooals op het stadhuis te Maastricht, waartegen groote tableaux, portretten van voorouders en allemaal in breede vergulde lijsten — dat van den vader van Mevrouw du Pré, van den ouden baron, was er ook bij — canapés en stoelen met gebeeldhouwde randen en de zittingen

met borduursels van prachtige bloemen in allerlei kleuren; kasten met ivoeren beeldjes en uitgewerkte zilveren poppetjes, fijn als een spinneweb.

In een vertrek, dat ze de muziekkamer noemden, geheel met blauw damast behangen, instrumenten, waarvan ze nog nooit had hooren spreken, spinetten en viool de gambes, ook een clavecimbel van noten-boomenhout, glanzend als een spiegel, veel grooter dan het hare — enfin ze zou maar ophouden met alles te beschrijven van het huis; ze zou maar liever wat over zich zelve vertellen, want dat zou hun toch het meest interesseeren.

Zij had zich een nieuw kleed gekocht, Blanche — zoo noemde ze reeds *Mevrouw du Pré* — was zoo affabel geweest om haar te accompaneeren naar het magasin de modes; ze was bijkans duizelig geworden bij het zien van al die verschillende costumes, die ze daar aanschouwd had — minstens wel honderd en er waren er bij, die wel honderd gouden souvereinen kostte; zij had zich op aanraden van Blanche uitgezocht een rok van hoog groen satijn, gegordeld met een breeden bandelier, wit en nakara gestreept, met grooten strik en laag neerhangende slippen; daarbij een gesloten halsdoek van wit gaas, aan den rand geborduurd met blauwe en nakara bloemen — erg mooi, maar 't had vijf en veertig patacons gekost.

Den volgenden dag was er *assemblée* geweest; er

waren tal van mooi gekleede heeren en dames; de heeren met witte pruiken, de dames met zwarte vlekjes in het gezicht, die ze zich zelve schilderden; ze had het erg gek gevonden en leelijk bovendien, zoo'n „mouche", zooals ze dat noemden; ze was aan allen gepresenteerd en de dames hadden een *révérence* voor haar gemaakt, de heeren diepe buigingen; de namen had ze niet kunnen onthouden, allemaal baronnen en graven, maar geen enkele van die allen, die er zoo flink enforsch uitzag als een van haar broers.

Ze had gezongen omdat Blanche het haar verzocht had; ze was in den beginne wel erg bang en nerveus geweest, maar toen ze zag hoe het oude heertje, dat naast haar stond, al maar goedkeurend knikte, kreeg ze *courage*; ze voelde haar stem vaster en vaster worden en ze haalde de hoogste tonen met de meeste *facilité*.

Ze hadden allen hard geapplaudiseerd, toen haar lied geëindigd was, Blanche had haar gekust om haar te bedanken voor het genot haren gasten geschonken en het oude heertje had tot haar gezegd: *Mademoiselle permettez, dat ik u mijn nederige hulde breng over uw prachtige stem, serieus prachtig, magnifiek geluid; de natuur heeft u een gave geschonken, die zij slechts zelden, hoogst zelden uitdeelt, maar als u het mij niet euvel wilt duiden, een enkele opmerking — mag ik zoo vrij zijn die te zeggen, Mademoiselle?"*

„Zeker seigneur, u zult er mij zelfs groot genoeg mee doen,” had ze geantwoord.

„U hebt die onschatbare gave niet genoeg in eere gehouden, uw stem niet genoeg geleid, in een woord uw techniek is nog niet volmaakt — als gij u zoudt willen stellen onder de leiding van een bekwamen leermeester en tegelijk ernstig zoudt willen oefenen, dan wordt u een der beroemdste zangeressen, die wij bezitten, parole d'honneur, Mademoiselle.”

„En hoe lang zou die leiding, dat oefenen moeten duren, Seigneur?”

„Minstens een paar jaren.”

Ze was toen hard beginnen te lachen en geantwoord, dat ze dan maar liever van die beroemdheid zou afzien, want dat ze over een paar weken weer naar haar dorp, Kerkrade, zou terugkeeren en dat er daar niemand was, die haar die leiding zou kunnen geven.”

„Jammer, jammer, Mademoiselle, van die gave Gods.”

Lang had het muziek maken dien avond niet meer geduurd, want geen der andere dames had meer willen zingen.

Ze durven niet Leonore — zoo noemt Blanche mij hier — had deze haar in het oor gefluisterd, nadat ze jou hebben gehoord; ze zijn nog allemaal en extase; kijk maar eens hoe ze je aanzien.

't Had haar confuus gemaakt; ze voelde, dat ze rood werd. Gelukkig was du Pré haar te hulp gekomen en door te vragen: wat denken de dames en heeren over un petit jeu. Ja, ja van alle kanten zoo'n klein hasardspelletje, un passe à dix of trente-et-un, een aardig divertissement, na zooveel serieus kunstgenot, en tegelijk waren allen opgestaan om zich weer naar andere kamer te begeven, waar de speeltafeltjes al gereed stonden en wat ze erg dwaas had gevonden, de heeren waren gaan zitten twee aan twee tegenover elkaar op stoeltjes met gouden randen, terwijl de dames bleven staan achter hen.

Zij had plaats genomen naast Blanche, welke met een heelen kring van andere dames zich hadden geschaard achter het tafeltje, waaraan haar broer, de Gaverelle en een graaf de Noailles hadden plaats genomen.

't Was niet voor enkele oorten, ook niet voor enkele schellingen, dat ze speelden, zooals bij hun tehuis — hopen blinkende goudstukken, die ze voor zich hadden gestapeld, waarvan ze telkens bij verlies enkele stukken namen en naar den tegenspeler schoven, bij winst weer bij den hoop voegden en de dames hadden ook deelgenomen aan het spel. Ze parieerden met elkaar, wie van beide spelers zou winnen en die weddenschappen ook allemaal voor goudstukken — enkel Blanche nam geen deel in die paris — zij ver-

moedde, dat zij er zich van onthield enkel om haar niet te forceeren om ook mee te wedden — 't was niet noodig geweest, want ze zou het uit zich zelve toch niet gedaan hebben met haar twee en twintig patacons, die ze nog in haar beursje had.

't Was ook geen spelen voor divertissement of om zich te amuseeren, zooals bij hun tehuis — 't was niks anders als elkaar het geld uit den zak halen.

De Gaverelle had bizonder veel déveine, zooals ze zeiden — ze bedoelden daarmede, dat hij zoo ongelukkig was — hij had al bijkans den geheelen hoop goudstukken, die hij voor zich had gestapeld, verloren — er lagen er nog maar een paar voor hem, zonder dat men iets aan hem kon merken, dat het hem chagrijn deed — hij moest dus wel exorbitant rijk zijn. Op eens had hij zoo lachend tegen haar gezegd: Mademoiselle, u zoudt mij ten zeerste obligeeren, als u eens probeerde mijn goede fee te zijn.

Ze had niet begrepen, wat hij bedoelde, met dat „fee” willen zijn, daarom had ze maar niks geantwoord, alleen maar gelachen.

Hij vraagt je om voor hem te spelen, had Blanche haar in het oor gefluisterd.

Zij had natuurlijk geweigerd; ze had voorgewend het spel niet te kennen, hetgeen niet waar was, want het was dood simpel — een kind had het kunnen

begrijpen, maar hij was blijven aandringen; zoo'n mooi meisje, met zulk een stem zou de veine niet steeds immer den rug durven toekeeren, zooals ze tot nu toe hem steeds had gedaan en al de dames, die op hem gewed hadden, ook groote sommen hadden verloren, hadden hunne beden bij de zijne gevoegd, zelfs de graaf de Noailles verzekerde haar, dat het voor hem een buitengewone honneur zou zijn met zoo'n charmante belle het geluk te beproeven; ze had toen niet langer durven refuseeren en net of het een mirakel was, van af dit moment was de chance in eens gekeerd, in minder dan een kwartier had ze alles teruggewonnen, wat de Gaverelle had verspeeld en nog veel meer er bij.

Toen laat in den nacht alle gasten vertrokken waren, had de baron absoluut met haar willen partageeren, alles, wat ze voor hem teruggewonnen had — 't was niet meer dan billijk, had hij gezegd, ze waren immers compagnons geweest en Blanche beweerde precies hetzelfde, maar ditmaal was zij obstinaat gebleven; zij had formeel geweigerd; als zij verloren had, had ze van haar twee en twintig patacons ook niet de helft van het verlies kunnen vergoeden.

„Da's flink van Noorke, vindt u ook niet vader,” onderbreekt Jozef zijn lezen.

„Ja,” met ontevreden, norsch brongeluid, terwijl

hij driftig blaast dikke rookwolken uit de luid reutelende pijp, „lees maar verder.”

Den volgenden dag was er een groot pak tehuis gebracht aan haar adres; zij had het eerst niet willen accepteren, niemand kende haar toch hier in Brussel, als enkel de dames en heeren, die ze gisteren voor het eerst had gerencontreerd en die zouden aan een vreemde niet direkt zoo'n groot pak gezonden hebben. 't Moet een vergissing geweest zijn, maar Blanche persisteerde met te zeggen, dat haar naam, zelfs zonder fout geschreven, op het adres stond, dat zij het derhalve moest openmaken en niemand anders — nu toen had ze niet langer kunnen resisteeren — ze had het pak effectief geopend en toen... allemaal zangstukken van de beste en nieuwste componisten, zeker voor een waarde van honderd patacons, als het niet voor nog veel meer was. Ze had gevoeld, dat het bloed haar naar het hoofd was gestegen; ze had het op het moment ook niet plezierig gevonden, zoo'n prijzig present, maar ze had ook begrepen, dat ze niet kon refuseeren, zonder den schenker te affronteren.

Ze had de Gaverelle natuurlijk hartelijk bedankt en hij had haar geantwoord, dat de grootste dank, dien ze hem zou kunnen brengen, zoude zijn, als zij die stukken voor hem zou willen zingen; hij zelf zou haar wel accompaneeren op de spinet. Ze waren

allemaal erg lief voor haar — 't was soms wel genant; geen oogenblik, dat ze alleen was, Blanche was steeds in haar bijzijn, die scheen erg op haar compagnie gesteld te zijn.

Van avond zouden zij naar een groot concert gaan, waar een beroemd virtuoos het spinet zou bespelen. Ze zou hen daarover spoedig meer schrijven.

Nu lieve vader en moeder, in gedachten omhels ik u, breng mijn hartelijke groeten aan Jozef, die zeker bij het lezen van dezen brief ook present zal zijn, aan Heerroom en aan Peter en Balthus en Marie, als ge dezen allen weer ziet."

Zoo eindigde deze eerste brief.

„Nu vader, wat zegt u er van," terwijl Jozef den ouden den brief overhandigt.

Geen antwoord; heviger, luider slechts het gereutel van de pijp, haastiger het geblaas der wolken uit de zenuwachtig bevende lippen.

„U zegt niets vader, bevalt u soms haar schrijven niet?"

„Nee, verdoemd nog, neen," terwijl hij driftig veert uit zijn stoel, enkele malen het ruime vertrek heen en weer loopt, steeds pofblazend den rook voor zich heen.

„Maar wat staat er dan eigenlijk in, wat u zoo irriteert”

„Alles, alles, dat zij van zich zelve schrijft, „mooi meisje” „belle”, dat . . . dat zou ze vroeger nooit gedaan hebben, nooit van zich zelve hebben gezegd.”

„Ja maar vader, dat heeft zij toch niet van zich zelve gezegd, maar de anderen.”

„Dat is het juist, dat is het; ze maken haar hoovaardig, grootsch, coquet — zij, die altijd zoo’n braaf, eenvoudig, zedig kind is geweest en dan . . . dat spelen, dat spelen voor zooveel geld — da’s duivelswerk; mijn eerwaarde broer Leo had gelijk, groot gelijk, toen hij mij verweet, dat ik hem niet geconsulteerd had. Noorke was wel is waar zijn kind niet, maar toch zijn petekind — had ik het maar gedaan, had ik maar eerst zijn opinie gevraagd, dan zou het nooit gebeurd zijn, dan zou ze nooit gekomen zijn in die compenie, waarin zij niet thuis hoort, in die compenie van . . . van . . . God weet wat ze zijn, die pronk-madammen met hun geschilderde facies, van die heeren, met hun zakken vol goud; de Hemel weet hoe ze er aangekomen zijn, zeker niet door eigen arbeid, zeker niet zelf verdiend, want wat je op zoo’n manier hebt gekregen na lange jaren van vlijtig werken, dat houdt je vast, dat riskeer je niet om te verliezen in één enkelen nacht — enfin nog eens: ze hoort er niet; ze hoort niet bij die lui, daarvoor is zij te braaf;

gelukkig, dat het zoo heel lang niet meer zal duren, nog maar 'n goeie week — geen tijd genoeg om haar den kop totaal gek te maken, dan is het uit, finaal uit, voor altijd, want nooit, in d'r eeuwigheid niet, zal ik haar nog eens permissie geven om daarheen te gaan al kwamen honderd Blanches, du Pré's en Gaverelles het mij op hun bloote knieën smeeken — nooit, nooit meer."

En de moeder, terwijl zij de tranen met haar voorschort uit haar oogen wischt, „da's ook mijn opinie Drikus, en ditmaal zeg ik het, zonder dat je me mijn meening vraagt — was ze maar weer thuis!"

„Ja, Käthe, was ze maar weer thuis, was ze maar weer bij ons," met diepe zucht; dan na lange poos met booze driftstem: „ik zal haar schrijven, dat ze direkt moet terugkomen, dat moeder het niet zonder haar stellen kan, dat ze den geheelen dag zoo chagrijnerig is en dan lieg ik niet, want 't is de waarheid, de pure, reële waarheid."

„Maar vader, dat kunt u toch niet doen; 't zou heel onbeleefd zijn tegenover Mevrouw du Pré, die zoo lief voor haar is."

„Lief... lief... ja, om met haar te pronken of nog erger, als het waar is, wat broer Leo zegt, om haar altijd bij zich te hebben, omdat zij niet alleen durft zijn met haar man; broer Leo heeft me rare dingen verteld van dat sinjeur; daar laat ik mijn kind

niet voor gebruiken, voor een rem tegen hun ruzies, daar is Noorke te goed voor; ze moet terugkomen, terug, subiet."

„Ja maar vader, dat gaat niet, u hebt Mevrouw du Pré beloofd, dat Noorke 'n paar weken bij haar mocht blijven en nu kunt u die belofte toch maar zoo niet zonder reden ongedaan maken; we zijn geen nobelen, maar ons woord is even nobel als dat van hen; die tijd, die paar weken, zal ze minstens daar moeten blijven."

„Minstens, minstens — nou goed, maar dan ook geen dag langer, anders ga ik ze zelf halen."

Enkele dagen later weer een schrijven, ditmaal van Mevrouw du Pré zelf, met verzoek Leonore toe te staan nog eenigen tijd bij haar te blijven; ze waren in die enkele dagen reeds zulke goede vriendinnen geworden, ze leefden in zulk een volkomen harmonie en allen, die haar huis frequenteerden, waren gecharmeerd over het mooie, bescheiden meisje met zooveel talent — want ze had talent, zelfs groot talent; ze had een beroemd professeur de chant geraadpleegd en deze was direct geweest in devote admiratie over zoo'n stem — alleen de techniek was, zooals hij zeide, nog niet voldoende ontwikkeld; met goede, degelijke leiding zou zij ook deze in enkele maanden volkomen meester worden.

„Wat enkele maanden . . . enkele maanden — is ze stapel gek; laten ze naar den bliksem loopen met hun techniek,” met woesten drift, het papier tot prop verfrommelend, het neerkwakkend op den grond, „mijn kind heeft geen techniek noodig; ze zal nooit haar kost hoeven te verdienen met techniek — daar vraagt een boer niet na . . . naar techniek — wacht maar, dat zou hij haar eens even duidelijk aan het verstand brengen en subiet.

„Geef mij eens even de pen, Käthe, en papier, ik zal ze met . . . hun techniek.”

„Ja, Drikus, schrijf hun dat, maar, als je mij permitteert je een raad te geven, beleefd, dat ze Noorke niet kunnen verwijten, dat we geen manieren hebben.”

„'t Zal gebeuren vrouw, beleefd, maar toch zoo, dat ze daar zullen weten, waar het op staat.”

En hij heeft geschreven, dat het hem veel leed deed, dat hij Mevrouw moest contrarieeren, maar dat ze Noorke niet langer konden missen — 't was of met haar weggaan tegelijk de dood in huis was gekomen, zoo stil als het was; moeder zat maar den ganschen dag te lamenteeën en te zuchten; 't maakte hem zelf ook miserabel zijn vrouw altijd zoo voor zich te zien met de oogen vol tranen — enfin Mevrouw zou zelf wel begrijpen, dat het zoo niet langer ging en hij verzocht Mevrouw met alle respect niet

langer te insisteren en Noorke op den afgesproken tijd te doen retourneren — als Mevrouw soms niet in de occasie mocht zijn om Noorke te accompagneren, dan zou hij zelf haar wel komen halen: hij en ook zijn vrouw waren inmiddels Mevrouw zeer dankbaar voor de affabiliteit, aan hun kind bewezen — zij rekenden het zich zelve als een buitengewone honneur.”

Zie zoo, dat had hij em eens fijn geleverd, dat zou Jozef hem zelfs niet verbeterd hebben, beleefd — net zooals Käthe gevraagd had, maar toch een brief, die op pooten stond en ze zouden haar zelve terugbrengen, daar was hij secuur op; op zijn bezoek, op dat van den boer, zouden ze niet gesteld zijn — die fijne dames en heeren.

Zijn meening blijkt juist te zijn geweest.

Werkelijk heeft na den vastgestelden tijd Blanche du Pré haar gast weer teruggebracht in het ouderlijk huis.

Met verwondering hebben de ouders en de broeder haar aangestaard, die mooie jonge vrouw in die rijke kleeding met het gepoederde haar, met den waaier in haar hand — was dat Noorke, hun dochter, hun kind!

Een morrende trek om hun lippen, welke zij echter trachten te verbergen onder den gedwongen glim-

lach in het bijzijn der hooge vrouwe, die terstond met vriendelijke vleistem hen verwijt, dat ze haar al zoo spoedig van de presentie van Leonore hadden ontroofd, haar beste vriendin; ze zou haar erg missen, evenals allen, die haar huis frequenteerden; allen zouden ontberen dat wondervol talent, die admirable stem, maar enfin — rien à faire, ze had zich te onderwerpen aan den uitdrukkelijken wil der ouders, wier vurig verlangen hun dochter weer bij zich te hebben, zij ten volle begreep; ze moesten haar echter beloven, dat het geen afscheid voor immer zou zijn, dat ze haar zouden permitteeren om weer spoedig bij haar terug te keeren."

„We zullen zien, Mevrouw, we zullen zien; we zijn op het moment veel te blij, haar weer bij ons te hebben om nu alweer over weggaan te spreken, niet waar Käthe?"

„Zeker, zeker veel te blij, net zooals je zegt, Drikus."

Een hartelijk, roerend afscheid tusschen de beide vriendinnen, met warme kussen, met belofte, elkaar dikwijls te schrijven — een traan zelfs in beider oogen, als Blanche weer heeft plaats genomen in de karos, welke haar uit het nederige dorp weer zal terugvoeren naar de wufte, levendige metropool.

Lang nog een angstig zwijgen; in aller harten het onbewust, onbestemd voelen van het verleden, dat voorbij is, van nieuwe gedachten, van nieuwe denkbeelden.

Eindelijk de moeder met haperende stem: „ben je niet blij, dat je weer bij ons bent, Noorke?”

„O ja, moeder,” terwijl zij haar arm slaat om den hals der oude vrouw, gloeienden kus drukt op haar mond, „zeker, zeker, dat ik blij ben weer bij u te zijn en ook bij u vader,” haar lippen drukkend op zijn wang, „blij ook jou weer te zien, Jozef.”

„Je bent dus niet boos op ons, Noorke,” vraagt de vader, „dat wij je niet langer daar gelaten hebben?”

„Neen, absoluut niet; 't was er erg prettig; ze waren allemaal charmant voor me — ik kan niet anders zeggen, maar 't was erg vermoeiend, dat leven, altijd maar door assemblées, partijen, festijnen tot laat in den nacht; ik dank den hemel, dat ik nu weer eens rust zal kunnen hebben.”

„Is dat het eenige, waarvoor je den Hemel dankt, Noorke?” weer de oude met flikkering in het oog.

„Foei vader, hoe kunt u zoo iets vragen, da's niet lief van u,” zijn kin even betikkend met haar waaier.

„Nou, nou, dan is het goed, hoor kind, dan is het goed, wees maar niet boos; ik meende het zoo erg niet.”

„En heb je nog dikwijls moeten spelen voor de Gaverelle?” thans Jozef met kleinen spotlach.

„Nee jongen, nooit meer; wel heeft hij het mij nog verschillende keeren gevraagd, want hij verloor bijkans altijd, maar ik heb het steeds na dien eenen keer pertinent gerefuseerd; ik heb geen kaart meer voor hem willen aanraken.”

„Waarom niet?”

„Wel, ik was te confuus voor al die muziek; ik was bang, dat hij me weer zoo'n prachtig present zou geven, als ik won.”

„Daar heb je goed aan gedaan, maar was hij dan niet boos op je?”

„Absoluut niet; hij is altijd even galant voor me geweest, hij heeft me meegenomen naar concerten, waar beroemde artisten hebben gespeeld, waar ik zangeressen heb gehoord met een stem, als ik niet dacht, dat op de wereld kon bestaan. 't Was soms of je een nachtegaal hoorde zoo helder en zuiver en de Gaverelle beweerde, dat ik zeker ook eens zoo zou kunnen zingen, als ik maar voldoende leiding had om mijn stem te ontwikkelen, maar dat was niets anders als laffe vleierij geweest, dat begreep ik ook wel; hij heeft mij ook gechaperonneerd naar conferenties, waar groote geleerden hebben gesproken, maar daar heb ik niet veel van begrepen.”

„En altijd met die de Gaverelle alleen, Noorke?”

„O neen, du Pré was er ook bij, maar die converseerde meestal met andere dames.”

„Met zijn vrouw natuurlijk?”

„Neen, die ging ook wel eens mee, maar niet altijd.”

„Nou Noorke, na alles wat je ons verteld hebt ben ik blij, dat het nu met al die grootheid gedaan is en zoo lang wij leven, moeder en ik, ook gedaan zal blijven.”

„Zoo lang moeder en ik leven” heeft de schepen gezegd.

’t Zou niet lang meer zijn.

In den loop van het volgend jaar heeft tweemaal de doodsklok geluid, ten teeken, dat er rouw was in het huis der familie Kerkhoffs; tweemaal heeft een lijk gelegen op den schouf in de groote kamer, hel verlicht door brandende, flakkerende kaarsen, waartusschen het groot Mariabeeld met de droeve, neergeslagen oogen, als treurend over het heengaan van dezen eerbiedwaardigen vader, van deze liefdevolle moeder; tweemaal hebben de bureu, de vrienden en kennissen met niet hoorbare schuifstappen deze woning betreden, hebben ze met palmtakjes, gedompeld in de met wijwater gevulde kom, het bleekwit gelaat der dooden besprenkeld, terwijl hunne lippen

prevelden gebeden voor hun zieleheil; tweemaal is de zwart omfloersde kist gedragen over de Holstraat naar den tempel Gods, onmiddellijk gevolgd door Balthus met zijne vrouw, Marie Notermans, door Peter, den kosten van Hongen, door Jozef en zijn tweelingzuster Noorke, waarachter de onafzienbare rij van schier alle dorpelingen; tweemaal heeft Kerk-radens pastoor met van aandoening en smart stokkende stem de zielemis gelezen voor den broeder en zuster, waarna allen zijn opgegaan in langzamen tred naar het altaar om met gebogen hoofden te kussen, de door een jongen priester hun voorgehouden paterne, waarop rustte de kelk, bevattend den ouwel, het vleesch van den gekruisigden Zaligmaker, als teeken, dat, tegelijk met dien kus, elke haat, elke vijandschap, welke zij gedurende hun leven tegen de overledenen mochten gekoesterd hebben, uit hun ziel verbannen waren — mooi verheven symbool.

De laatste maal, teruggekeerd in het lugubere huis met de gesloten blinden, als dichte, treurende oogen heeft Marie Notermans haar zuster gevraagd: „wat ga je nu doen Noorke?”

Een kort schouderophalen als eenig antwoord.

„Zou je geen zin hebben om bij ons te komen?”

„Dank je, Marie,” tegelijkertijd grijpend haar hand

in de trillende vingers, „dank je, dat je me dat vraagt; ik vind het heel lief van je en ik zou het ook graag accepteren, overtuigd, dat ik het nergens zoo goed zou hebben als bij jou en Balthus, nergens zoo-veel vriendschap zou vinden, maar 't gaat niet; ik kan Jozef niet alleen laten; wij zijn van af onze geboorte altijd bij elkaar geweest.”

„Dat is zoo, Noorke, dat begrijp ik, maar denk er aan, dat, mocht er ooit eenige changement komen, bij ons zul je altijd van harte welkom zijn — wij zijn niet voor niets altijd zulke goede vriendinnen geweest en nu zusters.”

Een nieuwe handdruk als teeken van instemming met haar woorden.

Een treurig, triestig bestaan voor de jonge vrouw in het groote huis, waar alles haar nog herinnert aan hen, die zijn heengegaan; de stoelen, waarin zij zaten voor de groote tafel; het gebedenboek met de doffe versleten banden, waarin zij elken morgen en avond lazen, de pijp met den zwarten kop van vader, hangend aan het rek naast den schouw, het met emaille belegde werkdoosje van moeder op de kast.

't Was haar soms of zij weer hunne stemmen hoorde, hun roepen om Noorke, of zij zag in duidelijke, vastomlijnde trekken hunne figuren, het tengerere vrouwtje met het lieve gezicht, waarin de goedige,

lachende oogen en daarnaast het streng, eerbiedwaardig gelaat van den vader.

Dikwijls een plots uitbarsten van schouderchokkende huilbuien in haar schier immer troosteloos alleen zijn, want Jozef vertoefde schier den geheelen dag bij dokter Wagener: 't gebeurde zelfs menigmaal, dat hij ook des nachts niet wederkeerde, als zijn meester hem de verpleging had toevertrouwd van ver verwijderd wonende patienten.

Toen een brief van Blanche; met diep leedwezen had zij de treurige berichten vernomen; zij nam oprecht deel in de smartvolle verliezen, door haar geleden — zoo'n brave vader, zoo'n lieve moeder en dat in zulk een korten tijd — ze zou het nu wel eenzaam hebben in het kleine dorp, waar ze, behalve haar oom, den pastoor en haar broer eigenlijk niemand had, met wie zij, de beschaafde, ontwikkelde vrouw, eenige conversatie kon hebben, maar dezen hadden ook hunne bezigheden, dezen zouden zich ook niet immer met haar kunnen occupeeren en of ze onder deze omstandigheden geen lust gevoelde om weer bij haar te komen logeeren, maar dan niet voor slechts enkele weken, maar voor veel langeren tijd. 't Zou al de vrienden en vriendinnen toch zoo'n buitengewoon genoeg doen haar weer in hun midden te zien.

't Zou tevens juist nu zoo'n prachtige occasie zijn;

haar broer R  n  , die over enkele dagen naar Geleen moest reizen, ter regeling van eenige zaken, zou haar bij zijn terugkeer kunnen accompagneeren.

Met achteloos, mistroostig gebaar heeft zij het schrijven geworpen voor zich op tafel; 't zou immers toch een onmogelijkheid zijn aan die uitnoodiging gehoor te geven . . . haar oom, die het niet zou permitteeren . . . Jozef . . .

Als deze dien avond is teruggekeerd, heeft ze hem verteld, onverschillig, als weinig belangrijk nieuws: „ik heb een brief van Blanche gekregen.”

„Zoo, en wat schrijft zij?”

„Ze vraagt me of ik weer eens bij haar wil komen, maar dan voor langeren tijd; de Gaverelle zou me kunnen begeleiden.”

„Is die dan hier.”

„Neen, maar hij zou over enkele dagen komen om enkele zaken te regelen.”

„Om enkele zaken te regelen; ik dacht, dat de rentmeester van zijn vader die voor hem in orde bracht — schrijft ze nog iets anders?”

„Neen.”

„En doe je het Noorke?”

„Neen, natuurlijk niet.”

„Waarom niet — nu vader en moeder er allebei niet meer zijn; die kunnen alzoo geen chagrijn meer hebben, omdat jij niet bij hun bent.”

„En jij dan, Jozef, zal jij mij niet missen, als ik haar invitatie accepteer?”

„Zeker, zeker Noorke, dat ik je missen zou — 't zal echter niet noodig zijn.”

„Hoe bedoel je dat,” terwijl zij hem verwonderd aanstaart.

„Dat zal ik je expliceeren; ik heb er al zoo lang over geprakkezeerd om Kerkrade te verlaten; ik durf gerust verklaren, dat ik nu van 't vak evenveel, zoo niet meer weet als meester Wagener zelf, ja, dat de patienten mij liever bij hen zien komen dan hem, omdat ik jonger, sterker ben, de verbanden met meer kracht en tevens met meer zorg kan leggen — ik zou het best durven riskeeren om voor me zelf te beginnen met de zekere convictie, dat ik heel gauw een veel grootere praktijk zou krijgen als m'n patroon, maar dat wil ik niet Noorke, dat zou niet heel nobel zijn tegenover den man, die altijd een goed meester voor mij is geweest, altijd mij als een zoon heeft behandeld.”

„Nee Jozef, dat zou effectief niet nobel zijn.”

„Blij, dat je dat zegt, al wist ik vooruit, dat je het eens met mij zoudt zijn, maar aan den anderen kant zul je toch ook met mij moeten accordeeren, dat ik niet altijd de ondergeschikte, de knecht kan blijven, dat ik moet trachten vooruit in de wereld te komen, zelf carrière te maken.”

„Zeker, dat ik dat met je eens ben Jozef, maar hoe wil je dat bereiken zonder van hier weg te gaan en tegelijk van mij?”

„Die mogelijkheid bestaat, Noorke.”

„Je bedoelt, dat ik met je mee zou gaan en wat dan met het huis — dat huis, dat al meer dan honderd jaren in het bezit van onze familie is geweest, waarin onze grootouders, onze ouders, wij zelf geboren zijn, waar hunne namen in den muur zijn gemetseld — dat huis verkoopen wil ik niet; als jij soms die intentie mocht hebben neem ik het voor mijn deel.”

„Nee Noorke, die intentie heb ik niet; we zouden het kunnen verhuren en de meubels verdeelen, dan blijft toch alles in de familie.”

„En waar wil jij dan heen?”

„Ook naar Brussel.”

„Wat zeg je — naar Brussel, waar niemand je kent, waar...”

„Houd nu maar op, zusje, ik weet al wat je zeggen wil, dat ik daar geen stuk droog brood zal verdienen, maar dan zou je ongelijk hebben.”

„Je rekent misschien op de voorspraak van Blanche.”

„Dat idee is niet in m'n hersens gekomen — maar laat me liever je mijn intentie expliciteeren.”

„Ik ben benieuwd die te hooren.”

„Je zult je wel rappeleeren, dat vader ons dikwijls

heeft verteld van dien neef van ons, die kapitein is geweest bij het „Hertog Karel Lotharingsche Regiment infanterie”; onze naam is daar alzoo bekend en daarvan zal ik trachten partij te trekken; ik zal een request bij den commandant van dat regiment indienen met verzoek om daar geplaatst te worden als Feldscherer.”

„Wat is dat een Feldscherer?”

„Dat is zooveel als dokter voor de soldaten, net zooveel als een officier met een mooi uniform en gouden epauletten en dat regiment ligt nu juist in Brussel in garnizoen; we zouden elkaar derhalve geen adie hoeven te zeggen, contrarie, misschien zullen we elkander nog meer kunnen zien als hier — nu wat zeg je er van?”

„Een splendied idee, Jozef, maar wat zal onze eerwaarde oom er van zeggen; die is niet bizonder gesteld op al die grootheid; ik vrees, dat die het niet zal goedkeuren.”

„Daar ben ik ook bang voor, maar heerom is onze vader of moeder niet; we zijn allebei mondig en hoezeer ik hem ook respecteer, toch heb ik niet de intentie om mij mijn levensrichting door hem te laten voorschrijven; ik wil mijn eigen weg gaan, mij losmaken van dat enge, dat bekrompene, dat je hier als het ware omvat met ijzeren kluisters; kortom ik wil vrij zijn en ook jou vrij maken.”

Beider vrees is werkelijkheid geworden.

Booze verontwaardiging heeft zich van den dienaar Gods meester gemaakt, toen zijn neef hem zijn voornemen heeft kenbaar gemaakt.

„Wat... wat,” heeft hij uitgeroepen, de handen met uitgestrekte vingers ten hemel gestrekt, „Noorke in die poel van zonde en verderf, Noorke, het brave, onschuldige kind in die wereld van Goddeloosheid, in dat Sodom en Gomorra... dat idee heeft de Satan je ingegeven, Jozef, en jij... jij... jij, een slaaf, die op bevel van den keizer andere kinderen Gods, medechristenen zult moeten doodmaken, zooals jouw Rousseau heeft geschreven en dat je toen zelf zoo gemeen, zoo slecht vond.”

„U vergist u oom, het is niet om hen te doden, maar om hen van de dood te redden, dat ik in dienst van den keizer wensch te gaan.”

„Praatjes, praatjes, niets anders dan laffe uitvluchten; je zult kameraad moeten zijn met die moordenaars, hun gesprekken moeten aanhooren — hun „gesprekken” zeg ik... neen hun razen, hun tieren, hun Godverdoemende vloeken, zooals ik zelf honderde malen heb gehoord uit den mond van dat vermaledijde tuig, dat onze dorpen verpest; tulg, crapule, dat nooit een voet zet in onze kerk, nooit een Mis hoort, nooit zijn Paschen houdt, Godlooche-naars, canailles en van die Schwesternöther wil jij de

vriend worden: in de compenie van zulke lui wil jij Noorke brengen — een schandaal, een onzen Lieven Heer tergend schandaal — dat had ik van jou nooit durven denken, Jozef."

„U exagereert, heerom, met die lui zal mijn zuster geen conversatie hebben; ze zal wonen in het huis van Blanche du Pré, die u zelf altijd hebt gerespecteerd."

„Haar . . . haar zelve . . . ja, maar niet haar broer, niet haar man . . . en denk jij, dat zij, de zwakke vrouw, de kracht zal hebben om haar te beschermen tegen die schavuiten, om haar te helpen, te steunen, als zij die hulp en steun ooit mocht nodig hebben?"

„Ze zal dien steun niet nodig hebben, Noorke is zelf sterk en krachtig genoeg om zich zelve te beschermen en buitendien, ben „ik" er dan ook nog niet?"

„Dwaas, die je bent, ijdele, gekke dwaas — of meen je soms, dat ze je ooit de occasie zullen geven om haar te helpen, indien ze ooit hulp van noode zal hebben, die hooge heeren en dames met hun mooie namen en adellijke titels, meen je nu werkelijk, dat ze jou zullen toelaten in hun kringen, in hun gezelschappen . . . Noorke ja . . . voor haar mooie gezicht, voor haar prachtige stem — die wel, de kunstenares, die hen genot kan schenken, maar jij — jij de burgerjongen, de boer . . ."

Onverstandige woorden van den geestelijke — ze hebben den trots, de ijdelheid van den jongen man geprikkeld.

't Bloed, dat plots stijgt naar de slapen, roode blos, welke de konen overtijgt, vuurschittering in het booze oog en sterker, krachtiger nog zijn drang tot koppig verzet.

Dan met van heete drift trillende stem: „heerom, weest overtuigd, dat ik zoowel voor de eer van Noorke als voor de mijne zal weten te waken, zelfs als het waar mocht blijken te zijn, dat ze me daar in hunne kringen niet zullen dulden, zooals u beweert en laten wij er nu maar niet verder over spreken; we zouden misschien dingen zeggen, waarover we misschien beiden later spijt zouden hebben, laten wij liever als goede vrienden scheiden,” terwijl hij hem de hand toesteeekt.

„Is dat je laatste woord, Jozef?”

„Ja heerom, mijn laatste woord, mijn besluit staat vast.”

„Het zij zoo, maar dan voor jou de verantwoording tegenover je vader en moeder zaliger in den Hemel, tegenover God, wat er ook moge gebeuren.”

„Die verantwoording neem ik op mij, heerom.”

„Ga dan, ik zal voor jelui beiden bidden, dat God en de Heilige Maagd jelui moge beschermen, meer kan ik niet doen en ga nu, ga in

Jozef Kerkhoffs.

vrede," zonder de hem aangeboden hand te omvatten.

Een geheel ander onthaal, welke hem te beurt valt, als hij dokter Wagener zijn voornemen te kennen geeft.

Een uitstekend denkbeeld, zooals deze terstond verklaart — ja, een jongeman moet steeds zijn best doen om vooruit te komen, om zich een eervolle plaats in de wereld te veroveren, waarin hij zeker niet zou slagen, indien hij bleef in het onaanzienlijk Kerkrade. Hij zou hier nooit meer worden als hij zelf was, een eenvoudige plattelands chirurgijn, maar Feldscherer bij een keizerlijk regiment in een groote stad als Brussel, kameraad met ontwikkelde jonge mannen, waarvan velen van nobele familie — dat was iets anders als dagelijks te moeten aanhooren het geklets en het gelamenteer van stomme boeren en boerinnen, het klaar moeten maken van drankjes en het draaien van pillen — daar zou hij nu niet meer z'n handen mee hoeven vuil te maken, daar zou hij anderen voor kunnen commandeeren en hij was er juist zoo geschikt voor, een goed postuur een facie, waar je je overal in de week mee kon vertoonen en Zondags ook, en wanneer hij dacht er heen te gaan."

„Zoo gauw mogelijk meester — 't is niet meer om uit te houden hier — ruzie met heeroom, die denkt,

dat ik me zelf en tegelijk mijn zuster dáár in de verdoemenis zal brengen."

„Ja, ja, misschien ook wel een beetje eigen belang — 't zal hem erg spijten jelui te moeten missen."

Onwillekeurig in het brein van den jongen man de gedachte, dat zijn meester dien spijt niet zal deelen; deze zal zijn concurrentie in de toekomst niet meer te duchten hebben.

„Permitteert me meester nog een beleefd verzoek voor mijn vertrek."

„Zeker, zeker, met wat kan ik je van dienst zijn?"

„Zoudt u zoo goed willen zijn, me een testimonium te geven; ze zullen er natuurlijk om vragen bij m'n request."

„Dat zal je hebben, m'n jongen en een, dat je overal kunt toonen; ik zal het direkt gaan schrijven."

Een geruime poos een stilte, niets anders als het geluid van pengekras.

Dan, terwijl Dr. Wagener hem het beschreven vel toereikt: „daar, lees het zelf of je het zóó goed vindt," en Jozef Kerkhoffs leest:

„Ich Bürger undt Approbirter Chyrurgus der Statt Herzogenrath Thue Kundt undt füge Hiermit Jedermannnlichen Zu wissen: waszgestalten der fromme Undt Tugendthäftige Jungeling Joseph Kerkhoffs

Von den Viel Ehr- undt Achtbaren Eheleuten Drikus Kerkhoffs undt Catharina Douveren in die Statt Hertzogenrath gebohren, undt in Tugendt forth gute Manieren auferzogen Bey mir als Lehrjunge gedienet, derselbe sich auch in wärender Zeit, wie Einen Rechtschaffenen Lehrling wohl ansethet Verhallet undt aufgeföhret hatt, dergestalt dasz sowohl alle Bürger dieser Statt als ich Ein Gutsahmes Vergnügen ahn ihm gehabt haben; Indeme aber derselbe sein fortuin ander weittigh zu suchen Vorhabens ist, Und dahero Von mir ein Testimonial-schein seines Verhaltens Verlanglet hat als habe demselben darinnen nicht Entgegen seijn können, sondern gegenwärtigen Testimonial-schein auf geziemendes Ersuchen Ertheilen wollen — Glangt dahero an alle Höhe undt Niedrigen Standtspersonen sowohl Civil als Militair Bediente mein Respectieve dienst- undt freundtliches Ersuchen abgemelten Joseph Kerkhoffs nicht nur aller Orthen pass- undt repassiren, sondern auch denselben zu forthzetzung seiner in anderen weegen suchende fortun allen geneigten willen, vorschub undt beforderung widerfahren zu lassen; Welches ich in dergleichen fällen, Undt anderen Vorfällenheiten gegen Einen jeden nach Standsgebuhr zu Erwidern Erbietig bin. Zu Wahrheits Urkunt, habe ich diesen Lehrbrief mit zuziehung Bürgermeister, Undt zweier Scheffen dieser Staatt Herzogenrath aigenhändig

unterschieden und mit meinem Pittschafft Signirt.

Also geschehen Hertzogenrath

JOHANNES, JACOBUS WAGENER.

Chirurgus in Hertzogenrath. ¹⁾

„Is het zoo naar je zin?”

„Dank u, dank u meester, duizendmaal dank. —
't is effectief te flatteus.”

„Nee, nee, absoluut niet — 't is de waarheid, de
pure, reële waarheid — alleen m'n jonge vriend —
't is nog niet heelemaal in orde.”

„Wat ontbreekt er dan nog aan?”

„De handteekening van twee schepenen, dat zal
echter geen bezwaar zijn; mijn vrienden Joes de la
Haye en Willem Panhuijs zullen gaarne hun namen
teekenen onder dit stuk — ze kennen je.”

„Ik zal sebiet naar hen toegaan, meester, en nog-
maals mijn besten, besten dank.”

Van dit getuigschrift voorzien heeft de jonge dokter
zich aangemeld bij Christiaan Jakob de Vogelsang,
bevelhebber van het Keizer Karel Lotharingschen
regiment te Brussel; hij heeft dezen in herinnering

¹⁾ Met het oog op het eigenaardige van de taal en het
dikwijls moeilijk over te zetten in andere taal, heb ik de
voorkeur er aangegeven het origineele, ongewijzigd weer
te geven. — De schrijver.

gebracht, dat zijn naam in dit regiment reeds met eere vermeld was, dat al een zijner verwanten het buitengewoon voorrecht had genoten als officier te dienen in de gelederen van dit beroemde corps.

De bevelhebber heeft dan ook niet geaarzeld het door den jongen man tot hem gericht verzoek in te willigen.

Een kranig officier; het wel gevormde lijf in de licht blauwe uniform met gele lapellen, waar boven glanzen de gouden epauletten; de donkere oogen onder den witten pruik, waarop de kleine zwarte drieteut; de beenen in hooge kaplaarzen van fijn leder met omgeslagen gele kleppen; de degen met kunstig gevest vast aan den blinkenden gordel, welke de taille omsluit.

Geheel in tegenstelling met de woorden van Kerkradens zielherder is hij steeds met hartelijke vriendschap ontvangen ten huize van Jonkheer du Pré, telkenmale, als hij zijn zuster met een bezoek ver eerde; menigmaal is hij diens gast geweest bij weelderige maaltijden en festijnen. Hij heeft gedanst met de adellijke vriendinnen van Blanche en ook dezen immer welwillend, vriendelijk, voorkomend tegenover den kranigen officier; nooit heeft hij ontwaard of gevoeld eenig blijk van minachting tegenover den burgerjongen, den boer, zooals zijn eerwaarde oom had voorspeld.

Zoo ook hunne houding tegenover Noorke, of Leonore, precies zoo als tegenover de andere gasten, hun gelijken in rang en geboorte, ja misschien nog hartelijker, nog vertrouwelijker; vooral de Gaverelle, die haar steeds met zijn beleefde zorgen en oplettendheden onderscheidt.

Een cavalier, in alle mogelijke opzichten... jammer, vreeselijk jammer, dat hij zoo aan het spel verslaafd is, hij en ook zijn zwager du Pré en 't was of het ongeluk beiden steeds vervolgde; 't was exorbitant de sommen, welke zij dikwijls op één avond verloren — duizende en duizende patacons.

Hij heeft dan ook wel eens ontwaard, de triestige, weemoedige oogen van Blanche, het zenuwachtig verfrommelen van haar fijnen kanten zakdoek tusschen de spichtige vingeren; hij heeft gezien haar blikken naar den echtgenoot, de stille zwijgzame bede om het spel te staken, beantwoord door een norsch weigerend hoofdknikken, door een wrevelig lippentrekken, door booze blikken; hij heeft bij zulke gelegenheden ook gezien, dat Blanche een harer vriendinnen iets in het oor fluisterde, beantwoord door even oogknippen, als teeken van begripen, dat deze zich vervolgens tot Noorke heeft gewend met verzoek het gezelschap weer eens te vergasten op haar admirabele stem, een verzoek door alle andere dames en de weinig niet spelende heeren ondersteund en ook Noorke heeft

begrepen en zij, het schuchtere, bedeesde kind, heeft terstond gehoor gegeven aan die bede; haar zang heeft den gasten rondom haar verzameld in wijden kring; de spelers zijn uit beleefdheid tegenover de kunstenaressen gedwongen geweest hun spel te staken en haar zang duurde soms lang, heel lang, dikwijls tot op het oogenblik, dat een der bedienden kwam aankondigen het „Madame est servie”.

En ook hier aan den weelderigen disch, dezelfde honneurs, dezelfde onderscheiding; de Gaverelle meestal aan de zijde van Noorke, hij naast een der vriendinnen van de gastvrouw.

Den Hemel zij dank, dat hij ditmaal niet het oor heeft geleend aan de raadgevingen van heeroom.

Hij heeft zijn intrek genomen in de befaamde herberg „La clef d'or,” in de Rue de l'Ecuyer.

Hier heeft Noorke haar broeder menigmaal bezocht. Eens weemoedig waas over het bleek gezicht, de oogranden vol tranen.

„Hemel, wat heb je, Noorke, waarom huil je,” heeft Jozef gevraagd.

„Blanche,” het enkel woord, dat zij uiten kan, terwijl zij in snikken uitbarst, het schokkend gebogen hoofd in de handpalmen.

„Wat is er met Blanche?”

„Zij is zoo ongelukkig, zoo diep, rampzalig ongelukkig . . . die . . . du Pré . . . een deugniet, die al haar geld verbrast met dat spelen, dat vervloekte spelen en bij het minste woord, dat zij waagt te uiten, de vrees te kennen geeft, dat hij zich zelven en met hem ook haar ten verderve zal voeren, tot de bedelstaf zal brengen, dan scènes Jozef, scènes, zooals ik niet dacht, dat er tusschen man en vrouw konden bestaan — wij hebben thuis nooit zoo iets gezien — ik heb woorden gehoord, die ik me schamen zou te herhalen, zelfs tegenover jou, mijn broeder.”

„Maar waarom ga je dan niet weg, waarom ga je niet naar Balthus en Marie, die je dolgaarne bij zich zullen hebben; 't zou voor mij erg beroerd zijn je niet meer te zien dien tijd, dat ik nog hier moet zijn, maar als het voor jouw geluk is . . .”

„Ik kan niet Jozef, ik kan niet.”

„Waarom niet?”

„Blanche wil me niet laten gaan; ze heeft mij geboden en gesmeekt bij haar te blijven — 't zou nog veel erger worden, als ik haar alleen liet — voor mij geneert hij zich nog eenigszins, maar zonder mijn presentie zou hij haar slaan — 't zou de eerste keer niet zijn, heeft ze mij in haar wanhoop bekend.”

Verdoemd nog, heerom had derhalve gelijk; hij had effectief met zijn oude oogen beter, scherper gezien

dan hij door dat prisma, zooals hij dat zoo juist had gezegd.

„En,” na enkele oogenblikken — „de Gaverelle, permitteert die dat zoo maar, dat zijn zuster door dien bruit wordt beleedigd?”

„’t Gebeurt altijd, als die niet thuis is.”

„Maar waarom vertelt ze het hem dan niet?”

„Dat heb ik haar ook al gevraagd, maar ze wil niet, ze wil absoluut niet, ze wil zelfs niet, dat ik het hem vertel en ik zou toch wel durven; René is een oprechte vriend voor me en daarvan profiteer ik; ik durf hem alles, alles zeggen; ik heb hem zelfs al durven verwijten, dat hij een speler was.”

„Ja, ma chère Leonore, heeft hij mij toen geantwoord — hij noemt me nu ook bij mijn voornaam — dat heb ik hem gepermitteerd — wat zal ik je daarvan zeggen — je zoudt me toch niet begrijpen, omdat je de passie, de vlammeende hartstocht van het spel niet kent, omdat je nooit gevoeld hebt dien drang, die je voortdrijft, die satanische macht, die je stuwt naar de tafel, waarop ze liggen die voddige prentjes; dat is een macht, daar kan een mensch niet tegen vechten, da’s onmogelijk, dat bestaat niet — zie je Leonore — om het je duidelijk te maken — als ze een speler met dikke touwen en ijzeren kettingen zouden vastbinden aan dikken, stevigen boom en hij wist, dat er in een nabij huis of zelfs in een kroeg werd

gespeeld, dan zou hij dien boom omverrukken, dezen slepend aan de nog om zijn lijf omwonden touwen en kettingen, ijlen naar dat huis, naar die kroeg — zóó, zóó sterk is die duivelsche macht."

„Rèné heb ik hem toen gezegd: ik begrijp na alles wat je mij verteld heb, dat het een zware, verschrikkelijke strijd moet zijn tegen dien hartstocht, maar probeer het Rèné, ik bid, ik smeeek er je om, probeer het één enkele keer, om mijnentwil — misschien, dat na die ééne overwinning het je gemakkelijker zal vallen om ook in het vervolg... misschien, dat we dan samen ook Ernest kunnen verlossen van die fatale passie — je zoudt Blanche, je eenige zuster, zoo gelukkig maken: ze zou je zoo innig dankbaar zijn en... ik ook Rèné."

„En... als ik die macht over me zelf eens niet mocht bezitten, Leonore, als ik aan dat verzoek van je geen gehoor zou kunnen geven, hoe gaarne ik het ook zou wenschen..."

„Dan, Rèné, zou ik je vriendin niet meer kunnen en ook niet meer willen zijn, want het zou mij het bewijs leveren, dat je het spel hooger stelt dan het geluk van je zuster, hooger dan mijn vriendschap."

„Nee, dat niet, dat niet, ma chère, ik kan, ik wil je vriendschap niet missen — morgen avond is er soirée bij den vicomte d' Algij — daar wordt altijd gespeeld — ik zal er geen kaart aanraken, parole

d'honneur, als jij bij me blijft — daar, mijn hand — o ja, nu herinner ik me ook op eens, waarvoor ik eigenlijk gekomen ben Jozef — le vicomte kende je adres niet en daarom heeft hij mij verzocht je zijn uitnoodiging over te brengen."

„Goed, Noorke, ik zal er zijn."

Een luisterrijk feest bij den vicomte d'Algij.

Schitterend licht, dat vlamvend straalt uit de gladgepolijste kaarsen, recht hoog in de kristallen lustres in zilveren kandelaars, pronkend op de gebeeldhouwde marmeren schoorsteenmantels.

Rijke, weelderige salons, waar tal van teere stoelen met kunstige bloembewerkte zittingen; goudgerande marmeren tafels rustend op vergulden gebogen pooten, diepkuilend in de zware bonte tapijten; schilderijen van beroemde meesters aan de goudleeren wanden naast glimmende spiegels, breed omlijst.

Hier tal van dames in prachtige toiletten van ruischend zijde en ritselend satijn in druk gesprek met heeren in hun kleurige jassen van glanzend laken, versierd met gouden knopen en filigraan fijne jabots.

Jozef Kerkhoffs kranige, manlijke verschijning in z'n nauw om de taille sluitende uniform met de gouden epauletten op de breede, forsche schouders; fiere

trots in Noorke, als zij haar blik laat vallen op dien mooien jongen, haar broer, geacht, bemind door zijn kameraden voor zijn kunde en wetenschap en plots in haar geest hun dorp, het onaanzienlijke Kerkrade, de beelden van hun ouders, van oom den pastoor . . . als die hen nu eens konden ontwaren: zij gezeten naast de barones d'Harcourt, hij in druk gesprek met den graaf de Lode . . . zouden ze dan ook niet een weinig trotsch zijn . . . zou oom nog immer blijven volharden in zijn boosheid . . . ze had nog geen enkelen keer eenig antwoord ontvangen op de brieven, welke zij hem geschreven had.

Eensklaps wordt zij in haar overpeinzingen gestoord door het naderen van den gastheer, die na diepe buiging haar eerbiedig verzoekt zijn nederig festijn te willen opluisteren en verheerlijken door haar admirabel talent — hij zou er haar zoo innig dankbaar voor zijn.

Zij heeft niet geaarzeld; zij is niet meer de schuchtere jonge vrouw, twijfelend aan eigen kracht; thans is zij reeds overtuigd van den bijval, die haar straks ten deel zal vallen, zooals haar immer ten deel is gevallen.

Slechts even een knik van toestemming met vriendelijken glimlach; tegelijk leggend haar hand in de haar aangeboden arm stapt zij voort naar den reeds geopenden clavecimbel en op dat zelfde oogenblik

heeft ook opgehouden dat rumoerend stemmengegons, dat murmelend geprevel, dat ruischend kleer-geschuivel — doodstilte te midden van die allen, als standbeelden met wijd open oogen, allen op haar gericht.

En als haar lied ten einde is, ook ditmaal weer die woorden van dank en tevens van bewondering, gepaard met teedere handdrukken en nijgende hoofden.

Jozef heeft een kus gedrukt op de wang zijner zuster, als uiting van ook zijn dankbaar voelen en van zijn trots.

„Gelukkige kerel,” heeft hij de Gaverelle hooren mompelen en hij is niet boos geweest over die hulde, ditmaal niet aan het talent zijner zuster, maar aan haar schoonheid gewijd.

Dan op eens de gastheer met bescheiden stem: wat denken de heeren en dames over een hasardspelletje,” en terstond velen, als hadden zij reeds met ongeduld deze woorden verbeid, die opveren van hun stoel en tegelijk hebben de blikken van de Gaverelle en Noorke elkaar ontmoet; een aarzeling in hem; een pogen om te weerstreven haar oogenbevel, om te gehoorzamen aan dien fellen drang, aan dien Satanischen hartstocht, maar vuriger, gebiedender, die strak op hem gerichte blikken, tot hij met wankelende schreden haar nadert, zich laat vallen op een stoel naast haar.

„Wel René, 't doet mij genoeg te ontdekken, dat je niet enkel edelman van geboorte, maar ook van nature bent.”

„Hoe kom je zoo in eens tot die ontdekking, ma belle?”

„Omdat het blijkt, dat het mij gegeven eerewoord toch nog meer macht op je heeft als die fatale passie.”

Een vluchtige, zijdelingsche blik naar haar — weergaasche, slimme meid toch — zijn adeltrots te prikkelen, hem dat zoo losweg uitgesproken „parole d'honneur” van den edelman in herinnering te brengen, de keten, waaraan hij zich zelf gebonden had, dien hij niet mocht verbreken, zonder zijn hooge geboorte te verloochenen; verduiveld handig hem zóó aan haar macht te onderwerpen.

„Waar is Ernest,” na korte poos.

„Ik weet niet, ik vermoed bij de anderen.”

„Zoek hem dan en zeg, dat ik hem gaarne spreken zou.”

En durf heeft ze ook — hem zoo maar te commandeeren — weergaasche meid toch!

„Ik zal 't probeeren, Leonore.”

Enkele oogenblikken later is hij teruggekomen met den schoonbroeder; ook dezen heeft zij gedwongen zich neer te vleien naast haar; zij heeft gezien die onrustige, naar andere zalen dwalende oogen, dat

zenuwachtig samenkrampen der handen, die trillende vingers, die trippelende voeten, die willen vluchten, maar met slechts zachten druk van haar waaier op den arm heeft zij beiden weten te kluisteren aan hun zetels.

Zij hebben dien avond niet gespeeld, noch de Gaverelle, noch du Pré.

En teruggekeerd in eigen huis heeft Blanche haar in haar armen gedrukt, haar omhelsd met woorden vol innige dankbaarheid.

Den volgenden dag weer op de kamers van haar broer heeft Noorke hem gevraagd: „nu wat zeg je er van, Jozef?”

„Je bent een heks,” heeft hij geantwoord.

„Een heks . . . waarom?”

„Omdat jij in die kleine, teere handjes nog meer kracht schijnt te bezitten als die boom, die touwen en kettingen — 't zal je heel wat moeite gekost hebben zoo'n victorie.”

„Moeite — neen, absoluut niet, enkel een kus aan de Gaverelle.”

„Wat zeg je, Noorke . . . wat, heb jij gepermitteerd dat . . .”

„Blijf kalm, Jozef, 't was een verzoek van Blanche; die belooning had hij wel verdiend, zooals ze lachend zeide in plaats van het genot, dat hij had moeten ont-

beren — en haar man had ook niet gespeeld, den geheelen avond niet; zij was toch zoo intens blij en gelukkig — ze koesterde weer hoop, vertrouwen in de toekomst en vind je het nu zoo erg Jozef, als je dat alles, geluk, hoop, vertrouwen aan je beste, liefste vriendin kunt geven voor een simpelen, onnoozelen kus."

"Dus alleen voor Blanche... omdat zij het je verzocht."

"Ja, dat heb ik je toch gezegd en ook in haar bijzijn."

"Oh... als het anders niet is... ik wensch je geluk met je kranige overwinning."

"En weet je, wat ze me nog meer gevraagd heeft?"

"Neen, hoe zou ik dat weten?"

"Om mijn invloed, dien ik op haar broer en haar man schijn te hebben, nog meer te doen gelden, hen zooveel mogelijk af te houden van het gezelschap hunner vrienden, bijna allen aartsdobbelaars."

"En hoe zou je dat moeten aanleggen?"

"Door met hen te gaan paard rijden."

"Paard rijden... maar dat kan je toch niet, of denk je soms, omdat wij, toen we nog kinderen waren, wel eens samen hebben gezeten boven op zoo'n boerenknol..."

"Neen, Jozef," met luiden schaterlach, "zoo zou ik me niet gaarne vertoonen in het bois de la Cambre,

de Gaverelle en ik samen op één paard — wat zouden ze ons uitlachen, de vrienden en vriendinnen van Blanche!"

„Ja maar, dan zul je toch eerst moeten leeren om er alleen op te zitten en . . . te blijven zitten — dat is zoo heel eenvoudig nog niet."

„Dat weet ik wel; dat heeft René mij ook al gezegd en daarom zal hij het mij leeren — hij is een uitstekend en elegant cavalier; je hebt je zelven daarvan dikwijls genoeg kunnen overtuigen."

„Dat is zoo . . . 't zal een heele tijd duren, voordat je eene hem waardige amazone zult zijn."

„Hoe langer, hoe beter, des te meer tijd zal hij noodig hebben om zich met mij te occupeeren."

„En Blanche, is het haar intentie om jelui gezelschap te houden . . . ik heb haar nooit te paard gezien."

„Dat geloof ik niet, de hippische kunst — zooals zij dat noemt, — trekt haar niet aan; zij heeft altijd een bizonderen angst voor het paard gehad, een angst, dien zij nooit heeft kunnen overwinnen."

„Enfin, Noorke, als je serieus meent, dat je daarmee dien de Gaverelle en met hem du Pré van hun passie kunt verlossen, het geluk van je vriendin kunt verzekeren, ga dan je gang, maar zorg, dat je nooit onder mijn handen te recht komt," met spottenden lach.

„Daar zullen zij wel voor zorgen, zoo galant zijn ze wel en nu adieu, Jozef; ik moet weer weg naar een concert, Réné staat zeker al op me te wachten — adieu broertje — kom maar weer eens gauw bij ons — je bent steeds welkom.”

Een vluchtige kus en zij verdwijnt met snelle schreden.

Een heks . . . een heks, heeft hij haar genoemd, terwijl hij met langzame schreden zijn kamer op en neerloopt — een heks, dat is ze, dat zachte, lieve kind — hij had nooit kunnen presumeeren zooveel wilskracht en tevens zooveel tact, in dat vroeger zoo bescheiden wezéntje.

Eens, na vriendschappelijken maaltijd der officieren van het Lotharingsche regiment, heeft een der kameraden voorgesteld het feest te besluiten met een bezoek aan den Cercle privé „L'as de coeur”, daar een weinig het geluk te gaan beproeven.

„Wat is dat voor cercle,” heeft Jozef Kerkhoffs gevraagd.

„Een gelegenheid, waar je een paar Louis d'or kunt winnen of verliezen,” heeft men hem geantwoord.

„Dan zullen de heeren mij wel willen excuseeren; ik speel nooit.”

„Dat hoeft ook absoluut niet; in l'As de coeur zetelen niet alleen vrouw Fortuna, maar ook nog andere mooie vrouwtjes, die je zeker niet zult ver-smaden.”

„Neen niet bepaald, als ze effectief mooi zijn.”

„Ga mee en je zult er je zelf van kunnen over-tuigen.”

Hij heeft hun uitnoodiging niet willen afwijzen, door zijn kameraden niet willen beschouwd worden als de bloode jongen, bang voor een paar fonkelende vrouwenoogen.

Weldra in nauw afgelegen straat, waar te midden van het nachtelijk duister nog enkele verlichte ven-sters als vurige vierkante vlakken in het rondomme zwart.

Een smalle trap, welke omhoog kronkelt.

In lang, laag bedompt vertrek wolken van blauw-wazigen rook, die als trage massa langzaam dansen omhoog langs de in nevelen omhulde mensch-figures.

Een luid schetterend gejuich van vrouwenstemmen, als zij de sierlijke uniformen ontwaren; armen, die omklemmen de schouders der binnentredenden, hen sleuren naar mollige canapés, in lange rijen langs de wanden geschaard.

„Mon très beau,” gelispel in het oor van Jozef,

„wees eens erg lief voor een arm vrouwtje en leen haar een paar Louis.”

„Waarvoor?”

„Wel, om te spelen, domme jongen.”

„Ik speel niet.”

„Dat hoeft ook niet — ik zal wel voor je spelen — ik heb in den laatsten tijd une veine de cocu — de winst samen deelen.”

„Goed, goed,” kort, bruusk, „je zult ze hebben.”

„Je bent niks vriendelijk, chéri.”

„Hier pak aan en verdwijn.”

„Dank je,” terwijl zij de haar aangeboden geldstukken uit zijn hand grist; „je krijgt ze straks terug, met de rest, als je ten minste niet meer zoo'n beer zult zijn,” tegelijk verdwijnend in den wolkerigen nevel naar een der tafeltjes, vanwaar het rinkinkelend geluid.

„Tien patacons,” hoort hij haar stem, „op Réné.”

„Réné... Réné” en scherper turen de half gesloten oogen, als willen zij doorboren die dampende slierten.

„Réné,” terwijl hij enkele stappen nadert... verdoemd hij is het... hij is het, het bleeke hoofd voorover, de lippen vastgenepen op elkaar, onder de saamgefronste wenkbrauwen de oogen strak starende op de kaarten in zijn hand, de vingers als klauwen grijpend in de stapels goud naast hem — ellendeling...

en daar, sang Dieu nog — daar in dien hoek . . . voor ander tafeltje . . . du Pré.

Een drang in hem om te schreeuwen: leugenaars, gemeene bedriegers, om hen met stevigen vuist te sleuren weg van die tafels uit dit hol, hen te donderen de trappen af . . . waarvoor echter dat schandaal . . . wat zou het hem baten . . . allen zouden zich natuurlijk keeren tegen hem . . . misschien een vechtpartij . . . en hij . . . officier in uniform — 't mocht niet, verdoemd nog — de eer van zijn stand, zijn kameraden, zijn regiment, allen zou hij blameeren — 't mocht niet — hij zal echter niet langer blijven, hier, in dit pesthol — waar die . . . parole d'honneur — had dat canaille gezegd tegen Noorke . . . ha-ha-ha — het eerewoord van den nobelen.

Onrustige, woelige nacht; voor hem duidelijk, scherp omljnd als felle lichten in de zwarte duisternis die door golven van rook omhulde nevelfiguren voor de wazige tafels, waarop stapels goud, flauw, mat beglansd door flakkerende kaarsen; hij ziet ze die schooiers, die canailles, met de wijd open gloeiogen, die bleeke gezichten met de pijnvol vertrokken lippen; hij hoort die gedempte, schier schorre stemmen: dix . . . vingt . . . cent en dan het langzaam schuiven van het goud over de marmeren tafels; hij hoort eveneens het brutaal lachgegil van die losbandige wezens, van die eervergeten lichtekooien, des nachts het gezelschap

schap van die nobele hondsvotten en overdag... Noorke, de reine, onschuldige maagd, en Blanche, de brave, eerbare vrouw.

Arme, arme schepselen, maar hij... wat zal hij doen... hun vertellen dat van heden nacht — wat zal hij er mede bereiken... misschien nieuwe beloften, weer met eerewoord bezegeld en ook weer opnieuw verbroken... Noorke dwingen om dat huis te verlaten, haar intrek te nemen bij Balthus en Marie — ze zou weigeren haar vriendin te verlaten nu... nu ze haar steun, haar hulp, haar bijzijn het meest noodig zou hebben... du Pré heeft haar geslagen heeft Blanche zelve in radeloze smart bekend — enkel haar tegenwoordigheid, die hem thans weerhoudt... mag hij die vrouw van dat eenig geluk berooven, mag hij haar weer ten prooi geven aan de vuisten en pooten van dat loeder... zwijgen alzoo... maar dan zal hij tevens nog langer moeten dulden die vriendschap tusschen zijn zuster en dat canaille, nog langer getuige moeten zijn van dat vertrouwelijk samenzijn, van dat samen paardrijden op die eenzame wegen van het bosch... verdoemd nog, wat... wat, terwijl de trillende vuisten sidderen omhoog.

Als hij eens raad vroeg aan een zijner kameraden, aan den commandant... neen, die hebben er niets mee te maken... aan een vriend van Blanche, aan dien ouden graaf de Villers... neen, die ook een

speler . . . buitendien van die mishandelingen van dien vrouwenbeul zou hij toch nooit iets mogen vertellen . . . aan niemand, niemand . . . Blanche zou natuurlijk furieus zijn — die misère van haar huiselijk leed zoo maar publiek op straat te brengen, terwijl zij zelve altijd gepoogd heeft het rampzalige van haar huwelijk te verbergen, steeds liefde voor dien aterling heeft gehuicheld . . . maar wat . . . wat dan . . . hij zal denken . . . denken, zoo spoedig zijn hersens weer bij machte zullen zijn om te denken . . . een ding staat echter vast, vast als een muur — hij zal geen poot meer zetten in dat vervloekte huis, waar hij die kerels zou ontmoeten.

Weer heeft Noorke haar broeder bezocht.

„Neen, neen, Jozef,” als hij haar met kus wil verwelkomen; „ik ben erg boos op je en Blanche ook.”

Hij kent de reden van dat boos zijn — toch, veinzend niet te begrijpen, „waarom Noorke?”

„Durf jij dat nog vragen, Jozef, zooals jij ons vernegligeert — nu al meer dan twee maanden, dat wij je niet bij ons gezien hebben?”

’t Is ook al meer als twee maanden geleden, die nacht in „L’as de coeur”.

„Geen tijd zusje,” terwijl hij snel zijn blikken van haar afwendt, „erg druk gehad met den dienst — veel zieken.”

„Is dat effectief de eenige reden, Jozef,” terwijl zij hem aanstaart met strakke, vorschende oogen.

Een schouderophalen met snel beweeg, als eenig antwoord.

„Heb je soms woorden gehad met René of Ernest?” zonder acht te geven op dat gebaar.

„Neen, ik heb ze niet gesproken al dien tijd, geen van beiden.”

„Is dat effectief waar?”

„Ja.”

„Zoo, dat zei René ook, toen ik het hem vroeg — hij zei ook nog, dat hij niets van je begreep, dat hij je voor enkele dagen nog heeft gerencontreerd op de Markt en dat je toen precies deed of je hem niet zag — is dat waar, Jozef?”

„Ik heb hem niet gezien.”

„Dat verheugt me, want 't zou me toch zoo spijten als het werkelijk waar was geweest, als jelui vijanden waart — hij is toch zoo'n goeie, hartelijke jongen, altijd zoo complaisant . . . hij speelt ook niet meer — enkel voor mij . . .”

„Wat . . . , wat zeg je,” met van stikwoede trillende stem.

„Dat hij niet meer speelt — bij elke assemblée, waar we zamen geweest zijn, is hij steeds bij mij gebleven.”

Vuile, gemeene hypocriet.

„Zeg, Noorke,” na lange poos, „denk je er nog lang te blijven — vind je niet, dat het een beetje indiscreet wordt; 't is nu al bijkans twee jaar.”

„Zeker Jozef, dat ik dat wel eens gedacht heb; ik heb die gedachte ook wel eens te kennen gegeven, maar dan beiden, zoowel Blanche als Réné, die me baden en smeekten om daarover toch nooit meer een woord te spreken — wat zouden ze beginnen zonder mij — zij zou haar liefste, meest vertrouwde vriendin verliezen, hij zijn elegante écuyère, waarop hij zoo trotsch is en hunne soirées zouden niet meer zijn de attractie van de geheele Brusselsche beau monde, als ze mijn zingen moesten missen — indiscreet, hoe was in 's Hemelsnaam het idee in mijn hersens gekomen — als er van indiscreet zijn sprake kon zijn, dan waren zij het, die zoo profiteerden van mijn vriendschap, van mijn talent — neen, ik mocht er nooit meer over spreken — 't was te gek, te waanzinnig dat idée... enfin je ziet Jozef, 't ligt niet aan mij — 't is mijn schuld niet, als ik er nog langer blijf als...”

„'t Zal wel zoo zijn,” onderbreekt hij haar, „kort, bruusk, „ik dank je inmiddels voor je bezoek — 't spijt me, dat ik je nu moet weggagen,” met blik naar de klok, „dienst.”

„Dan zal ik je niet langer ophouden, beste jongen,” terwijl zij oprijst van haar zetel, „beloof me alleen maar, dat je spoedig eens aankomt, en-

kel om hun te toonen, dat je niet boos bent."

"Ik zal zien, Noorke, ik zal zien, maar heusch 't wordt mijn tijd," tegelijk met zachte hand haar duwend in de richting van de deur.

"Je bent niet erg vriendelijk, waarde broeder, niet eens een kus."

"Ik dacht, dat je die niet van me hebben wilde, straks..."

"Ja, straks was ik ook effectief boos op je."

"Nu niet meer?"

"Neen, nu niet meer; ik kan nu eenmaal niet lang boos op je blijven, mijn tweelingbroer, al heb je het wel een beetje verdiend, hoor," met dreigend opgeheven vinger tegelijk met vriendelijken lach, „allo gauw een dikkert, met toegestoken wang."

"Daar, daar jou lief, goed onnoozel kindje," met hartelijke kussen, „is het zoo goed?"

"Ja, zoo is het goed en nu au revoir en gauw, hè!"

Goddank ze is weg — hij zou het niet lang meer uitgehouden hebben, niet lang meer zijn raaswoede hebben kunnen bedwingen, niet langer de woorden hebben kunnen smoren, die vol waren in zijn strot: gemeene huichelaar, hypocriet, vuile woordbreker... niet meer spelen... niet meer spelen... loeder, canaille, als hij het niet liet voor Blanche, voor wie hij zulk een innig medelijden koesterde, sleuren zou

hij haar uit dat huis, dat vermaledijde, verdoemde huis — daarheen gaan — hij brak liever allebei zijn pooten stuk — daarheen gaan — en dat carogne, vlak voor hem — z'n vuisten zouden van zelve beuken in die gemeene tronie.

Een donkere, zwarte hemel, waaruit de sneeuwvlokken dwarrelen in woeste golven, voortgejaagd door den loeienden wind; hoog de witte donzige vacht op de eenzame, verlaten straten, slechts flauw verlicht door walmende lantaarn.

Op zijn kamer Kerkhoffs in breeden fauteuil, de beenen wijd uitgestrekt voor den glimmenden haard, waaruit als likkende, kronkelende tongen de roode, blauwe vlammen met gouden punten.

Opeens het driftig geluid van snelhamerenden klopper. Snel verrijst hij uit zijn zetel, opent de deur.

Een donkere vrouwenfiguur voor hem.

„Jozef,” in zacht gelispel.

„God jij ... jij, Noorke, zoo laat ... in dit weer en ... alleen!”

„Ja, ik moet je spreken,” met heesche, door angst benepen stem.

„Kom binnen.”

„Wat heb je, wat is er gebeurd, als hij in den lichtschijn van de lamp ontwaart haar gezwollen, roodgekreten oogen.

Zwaar, plomp, ploft ze neer op een stoel, het krijt-wit gelaat verborgen achter de trillende handen, terwijl de schouders schokken bij nieuwe uitbarsting van snikkend geweën.

„Maar spreek dan toch — spreek... wat is er gebeurd?”

„Ze zijn weg... weg, en... Blanche... dood... zich zelve verdaan... met vergif,” als een kreet van gewond dier.

„Weg... weg... wie?” ofschoon hij reeds begrepen heeft.

„Réné en du Pré,” nog immer de sidderende vingers voor het diep neergebogen hoofd, „ellendelingen, bedriegers... niettegenstaande hun eerewoord.”

„Zoo, heb je 't eindelijk begrepen... en Blanche dood... zich zelve verdoemd — arme, arme vrouw — zeker omdat ze alles, alles verdubbeld hebben die loeders... niet in jouw bijzijn, niet in de huizen, waar jij was, maar in andere hollen, waar ook andere vrouwen, vrouwen, waar ze zich niet voor hadden te geneeren, vrouwen aan wie ze niet hadden te verpanden hun „parole d'honneur”. Wist je dat?”

„Neen, maar ik weet het nu.”

„Canailles.”

„En ik had hem zoo lief Jozef,” na lange poos, „zoo lief als geen vrouw een man meer kan liefhebben en hij bezwoer me telkens en telkens, dat hij me ook

innig liefhad, dat hij me zou trouwen, al zou hij moeten breken met zijn familie, met al zijn vrienden, met de geheele wereld; ik heb geloofd die eeden, ik heb hem vertrouwd en toen... o God, Jozef, wees niet boos op me... ik ben zoo diep, zoo rampzalig ongelukkig... vergeef me, Jozef."

"Wat... wat... wil je daarmee zeggen, dat"... de stem stukt.

Slechts enkele hoofdknik.

"Dus jij, jij," in dierwoeste drift, „jij... een..." hij heeft den moed niet het woord uit te spreken, dat brandt op zijn lippen; in zijn gebalde vuisten het kriebelen om te slaan, in zijn voeten de tinteling om te trappen, te vermorzelen die... die Madonna, zooals vader haar noemde, die... die maagd, als een spiegel, waarover nooit een ademtucht, een zucht was gegleden.

"Vertel op," als barsch bevel.

"O Jozef, Jozef, wees niet zoo wreed," de gevouwen handen naar hem uitstrekkend.

"Vertel, zeg ik je... waar is hij?"

Een schouderophalen als eenig antwoord.

"Weet je het niet?"

"Neen."

"Dan zal ik hem vinden."

"Wat wil je doen, Jozef, in Godsnaam, denk aan je zelf."

„Laat dat aan mij over.”

Een driftig heen en weer loopen, de vurig brandende oogen steeds omlaag, strak op den grond gericht, de krampachtig gebalde vuisten sidderend omhoog, tot plots weer vlak voor haar.

„En...?”

„Ja,” met den zelfden knik, het hoofd dieper, dieper gezonken, dan met krijschenden wanhoopsgil: „ik wou, dat ik dood was, net als Blanche, maar ik durf niet, ik heb er de courage niet toe.”

„En jij,” — als heeft hij niet gehoord dien kreet — „jij, die over haar hadt moeten waken, haar schild zijn, haar steun, haar beschermengel... de gevallen engel,” met krakenden, satanischen lach.

„In Godsnaam, Jozef, wees niet zoo hard tegen me: ik ben niet slecht; dat ik geworden ben, wat ik nu ben, een deern, een slet — 't is mijn schuld niet, ik heb het nooit gewild; ik ben enkel gezwicht voor zijn smeeken, voor zijn eeden van liefde en trouw, voor zijn heilige beloften, dat hij me trouwen zou.”

„En waarom heeft hij het dan niet gedaan?”

„Hij zei, dat het op het oogenblik hem onmogelijk was, later, misschien later, als zijn oom, zijn peter dood was, een gierigaard, van wien hij alles, alles moest erven, millioenen en die hem zeker zou ont-erven, als hij trouwde met een niet nobele vrouw, want hij was trotsch, die vrek, van wien hij nog de eerste

patacon moest zien, die ook nu, terwijl hij zoo diep in de misère zat, geweigerd had hem te helpen, zijn petekind, die zijn naam droeg — hij had mij nooit te voren van dien oom gesproken."

Lang, lang stilzwijgen; niets anders als luide hoksnikken en smartvol gekerm.

„Arme, arme zuster," eindelijk.

Voor de eerste maal, bij dit enkel woord van medelijden, dat zij het waagt het hoofd omhoog te heffen, dat hun blikken elkaar ontmoeten.

„Wat moet ik doen, Jozef?"

„Dat weet ik op dit moment nog niet — ik weet alleen, wat ik moet doen."

„Wat?"

„Hem dwingen ditmaal althans zijn woord te houden, je te trouwen, al zullen dan ook die millioenen voor hem naar den bliksem gaan — zonder die zullen jelui ook nog wel kunnen leven."

„Maar nu wil ik niet; ik heb hem niet meer lief, ik veracht, ik haat hem, dien fielt."

„En het kind dan . . . een basterd, verschandeliseerd zijn leven lang."

„Jezus Maria Jozef nog . . . maar wat als hij niet wil?"

„Dan zal ik hem dwingen — dat heb ik je al gezegd."

„En als hij blijft weigeren?"

„Dan zal de Satan heel gauw zijn ziel hebben.”

„Heilige Maria Moeder Gods, begin geen ongeluk voor mij, Jozef.”

„Voor jou ... en wij dan ... dragen wij niet jouw naam, een tot nu toe eerlijke, onbevleete naam; zijn wij niet van dezelfde gerespecteerde familie, van hetzelfde honorabele geslacht en denk je, dat ik dien naam, die familie, dat geslacht zou laten verschandeliſeeren, dat ik zou dulden, dat dit later werd de naam, de familie, het geslacht van een basterd?”

„God, God Jozef, wat heb ik jelui aangedaan — was ik maar dood ... dood ... durfde ik maar” ... weer een gillend gekrijsch.

„Bedaar, Noor, wees kalm ... ga nu weg ... laat mij denken.”

„Waarheen, moet ik gaan?”

„Sang Dieu, naar huis — o God ja — dat heb je niet meer ... een huis hier ... dan naar Balthus en Marie,” als gedachte, die flist door zijn brein.

„En moet ik die ook alles vertellen ... m'n schande?”

„Ik weet niet ... ik weet niet ... ze zullen het gauw genoeg zelve ontdekken ... prakkezeer zelf er over — ik kan het niet op dit moment — 't brandt me alles in m'n kop — 't is of m'n heele lijf in vlammen staat, of 't bersten zal daar binnen — ga nu in

Godsnaam, ga weg — ik wil alleen zijn — heb je genoeg geld voor de reis, of heeft die schurk jou ook bestolen?"

„Neen, dat heeft hij niet gedurtd, zeker bang, dat ik zou gemerkt hebben”

„Ja, dat zal wel zoo zijn — maar ga nu — laat me alleen.”

Langzaam rijst ze omhoog, „dag Jozef.”

„Dag Noor.”

„Jozef!”

„Wat nu nog?”

„Je walgt nu van me, hè, je bent zeker te vies van me om me nog een kus te geven.”

„Neen, hier,” terwijl hij met vluchtige lippen haar wangen beroert.

Droeve, weemoedige blik, waarmede zij den tweelingbroeder aanstaart bij het verlaten van zijn kamer.

Weer in den leunstoel; de kin in de handpalmen, de ellebogen steunend op de knieën, terwijl zijn niet ziende oogen staren naar die fonkelende, warrelende vlammen voor hem.

Gedachten, die loodzwaar op hem vallen.

God . . . God, als vader en moeder dat beleefd hadden . . . maar ze zouden het nooit beleefd hebben, 't Zou nooit gebeurd zijn, als ze niet heengegaan waren — Noorke zou nog bij hun wonen in dat boerendorp, rein, onbesmet, niet bezoedeld door dat

wellustig kreng en hij, nog de leerling van den eenvoudigen, plattelandschirurgijn, maar tevreden, gelukkig... zijn schuld... alleen zijn schuld... hij heeft haar hier gebracht in deze vermaledijde stad, in dat pesthuis met zijn adellijke ploerten en schooiers, die zijn hand drukten, hem noemden „chère ami”, hem vriendelijk toelachten met hun gemeene trones en hij — vervloekte stommeling, die hij was — hij had zich ingebeeld, dat die blijken van toegenegenheid, van vriendschap, gemeend, oprecht gemeend waren — trotsche gek, die niet begrepen had, dat alleen Noorke hem deed dulden in die kringen.

Noorke, de zangeres, een prachtig nummer op hun fuifprogramma's bij hunne feesten, Noorke, het schild, die haar gastvrouw moest beschermen tegen de vuisten van dien bruijt, Noorke, de mooie vrouw, goed genoeg om het bloed van die adellijke zwijnen in vlammen te zetten, wulpsche begeerten in hunne brandende lijven te doen oplaaien en hij... de kerel, de plebejer, de broer, voor wien ze vriendschap moesten huichelen, ter wille van die zuster — zijn schuld, verdoemd nog, alles zijn schuld — waarom heeft hij haar niet gewaarschuwd na dien nacht in L'As de coeur — compassie met Blanche — wat ging hem Blanche aan... zij was niet zijn tweelingzuster — zijn schuld, alles zijn schuld... zijn plicht derhalve ook om te herstellen, wat hij vernietigd

heeft, dat loeder forceeren met haar naar den pastoor te gaan, haar eer haar terug te geven... naar den pastoor, naar heerom — sang Dieu, wat zal die furieus zijn, hem met verwijten overstelpen en hij zal niets, niets kunnen antwoorden om zich te verdedigen — als een verlegen kwajongen zal hij voor hem staan, hij, een officier — allè, allè, daarover niet prakkezeeren, laat hem schelden en razen — 't is zijn recht; nu voor iets anders, dat hij zijn hersenen bij elkaar heeft te houden — waar is dat galgenaas... weg... weg, heeft ze gezegd, anders niks, maar waar... waar hem te vinden!

Niet hier, dat spreekt; spelers, die niets meer hebben als hun leege zakken, kerels, die natuurlijk schandaal zullen verwekken in hunne aristocratische gezelschappen, hun vrouw, hun zuster in den dood hebben gejaagd, waarover heel Brussel zal rumoeren, hen, de vroegere vrienden van die bedelaars en tegelijk hun cercles aan hoon en laster zullen blootstellen, neen, die parias zijn niet meer hier, die zijn er vandoor, gevlucht, maar waar... waar, misschien wel naar een der dorpen in het Overmaasche, hun vroeger verblijf, waar ze nog niet weten, waar misschien nog enkelen hen aan hun tafel zullen nooden uit respectvolle herinnering aan den vader — in die richting moet hij zoeken — hij zal schrijven aan Balthus — neen niet aan die — Noorke moet hem

maar eerst vertellen — aan Notermans, den vader van Marie en ook — ja, da's een goed idee — gek dat het niet direkt is gekomen in zijn versuften kop — aan zijn vroegeren patroon — zoo'n dokter, die overal komt, zooveel menschen spreekt en ontmoet — effectief 'n subliem idée... morgen zal hij hem schrijven.

En hij heeft geschreven, wringend de woorden, de zinnen, telkenmale met driftigen, forschen krasch schrappend de zwarte letters, die springen en dansen in allerlei bochten voor zijn oogen — neen zoo niet, geen uiting geven aan zijn bruisende woede, aan zijn ziedende razernij — kalm, bedaard, als gold zijn vragen slechts nieuwsgierige belangstelling en hij heeft gelezen, herlezen telkens en telkens die brieven met de onvaste letters, geschreven met bevende hand.

O ja, dat zou hij bijkans vergeten hebben, het voornaamste: het verzoek om zijn vragen toch zoo spoedig mogelijk te beantwoorden.

Hij heeft werkelijk reeds na een tiental dagen de met zooveel ongeduld verbeide brieven ontvangen.

De oude Notermans heeft hem gemeld, dat hij hem de gevraagde inlichtingen niet kon verstrekken — hij had die twee nooit meer op de hoeve gezien — ze hadden er ook niets meer te maken — ze was

nu zijn eigendom; hij had ze 't vorig jaar van hen gekocht en voor niet veel geld — 't had hem toegeschenen, dat die twee, die de Gaverelle en z'n zwager er erg om verlegen waren — dat was alles, wat hij hem melden kon en verder veel complementen aan zijn zuster en ook aan Madame du Pré, als hij deze casueel mocht rencontreeren... hij wist dus nog niet.

Een uitvoeriger bericht van dokter Wagener.

Ja, hij kon hem alles punctueel vertellen, alles, wat hij zoo gaarne scheen te willen weten — 't was niet veel moois — hij zou secuur groote oogen opzetten, bij het lezen van dezen brief.

Ze waren in Amstenrade: ze woonden daar in — ja, zoowat in een krot, de bergplaats voor de tuingereedschappen van het kasteel, waarin vroeger de barones de Blécourt had gewoond — nog zoo'n beetje familie van hen — nu geheel verlaten; men had hem verteld, dat ze alles met spelen verloren hadden — 't moet wel zoo zijn — hoe kon het anders in zoo'n korten tijd — nauwelijks drie jaren, dat de oude Gaverelle zaliger dood was — en toch — hij zou het niet gelooven, als hij het niet met z'n eigen oogen had gezien, toch speelden ze nog toujours door; elken avond kon men hen vinden in kleinen kroeg in compenie van het crapule van deze streek, van Taters en Gängler; in hun fijne vingeren kaarten, alsof ze

een maand op een mesthoop gelegen hadden. Veel respect hadden ze ook niet voor hen; als de lui zoo casueel eens over hen spraken, noemden ze hen nooit anders als Pronkheer du Ré en Bagatelle — 't was triestig, effectief triestig, maar 't was vast en zeker hun eigen schuld; veel compassie had hij dan ook niet met hen.

Dat was alles, wat hij van die twee hem wist mede te deelen — 't zou hem zeker erg chagrineeren, als hij ten minste nog interesse voor hen voelde, maar, nu over iets anders, dat hij zeker wist, dat hem wel zou interesseeren — hij ging zijn praktijk neerleggen; 't ging niet meer, dat soms heele nachten te paard zitten of in een caros bij regen, wind en koude vorsten; hij werd te oud, stijf van de rheumatiek; hij zou het reeds eerder gedaan hebben, als hij maar een geschikten plaatsvervanger had kunnen vinden; hij durfde zijn patienten, die tevens ook zijn vrienden waren, niet toevertrouwen aan den jongen, die nu bij hem in de leer was, een niks-nut, die nog niet eens behoorlijk een lavement kon zetten — jammer, bepaald jammer, dat hij nog niet een paar jaar langer bij hem gebleven was; 't was nu te laat, want een officier bij het keizerlijk regiment zou zeker die eervolle positie niet willen vaarwel zeggen voor het baantje van een simplen dorpschirurgijn en hij zou hem daarin geen ongelijk geven, maar jammer was het toch.

Hij heeft niet meer gelezen... hij weet... hij weet... in Amstenrade... in een krot... in een kroeg... „als ze je met touwen en kettingen aan een boom hebben vastgebonden en je weet, dat er ergens in een huis of zelfs in een kroeg gespeeld wordt, dan sleur je boom, touwen en kettingen met je mee naar dat huis of naar dien kroeg," had dat kreng eens tot Noorke gezegd... in een kroeg, waar het uitvaagsel, de verachten, uitgespogenen der Overmaasche landen, Taters en Gängler, dieven en roovers hen bespotten en hoonden en waar zij dien spot, dien hoon met kalmte verdroegen, zij, de nobelen... baron de Gaverelle, Jonkheer du Pré, nu... bagatelle, pronkheer du Ré... ha ha ha... daar, in een kroeg zullen zij hem vinden: z'n broer Balthus en hij — neen daar niet — ze zouden moeten spreken over Noorke in het bijzijn van dat geboefte... daar niet, maar in het krot, waar zij alleen zullen zijn, met hen.

Hij zal verlof vragen... verdoemd neen, ontslag uit den dienst... weg uit Brussel, dat hij haat, verafschuwt, terugkeeren naar Kerkrade, waar allemaal vrienden, oprechte vrienden, de plaats innemen van zijn vroegeren patroon.

„'t Doet mij leed, Kerkhoffs," heeft de commandant van het regiment gezegd, toen deze hem zijn

besluit mededeelde, „serieus, het spijt me, maar als dat besluit onherroepelijk is — zooals je zegt — dan moet ik je verzoek inwilligen — de tijd, de twee jaren, waarvoor jij je verbonden hebt, zijn voorbij, maar als je . . .”

„Het is onherroepelijk commandant.”

„'t Zij zoo, mijn jonge vriend; ik hoop, dat het je verder in de wereld goed moge gaan.”

„Dank u, commandant; permitteert u mij vóór mijn vertrek nog een verzoek tot u te richten?”

„Zeker.”

„Zoudt u dan de welwillendheid willen hebben mij een getuigschrift te willen geven, met vermelding, dat mijne diensten uwe approbatie hebben mogen wegdragen, tenminste, als ik het geluk mag hebben deze werkelijk verdiend te hebben.”

„Zeker, zeker, Kerkhoffs, je zult het hebben.”

„Dank u commandant en . . . ik hoop, dat u me niet al te onbescheiden zult vinden, als ik u verzoek mij dat testimonium nog heden te geven.”

„Heb je zoo'n haast om van ons weg te gaan?”

„Dat niet bepaald, maar wel zoo'n haast om terug te keeren bij de mijnen, daar gindsch; buitengewone omstandigheden, dringende redenen dwingen mij daartoe.”

„En welke zijn die redenen?”

„Die kan ik u niet zeggen, commandant.”

„Dan zal ik je ze niet verder vragen, m'n vriend — kom maar mee, naar m'n bureau, dan zal ik je terstond helpen.”

„Zoo,” hier gekomen, „ga maar even zitten, terwijl ik schrijf.”

„Hier is het Kerkhoffs,” na geruime poos, moge het je van goeden dienst zijn,” terwijl hij hem het papier overreikt.

„Mijn innigen dank, commandant,” terwijl hij het reeds dichtgevouwen blad wil bergen in zijn portefeuille.

„Zou je het niet eerst eens zelf willen lezen?”

„Als u permiteert.”

„Natuurlijk — ik mocht soms iets vergeten hebben — zoo'n testimonium voor een Feldscherer is mijn dagelijksch werk niet, lees alzo.”

En Kerkhoffs leest:

Dero Römisch Kaijserl: in Germanien, auch zu Hungarn und Böheim Königlichen Majestät u.s.w., Würcklicher Obrister und des Löbl: Hertzog Carl Lothringischen Regiments zu Fusz commandant.

Ich Christian Jacob de Vogelsang Urkunde hiermit und in Krafft dessen, das Vorzeiger dieses Joseph Kirchhoffs bey gedachten Löbl: meinem Commando an Vertrautten Regiment vier und zwanzig Monat lang als Feldscherer gedienet, während dieser Zeit seine Kunst und Wissenschaftt Bey Vorgefallenen

Occasionen mit Verbinden und Curiren in Quarnison- und dem Regimentsparticular-Spittal der-massen gezeigt und practiciert, auch sonsten also Getrau Redlich und Rechtschaffen sich aufgeföhret, dass jedermann ein satsames Genügen darob getragen; da nun aber gedachter Feldscherer Joseph Kichhoffs zu Verbesserung seines Glücks um seine dimission geziemend gebetten, dieserwegen auch Ihme zu willfahren kein Bedenken abwaltet.

Als wird Ihme solche in Ansehung seiner wohl-erlehnten Kunst und guten Aufführung hiermit ertheilet, und männiglich nach Stands Gebühr höfflichst ersuchet, mehrgedachten Feldscherer Joseph Kirchhoffs in Betracht des sich erworbenen Lobs aller Orten frey, sicher und ungehindert passiren auch in seiner Beförderung allen geneigten Vorschub angedeyen zu lassen. Welch gütigste Willfahung man hierorts in der-ley und anderen Vorfällen heiten zu demeriren ohnermanglen wird zu mehrerer Bekräftigung dessen habe gegenwärttigen Abschied unterschrieben und mein angebohrnes Signet vorgedrucket So Beschehen in der Quarnison zu Brüssel in denen Oesterreichischen Niederlanden.

C. DE VOGELSANG, m. p. ¹⁾

¹⁾ Zie noot pag. 133.

„Is het zoo naar je zin?” als de jonge man de oogen opheft van het papier.

„Mijn innigsten, hartelijksten dank, commandant.”
Met warmen handdruk scheidden zij.

Nu nog vaarwel zeggen aan de kameraden.

„Neen, dat kon niet, dat mocht niet — zoo van hen weg te gaan, zonder hun occasie te geven hem een afscheidsmaal aan te bieden, ten bewijze van hun sympathie, van hun achting en vriendschap, welke zij voor hem gekoesterd hadden gedurende hun samen-zijn in hetzelfde regiment, hebben zijn kameraden beweerd.

„'t Spijt me ook ten zeerste, mijne heeren,” heeft hij hun geantwoord; „ik ben jelui allen innig dankbaar voor de vriendelijke intentie, maar 't is mij onmogelijk om nog langer hier te blijven; geloof me inmiddels, dat ook ik altijd met oprechte vreugde zal herdenken den tijd, dat ik met jelui heb mogen samen zijn in hetzelfde regiment, dat ik de door jelui mij be-toonde sympathiën en consideratiën immer met trots zal herdenken.

Ook thans vaste, krachtige handdrukken aan den scheidenden vriend.

Enkele dagen later is hij reeds te Merkstein.

„Is Balthus thuis,” zonder groet, als z'n schoon-zuster voor hem staat.

„Neen, die is al 'n paar weken op z'n tournée.”

„Waar is hij op dit moment?”

„Dat weet ik niet; z'n laatste brief was uit Gulik.”

„Zoo, 't spijt me — weet je, waarvoor ik hier ben?”

„Ik presumeer het.”

„Noorke heeft je alzoo verteld?”

Slechts een angstige, vreesvolle hoofdknik; dan, na lang stilzwijgen: „wil je haar zien?”

„Neen, nog niet, niet voor ik dat carogne heb gesproken.”

„Weet je dan waar hij is?”

„Ja, in Amstenrade.”

„Zou je niet liever wachten, tot Balthus thuis is, dan kunnen jelui samen . . .”

„Neen, zoolang heb ik geen geduld.”

„Wil ik met je meegaan; je weet: ik durf ook wel een woord te zeggen, als het moet.”

„Dank je voor je goede intentie, Marie, maar 't is een zaak om door mannen alleen uitgevochten te worden.”

„Kan ik dan iets anders voor je doen?”

„Jawel, leen me een paard, een dat hard loopt.”

„Dat kun je krijgen — wil je niet Noorke eerst goeden dag zeggen?”

„Neen, later — later als ik terugben . . . hoe is het met haar?”

„Miserabel, Jozef, den geheelen dag niets anders

als maar toujours door huilen, zuchten en kermen en altijd maar voor zich kijken met zulke groote oogen, waarin geen leven meer; van tijd tot tijd een zeggen, dat ze wou, dat ze dood was, net als die Blanche; geloof je wel, dat ik soms bang ben . . ."

„Mag ik een paard halen,” ruw haar onderbrekend.

„Jawel, ga maar in de stal.”

„Adieu dan tot straks.”

„Adieu tot straks.”

Spoedig reeds voor het tuinhuis van het reeds enkele jaren onbewoonde kasteel te Amstenrade.

Een krot, had dokter Wagener geschreven — dat was het inderdaad — die vermolmde planken, waarop spinnen hun webben hadden gesponnen, waarover vieze, slijmerige slakken kropen, mieren en pissebedden door elkaar krioelden — dat was het, een krot, met dat enkele venster met de stoffige, bruingroen verbrande, gebarsten glazen, door papieren strooken aan elkaar gehecht, met die in z'n verroeste scharnieren scheef hangende deur, met dat zwaar bemosten dak.

Hij heeft in den modderigen, geheel verwaarloosden tuin met de ongebaande paden de leidfels van zijn paard aan een boom gebonden.

Ruzieënde stemmen daarbinnen, welke tot hem doordringen.

Met ruwen voetstoot heeft hij opengetrapt de deur; in flauw, matte schemering drie figuren, allengskens duidelijker, scherper omlijnd.

Voor hem du Pré en dat galgenaas — maar die andere, de derde — o hij herkent hem nu ook... Manuske, de marskramer, de Teut, zooals ze hem noemen; op de tusschen hen wiebelende tafel, stukken kant en ronde, glanzende dingen, blijkbaar jabots en knopen van hun jassen, gespen van hun schoenen; in een hoek, tegen den muur geschaard, harken, schoppen en zeisen, waarvoor een paar matrassen met lompige, groezelige dekens bedekt.

Een angstige schrik, die zich van de mannen heeft meester gemaakt bij zijn binnentreden; allen zijn opgestaan, staren hem aan met wijd open oogen, vol huiverangst.

„Ik moet je spreken, de Gaverelle,” met buldergeluid.

„Goed, wat heb je te zeggen?”

„Niet in presentie van die twee — alleen tusschen ons beiden.”

„Ik heb voor mijn schoonbroer geen geheimen.”

„Nou goed, laat die maar blijven, als hij er lust in heeft, laat die maar hooren, wat ik jou te zeggen heb — 't gaat hem ook nog zoo wat aan van wege zijn vrouw, jouw zuster, die jelui allebei... allo jij d'r uit Manus,” met uitgestreken arm naar de deur.

„Zooals de heeren het commandeeren,” met spot-
tende onderdanigheid, de op tafel liggende geldstuk-
ken met grijphanden naar zich toeschuivend om ze
te bergen in vuil linnenzakje onder zijn gerafelden
flankert.

„En nu,” als deze zich verwijderd heeft, „wat wil
je Kerkhoffs,” met stem, die te vergeefs naar vast-
heid streeft.

„Wat ik wil, neen wat ik eisch, dat je mijn zuster
haar eer teruggeeft, die jij, liederlijke schoft, haar
ontnemen hebt, dat je haar trouwt.”

„Haar trouwen, je weet toch wel, dat dit een on-
mogelijkheid is, Kerkhoffs, dat de tradities van onze
familie zulk een huwelijk niet toelaten: een nobele
met twaalf kwartieren in zijn stamboom mag geen
burgermeisje trouwen.”

„Een bloedgolf, die stijgt naar zijn hoofd, die als
felle hamerslagen doet kloppen de slapen en dan in
stikwoede met schorre stem: „zoo, mijnheer de
nobile; laat de traditie van je familie met haar twaalf
kwartieren zulk huwelijk niet toe, maar je had maling
aan je kwartieren, maling aan je traditie, maling aan
je verrotte stamboom, toen je er je zinnen op gezet
hadt om dat meisje te bevuilen, te bezoedelen met
jouw ignobel nobel bloed, toen heb je niet gesproken
van breken met je familie met je tradities, met je stam-
boom, met je kwartieren met de heele santeboetiek.”

„Ik heb nooit beloofd haar te trouwen.”

„Dat lieg je, kreng, dat lieg je,” thans vlak voor hem, den opgeheven, krachtig gebalden vuist schier tegen den kin van den achteruit wankelenden lafaard, „dat lieg je, maar toen het moment daar was om je woord te houden, het woord van den edelman, toen heb je niet gesproken over stamboom en kwartieren — daar had je zeker niet de courage voor tegenover haar, toen heb je gesproken over de millioenen van je oom, die naar den bliksem zouden gaan, als je gedaan hadt, wat ieder man had moeten doen, die nog een greintje fatsoen in z'n ziel had gehad en nu nog eens: wil je je woord houden, wil je haar trouwen?”

„Ik kan niet Kerkhoffs, ik kan niet, als mijn oom verneemt, dat ik zijn geslacht heb onteerd.”

„Je geslacht onteerd, „jij” je geslacht onteerd” met satanischen lach en dan voortratelend in razenden drift: „kameraad zijn, spelen in gemeene kroegen met boeven, met Taters en Gängler, schacheren met een Manus, den Teut, den voddejood voor den laatsten knoop aan je jas — is dat soms de eer van je geslacht — zwijg over eer, hondsvot, dat je bent, jij, die voor geen duit eer meer hebt in je heele stinkende karkas.”

„Als je dat van me denkt, Kerkhoffs, dan begrijp ik niet, dat je nog van mij eischt, dat ik je zuster

zal trouwen, want dan kan ik haar haar eer ook niet teruggeven."

"Dat kan je ook niet, liederlijke schoft, maar wat je nog wel kunt is te maken, dat haar kind geen basterd zal zijn; dat is het eenige wat ik van je eisch, meer niet; direkt na het huwelijk kun je opdonderen, wij zijn niet gesteld op je adellijke presentie in ons burgerlijk huis."

"Maar dan zal het kind toch mijn naam dragen."

"Die zal het waardiger dragen als jij het ooit gedaan hebt, ooit zult doen, daar zullen wij voor zorgen."

"Ik kan niet — ik kan niet . . . later . . . later — als mijn oom dood is."

"En in dien tijd is de basterd geboren, hé en dan jij er vandoor met de millioenen van dien oom hè — God weet waarheen, ergens ver weg, want je zult niet de courage hebben om te blijven ergens, waar ik je zou kunnen vinden, daarvoor ben je te beroerd, te laf — neen zoo stom ben ik gelukkig nog niet en nu voor de laatste maal: wil je mijn zuster trouwen voordat „jouw" kind geboren is?"

"Ik kan niet, Kerkhoffs," in heesch gelispel, de vreesvolle oogen gericht naar zijn zwager du Pré, als bede om hulp.

Stalen vingers van klauwende hand, welke zich hebben gewrongen om den strot van den ellende-

ling, die hem neersmakken op den kalen, hobbeligen vloer, vüisten, die als hamers beuken op het door angst vertrokken gezicht, toen eensklaps du Pré, die met krachtigen greep den woesteling tracht te rukken van zijn slachtoffer.

Te vergeefs; steeds feller en forscher de slagen, vaster, dieper de knie in de hijgende borst.

Een oogenblik zijn nek los van dien greep; een enkele sprong en du Pré heeft gegrepen een der spaden — toen doffe slag op het achterhoofd van den man, die zijn broeder zal vermoorden.

De klauwende vingers hebben losgelaten; moeitevol rijst Kerkhoffs omhoog; de knieën knikken onder het wankelend lijf, dat plots neerploft; ruwe handen, welke hem sleuren naar buiten.

Langen tijd voor hij uit zijn bezwijming ontwaakt. „Wat... wat is er met hem gebeurd,” terwijl de hand langzaam wrijft over het duizelende hoofd, zijn oogen onrustig dwalen... bloed op zijn jas en hier... buiten... in de modder... onder den blooten hemel... daar zijn paard... dat krot... o ja, nu weet hij, nu herinnert hij zich — nu weer alles duidelijk, helder voor hem... daarbinnen... dat loeder, dat hij heeft willen dwingen en... dat heeft geweigerd, toen zijn afranselen van dat crapule... die andere — die hem had geslagen van achteren — de adellijke held — gelukkig, dat hij zijn drieteut nog op had —

voor die nobelen had hij zijn hoofd niet willen ontblooten, dat bewijs van respect had hij niet willen geven aan die ploerten.

Ditmaal zal hij het echter anders aanleggen, ditmaal zal hij zich niet zoo stom laten neerslaan, terwijl zijn hand een pistool uit den holster te voorschijn haalt en nu weer naar dat krot, weer een trap op die deur en weer staat hij in die holle, duistere ruimte — verdoemd ze zijn weg, gevlucht, lafaards met hun eer en tradities . . . als ze nu maar niet denken, dat ze van hem af zijn.

Snel bestijgt hij zijn paard, rijdt terug in razenden galop naar Merksteijn.

In de kamer, straks verlaten, weer zijn schoonzuster; naast haar Noorke.

Een doodschrik in hem, als hij ontwaart die roodgerande doffe, wezenlooze oogen, waarin wanhoop en waanzin, dat bleeke parkament gezicht met de ingevallen kaken, die bloedlooze lippen en de reeds zichtbare ronding van haar schoot . . . haar . . . hun schande.

„Hij weigert, de schurk — hij weigert om haar te trouwen,” als een vloek uit razenden mond.

„En wat nu?” vraagt Marie.

„Kapot maak ik hem,” in woedender en woedender drift.

„Neen, Jozef, dat niet,” gilt Noorke, „dat in Gods-naam niet” en in haar zoo even nog doode oogen een vurige flikkering „dat wil ik niet, dat wil ik niet.”

„Waarom niet . . . of houd je soms nog van hem?”

„Neen, Jozef, neen, ik haat hem, maar ik wil niet, dat jij . . . voor mij . . . 't is mijn schuld mijn schuld alleen — laat mij dan ook alleen de schande dragen.”

„Jij alleen, zeg je — herinner je je nog, wat ik je gezegd heb, dien avond op mijn kamer, dat niet jij alleen, maar wij allemaal zullen deelen in die schande, een basterd in onze familie, een basterd, die onzen naam zal dragen.”

Een kreet, terwijl zij met kletsend geweld beide handen slaat voor het gezicht, neerzigt op den achter haar staanden stoel, het hoofd laat vallen op de tafel.

Niets anders als het luide snikken, welke het brooze lichaam doen sidderen, terwijl de beide anderen haar aanstaren met starre blikken vol angst.

„Ga weg, Jozef,” Marie fluisterend, „ga weg, zie je niet, dat je haar gek maakt” met zachte duw hem dringend naar de deur.

„God, wat heb je — bloed op je jas?”

„Ook van die . . .”

Een wenk om te zwijgen.

„Erg?”

„Neen, van geen importantie, maar ook daarvoor zullen ze betalen, en duur ook.”

„Laat het me voor alle prudentie uitwasschen, kom,” hem trekkend met zich mede naar andere kamer. — „Zoo, na korte poos, „maar ga nu ook weg, laat haar tot kalmte komen — het zou anders nog slecht met haar kunnen afloopen en dat wil ik niet op mijn conscientie hebben . . . in mijn huis.”

„Ja, goed — subiet . . . wanneer komt Balthus terug?”

„Ik weet niet, misschien over enkele dagen.”

„Weet die al?”

„Ja.”

„En wat zei hij?”

„Dat hij haar wreken zou op dien gemeenen schoffeerder, als hij maar wist, waar hij hem vinden zou.”

„Dat kun je hem nu vertellen, maar zeg hem, dat hij niks doet, voor dat hij mij gesproken heeft.”

„Goed, maar niet hier . . . je begrijpt . . . voor haar.”

„Zeker, dat ik dat begrijp; stuur hem dan maar bij mij, zoo gauw mogelijk, direct na zijn terugkomst.”

„Ik beloof het je, Jozef, maar intusschen jij ook . . . jij ook niks beginnen met een dollen kop.”

„Ik zal op mijn broer wachten.”

Enkele dagen later is Balthus in Kerkrade.
Vlammende, vurige oogen in het doodwit gelaat,

als hij het huis van zijn broeder betreedt; als loodzware last valt het lichaam neer op een stoel: lippen, die bewegen, als willen ze spreken, maar niet kunnen.

„Ze is dood,” eindelijk als doffe kreet uit de heesche, schraapschrauwe keel.

„Wat . . . wat zeg je . . . dood — Noorke dood,” in woest getier.

„Ja,” met een grom.

„Verdoemd nog . . . zich zelf . . .?”

Slechts een knik.

„Hoe,” na langen, langen tijd.

„Met een van mijn pistolen, die ik op tafel had laten liggen bij mijn terugkeer — wie had ook zoo iets kunnen denken?”

„Alzoo zij ook — zij ook, net als Blanche . . . de tweede moord van die verdoemelingen.”

„Zij heeft een brief voor je achtergelaten, hier,” terwijl Balthus den broeder dichtgevouwen papier overreikt.

Een ruk met driftige hand, het gekraak van scheurend papier en hij leest met wijd, open starende oogen.

„Wat schrijft ze?”

„Hoor,” en de heesche, schorre stem uit den dichtgenepen strot stamelt, „Lieve Jozef, wees niet boos op me — ik kan niet anders; ik wil niet, dat mijn schande jelui allen zal treffen, zooals je mij gezegd

hebt, dat zal gebeuren, als ik een basterd in de wereld breng, die onzen naam zal dragen. Bid voor mijn ziel en vergeef me — vraag ook aan Balthus, aan Marie en Peter voor mij te bidden.

NOORKE.

Een ruwe vuistslag op het tafelblad, gepaard met gebrul van getergd wild beest — driftige stappen door het vertrek heen en weer.

Plots blijft hij staan, opheffend het gebogen hoofd „wanneer wordt zij begraven?”

„Ja Jozef, dat is nog het beroerdste.”

„Wat . . . wat wil je daarmee zeggen?”

„De pastoor wil geen mis voor haar ziel lezen; hij tolereert zelfs niet, dat zij op gewijden grond zal begraven worden.”

„Sacré Dieu nog . . . Noorke zonder mis . . . Noorke in ongewijden grond — Noorke verdoemd, voor eeuwig verdoemd — o God, dat canaille, dat zwijn, dat haar dat heeft aangedaan . . . wat . . . wat moeten we doen Balthus om haar te wreken op dat gespuis?”

„Niet alleen „haar”, maar ook „ons”, Jozef — Noorke in den hondenhoek, zonder steen zonder kruis, onze eerlijke naam voor eeuwig verschandeli-seerd, ook zonder dien basterd, aan welken zij het leven niet heeft willen geven.”

„Verdoemd, daar had ik zoo gauw nog niet aan

gedacht, Balthus en zij zelve zeker ook niet, anders had zij 't niet gedaan, het arme, onnoozele kind," in snikken uitbarstend.

„Bedaar Jozef," terwijl zijn broeder zachte hand legt op den schokkenden schouder, „er is misschien nog één middel om ons ten minste die schande te besparen."

„Wat dan?" terwijl hij met snellen armveeg de tranen uit zijn oogen wrijft.

„Oom Leo, haar peetoom; hij is ook een Kerkhoffs, ook een, die trotsch is op zijn naam — als die onze voorspraak zou willen zijn bij den pastoor van Merksteijn — 't zijn altijd goeie vrienden geweest... misschien dat..."

„Da's een idée van je Balthus," met diepe zucht uit de beklemden borst — „een goede gedachte van je."

„Ze is niet van mij, maar van Marie."

„Daaraan herken ik ze weer, je vrouw, de goeie vriendin van ons arm zusterke — ik zal subiet naar oom Leo toegaan; we zijn op het moment, na al wat gebeurd is, wel geen al te goeië vrienden meer, maar 't was toch zijn petekind, waar hij zoo intens veel van hield — 't geldt ook zijn naam — enfin ik ga direkt — straks kom ik nog bij je, om jelui te vertellen — adieu Balthus."

„Adieu Jozef en goeden moed hoor."

„Is heerom thuis,” heeft Jozef de oude Katrijn gevraagd, toen deze na zijn kloppen de deur heeft geopend.

Met vijandige, verbaasde oogen heeft deze hem aangestaard, zonder zijn vraag te beantwoorden.

„Is heerom thuis?” scheller, snerpender.

„Jawel.”

„Zeg hem, dat ik hem spreken moet,” als een bevel.

„Ik zal het hem zeggen, mijnheer; wacht u maar even,” terwijl zij langzaam wegsloft.

„Mijnheer . . . mijnheer,” zonder het vertrouwelijke „Jozef” — die meid ook al boos, heeft zelfs de brutaliteit hem die boosheid te toonen.

Onwillekeurig dwalen zijn blikken door de lange, breede corridor — hoe lang, sinds hij niet meer heeft betreden dit voor hem zoo vriendelijk, gastvrij huis; „wacht u maar even,” heeft ze gezegd — vroeger had hij niet te wachten — toen immer een vriendelijke, oude man, die hem met lachenden mond en uitgestrekte hand tegemoet kwam — hoe zal hij nu zijn, hoe hem ontvangen — och 't kan hem niet schelen, 't raakt hem niet — hij mag hem met verwijten overstelpen — hij heeft het verdiend — als hij hem maar wil helpen om Noorke een eerlijke begrafenis te geven.

„Zijn eerwaarde vraagt of u maar bij hem wilt komen — u zult u zeker nog wel den weg rappeleeren.”

„Zijn eerwaarde" niet meer „uw heeroom" „den weg rappeleeren", 't verwijten van zijn lang vermijden van dit huis.

In een fauteuil, de zieleherder; hij staat niet op bij zijn binnentreden; hij legt het gebedenboek, dat zijn hand omklemt, niet ter neer; streng turen de koude oogen hem aan.

„Dag heeroom."

„Dag."

„U begrijpt zeker wel waarvoor ik kom."

„Ik vermoed het."

„U weet dus al van Noorke."

„Ja, m'n eerwaarde collega uit Merkstein heeft me nauwelijks een uur geleden verlaten."

„En . . . wat hebt u besloten?"

„Wij zullen de voorschriften van onze heilige moeder, de kerk, moeten gehoorzamen."

„Maar oom, dat kan niet, dat is onmogelijk," in vertwijfelende wanhoop, „Noorke, het kind van uw broer, uw petekind . . . onze naam . . . ook de uwe."

„Aan dit alles heb ik gedacht, Jozef" — een keelsnik, die hem belet het verder spreken — „maar de Kerk Gods, Wiens nederige dienaar ik ben, beveelt en voordat bevel moeten alle aardsche betrekkingen, alle aardsche ijdelheden, zelfs alle aardsche liefde zwichten — ik kan niets, niets voor haar doen."

„Maar oom," in woeste razernij, „moet dan dat

arme kind voor eeuwig verdoemd zijn, omdat een ellendeling, een schurk . . ."

„Had jij haar nooit in het gezelschap van dien ellendeling, van dien schurk gebracht, dan zou je thans niet voor me staan, zooals je nu voor mij staat, dan zou" — en weer dat snikken — „dan zou je zus-ter nog zijn het reine meisje, de Madonna, zooals ze altijd geweest is of misschien de vrouw van een braven kerel, die haar gelukkig zou hebben gemaakt, die haar kinderen zou hebben geschonken, die geen bastaards zouden zijn, kinderen, wier geboorte zij met blijde, zalige vreugde hadden tegemoet gezien in plaats van zooals nu . . ."

„Heerom, alles, alles, mijn schuld, mijn schuld alleen, omdat ik niet naar uw raad heb willen luisteren, als er dan iemand moet boeten, laat mij het dan zijn, niet zij . . . niet zij."

„De kerk verbiedt het . . . zij, de zelfmoordenares — de moordenares van haar nog ongeborn kind . . ."

„Maar dan is die kerk wreed, meedoogenloos wreed."

„Jozef," terwijl de geestelijke plots omhoog rijst, hem aanstaart met strenge blikken, „ik verbied je hier, in mijn presentie zulke woorden te spreken over onze kerk."

„Dan zal ik maar weggaan, want ik kan geen andere woorden vinden voor wat ik denk, voor wat ik

voel," en met driftigen stap, zonder groet, verlaat hij het vertrek, de deur achter zich dicht werpend met hard, woest geweld.

Donkere nacht, als boerenkar, waarop eenvoudige houten kist, door breeden, zwarten doek bedekt, langzaam, schier geruischloos voortglijdt over den eenzamen, verlaten weg.

Naast het met luië pooten stappende paard, Balthus Kerkhoffs; achter het voertuig Jozef en Marie — zij hebben Peter niet geschreven — die zou toch niet gekomen zijn — ook zoo'n vent van de kerk.

Geen enkel woord; met gebogen hoofden, schrijden zij voort. Bij smallen met distels en onkruid begroeiden strook gronds bij den kerkhofsmuur, gisteren met kort vingergebaar door den pastoor van Merkstein aangewezen als de plek, waar zal rusten het lichaam der zelfmoordenares, houden zij stil.

Grijze, grauwe wolken, die voortrollen als dreigende kolossen langs den torensilhouet van de kerk, die haar verdoemd heeft.

Immer voort dat pijnlijk zwijgen, terwijl de beide mannen voortgraven dieper en dieper in de vochtige aarde, de tanden gekneld op de lippen, tot bloedens toe om te smoren de snikken, waarvan vol zijn de keel, vermijndend elk rumoer, elk geluid, dat zou kunnen

dringen over dien muur, naar die huizen, waar menschen wonen, die zouden komen om te zien . . .

Eindelijk als diep genoeg is het gapend, donker gat met de oneffen vlakken, schuiven de mannen langzaam de kist van den wagen, laten deze zachtkens glijden in dat zwarte hol.

Onwillekeurig, als het ware gedreven door innig diep voelen, door haar kinderlijke devotie, welke zij nog niet uit haar ziel heeft kunnen bannen, is haar jeugdvriendin neergezegen, heeft de handen gevouwen tot gebed, plots weerhouden door de in haar oor sissende stem: „laat dat Marie — 't geeft immers toch niks — de kerk heeft haar verdoemd.”

Toen doffe klossen der op de kist geworpen aarde, als gesmoorde vloeken.

Eindelijk weer dicht de kuil; de mannen hebben het hoofd ontbloot, als laatste groet aan de zuster, terwijl de vrouw weent in kermend gehuil.

Weer in het huis van Balthus.

Zwijgend, de hoofden tusschen hun handen, de ellebogen rustend op de tafel, zitten zij neer in stom gezwijg.

Haat, zwarte ontstuijmige haat in de oogen der mannen, smartvolle droefheid in de blikken der vrouw.

„Wat nu?” eindelijk de oudste .

„Wat nu?, vraag je, Balthus — nu, de wraak op dat nobel loeder, die haar in den dood, in de verdoemenis heeft gejaagd, wraak ook op de kerk, die haar verdoemd heeft.”

„Heilige Maria, Moeder Gods... wat zeg je daar Jozef, wat durf je daar zeggen, op onze heilige kerk,” met schrille kreet, terwijl de groote, verschrikte oogen hem aanstaren met radeloozen angst.

„Ja, Marie,” uitdagend, „ja, ook op de kerk, op alles en allen, die haar dat aangedaan hebben, haar dood, haar schande en tegelijk de onze.”

„Maar 't is toch niet de schuld van de kerk, die alleen gehoorzaamt aan...”

„Houd die ouwerwetsche kletspraatjes nu maar voor je... ik wil, ik wil en ik zal ze hebben, die wraak zoo goed op de kerk als op dat kreng.”

„Als je daarmee zeggen wilt, Jozef, dat hij kapot moet, dan ben ik je man — je weet niet met welk plezier ik dat crapule een kogel door zijn donder zal jagen, welk genot het voor me zal zijn in dat gemeene snuit te spuwen, als hij rochelend voor me ligt en tegelijkertijd hem toe te snauwen, dat ik, ik, haar broer, het ben, die hem naar de Hel heb gezonden.”

„God in den Hemel, sta ons bij,” bidt de vrouw met tril bevende stem, de oogen deemoedig omhoog, de vingers krampachtig gebald.

„Neen, zoo niet Balthus — dat was in den beginne

ook mijn intentie hem met een schot kapot te maken of met een mes z'n nek door te snijden, maar dan zou het plezier te gauw uit zijn — ik wil er langer genot van hebben — ik wil hem doen lijden — lijden, langer en erger als Noorke heeft geleden; lijden in zijn vleesch, in z'n ziel, in z'n trots; kruipen zal ik hem doen voor me, als een geslagen, getrapte hond, hij, de nobele, de baron voor mij, den boer."

"En hoe wil je dat aanleggen?"

"Dat weet ik nog niet; ik zal er over denken."

"Als jij je zelf dan ook maar niet in het ongeluk stort, Jozef," weer Marie.

"Dat dondert niet, als ik hem, dat satansch gebroed maar vermorselen en verpletteren kan en zóó, dat hij het weet, dat hij het ziet, ziet met eigen oogen, dat ik, haar broer, het ben, die haar wreek, zie je Marie, dat zal het gelukkigst moment van mijn leven zijn en verder, verder kan het mij niet verdommen, wat er met mij gebeuren zal, als ik dat doel maar bereikt heb, mijn wraak."

"De „onze" Jozef, want ik zal naast je staan, wat je intentie ook moge zijn."

"Dan ik ook Balthus, ik ook, je vrouw, wat jij riskeert, riskeer ik met je mee."

"Da's mooi van je gezegd, Marie," zijn armen om haar hals slaande, een warmen kus drukkend op haar lippen.

Een reine, blanke vrede heeft er geheerscht gedurende de laatste jaren in het Overmaasche.

De landbouwer heeft weer gezaaid zijn koren, gemaaid zijn graan; in de schuren, op de zolders weer hooggestapelde vruchten van het veld; de stallen weer vol vee; de ambachtslieden hebben weer hun eerlijk bedrijf ter hand genomen; weer wordt er alomme gearbeid en gezwoegd met noesten vlijt, gepaard met opgewekt, vroolijk gezang.

Nieuwe voorspoed, nieuwe welvaart in deze voorheen zoo zwaar beproefde en geteisterde streken, overal een blij, tevreden geluk.

En bij die welvaart hebben ook de misdaden een einde genomen; de laatste der voormalige Bokkenrijders is op het schavot gestorven; men hoort niet meer gewagen der afschuwelijke rooverbenden.

De tegenover elkander gekoesterde achterdocht en wantrouwen zijn geweken; vrees en angst uit de gemeederen verbannen; weer vriendschap, liefde, welke hoogtij vieren; in de kerken wordt weer gebeden met ernstvolle devotie.

Plots echter wordt die vrede, dat blij, vreugdevol geluk op onzalige wijze verstoord.

Frederik II, koning van Pruissen, bijgenaamd „de groote”, heeft, na reeds vroeger gevoerden krijg, Maria Theresia, koningin van Hongarije, aarts-hertogin van Oostenrijk, gemalin van Frans I, van een

groot gedeelte van haar rijk, namelijk van Silezië beroofd; thans gesteund door machtige bondgenooten heeft zij getracht het haar door haar vijand geroofd landbezit te herwinnen — een nieuwe oorlog is ontbrand, waarvan ook deze streken, nog immer behoorende tot de Oostenrijksche Nederlanden, de rampen en ellenden hebben ondervonden, wederom vreemde troepen en krijgsbenden, die zich over deze dorpen hebben verspreid, wederom, evenals hunne voorgangers, onder het mom van fourageeren, overal stelend, roovend, plunderend.

En als ware deze onheilen, deze rampen door menschen gebracht, nog niet wreed genoeg, toen ook nog de beproeving van toornenden Hemel; een besmettelijke veeziekte, uitgebroken in het Akensch gebied, rasch verspreid over deze dorpen en gehuchten, heeft de laatste runderen gedood.

Opnieuw nijpende armoede, opnieuw kommer en ellende, opnieuw hongersnood en tegelijk ook opnieuw gemor tegen het meedoogenloos lot; opnieuw het zich verzetten tegen de hoogere beschikking, welke hun leven en dat hunner kinderen striemt, met zulke slagen. En Jozef Kerkhoffs, de alom door zijn kunde en ervaring vertrouwde, door zijn onbaatzuchtig helpen en steunen der armen geachte en geëerde, door zijn steeds vriendelijk, opwekkend, troostend woord beminde chirurgijn, heeft in deze nieuwe rampen, in

deze uitingen van ziedenden toorn, in de met woede uitgebraakte Godslasteringen den weg gevonden, die hem zal leiden tot zijn doel — zijn wraak.

Eens, een Zondagmorgen, heeft Jozef zijn ouden vriend Bertus Luppen in Schinnen bezocht.

Met blijden lach, met uitgestrekte hand is deze hem tegemoet getreden.

„Wel meester, daar doe je goed aan, da's een honneur, dien ik in langen tijd niet heb gehad — jou te zien — niet meer sinds den dag van de trouw van je broer met de dochter van den baas.”

Een plots samenfronsen der wenkbrauwen, een vuurflikkering in het oog, een zenuwachtig trillen der neusvleugels... die dag... die dag, waarop dat carogne „haar” voor het eerst heeft ontmoet.

Berthus heeft ontwaard dien boozen wrevel, dien toornenden gloed... „en wat verschaft me die honneur, Jozef... ziekte kan het niet zijn — allemaal zoo gezond als een visch... m'n vrouw, m'n kinderen — ik heb er nu al drie — jammer, dat ze niet hier zijn, dat je ze niet kunt zien — ze zijn uit om bloemen te plukken in het veld — morgen is het m'n Mei — daar mag ik natuurlijk niet bij zijn — alle vier bonken van gezondheid en dat alles heb ik jou te danken, Jozef — kerel, kerel, als ik toch ooit de

occasie mocht hebben om me te revengeeren — 't zou de gelukkigste dag van mijn leven zijn."

„Dat geluk kun je hebben, Bertus."

„Serieus Jozef, serieus... maar... met wat... zeg maar met wat."

Enkele oogenblikken van angstig zwijgen, terwijl Kerkhoffs den vroegeren schoolkameraad aanstaart met wijd open oogen.

„Maar zeg dan toch met wat, kerel, — of ben je bang voor een refus?"

„Effectief Berthus, daar ben ik bang voor."

„Dat hoeft niet," met harden vuistslag op de tafel, „ik heb je eens gezegd — je rappelleert het je zeker nog — voor jou ga ik door de Hel en dat zal ik doen; m'n ziel en zaligheid kun je van mij krijgen, als je  r om vraagt."

„Zooveel zal ik niet vragen, Berthus."

„Maar wat dan wel — spreek toch — je maakt me gek met dat geheimzinnig gedoe."

„Goed, dan zal ik spreken."

Weer kleine poos van pijnlijk zwijgen, met naar den grond gerichte blikken, dan eindelijk: „zeg Berthus, van die Bokkenrijders van vroeger, zijn er daar nog velen van in de contree n van Kerkrade?"

„Dat zou ik niet kunnen zeggen; expr s om ze niet te recontreeren, ben ik nooit meer dien kant uitgegaan."

„Rappeleer je je soms nog enkele van hun namen?”

„Helaas ja, kon ik ze maar vergeten, kon ik dien geheelen tijd maar vergeten, voor eeuwig uit mijn hersenen vegen als een vuile, rotte vlek.”

„Wie waren het Berthus,” als angstig gefluister uit brandende, heesche keel.

Een lijkleek, dat plots zijn kaken overtiigt; een huivering, die opsiddert langs den rug, terwijl woeste angst staart uit de strakke oogen met de beweginglooze pupillen. —

„Jozef, Jozef,” eindelijk in moeitevol gehijg — „weet je, begrijp je, wat je me daar vraagt, da's meer als mijn eigen ziel en zaligheid — die zijn van mij — die gaan alleen mij aan; als ik me zelf wil verdoemen, dan is dit mijn zaak, maar je vraagt meer, oneindig veel meer; je vraagt me het leven van mijn vrouw en kinderen en die ... die kan ik je niet geven.”

„Ik begrijp je niet — het leven van je vrouw en van je kinderen — wat hebben die er mee te maken?”

„Wat die er mee te maken hebben — zooveel, als dat de Bokkenrijders niet alleen den verrader vermoorden, maar ook zijn vrouw en kinderen, dat wordt je al gezegd, daar dreigen ze je al meê den eersten keer, dat ze je dwingen dien afschuwelijken eed te doen, waarbij je God en zijn Heiligen moet afzweren, je zelven te verdoemen tot eeuwige Hellepijnen.”

„Daar hoef je niet bang voor te zijn, want nooit zal

ik je verraden, nooit, van z'n leven nooit, zal iemand weten, dat jij me verteld hebt . . ."

„Ik doe het niet Jozef . . . ik doe het niet . . . vraag me alles, alles, wat je wil, maar dat niet . . . dat niet."

„Berthus," met stootende, hortende woorden, als weigeren zij den mond te verlaten, „je vergeet, dat ik weet . . ."

„Da's gemeen, verdoemd gemeen, dat had ik van jou niet gedacht," terwijl hij opspringt, de sidderende vuisten omhoog, als wil hij vermorselen dat wezen voor hem.

„Wat had je niet van mij gedacht?"

„Dat je mij het leven, dat van je kameraad, van je vriend, hebt gered alleen om het plezier te hebben om het later aan de galg te zien bengelen."

„Dat heb ik niet gezegd; ik heb je alleen te kennen gegeven, dat ik daartoe de macht had, als je me niet de namen . . ."

„Maar wat wil je dan toch met die namen, waarom wil je die absoluut weten?"

„Dat is mijn zaak, daar sta jij absoluut buiten en daar zal je ook altijd buiten blijven, dat zweer ik je."

„Maar ik weet niet of ze nog hier zijn, of ze nog leven; daar zijn er in dien tijd zoovelen gehangen en geradbraakt, zoovelen gevlucht."

„Ik zal ze zoeken, die niet gehangen of gevlucht zijn en niet om ze aan den galg te helpen."

„Waarvoor dan wel?”

„Laat dat je zorg niet zijn, Berthus, laat dat aan mij over; ik heb daar mijn speciale redenen voor; nogmaals: jij zult er nooit, van z'n leven nooit, lastig om gevallen worden; je vrouw en kinderen zullen nooit weten...”

„In Godsnaam, Jozef, als je me dat belooft.”

„Dat heb ik je al gezworen.”

„Nou goed; ik zal je ze noemen, voor zoover ik ze me rappeleer; luister maar: Johannes van Immen-dorf.”

„Wat zeg je Berthus. . . die Johannes van Immen-dorf, de koster van Aefden, die in de processie altijd het crucifix droeg?”

„Ja, diezelfde, maar hou je kalm; je zult wel over nog meer anderen raar staan te kijken — daar heb je dien Peter Meijers, den hovenier van den pastoor van Oirsbach.”

„Die . . . die ook al, een kerel, dien ik bijkans elke week bij mijn heeroom rencontreerde.”

„Ja, diezelfde, dan de Schepen Ploem, met zijn beide broeders Jozef en Wilhelm, alle drie spionnen, die de Bokkenrijders moesten inlichten over hetgeen de drossaard en de schouten afgesproken hadden om ze te attrapeeren — o ja, nu ik dien naam noem, rappeleer ik me meteen nog een anderen Ploem — Leonard Ploem, een vroegeren soldaat uit het Pruisisch,

dien ze, zooals hij vertelde in den oorlog een paar vingers hadden afgeschoten, daarom noemden we hem „die met de lamme hand” — ’t was een rakker die, een kerel, die voor niks stond, voor geen tien schutten uit den weg ging en slim . . . slim als tien vossen, nooit hebben ze eennige suspicie op hem gehad.”

„Wat is er van hem geworden?”

„Ik zou het je niet kunnen zeggen.”

„Weet je ook niet of hij nog leeft?”

„Dat geloof ik wel, ten minste voor ’n paar maanden heb ik hem nog eens gezien in Maastricht, waar ik voor den baas moest zijn, maar gesproken heb ik hem niet — we deden of we elkaar niet kenden, dat snap je, hè?”

„Jawel.”

„Alleen heb ik gehoord, dat hij zich niet meer Leonard, of „Nardus”, zooals wij altijd zeiden, liet noemen maar „Kobus”.

„Hoe weet je dat?”

„Dat heb ik gehoord van den kerel, met wien hij was.”

„En z’n anderen naam?”

„Daar is geen andere naam genoemd.”

„Zoo en wie nog meer?”

„De Zwarte Peter van Beggendorf, Cis Muller, de schrijnwerker en zijn vader, Albert Schleipen van Grath, Adolf Stein met zijn twee zoons Drikus en

Frans, Paulus en Janus Osten, de schoenmaker Christiaan Prins, Peter Schleijen van Oirsbeek, de schinder Klaus met zijn beide zoons Flip en Hans en ook zijn dochter Marie — nog een andere vilder Ponts en ook met z'n dochter Gertrud. Johannes Mathias, de Krof ¹⁾, drie gebroeders Scheffers, Baldus Holthausen, Reinier Engelen, Mathias Heermans, allen van Kerkrade, Frans Willems, de beenhakker ²⁾ van Brochhausen met z'n zoon, die met dat eene oog. Jacobus Hanselen, Johannes Evers, Dionijs Scheurer, die drie ook uit Kerkrade. Johannes van der Weijde, Peter de kuiper, die laatste ook al van Kerkrade. Jozef Dammers, Anton van Eijgelshoven van Merksteijn, Nicolaas Krombach en Jozef Keizer, het klarinettenmanneke met dat altijd valsche grijnzende snuit — dan was er ook nog een Franzoos, Jacques Dujardin heette hij, maar wij noemden hem nooit anders als „de Keukelaar”, omdat hij zooveel kunstjes met de kaart kende — ja dat zijn ze zoowat allemaal, die ik me momenteel rappeleer — ik weet niet wat er van hen geworden is of ze d'r tijdig van door zijn gegaan, of ze nog leven of gestorven aan den galg — je begrijpt, dat als men hier vertelde, dat er weer 'n paar op de Lommersberg of op de Trebekerhei aan het touw gingen bengelen — ik me altijd op een ge-

¹⁾ De bult. ²⁾ Slager.

nadige distantie heb gehouden — ik weet alleen van dien Tater, dat duivelskind, dat ze die geradbraakt hebben, zooals ik je als eens vroeger heb verteld, je rappeleert je zeker nog?"

„Jawel, jawel. 't Was ook op dien verdoemden dag . . ."

„En nu ik aan dien denk schiet er me opeens nog een te binnen, zijn besten vriend, Manuske de Teut." ¹⁾

„Wat," terwijl Jozef plots opspringt van zijn zetel, „die . . . die ook — dat Manuske?"

„Ja die ook; ik zou zoo zeggen dat jij je over dien het minst zou moeten verwonderen; 't is altijd een schavuit geweest; vroeger heb ik hem nog wel eens gezien, maar ik heb er altijd voor gezorgd, dat ik ver uit zijn presentie bleef; in den laatsten tijd heb ik hem niet meer gerencontreerd; die zal nu ook wel zijn, waar hij behoort — in de Hel."

„Neen neen, Berthus, hij leeft — Goddank, hij leeft nog."

„Ben je daar zoo blij om; ik wist niet, dat je zoo veel interesse hadt in dien Schwerenöther."

„Jawel, jawel, zeker dat ik interesse in hem heb; ik kan je nog niet explicceeren wat dat is . . . misschien later."

¹⁾ Alle namen zijn historisch.

„Ik ben er anders niet benieuwd na — hoe minder ik van al dat gespuis hoor, des te liever is het me.”

„Zijn ze dat allemaal, die je mij genoemd hebt?”

„Nee daar zijn er nog veel meer, maar hun namen kan ik me momenteel niet herinneren.”

„’t Komt er niet op aan, Berthus, ’n paar meer of minder — ik weet nu genoeg . . . Manuske de Teut — adieu kerel en je hoeft niet bang te zijn, kameraad; nooit, nooit zal iemand weten, dat jij mij verteld hebt . . .”

„Daar vertrouw ik op Jozef, dat je mij, mijn vrouw en kinderen nooit in de miserie zult brengen.”

„M’n hand er op — daar pak aan.”

Berthus heeft deze genomen en krachtig gedrukt.

Grooter, omvangrijker de praktijk van den chirurgijn Kerkhoffs, niet alleen een meester, zoo geleerd als de knapste perfester uit Aken, maar ook een nobele kerel, een, die het een armen bliksem nooit lastig maakte, als hij niet direkt de schellingen uit zijn zak haalde, ook niet, al had hij uren en uren moeten rijden, bij weer en wind, bij koude en hitte, bij dag of nacht, een die begreep wat het zeggen wilde je vrouw en kinderen van den honger te zien crepeeren, zonder dat je bij machte was hun een stuk droog brood te geven, een die ook begreep, waartoe een mensch in zulk een

miserie al niet komen kon — hij had zelfs al eens tegen Willem Boutens in Scheidt gezegd, den dag, waarop zijn jongste kind gestorven was, omdat de moeder geen droppel melk in haar borst meer had, van wege dat ze in geen drie dagen iets over d'r lippen had gekregen, dat hij die Bokkenrijders van vroeger toch nog niet zoo'n groot ongelijk kon geven, omdat ze van den rijken met geweld genomen hadden, wat dezen hun niet goedschiks hadden willen geven — ieder mensch had het recht om te leven en dat was waar, daar viel niks tegen te redeneeren; zoo iets had hij ook gezegd tegen Willem Conrads, toen hij bij zijn vrouw was gekomen, die mager als een lat met koude rillingen over d'r geheele lijf lag te bibberen op een half verrotte bos stroo, met niks anders als een paar aardappelzakken als dekens.

Zoo werd langzamerhand in de verbitterde harten, in de tot opstand tegen het wreed noodlot willige zielen der eenvoudige landlieden het zaad gestrooid, dat weldra weelderig zou ontkiemen.

Overal een niet meer verholten gemor, overal luid uitgekreten vervloekingen tegen de zwijnen, die zich nog konden vetmesten, terwijl zij rondliepen met hun uitgemergelden pens, tegen dat crapule, dat nog de courage had om hen de oogen uit te steken met hun dikke wollen camisolen en flankerts, terwijl zij sidderden van de kou onder hun lompige vodden, die

bengelden om hun knokerige karkassen, tegen die afzetters, die dieven, die voor een vat koren niet minder dan acht schellingen, voor een vat tarwe tien schellingen durfden te vragen, terwijl zij met een heelen dag hard werken niet meer als één schelling konden verdienen — altijd enkel nog die, welke ergens werk hadden kunnen vinden — dat kon zoo niet blijven duren, daar moest verandering in komen en als God en Zijn Heiligen hen niet wilden helpen, dan zouden zij zich zelf helpen — ja, de pastoor had des Zondags goed sermoenen over onderwerping aan den wil des Heeren en vertrouwen op Hem; die woonde in een mooi huis, die sliep in een warm bed en kon zich elken dag zat vreten; op het altaar in de kerk stonden allemaal gouden dingen, bekers, kelken, monstranzen — God weet van hoeveel waarde — zeker genoeg om voor honderd lui 'n geheele winter brood en spek te koopen — neen 't ging niet langer met die onderwerping en dat vertrouwen; dat hadden zij nu lang genoeg gedaan, zich onderworpen en vertrouwd; ze hadden zich de lippen stuk gebeden om hulp en redding uit deze beroerdigheid en 't had allemaal niks, niks gegeven, geen donder — God had hen verlaten, de armen.

Weldra des nachts de nog te veld staande aardvruchten, welke werden gerooid, wortelen en reuben uit den grond gehaald, diefstallen gepleegd, eenzame

reizigers overvallen en van hun geld beroofd.

Overal weer die angst en vrees in het geheele land der Overmaas; overal weer dat wantrouwen, welke voor enkele jaren de bewoners dezer streken tot wanhoop had gebracht — 't zou niet lang meer duren voor dat de Bokkenrijders hun gruwelijke misdrijven weer zouden beginnen; weer zou dan het land ten prooi worden van diefstal, roof en moord; weer zouden de kerken geplunderd — de dienaren Gods mishandeld worden.

Overal de poorten der hoeven, de deuren der huizen voorzien van nieuwe grendels; barsche, grim-mige waakhonden, vastgeketend achter de met tralies voorziene vensters.

Lang heeft Kerkhoffs gezocht naar dien Leonard Ploem, den oud-soldaat met de lamme hand, die voor niets stond, voor geen tien schutten uit den weg ging en slim als tien vossen, zooals Berthus hem verteld had.

't Zou moeielijk zijn hem uit te vinden, een kerel, die zich Kobus noemde, zooals honderden anderen in deze contrée en zonder te kennen een anderen naam.

Eens heeft hij in de nabijheid van Richterich ontwaard grooten, robusten kerel met norsche trekken in het bruin, verweerd gelaat met diep litteeken onder het uitstekend kaakbeen.

Een blik naar zijn hand — daar ontbraken werkelijk eenige vingers — 't was hem, 't was hem — hij twijfelde niet. Nu enkel uit te vinden, waar hij woonde, hoe hij zich noemde; 't zou geen heksentoer zijn om dat te weten te komen, hier, waar iedereen hem kende, als de meester van Kerkrade, die zooveel goed deed aan de armen, waar iedereen hem ter wille zou zijn, blij hun weldoener een dienst te kunnen bewijzen.

Spoedig heeft hij vernomen, dat die kerel met die snee over zijn bakkes, met dien lammen vlerk Kobus Brands heette, als knecht diende bij den halfer Peters op den Leienhof.

En Kerkhoffs heeft geschreven aan dien Kobus Brands met verzoek hem den eerstkomenden Zondag te komen bezoeken — de kosten van zijn reis en van zijn verteer zou hij hem wel vergoeden — hij moest hem spreken over een gewichtige zaak.

En Kobus is gekomen.

Achter breede tafel in hoogen stoel zit Kerkhoffs; voor hem twee ruiterspistolen.

„Waarvoor moeten die dingen dienen,” met schorre woedestem, als z'n bezoeker binnentreedt. in de laaggewelfde kamer met de dichte gordijnen, de vlam-mende oogen gericht naar die vuurwapenen.

„Ga zitten, Leonard Ploem,” zonder zijn vraag te beantwoorden. Slechts een verwonderd, verbaasd hem aankijken, zonder beweging van enkelen spier.

Een kerel zich zelven volkomen meester, die zijn zenuwen weet in bedwang te houden, een die zich niet verraden zal, dat ziet hij nu al.

„Waarom noemt u me zoo, terwijl u toch geschreven hebt aan Kobus Brands, zooals ik ook effectief heet,” kalm, bedaard.

„Nee, zoo heet je niet!”

„Waarom hebt u me dan zoo genoemd in dien brief?”

„Da's nog al glad; eerstens omdat als ik je effectieven naam zou geschreven hebben, je dan bijna zeker mijn brief niet zoudt gekregen hebben, zelfs niet, wanneer ik „op den Leienhof” er bij zou gezet hebben, maar absoluut zeker, dat je niet zoudt gekomen zijn, misschien, dat je er nu al van door zoudt geweest zijn en zie, dat was het nu juist, wat ik niet verkoos; ik wilde je spreken Leonard Ploem met de lamme hand, vroeger een der voornaamst leden der Bokkenrijdersbende.

„Da's gelogen, gelogen,” ditmaal woest opspringend met oogen, die haat stralen, met vooruitgestoken sidderkin en met een hand, die klauwt naar den strot van den man voor hem, die reeds beide pistolen heeft opgeheven, waarvan de loop, dreigend op hem gericht.

„Blijf kalm zitten, Leonard Ploem; je ziet met al je durf en met al je brutaliteit zal je het toch moeten

afleggen tegen deze twee kameraden van me en hoor me nu bedaard aan, dat is de beste raad, dien ik je geven kan en waar je zelf het meest profijt van zult hebben, want ik heb geen kwaad tegen je in den zin, contrarie, ik wil je helpen zooveel ik je helpen kan, onder conditie evenwel, dat je mij ook helpt."

„Ik begrijp niet, ik weet niet wat je van mij wilt."

„Dat zal ik je gauw genoeg explicceeren, Leonard Ploem."

„Kobus Brands, met je permissie."

„Neen, neen, Leonard Ploem — zal ik je er direkt twintig noemen, die je ook zoo kennen, twintig en veel meer nog, die je vroegere kameraden waren bij de Bokkenrijders; hoor maar; die drie anderen met denzelfden naam als jij, de schepen met allebei zijn broers — de zwarte Peter van Beggendorf, Christiaan Prins, Manuske de Teut," en meerderen, meerderen, die hij noemt, door Berthus hem aangewezen.

Bleek als een doode, de marmer vingers tot vuisten gebald, de sidderende neusvleugels boven de vaalblauwe lippen in heftig beweeg, het hoofd diep in den krom gebogen rug, zit de gemartelde voor zijn folteraar, die hem aanstaart met vriendelijk spotlachend oog.

„Nou goed, goed voor den donder," terwijl de ruwe, verweerde kop omhoog rijst uit de breede schouders, „ik zal het niet langer heeten liegen; 't

geeft toch niks, dat heb ik al in de gaten, maar wat wil je, wat is je intentie — mij en al die anderen, die je zoo goed schijnt te kennen, aan den galg te helpen? — ga je gang, als je er plezier in hebt om den Judas te spelen, maar dat zeg ik je, kerel, en onthoud het goed, dat jouw laatste uur, dan meteen ook geslagen heeft."

„Toch niet op de manier als jij bedoelt, Ploem."

„Wat wil je daarmee zeggen?"

„Dat ik nooit, nooit, versta je, door de hand van een van jelui zal sterven."

„Reken daar niet te vast op, als het ooit zoo ver komt, dat je er een, ook maar één enkelen van de lui, die je zoo even hebt genoemd, aan den beul overlevert."

„Zoo ver zal het nooit komen, want dan zou ik tegelijk me zelven ook den strop om den nek binden."

„Wat wil je daarmee zeggen?"

„Omdat ik van dit moment af jelui kameraad wil zijn."

Lange, lange stilte, terwijl Ploem hem aanstaart met knipperende spleetoogen, vol wantrouwen.

Dan plots met schaterenden, sarcastischen lach, „jij, jij Jozef Kerkhoffs, de geleerde chirurgijn, die geld verdient als water, jij kameraad van ons, de gewezen dieven en inbrekers, van ons, de Bokkenrijders — nu je toch zoo precies alles weet!"

„Ja, ik, Ploem, ik, maar niet voor het geld, niet voor 'n paar onnoozele honderde patacons, daarvoor zal het mij niet te doen zijn — mijn deel mag jelui iederen keer opstrijken.”

„Zoo, zoo,” in diep gepeins, „maar als het allemaal waar is, wat je zegt, dat het je niet voor de duiten te doen is, voor wat dan wel?”

„Om me te wreken.”

„Je te wreken — op wie?”

„Dat is mijn zaak of liever die van ons, laat me je alleen zeggen, dat die wraak kerels geldt, die we haten, haten, versta je Ploem en weet je wat dat zeggen wil „haten”; dat is het bloed voelen vlammen in je aderen, enkel bij de gedachte aan den kerel, dien je haat, enkel bij het zien van zijn beeld in je geest; „haten”, dat is de begeerte, de wil om met eigen nagels den strot open te rijten van den ellendeling; „haten” is je zelven neer werpen van hoogen toren om te verpletteren den man, dien onder je staat en dien je haat; „haten” is je zelven ten offer brengen, je zelven bloot stellen aan eigen verderf, aan eigen vernietiging, desnoods aan eigen schande, als je slechts de zekerheid hebt om het gehate wezen mee te sleuren in dat verderf, in die vernietiging, in die schande, begrijp je dat Ploem, begrijp je dat,” terwijl woeste, toomeloze woede flitst in de vurige gloei-oogen.

„Jawel — maar je sprak zoo even van „onze” zaak — is daar je broer Balthus ook bij?”

„Ja, die ook.”

„Dat begrijp ik niet, een kerel, die zelf altijd met zoo'n paar dingen, als jij daar voor je hebt liggen, onder zijn wambuis rondloopt om iedereen naar de andere wereld te helpen, die ook maar de courage zou hebben om naar zijn dikken buidel te kijken.”

„Dat is zoo, of neen, dat is zoo geweest, maar nu... ook zijn haat, zijn wil om dien haat te uiten, zijn wraak te volvoeren is grooter, oneindig veel grooter dan z'n liefde voor zijn buidel.

„Dat klinkt alles heel mooi, wat je daar allemaal zegt van jelui haat, van jelui wraak, maar één ding begrijp ik nog niet en dat zou ik toch graag hebben, dat je mij duidelijk expliceerdet.”

„Wat is dat?”

„Wat heb ik daar allemaal mee te maken, met dien haat, met die wraak van jelui?”

„Dat je me daarin helpt.”

„Op welke manier?”

„Dat jij de Bokkenrijders van vroeger, die nog leven, nog in deze contreeën wonen, te samen roept, opnieuw die bende vormt, die niet meer bestaat, omdat ze allemaal bange, laffe kwezels zijn geworden, die mannetjesputters van vroeger... ik... en ook mijn broer Balthus zullen van de partij zijn.”

„Zoo, is dat je intentie . . . dus, als ik het goed snap, ten pleziere van jelui haat en wraak moeten wij riskeeren om ons zelven naar den bliksem te helpen, wil je ons ook, te zamen met jelui, in het verderf storten, zooals je dat zoo mooi hebt gezegd, als het ooit mocht gebeuren, dat ze jelui in d'r klavieren zouden krijgen.”

„Wil je daarmee zeggen, dat je bang bent, dat wij jelui dan zouden verraden, dan ken je ons niet, Ploem, dan ken je de Kerkhoffs en niet.”

Van onzen kant geen gevaar, dat bestaat niet, zal ook nooit bestaan en wat jelui zelven regardeert — al vier en twintig jaren lang hebben de Bokkenrijdersbenden bestaan, al dien tijd hebben jelui, die nog leven, je er uit kunnen draaien, op jou hebben ze zelfs nooit eenige suspicie gehad, waarom zou dit nu ook zoo niet kunnen zijn?”

„Je redeneert als een advokaat, meester, permiteert me echter nog één vraag.”

„Ga je gang.”

„Waaraan heb ik die bizondere honneur te danken, dat je mij juist voor dat zaakje hebt uitgezocht?”

„Omdat ik een kerel moet hebben, zooals jij er een bent, een vent, die voor niks staat, die voor geen tien schutten uit den weg gaat, als het er op aan komt en slim als een vos, zooals ze mij verteld hebben.”

„Wie heeft je al dat moois van me verteld?” met even fiere trots in het nu wijd open oog.

„Een, die je goed kent, Ploem, laat je dat genoeg zijn — zijn naam zal je nooit, nooit van me hooren — ik heb je al gezegd, dat je de Kerkhoffsens niet kent, als je denkt, dat zij ooit iemand zullen verraden; op hem zul je je dus nooit kunnen verhalen, als je soms mijn propositie niet zoudt willen aannemen.”

„Da's voorzichtig geredeneerd, meester.”

„Dat weet ik, maar je antwoord Ploem; ik wacht nog altijd op je antwoord.”

„'t Gaat niet, meester, met kort schouderophalen, „de wapens van vroeger, hebben we allemaal, toen ze ons te na aan den broek begonnen te komen, vernietigd en wat zouden we dan moeten aanvangen, als de schutten met hun geladen snaphanen tegenover ons stonden, daar doe je niks tegen, al heb je nog zooveel durf in je pens, met niks anders als een knipmes in je zak.”

„Voor wapenen zal ik zorg dragen, Ploem, daar om te beginnen, neem die twee pistolen, 't zijn beste hoor, nog van uit den tijd, dat ik bij de Oostenrijkers diende,” terwijl hij hem de blinkende looppen met de glanzende kolven toeschuift.

„Da's riskant van je meester, wat je daar doet,” terwijl de beide handen met gretige ruwheid de pistolen grijpen, „want nu ben je in mijn macht.”

„Dacht je soms, dat ik zoo stom was om dat niet te begrijpen?”

„Waarom doe je het dan?”

„Om je te bewijzen, dat ik je vertrouw en dat je mij ook kunt vertrouwen.”

„Dat is zoo.”

„Alzoo nog eens Ploem en 't is voor de laatste maal, dat ik het je vragen zal: doe je 't of doe je 't niet — wil je me helpen om weer die bende in het leven te roepen — de tijden zijn er goed voor; overal weer beroerdigheid en miserie; overal, dat de arme bliksems weer crepeeren van den honger, overal weer dat gemor, dat opstandig zijn tegen de lui, die nog een stuk brood of een reep spek in hun kast hebben, tegen de pastoors met hun kelders vol wijn, tegen de kerken, waar des Zondags de gouden en zilveren dingen hun de oogen uitsteken, net als jaren geleden; weer zijn zij dan ook begonnen om wat onnoozele reuben en veldvruchten des nachts te stelen, maar om iets meer te ondernemen, een echte diefstal, een inbraak, daar schijnen ze geen fut meer voor in hun donder te hebben.”

„Allemaal waar, meester . . . maar . . . wat, als ik nu toch nog weiger?”

„Dan zullen we het maar beschouwen, alsof we elkaar niet gezien, niet gesproken hebben, of er niks tusschen ons is gepasseerd.”

„En als je eens vandaag of morgen van idee veranderdet, als je toch eens den drossaard of schout ging vertellen wat wij hier gesproken hebben?”

„Je schijnt me toch voor een idioot te houden, Ploem, door zoo iets van mij te presumeeren, als je me zelf een minuut te voren hebt verteld, dat dan mijn laatste uur zou geslagen zijn — misschien nog wel met een van die pistolen, die ik je zelf heb gegeven.”

„Daar is iets van aan — afijn, gun me den tijd om er over te denken.”

„Hoe lang?”

„Laten wij zeggen tot komenden Zondag na de tweede mis; je begrijpt, ik kan dat zoo heel alleen niet resolveeren; ik moet daar met anderen ook over kunnen redeneeren.”

„Dat spreekt — 't komt er op enkele dagen ook niet op aan, als ik het maar krijg.”

„Wat?”

„Mijn wraak!”

„En waar zal ik je dan rencontreeren?”

„Laten wij zeggen bij de St. Linnerskapel — daar kwamen jelui immers vroeger ook bijeen.”

„Die kameraad van ons, schijnt je wel goed ingelicht te hebben, maar dat zeg ik je meester en onthoud het goed, probeer me niet een loer te draaien, want dan schiet ik je eigen zelve, net zooals je gezegd hebt, met een van je pistolen overhoop.”

„Geen angst daarvoor Ploem — hier mijn hand — a propos, nog iets, noem vooreerst mijn naam niet bij de lui, die je zult spreken.”

„Waarom niet?” met nieuwe achterdocht in het loensche oog.

„Omdat ze dan, precies als jij, het zaakje niet zullen vertrouwen.”

„Daar zou je wel gelijk in kunnen hebben, want 't is raar, effectief raar — Meester Kerkhoffs een Bokkenrijder — nog iets?”

„Ja, vergeet vooral Manuske de Teut niet.”

„Ik zal aan hem denken.”

„Adieu Ploem, tot Zondag.”

„Adieu meester, tot Zondag.”

Op het afgesproken tijdstip hebben zij elkaar ontmoet bij de aangewezen plaats — Leonard Ploem, de voormalige Bokkenrijder en Jozef Kerkhoffs, de geachte, beminde, geëerbiedigde chirurgijn van Kerkrade, de eerste met vooruitgestrekte pistolen in zijn handen, de wijsvingers aan de trekkers.

„Steek die gerust op, Ploem; ik ben alleen en ongewapend.”

„Dat zie ik — tot je geluk.”

„Hoe is het er mee, heb je al enkelen van je vroegere kameraden gesproken?”

„Ja."

„En . . . ?"

„Ze gaan mee; het heeft niet veel moeite gekost om ze te persuadeeren."

„Met hoevelen ben jelui al?"

„Twee en veertig, maar d'r zullen er nog veel meer bij komen, daar ben ik van verassereerd, zoo gauw, als we maar eens aan den gang zijn."

„Is Manuske er ook bij?"

„Ja, die ook, met die heb ik het minste moeite gehad, omdat hij het minst te riskeeren heeft; die doet nooit mee met z'n uitgemergelde karkas en z'n stokerige pooten, waarop hij nauwelijks zou kunnen loopen, als de schutten hem te na zouden komen — die koopt alleen alles van ons op en hij heeft er altijd goed voor betaald — die eer moet ik hem nageven — niet, dat ik denk, dat hij er ook niet zijn profijt van heeft getrokken en secuur 'n groot profijt, maar dat regardeert ons niet."

„Zoo, die dus ook," met onverholen blijdschap.

„Ze hebben mij ook gevraagd," vervolgt Ploem, „of ik hun leider hun hoofdman zou willen zijn, maar ik heb geweigerd, ik heb hun gezegd, dat een andere, een voorname, een aan wien ze nooit zouden denken, zich als onze kapitein had gepresenteerd, dat heb je me wel niet precies zoo gezegd, maar ik heb het hun toch zoo maar verteld. — Zoo, zoo, zeiden ze, maar

wie het dan was; ze mochten toch wel hun eigen aanvoerder kennen, meenden ze."

„Dat zouden ze ook; je zoudt je zelf wel aan hun presenteeren bij de eerste occasie de beste en dan zouden ze zich de oogen uit hun kop kijken — heb ik niet goed zoo gesproken, meester?"

„Perfect, Ploem, alles is al zoo in orde — nu nog alleen een paar renseignementen, die je mij moet geven."

„Welke renseignementen?"

„Ik heb gehoord, dat er bepaalde ceremoniën bestaan bij het opnemen van een lid der bende — zoo iets van een eed."

„Dat is zoo met nog zoo'n beetje comediespel er bij om ze bang te maken — wat dat alles precies is rappeleer ik mij op het moment niet meer; ik zal er over denken en het dan op een papiertje zetten, dan weet ik zeker, dat ik niets vergeet."

„Goed Ploem en ik hoop, dat je me van nu af aan ook al je fiducie zult schenken."

„Dat doe ik meester, dat heb ik al gedaan van af het moment, dat ik je zag komen, zoo geheel alleen, want nu wil ik het je wel bekennen — ik heb al lang genoeg hier in de nabijheid gelegen om je te be loeren of er nog anderen in je compenie waren."

„En waarvoor dan toch nog die pistolen, die ik je gegeven heb, op mij gericht," met vroolijken lach.

„Voorzichtigheid meester; je kunt in ons vak niet te voorzichtig zijn, maar nou is elk wantrouwen weg, voor goed weg — nou ga ik met je mee, waar je me ook brengen wilt; je kunt op me rekenen en op de anderen ook, daar caveer ik ook voor.”

„Blij, dat je zoo spreekt Ploem; we kunnen alzoo beginnen?”

„Ja.”

Enkele dagen later een algemeene ontstentenis in het onaanzienlijk dorpje Merkstein; bleeke schrikgezichten, die ronddolen over de straten en wegen, mannen, die met bange angsttrekken om de genepen lippen zich voortbewegen; vrouwen, die met sidderende handen het kruis slaan over hoofd en borst.

Ze zijn er nu effectief weer de Bokkenrijders, dat gespuis, dat galgengebroed, die uit de Hel gekropen duivels.

Ze hebben zich ditmaal niet gecontenteerd met de reuben en wortelen uit den grond te halen maar ze hebben inbraak gepleegd in hun kerk; ze hebben de cibories, de remonstransen, de bekers, de kelken, alles van puur goud en zilver gestolen, de offerbussen geleedigd, de Heilige hostie vertrapt, het Christusbeeld geworpen in den hoek op den ongewijden grond, waar de door God verdoemde zelfmoordenaars liggen en

in de sacristie heeft de pastoor een papier gevonden, waarop niets anders als met groote, duidelijke letters het eene woord „Wraak”. Waarvoor, wat had de pastoor gedaan, die goeië, brave man, zoo menschlievend, zoo barmhartig voor zijn arme parochianen, wat hadden zij zelve gedaan, dat gewroken moest worden op hun kerk, op hun heiligdommen?

En andere diefstallen, andere inbraken met roof en mishandeling gepaard, welke weldra volgen; de eerste in de tusschen Richterich en Laurensberg gelegen boerenhoeve genaamd „An der Handt”, bewoond door een zekeren Martin Schröder.

De schurken, allen met een zwart mombakkes voor het gezicht, hadden den eigenaar en zijn vrouw met de voeten omhoog, het hoofd omlaag gehangen in den schouw boven het brandend vuur, gepijnigd en gemarteld tot dezen geheel willoos hun hadden gewezen de plaats, waar zij hun jaren lang gespaarde penningen hadden begraven; over de tweeduizend patacons, welke de verdoemelingen hadden buit gemaakt; enkele nachten later de rijke bierbrouwer van Wijnandsrade, die het slachtoffer der ellendelingen is geworden; ook hem hebben zij gefolterd, tot hij hun al zijn hebben en houden heeft gegeven; toen weer inbraken in verschillende kerken in Brunsum,

in Hoensbroek, in Houthem, in Hulsberg, in Doenrode, en in nog veel andere dorpen.

En inmiddels meester Kerkhoffs, die de ongestelden ten zijnen huize ontving, de zieken in hunne woningen bezocht, hun al zijn liefderijke, opofferende zorgen wijdde — hun samenkomsten zouden nooit eenige achterdocht kunnen wekken.

Zoo ook de Teut.

„Wel, Manus,” heeft Kerkhoffs hem gevraagd, „ben je content geweest; goeie masselen gemaakt met die gouden en zilveren dingetjes?”

„’t Gaat, meester, ’t gaat,” Manus klaagt niet, vooral niet, als hij weet, dat het hem toch niks zal geven, dat mond dichthouden de boodschap is.

„Da’s verstandig geredeneerd — maar a propos hoe is het met die twee vrienden van je?”

„Welke vrienden?”

„Die van laatst uit het tuinhuisje.”

„O die . . . die Pronkheer en Bagatelle.”

„Juist, die twee bedoel ik.”

„Beroerd, bedonderd — bedelaars, niks anders als gewone bedelaars; ik geloof niet, dat ze nog een hemd aan d'r pens hebben.”

„Zie je ze nooit meer in een herberg of kroeg?”

„Nee, nooit, van z'n leven nooit meer — daarvoor

hebben ze de courage niet, sinds den dag, dat ze hen hebben geattrapeerd met zoo'n beetje hokus pokus met de kaart; ze riskeeren zich niet meer om nog zoo'n pak op hun donder te krijgen, als ze toen gehad hebben."

Een vreugdeschok in zijn hersenen; het warrelt door zijn hoofd tintelend en flikkerend als duizende lichtstraaltjes; een blijde glinstering in het oog, een schaterende lach, die davert door het vertrek, schier onmiddellijk gevolgd door tusschen de lippen geprevelden vloek, terwijl sidderen de in de zakken gebalde vuisten... van die... die schooiers is Noorke, 't braaf, onschuldig Noorke de prooi geworden.

Dan zichzelf weer tot kalmte dwingend: „is het al zoo ver met hen gekomen?"

„Ja, meester, 't is triestig van zulke voorname lui, van zoo'n braven, nobelen vader, want dat was hij, de ouwe Gaverelle, een brave, nobele kerel."

„Zeg, Manus, daar krijg ik ineens zoo'n idéé in m'n kop — zouden wij die twee ook niet kunnen gebruiken?"

„Ik geloof niet, dat we veel aan hen zouden hebben, beroerde lafaards zijn ze; die zullen op den loop gaan, zoo gauw als ze maar een schut zien op honderd pas distantie."

„Zoo — toch zouden ze misschien niet slecht zijn voor indicaties van wege hun relaties van vroeger met

de rijken en nobelen uit deze contrée, wier huizen en kasteelen ze frequenteerden."

"Daar zeg je zoo wat meester, effectief, dat we daar misschien nog van zouden kunnen profiteeren."

"Zou je het hun niet eens kunnen vragen, zoo stiekum, zoo zonder je zelven bloot te geven, enfin je bent gewiekst genoeg om te snappen, wat ik meen."

"Jawel, jawel, zeker, dat ik het snap, maar zonder dat," met wrijfgebaar van duim en vinger — „doen ze het niet, 't zou hun te riskant zijn."

"Hoeveel denk je?"

"Nou, laten we zeggen vijf en twintig patacons voor ieder."

"Hier zijn ze Manus, de vijftig patacons, als je het voor minder klaar kunt spelen — de rest mag je houden, maar ik reken op je."

"Dat kun je, meester, dat kun je vast en secuur — ieder vijf en twintig patacons — daar verkoopen ze hun ziel en zaligheid voor; van avond ga ik nog naar hun toe en morgen kom ik u bescheid geven."

"Goed Manus, maar één ding: als het niet lukt, mijn vijftig patacons terug."

"Zeker zeker, maar reken er niet op, dat je er ooit één van terug zult zien, want 't lukt, zoo zeker als God, daar ken ik ze te goed voor, die schinnaosen — nog iets?"

"Ja, je mag ze absoluut mijn naam niet noemen."

„Dat spreekt, dat spreekt als een boek.”

„Goed dan, morgen ben je ziek hoor en komt mij consulteeren.”

„Ik zal ziek zijn.”

En den volgenden morgen is de Teut teruggekeerd met vroolijken grijnslach om den ingevallen mond.

„In orde, meester, als hij den eersten voet in de kamer heeft gezet — 't heeft zoo heel veel moeite en zoo heel veel moos niet gekost — tien patacons elk.”

„Goed zaakje voor je geweest, Manus, dertig patacons; die zul je niet dikwijls zoo gemakkelijk verdiend hebben.”

„Effectief niet.”

„En hoe heb je dat aangelegd?”

„Wel in den beginne, toen ik ze zoo wat aan het verstand had gebracht, waarvoor het eigenlijk te doen was, niet zoo in eens met ronde woorden, dat ik er me nog altijd zou kunnen uitdraaien, als ze eens mochten refuseeren, toen zoo'n beetje comedie, doen of ze boos waren — wat ik wel van hen dacht, van hen, nobelen.”

„Wat koopen jelui voor al die nobelheid, heb ik hun gevraagd?”

„Durfde je hun dat zoo maar zeggen?”

„Ja, natuurlijk, ik durf alles tegen hun zeggen nu dat er geen duit meer van hen te halen is — nou, zei ik nog eens: wat koopen jelui voor al die nobelheid en toen ze niks antwoorden, ben ik zoo, alsof ik met m'n eigen zelvvers redeneerde, gaan opsnijden over al de rijkdommen, over de duizende Louis d'or, souverainen, die we zoo maar als voor het oprapen hadden te verdeelen en tegelijk liet ik uw patacons zoo, als gansch casueel in m'n zak rammelen.

„Ze keken mekaar eens effen aan, altijd nog zonder een woord te zeggen, maar ik had beet, dat wist ik toen al. Als jelui me soms niet gelooven wilt daar en ik gooide een handvol stukken op dat wiebelende ding — je hadt hun oogen toen eens moeten zien, meester, zóó, zóó groot alsof ze nog nooit zoo iets hadden gezien en de kriebel zat ook al in hun pooten, die grepen er na; afblijven heb ik gezegd.”

„Zeg Manus, eindelijk Bagatelle, zou je ons niet wat kunnen leenen, tien patacons; als mijn oom dood is, zal ik je er honderd voor in de plaats teruggeven.

En als ik eens voor je oom uitknijp of jelui — zoo heel gezond lijkt me de lucht hier niet — wat dan? Neen, mijnheer de nobele, dat is niet reëel zaken doen; als ik je geld leen, wil ik ook securiteit, dat ik

het terugkrijg en . . . op termijn en dat kan, dat kan, als je mijn propositie aanneemt, want dan bennen jelui binnen een maand weer de heertjes, kunnen jelui weer de nobelen spelen in fijne mooie pakjes; je jabots, je gouden knopen, je gespen heb ik allemaal nog, kunnen jelui terugkopen voor niet veel, twintig procent boven den koopprijs, van wege het verlies van de renten.

Toen weer dat elkaar aankijken, weer dat elkaar vragen met de oogen.

We zullen er over denken, Manus, eindelijk de andere, de Pronkheer.

Hoe lang?

Tot morgen, is dat goed?"

Neen, dat is niet goed; morgen moet ik in Oirsbeek zijn — daar is iets te verdienen bij de vendutie van den brouwer — ik heb ze natuurlijk niet wijs gemaakt, dat ik dan bij u moest zijn.

Nou over een uur dan?

Ook niet, want dan zou ik nog van nacht moeten loopen, Oirsbeek is een heele tippel voor een ouden kerel als ik — weten jelui wat — ik geef jelui een kwartier; in dien tijd ga ik er me een paar pakken in den Gouden Sleutel, 'n paar goeie van uit het banale Panhuis; op de duiten komt het er niet meer aan; die zijn er zat en meteen grabbelde ik de schijven weer bij elkaar en ging naar de deur — alzoo over

een kwartier zei ik nog eens en dan moeten jelui gedecideerd hebben.

Nou binnen het kwartier was ik weer terug en ze hadden gedecideerd — ze zouden het dan maar doen — ik heb er geen moment aan gedacht, dat ze het niet zouden doen, en of ik ze nou niet elk tien patacons zou kunnen leenen — ze zouden ze me teruggeven zoo gauw als ze konden, parole d'honneur,

Ik heb ze hun gegeven — met zoo'n parole d'honneur van een nobelen, ben je toch secuur, niet waar, meester?"

„Je bent een vervloekte ganf, Manus — „mijn" dertig patacons, de twintig van hun terug, da's alle vijftig en dan nog eens twintig procent van hun prullen."

„Da's zaken doen, meester."

Vlamrood en woest lichtend over de duisterende velden gaat de zon onder; donkere wolken, die snel opdeinen als grauwe kolossen, terwijl in de verten lucht en aarde wazen aaneen tot somberen nacht.

In het zwart donkere de kleine vierkante witte vlek, waarachter oprijzen hoog massaal, als onbeweegbare reuzen, breedgestamde boomen met omvangrijke bladerkruinen.

Wazige schimmen, die uit alle richtingen behoedzaam voortsluipen naar dat wit geschitter.

Geen woord, geen gefluister, geen gelispel; telkens een blijven staan dier schimmen, alsof ze luisteren naar die angstverwekkende, geluidlooze stilte om hen heen.

En nader, nader hun sluipen naar dat schitterwit de St. Leonardskapel; soms het gekras van een kraai, het gehuil van een uil, dat hun omzichtig voortbeweeg plotseling doet staken, maar dan weer verder, verder met gekromde ruggen, met klein gemaakte lijven, met wijd opengespalkte oogen, als willen zij doorboren met hun blikken het duistere van den nacht, tot eindelijk zij hebben bereikt hun doel.

Een geheimzinnig kloppen tegen den muur op bepaalden plek en weldra een deur, welke geluidloos draait op haar hengsels.

Thans in kleine, nauwe ruimte door witgepleisterde, bobbelige muren omsloten, flauw, mat verlicht. Een vijftigtal figuren, allen het gelaat achter zwart mombakkes verborgen, geschaard om een met wit laken bedekten tafel in den vorm van een altaar, waarop een Christusbeeld, een dunne schijf wit brood, als Heilige hostie, een boek en een schedel met verbrijzeld vlak, waarover twee brandende reutenkaarsen hun flakkerende schaduwen werpen.

„Waarvoor die doodskop, meester — daar heb ik niks van geschreven, die hoort er niet bij,” tot den man achter het altaar, evenals de anderen gemaskerd

bovendien het lijf omhuld door langen, breedten talaar of mantel.

„Stil Ploem; da's een idée van mij; je zult het straks wel begrijpen — is de Teut er nog niet?”

„Neen, nog niet, maar hij komt vast en zeker met de twee nobelen; hij heeft me straks nog verasseeerd, dat we op hen konden rekenen.”

Een nieuw kloppen.

„Dat zullen ze zijn.”

Een tinteling in het oog van den man achter het altaar en tegelijk een levendig beweeg, een geschuifel van kleeren, een plots verstommen dier fluisterende stemmen.

„Ja, effectief, ze zijn het,” als de deur wordt geopend. „De nieuwen, kapitein.”

„Laat ze binnenkomen.”

„Halt zoo niet,” de Teut tot zijn beide metgezellen, „zoo niet, ruggelings, dat jelui niemand ziet, voor dat jelui zelven tot de onzen behoort.”

Beiden gehoorzamen.

Toen zware diepe stem:

„Baron de Gaverelle, jonkheer du Pré” — een schier onweerstaanbare drang om uit te bulderen die andere smaadvolle namen, „ge weet waar ge vertoeft op dit oogenblik, te midden der Bokkenrijders, zooals Manus de Teut u zeker wel zal medegedeeld hebben.”

„Ja,” twee heesche stemmen uit vastgesnoerde kelen.

„Zijt gij bereid u met ons te verbinden ter bestrijding van het onrecht, dat heerscht in deze wereld, de armen, de behoeftigen te steunen tegen de rijken en machtigen der aarde, de nederigen te beschermen tegen de trotschen” — een bijtende spot in de scherp krakende stem — „met ons te kampen voor de gelijkheid van alle schepselen?”

„Ja,” weer die sidder stemmen en tegelijk een gesmoord guichellachen achter die maskers.

„Goed, maar eerst nog dient ge te kennen de reglementen van onze vereeniging, waaraan gij u blindelings hebt te onderwerpen.

Ten eerste zult gij moeten afzweren uw geloof aan een rechtvaardigen God en aan zijn Heiligen, want zij zijn niet rechtvaardig de wezens, die de armen verdoemen tot ramp en ellende, hen laten omkomen van honger en gebrek; ten tweede zult gij moeten zweren in alles onze vereeniging trouw te zijn, nooit zelfs niet deminste onzer daden kenbaar te maken aan niemand, aan geen sterveling ter wereld, die niet tot de onzen behoort, zelfs niet op de pijnbank, zoo ooit het gerecht zich van u meester zou maken, u zoude vonnissen tot de gruwelijkste martelingen en mochten deze folteringen u nochtans dwingen tot bekennen geen complices te verraden en, zoo gij ten

slotte tot den galg mocht veroordeeld worden, al uwe verklaringen en bekentenissen, u door de folterbank ontruikt, te herroepen; ten derde: u in het openbaar te gedragen als een oprechte Christen, dikwijls ter biechte te gaan en de H. H. sacramenten te ontvangen, maar niettemin nooit of nimmer aan uwen biechtvader iets mede te deelen omtrent onze bende — ten vierde: onder geen voorgeven, of verontschuldiging, welke deze ook mocht zijn, u te onttrekken aan onze bijeenkomsten, tenzij natuurlijk in geval van ernstige ziekte, waarvan gij echter zoo spoedig mogelijk hebt kennis te geven aan uwe chefs of aan hem, die u heeft opgeroepen; ten vijfde: nooit of nimmer op eigen hand, tot eigen voordeel inbraken of diefstallen te bedrijven, niemand op publieke wegen als een straat-roover te overvallen. ¹⁾

Dit zijn onze wetten, mijne heeren, waaraan gij zult moeten gehoorzamen, zonder eenig voorbehoud, zonder eenige restrictie, op straffe van bij elke overtreding, bij de geringste poging tot verraad te sterven door onze hand en niet alleen gij maar ook allen, die u lief en dierbaar zijn, uw vrouw, uw kinderen, uw ouders zullen ten offer vallen aan onzen wraak.

Sfraks, indien gij mocht volharden bij uw voor-

¹⁾ J. v. d. Venne — Bokkenrijderseed — Maasgouw. Jaargang 1921.

nemen om tot de onzen te behooren, zal ik u toonen den schedel van den man, door ons vermoord, omdat hij een zijner vrienden had kennis gegeven van een door ons bij hem beraamden inbraak.

Meent niet, dat gij door de vlucht u ooit aan onze wraak zoudt kunnen onttrekken; wij zouden u achterhalen tot in de uiterste schuilhoeken der wereld.

Thans kent gij, mijne heeren, ons doel, onze wetten — nog kunt ge terug, indien moed u ontbreekt — beslist thans."

Een aarzeling.

"Allè courage," fluistert Manus hun toe, terwijl zijn hand doet rinkelen de geldstukken in zijn vollen buidel.

"Ja... ik wil," flauw zacht, als lispelend geprevel over bevende lippen.

"Goed, thans hebt ge nog slechts te toonen, dat gij werkelijk den wil en ook den moed bezit om u bij ons aan te sluiten, dat gij elk geloof aan een God en den Christus durft verzaken."

Op een wenk van den spreker heeft een der Bokkenrijders het crucifix ter hand genomen, het beeld van den Zaligmaker voor hen neergeworpen.

En weer die bulderstem „bespuwt dat kruis!"

Weer die aarzeling, die bange angst voor den Godlasterende heiligschennis, maar ze gehoorzamen — een weinig speeksel, dat vloeit over hun lippen.

„Vertrapt het.”

Ook aan dit bevel wordt voldaan.

„Steekt thans de beide voorvingers van uw rechter hand omhoog en zegt: ik zweer af God, Christus en zijn Heiligen; ik zweer verder aan de bevelen van den hoofdman te gehoorzamen.”

Stokkend, stootend worden ook deze woorden gezegd.

„Nu nog enkel uwe handteekeningen in ons boek.”

Trillende vingers, die grijpen den langen, veeren ganzen pen, door een der roovers hun voorgehouden.

„Waar moeten wij teekenen?”

„Hier,” wijst de man, „onder dit papier; de andere namen moogt ge nog niet lezen, voordat ge geteekend hebt.”

En zij schrijven met onvaste, slingerende letters.

„Thans wendt u om, opdat Gij uwe nieuwe kameraden leert kennen,” en tegelijk hebben allen hun maskers afgerukt, hunne gezichten ontbloot. ¹⁾

Ze wankelen achteruit de Gaverelle en du Pré met gebogen, gekromde lijven; een lijkbleek, dat hun grove kaken bedekt, terwijl de strakke, groot open oogen turen naar dat wezen achter dat wit omhulde altaar met den hoonenden glimlach om de vertrokken

¹⁾ Deze ceremoniën zijn allen historisch weergegeven.

lippen, de hand, als wreede bedreiging, omklemmend het hun toegrijnzend doodshoofd.

Een licht in hun stompdoffende hersens; ze begripen — van af dit oogenblik de machines, de willooze werktuigen, de slaven van dien kerel, die hen haat, van den man, die zich zal wreken en die wraak zal zijn ineedoogenloos, zonder genade.

Een drang om te vluchten, maar weer hun blikken naar dien kalen schedel met de bloot open, scherpe tanden, als willen dezen hen verscheuren.

Vol angstig afgrijzen dwingen zij hun oogen weg van die holle, ronde kassen, die hen aanstaren met valsch loerenden spot; onwillekeurig een rondwaren in andere richting.

Verdoemd nog — ook zijn broer, die van de bruiloft waar zij het eerst haar hebben gezien, die boeren-deern; hadden zij er maar nooit een poot in gezet, in dat vermaledijde huis van die proletariërs — ze zouden haar nooit ontmoet hebben en naast dezen... wie... wie — ze kennen dat gezicht, ze hebben het meer gezien... Sang Dieu... zijn vrouw... in mannenkleeren, de dochter van hun gewezen halfer — hoe heette die ook weer... o ja, Notermans; ook nog andere vrouwen, kenbaar aan hunne tengere jongensgestalten en bollende boezem onder hunne kielen — tronies vol van ondeugd met dikke wulpsche lippen — verder Johannes van Bakkendorf met zijn ambts-

broeder Rock van Bardenberg, beiden chirurgijns, net als dat kanjer — ze hadden hen vroeger wel eens ontmoet op het kasteel van hun vader — Philip Etzelius, ook een, dien zij kenden, een jonge Duitser van voorname familie, zooals zijn beschaafde manieren en spraak te kennen gaven — ze waren vroeger met hem ter jacht gegaan op de landerijen van den ouden de Gaverelle. Zeker ook een, die naar den bliksem is gegaan; iets verder, Martin Crombach, de burgemeester van Merksteijn, van 't dorp, waarvan ze nog onlangs de kerk hadden bestolen — nom de Dieu hoe was het mogelijk, hoe kon zoo iets bestaan — en om hen heen in kort saamgepersten kring, kerels met sluwe vossengezichten, waaruit stralen gemeene dierlijke hartstochten — ze herinneren zich verschillende van die facies, schavuiten met wie ze hadden zitten kaartspelen in schunnige kroegen, met welken zij ruzie hadden gehad, wanneer zij niet bij machte waren geweest om de enkele verloren schellingen te betalen — die eene — daar in den hoek — Geerlings heette hij — die den moed had gehad om in presentie van een geheele compenie hen te honen met die gemeene spotnamen, waarvoor ze allen zoo gelachen hadden — 't is of ze weer allemaal lachen, weer hen vernederen door hun hoon en spot en weer die drang, die schier onweerstaanbare drang om te vluchten, maar die doodskop... die

doodskop van den kerel, wiens hersens ze hadden ingeslagen... die doodskop, die maar voortdurend hen toegrijnst, dreigend met die groote tanden, met die holle, donkere kassen.

Van af dit oogenblik werkelijk slaven, onderworpen aan meedoogenloos wreeden meester, van een beestmensch, een bloedhond, uit wiens oogen wreed genot straalt, telkenmale als hij kan botvieren zijn haat, zijn wraak.

Hij heeft hen bevolen deel te nemen aan rooftochten, aan plunderingen in de woningen van vroegere vrienden van hun vader en bij het slechts uiten van de vrees van herkend te zullen worden, bedreigd met den hoog opgeheven rijzweep — zij, de nobelen door dien plebejer, die hun spuwde, braakte in het gezicht telkens en telkens, dat „Bagatelle” dat „Pronkheer”.

Vluchten... waarheen... nom de Dieu... nergens een dak boven hun hoofd, nergens een bos stroo, waarop ze hun lijven zouden kunnen uitstrekken, nergens een stuk brood, zooals hier, zij het ook hun soms als honden toegeworpen door de knechten en meiden van de voormalige vrienden van hun vader... vluchten... maar die doodskop en „we zullen jelui achterhalen tot in de uiterste schuilhoeken van de wereld,”

zooals dat crapule had gezegd . . . voorwenden, dat ze ziek zijn, dat ze niet kunnen deelnemen aan de voorgenomen, door hun tiran bevolen rooftochten — 't ging ook niet — eens hadden zij dit gewaagd, maar toen was die Satan gekomen met zijn broeder, beiden weer met de opgeheven rijzweep in hun knuisten — zij konden dat doen zonder eenig argwaan op te wekken — de dokter, toevallig in gezelschap van den andere; als ellendige lafaards hadden zij moeten dulden die grievende beleedigingen van die twee, die hen aanzagen met vlamrende gloeiogen vol haat, vol wraak, hen toesisten als venijnige slangen de gemeenste, liederlijkste scheldwoorden.

Dan de ruzies tusschen beiden.

„Had het dan ook niet aangelegd met die meid, was met je pooten van haar afgebleven of had ze dan maar in 's Hemelsnaam getrouwd, dan waren we ten minste niet in deze beroerde miserie gekomen, niet in de macht geweest van dien bandiet,” verwijten, welke du Pré zijn zwager toeslingert, waarop de andere snauwt „hadden jelui, jij en je vrouw, haar niet van wege dat gekwaak meegenomen, haar gelaten waar ze was, waar ze thuis hoorde in het boerenest, dan zou het nooit gebeurd zijn, dan zou ik nooit in de occasie geweest zijn . . .”

„Laat Blanche er buiten, zeg ik je,” met woeste

dreigstem, terwijl de vuisten zich ballen, de oogen vuur schieten.

„Ik heb nooit geweten, dat je zoo op mijn zuster gesteld was,” met sarcastischen lach.

En dan klauwen, die wroeten in elkanders strot, vloeken en tierend razen om plots te staken hun strijd, hulp en steun zoekend in elkanders nabijheid bij het hooren van een stap, van een menschelijke stem daarbuiten... misschien hun folteraar, hun beul met nieuwe bevelen.

Op zijn last zijn zij de eersten geweest, die zijn binnengedrongen in de hoeve van den boer Martens te Haanrade, hebben zij met hulp van anderen den eigenaar overweldigd, hem de wreedste folteringen doen lijden, totdat deze hun zijn in den muur gemetselden geldkist heeft gewezen; twaalfhonderd patacons en twintig gouden Louis d'or is hun buit geweest; zij hebben inbraak gepleegd in de kerk van Hoensbroek, gouden voorwerpen, aan den Allerhoogsten gewijd, geroofd, de offerbussen geledigd; aan nog tal van andere misdaden hebben zij moeten deelnemen, steeds gedwongen door dien verdoemeling. Zoo ook eens bij donkeren nacht in het Godshuis van Geleen.

Enkele oogenblikken van droeve weemoed en ontroering als de Gaverelle aanschouwt, die door enkele dievenlantaarns flauw mat verlichte hooge, holle

ruimte met de kleurige staties langs de wanden, den lijdensgang van den Christus voorstellend, die banken, waarop hij en zijn zusje hebben gezeten, toen zij als kleine, onschuldige kinderen hun Christelijke leer voor den pastoor, braven, eerwaardigen man, hebben opgezegd, die biechtstoel, waarvoor zij hebben geknield hunne kleine, kinderlijke zonden preventend met beschaamde lippen door het kleine gat achter het opengeschoven groen gordijntje, het altaar, waarvoor zij hebben gedaan hun H. Communie — och wat, met onverschillig schouderophalen, met luchtig handgebaar, als wil hij wegvagen uit zijn geest die zalige herinneringen... ze zijn immers beiden toch verdoemd, Blanche, omdat ze de hand aan zich zelve heeft geslagen, hij, die God en zijn Heiligen heeft afgezworen, zich aan den duivel heeft overgegeven en zijn hand grijpt de kelken, de cibories, de monstranzen, zooals dat canaille hem gelast heeft, terwijl du Pré met enkele zijner rotgenooten de offerbussen verbreken.

Zoo levend het leven van misdadigers, van dieven, roovers en moordenaars, zij de afstammelingen van roemijke, met luister beladen geslachten, zij de edelen, verzuipend in dolle roes, verspelend in vunjige holen de geroofde geldstukken en altijd, altijd

gekromd onder den ijzeren knoet van dien ellendeling.

Soms in volslagen wanhoop, in het willen zich loswringen uit den greep van die tirannen, een drang in hen om te gaan naar den drossaard, dezen alles te bekennen, alles en allen te verraden... dan... dan... zouden ze weldra den strop voelen om hunne nekken... die loeders... hun wraak... maar, tegelijk met die wraak zouden ook zij zich zelfden doemen om te bengelen aan het strak gespannen koord in bijzijn van duizenden en duizenden, die zouden uitbulderen hun uitgelaten pret bij het zien van die nobele heeren met die schokkende lijven, met de veruit hunne kassen puilende oogen, met den wijd uit den gezwollen mond hangenden tong, triptrappend, dansspringend in de lucht... neen, 't ging niet, verdoemd 't ging niet; ze moesten voortleven dat leven van verachtelijke, hondsche slavernij.

Een Zondagmorgen, na de mis in het niet onaanzienlijk dorp Waubach.

Tal van boeren in het voornaamste koffiehuis van het plaatsje „Het Vliegend Hert” in druk gesprek over het sermoen van den pastoor, over de nieuwe dwangmaatregelen van den Oostenrijkschen commandant, genomen tegenover de arme, schier van alles beroofde inwoners van deze streken, over de nieuwe

vacatiën en fourageeringen en natuurlijk ook over de Bokkenrijders, die hondsvotten, dat tuig, dat ze maar nooit te pakken konden krijgen, in weerwil van alle in het werk gestelde pogingen, niettegenstaande alle listen en lagen door den drossaard, den schout en schepenen hen gelegd.

„Och wat,” groote, sterke kerel, Martin Schütz genaamd, „onzin, allemaal vervloekte onzin; ze willen ze niet te pakken krijgen, omdat ze niet durven, omdat ze geen courage in hun zielelement hebben, omdat ze lafbekken zijn, de schutten, die op den loop gaan, als ze in het duister maar wat geritsel hooren.

„Verdoemd nog, tien kerels als hij, met forsche slagen op zijn breed uitgezette borst, en hij durfde wedden voor een vat bier, dat zij binnen ééne maand die heele rotzooi bij hun lurven zouden hebben.”

„Nou ja, das is gemakkelijk zeggen Schütz,” enkele stemmen: „tien kerels, die het zouden riskeeren om van het beetje, dat dat vreemde soldatenvolk hun nog gelaten had, bestolen te worden of hun huis op 'n goeien nacht in brand te zien staan, of zelven kapot gemaakt te worden, die zouden zich zoo gemakkelijk niet presentereen — 't was voorzigtiger om je maar koescht te houden tegen die verdoemelingen, vast en zeker door den duivel en zijn moer geholpen.”

„Jelui ook al lafbekken, beroerde lafbekken — laten ze het eens wagen om bij mij te komen —

kapot schiet ik ze; ik heb niet voor niks bij de Oostenrijkers gediend — dáár, ik heb nog één goed paard op stal, een moor; ik tart ze om dat er uit te komen halen, die kerels van niks, voor welken jelui allemaal zoo bang bent als wezels."

Een even spottende glimlach om de mondhoeken, een onverschillig schouderophalen, „met zoo'n dollen zwetser, met zoo'n razentigen gek viel geen ordentelijk woord te redeneeren," en ze drinken leeg in langzame teugen hunne glazen, om vervolgens hunne schreden huiswaarts te richten.

Als op vroegen morgen enkele dagen later Schütz den stal betreedt om zijn moor het uit de schuur gehaalde hooi te geven is deze leeg.

„Nom de ... nom de ... sacré nog ... toch hebben ze het em geleverd, zonder dat hij iets gehoord had, zonder dat hij de occasie had gehad om het altijd geladen geweer naast zijn bed te grijpen, dat galgenaas de ziel uit hun lijf te jagen, maar hij zou ze wel vinden, dat duivelsch gebroed — hij was niet voor niks een vent met durf, maar ook een der gewieksten, een met hersens in zijn kop — waar was de eerste paardenmarkt, want ze zouden het beest niet in de contrée houden, waar iederen het kende — zijn moor met den witten vlek op den kop — zoo slim zouden ze nog wel zijn.

Hij zou het den schepen gaan vragen — die wist alle dingen, die had een boek, waar dat allemaal in stond — hij zal er seffens naar toe gaan.

„In Gulik,” heeft deze hem gezegd.

„Wanneer?”

„Komende Maandag, 's morgens om tien uur.”

„Zoo dank u schepen,” en dienzelfden dag heeft hij te voet den tocht naar de stad aanvaard.

Tijdig voor den aanvang van de markt heeft hij zijn doel bereikt; schuil zich houdend in een der herbergen rondom het marktplein, heeft hij gezocht met vorschend oog tusschen al die aan steenen palen gebonden rossen.

Verdoemd nog, daar staat het, neven dien schimmel en scherper tuurt zijn oog — ja, 't is het — 't is het — hij kan zich niet vergissen en toen een hollen met hoog opgetrokken knieën naar de plek, waar het stond, zijn beest.

Met forschen greep in zijn flankert heeft hij den begeleider, een jeugdigen knaap nog, gevraagd, hoe hij er aangekomen was, zeker uit zijn stal gestolen.

Tevergeefs tracht de jongen zich te wringen uit den ijzeren vuist, vaster dieper hem omklemmend, zonder eenig antwoord te geven.

„Hoe ben je d'r aangekomen?” en allengskens een kring van nieuwsgierigen, die zich om hen verzamelen aan welken Schütz met opgewonden gebaren, met

krijtschende bulderwoorden vertelt, dat het zijn paard was, dat die kwajongen hier had willen verkoopen, dat hij vast en zeker ook de dief was, die het uit zijn stal had gestolen.

Hij heeft met forsche hand de knopen van zijn broek afgerukt, hetgeen het vluchten onmogelijk maakte, lang koord om zijn arm gebonden, waarvan hij zelf het uiteinde in de hand hield, toen zijn paard bestegen en zoo zijn gevangenen gevoerd naar de burcht te 's Hertogenrade, een voormalige vestingtoren, thans de kerker voor het geboefte dezer streken. ¹⁾

„Hoe hij heette,” heeft de schout hem gevraagd.

„Jozef Keizer.”

„Hoe oud?”

„Achtien jaren.”

„Waar geboren?”

„In Brunsum.”

„Waar hij nu woonde?”

„In Waubach.”

„Zoo en vertel nu eens hoe je aan dat paard bent gekomen?”

Hij was met enkele kameraden geweest in het Vliegend Hert, toen Schütz de Bokkenrijders tartte om zijn paard uit den stal te halen; ze hadden toen

¹⁾ Historisch.

afgesproken om dien grootspreker een loer te draaien — alleen voor de grap.

„Zoo, alleen voor de grap — 't was zeker ook alleen voor de grap geweest, dat hij het beest naar Gulik had gebracht en het daar had willen verkoopen — hij kende dat soort grappen en wie de andere grappenmakers waren.”

„Dat mag ik niet zeggen.”

„Mag je dat niet zeggen?”

„Neen.”

„Och hangeman,” tot stevigen, ruwen kerel met norsch gezicht, een zekere Tilborch, de beul van Aken, „breng hem eens naar de territiekamer, dan zullen wij hem laten zien wat hem te wachten staat, als hij blijft persisteren in zijn weigeren om zijn medeplichtigen te noemen.”

De territiekamer, hoog groot vertrek; in het midden breede plank op hooge pooten — de pijnbank; tegen de grijze muren dikke met knopen voorziene touwen, ijzeren voorwerpen, de duimschroeven, de Spaansche stevelen, ijzeren schachten, bestemd om de naakte beenen van den halstarrigen beschuldigde, die niet bekennen wil, te knellen vaster en vaster — afschuwelijk foltertuig.

„Zie je dat allemaal vriendje?”

„Jawel,” met een knik van het doodsbleek schrikgezicht — toch nog een weigeren om te spreken, de

hem door den schout gestelde vragen te beantwoorden.

„Alzoo, nog altijd obstinaat — goed — hangeman zet hem de duimschroeven eens aan, dat hij voelt, wat met hem zal gebeuren, als wij hem tot de tortuur veroordeelen.”

Bij de eerste felle pijnen, welke als diep, heel diep priemende naalden doorflitsen heel het lichaam, smartvolle kreten, terwijl dikke droppels zweet zich persen op het voorhoofd, de neusvleugels trillen boven den hoog open mond.

„Nog altijd obstinaat?”

„Ik mag niet, ik heb het gezworen; ze zouden mij kapot maken,” in schel gekrijsch.

„Gezworen — zeg je . . . ze zouden je kapot maken — ben jij soms een Bokkenrijder?”

„Neen — neen.”

„Hangeman, een beetje vaster.”

Een dierlijk brullen, terwijl de rug zich kromt, de oogen zich sluiten, het geheele lichaam siddert.

„Ja . . . ja, ik ben Boddenrijder, maar houd op, houd in Godsnaam op.”

„Zoo, eindelijk, je bent er al vroeg bij en wie zijn nu die andere grappenmakers?”

„Toon Dirks, Frans Crapels en Sus Einders.”

„Ook Bokkenrijders?”

„Ja.”

„En wie nog meer?”

Toen namen, tal van namen, die zijn bloedlooze lippen prevelen.

„Zoo voor heden genoeg, hangeman, doe dat ding maar af.”

Dienzelfden dag nog worden tal van mannen, enkele vrouwen gevangen genomen, in de Burcht gekerkerd.

Dien avond, als de duisternis is gedaald over de aarde, de glooiende velden als zwarte monnikspijen liggen uitgespreid voor de hooge als grimmige spoken met de wanstaltige krom verdraaide takken oprijzende boomen, weer tal van wazige figuren, behoedzaam, omzichtig telkens om zich heen turend, met brandende oogen, in de richting van de St. Leonardskapel, de witte plek in het nachtzwart. Daar zullen zij vinden in sidderenden beefangst, evenals zij, makers, bondgenooten, verdoemend, ook evenals zij, het oogenblik, dat zij daar de eerste schrede hebben gezet. Haat stijgt in hen op, haat tegen die kerels, die hen hebben verleid, haat tegen hen, die zij gisteren nog noemden hun kameraden, hun vrienden, maar toch in weerwil van dien haat een hen zoeken, een willen zijn met hen om misschien te hooren een enkel hoop inboezemend woord, misschien om te vernemen

een middel om af te wenden het hun dreigend onheil — het koord, het rad of den brandstapel.

In de flauw mat verlichte ruimte, groenbleeke, angstvertrokken gezichten, de wangspieren trillend naast de vastgenepen lippen, waaruit geen ademtucht.

Een stilte of reeds hier de gruweldood rondwaart om hen heen.

Voor hen, hoog recht het lijf, hun hoofdman; naast hem zijn broer en diens vrouw; achter dezen de Gaverelle en du Pré met verstard gelaat en diepe rimpeltrekken in het glanzend zweetklamme voorhoofd; verder tal van mannen en enkele vrouwen, gewisschend met snelle hand de angsttranen, die neerdruppelen langs hun kaken.

Plots een krijschende woedestem: „'n schandalige stommiteit zich te hebben ingelaten met zoo'n jongen, een kind nog.”

„Dat had je vroeger moeten zeggen Klaas Rothkranz,” voegt Kerkhoffs hem toe op strengen toon, „dat had je moeten zeggen op het moment, toen hij voor den eersten keer met Gabriël Reiners binnenkwam — nu is het te laat; 't geeft niks meer om nog daarover te redeneeren; laten we liever prakkezeeren wat ons te doen staat.”

„Ik weet wat, meester, om dien vermaledijden jongen voor altijd den bek te sluiten,” een andere.

„Wat dan Scheffers?”

„Je moet op de een of andere manier in de burcht zien te komen; voor een dokter is daarvoor altijd occasie en dan geef je hem vergif in, dat hem sebiet doet crepeeren.”

„Ja, da's goed gedacht,” verscheidenen.

Vergif, het misdrijf van den ellendigen lafaard, een moord zonder strijd, zonder verweer — neen dat niet... dat niet — zoo'n beroerling is hij nog niet.

„'t Gaat niet, Scheffers, want ze zullen mij daar niet binnenlaten, zonder dat ze me geroepen hebben en dan zal het misschien al te laat zijn; we moeten iets anders bedenken.”

Toen Balthus: „we moeten den jongen er uit halen en tegelijk met hem de anderen, die daar ook al zitten; 't zal niet zoo moeielijk zijn; bij de wacht op de Burcht zijn er momenteel twee van de onzen, Peter Paulus en Nardus Trotsenberg, op wie we dus kunnen rekenen; met hun hulp maken we ons meester van de andere bewakers, allemaal boeren uit de contrée, die zich daarvoor vrijwillig hebben aangeboden...”

„Neen,” onderbreekt hem Hubert Cohnen, „dat gaat ook niet; de drossaard, zeker bang dat zoo iets zou gebeuren, heeft ze allemaal naar huis gestuurd en in hun plaats een afdeeling van Oostenrijksche soldaten, die in de vesting Limburg-Dolhain aan de

Vesdre in garnizoenen lagen, laten komen, allemaal flink gewapend, niet met gaffels, pieken, sabels en oude snaphanen, zooals die van ons, maar met goede geweren en daar doen we niet veel tegen, als ze op ons schieten van achter de getraliede vensters."

Weer een ander Wijnand Meier, die in overweging geeft het stadje Hertzogenrath in brand te steken om vervolgens partij te trekken van de verwarring, welke dientengevolge zal ontstaan, om hun plan ten uitvoer te brengen.

„Neen, neen," verscheidene stemmen, „ze woonden zelve in Hertzogenrath en wat dan met hunne vrouwen en kinderen, als hun huis afbrandde; de winter stond voor de deur, dan zouden zij crepeeren van de kou, dat in Godsnaam niet."

„Zou het niet mogelijk zijn," vraagt Drikus Jaspers, „om des nachts de geheele bende saam te roepen; wij zijn toch mans genoeg om met ons meer dan vijf-honderd een stuk of twintig Oostenrijkers te overrompelen."

Tegen dit voorstel heeft Kerkhoffs zich verzet; er zou natuurlijk gevochten worden, want zoo goedschiks zouden die Oostenrijkers zich niet laten overrompelen; er zouden gewonden, dooden vallen, welke het gerecht zeker op nieuwe sporen zouden leiden.

Bultendien het gevaar was groot — dat zou hij niet heeten liegen maar toch niet zoo groot, als zij dachten;

ze stonden allen bekend als brave, eerlijke mannen, die getrouw hun religie hielden, hun kerkplichten trouw vervulden — zij hadden allen den eed gezworen nooit, nooit elkaar te verraden en indien zij, als mannen, niet zoo laf, niet zoo week, bang voor een beetje pijn, zooals die kwajongen, dien eed gestand hielden, dan zou geen enkele rechter hen kunnen of durven veroordeelen op de getuigenis van den knaap en die anderen, die nu als spitsboeven, als dieven bekend stonden."

Zoo eindigde deze samenkomst. ¹⁾

Enkele dagen later.

Met vaalbleek gezicht, waarop hevige onrust en angst heeft Balthus Kerkhoffs het huis van zijn broeder betreden.

„Jozef," zijn eerste woorden, „ze hebben suspicie op ons; die beroerde lafbekken, die Judassen, daar op de burcht hebben hun snuit niet dicht kunnen houden, toen de hangeman hun een beetje te hard in het vel kneep; ze hebben ons ook verraden."

„Hoe weet je dat?"

„Ik heb het gezien aan het met oogen wijzen, gehoord in het gefluister der aanwezigen bij mijn eerste

¹⁾ Historisch.

schreden in een herberg; ik heb het gevoeld in het snel zich verwijderen zonder groet van mannen, die als vrienden mij voorheen de hand toestaken bij elke ontmoeting; winkeliërs, vroeger goede klanten van mij, weigeren mijn waar te koopen; kortom, ik ben overtuigd, ik weet zeker, dat ze gehoord hebben..."

„Bedonderd, effectief bedonderd,” onderbreekt hem de andere, „als het effectief zoo is, als je zegt.”

„Twijfel daaraan niet, Jozef, 't is zoo, 't is zoo.”

„Wat dan te doen?”

„Ik heb al wat gedaan en ik hoop, dat je het goed zult vinden.”

„Wat dan?”

„Ik ben geweest bij onzen broeder Peter, den koster van Hõngen — hij zag er fataal uit, de arme kerel, vroeger, zooforsch, zoo sterk, een reus, nu een scharminkel, die nauwelijks meer op z'n beenen kon staan en aldoor maar hoesten, hoesten of hij zich de longen uit zijn lijf zou spuwen.

Ik heb hem alles verteld, alles eerlijk bekend van Noorke, van de Gaverelle, dat het ons niet te doen was om geld of goed, maar enkel om onzen haat tegen dat loeder, die onze zuster geschoffeerd had, bot te vieren en toen heb ik hem gevraagd of hij ons helpen wilde.”

„Neen, neen, dat deed hij niet, natuurlijk dat dat

met Noorke hem ook veel chagrijn deed, dat hij dien schoft met het grootste plezier van de wereld den nek zou omdraaien, als hij er nog de force toe had, maar zich inlaten met ons, met die bende van dieven en roovers, die zelfs geen eerbied koesterden voor onze Heilige religie, die kerken plunderden — neen, dat deed hij niet, hij, die altijd een trouwe dienaar van de kerk was geweest — hij deed het niet, al was het ook voor zijn eigen broers — hij wilde als braaf, geloovig Christen sterven — en dat zou niet lang meer duren — hij had de tering — hij was al op het laatst — dat voelde hij, wel."

„Dat vraag ik je ook niet, Peter, heb ik hem geantwoord; ik vraag je alleen om ons te redden van de galg; jij zoudt toch niet willen, dat wij, Kerkhoffs en, waar jij er ook een van bent, daar op de Trebeekerhei in presentie van duizenden en duizenden zouden spartelen aan het koord, dat onze familie, onze naam voor eeuwig zou verschandaliseerd worden — denk eens aan vader en moeder zaliger."

„Dat zou ik effectief verschrikkelijk vinden, dat nog te moeten beleven."

„Nou, als dat zoo is, als je dat serieus meent, help ons dan, red ons van de galg."

„Hoe zou ik dat kunnen?"

„Door ons quasi te laten inbreken in jouw kerk — dan zullen de vermoedens, die thans op ons rusten,

spoedig verdwenen zijn — niemand zal ooit willen gelooven, dat wij, je eigen broers...

„Hij heeft me niet laten uitspreken; woedend met razentige gif in z'n oogen is hij opgestaan en met een vivaciteit, als ik niet dacht, dat nog mogelijk was in dat uitgeteerd lichaam — niks anders als een skelet — met nog wat vel er over.”

„Nooit, nooit van z'n leven — inbreken in zijn kerk — hoe was ik op het onzalig idée gekomen — zijn kerk plunderen, die hij zijn heele leven trouw, met alle devotie had gediend, zijn kerk, die hij liefhad, als iets Heiligs, de hosties laten vertrappen, het Christusbeeld verruniweeren, het altaar bevuild, de offerbussen, het geld voor de armen stelen — neen, neen, daar waagde hij zijn zaligheid niet aan; hij wilde zich zelf niet verdoemen tot eeuwige Hellepijnen, zooals zij hadden gedaan en of ik nu maar weg wilde gaan, hoe eerder, hoe liever.”

„Een oogenblik nog Peter, heb ik hem gezegd, hoor me nog een moment bedaard aan; ik heb niet gesproken van „inbreken” maar van „quasi inbreken”.

„Wat is daar tusschen het verschil?”

„Een groot verschil.”

„Ik begrijp het niet.”

„Dan zal ik probeeren het je te explicceeren — je hebt ons vroeger wel eens verteld, dat jelui alle gouden kerksieraden elken avond sluiten in een kast met

ijzeren deuren, zoo sterk, dat geen honderd man, zelfs bij 'n geheelen nacht werken, die zouden kunnen forceeren, rappeleer je dat nog?"

„Jawel, 't was op de Mei van vader zaliger."

„Nou dan hoef je ook niet bang te zijn, dat wij daartoe in staat zullen zijn; je crucifixen zullen dus niet verruniweerd worden, je hosties niet vertrapt, je kerksieraden niet gestolen — enfin, niks, niks zal er gebeuren, wat aan de Heiligheid van je kerk afbreuk zal doen."

„Ja maar, wat wil je dan, wat is je intentie?"

„Niks anders, als dat jij ons de occasie geeft om op zekeren nacht binnen te komen — veel tijd mag dat niet kosten, want zooals je weet zijn tegenwoordig in elk dorp de wachten verdubbeld, die den geheelen nacht rond patrouilleeren."

„Ik... ik... jelui occasie geven om binnen te komen in mijn kerk — dieven, roovers — hoe zou ik dat ooit in d'r eeuwigheid kunnen verantwoorden tegenover onzen Lieven Heer, voor Wien ik heel gauw zal staan."

„Ik heb je immers al gezegd, dat er niets, niets zal gebeuren, misschien een paar schrammen en wat deuken op die kast — en die hoort toch niet tot de Heilige zaken — meer niks, opdat ze den volgenden dag kunnen zeggen, dat de Bokkenrijders geprobeerd hebben om ook jouw kerk te berooven — ik geloof

niet, dat onze Lieve Heer je daarvoor eeuwig verdoemen zal, als je daarmee de presumpcie van je broers hebt kunnen afwenden.

Enfin, ik heb nog lang, heel lang met hem geredeneerd, tot de arme kerel geen asem meer kon geven, de macht niet meer had om me iets te refuseeren — hij heeft me op mijn vraag zelfs de plaats gewezen, waar de sleutel van de kerkdeur lag, die heb ik genomen, maar ik heb hem moeten belooven dezen op dezelfde plaats weer terug te leggen, dat ze nooit, nooit eenig vermoeden zouden kunnen hebben, dat hij ons geholpen had — zoo gewiekt was hij nog — nu die belofte heb ik hem gegeven en zal ze houden ook — nou wat zeg je er van Jozef?"

„Een geniaal idee Peter, effectief een geniaal idee."

„Ja maar 't moet gauw gebeuren, voordat de vermoedens tegen ons zekerheid worden — dan zou het te laat zijn."

„Goed, goed, laten we zeggen overmorgen, dan kunnen de kameraden vandaag nog gewaarschuwd worden — de Teut komt straks bij me, die kan ik ook naar enkelen zenden."

„En die twee?"

„O laat die maar voor dezen keer thuis; als er niks te riskeeren valt, heb ik ze niet noodig."

Jozef Kerkhoffs.

Inderdaad is de beraamde inbraak in het Godshuis van Hõngen volvoerd.

't Had hun echter dezen keer niet glad gezeten, die Godvergeten verdoemelingen, zooals vreugdevol de bewoners van het kleine stadje elkaar wisten te vertellen.

Niks, niks, geen duit, hadden ze in hun vermaledijde pooten kunnen krijgen — God zij geloofd — niks anders als een paar moeten op de ijzeren kast — ze zouden het niet eens ontdekt hebben, als de koster niet casueel een paar solfer snippers op den vloer gevonden had, maar hoe waren zij binnengekomen — aan de buitendeur niks, niks, geen schrammetje en de sleutel op de gewone plaats als altijd — zeker ook weer het werk van die vrienden van den duivel — die moest hen vast en zeker geholpen hebben bij dit Satanswerk.

De Schout had dienzelfden morgen al een onderzoek ingesteld, maar niemand, die hem eenige verklaring of inlichting had kunnen geven, welke tot ontdekking van eenig spoor der daders had kunnen leiden.

De pastoor had dien nacht de pastorie niet verlaten, niets gezien, niets gehoord, dat eenig vermoeden bij hem had kunnen opwekken, dat dieven het Godshuis waren binnen gedrongen en de koster was zoo verbouwereerd geweest, dat hij niets had

kunnen zeggen, op de door den schout hem gestelde vragen — geen wonder, de arme kerel, die nu al voor drie kwart dood was, zoo aan zijn kerk gehecht, met zooveel zorgen steeds voor haar gewaakt had — als dit maar niet zijn effectieve dood zou worden.

Hun vrees is waarheid geworden.

Enkele dagen later is Peter Kerkhoffs gestorven, diep betreurd door zijn parochianen, welke in vollen eerbied voor den braven, trouwen kerkdienaar, de met tal van bloemen versierde kist, ten grave hebben geleid.

Hun met zooveel overleg, met zooveel list beraamd plan om de tegen hen verzezen vermoedens te ontzenuwen heeft niettemin gefaald.

Zekerder, brutaler, meer onomwonden uitgesproken de geruchten, dat meester Jozef Kerkhoffs de hoofdman der Bokkenrijders is.

Enkelen, die zelfs den moed hebben om in de herbergen luide dien naam uit te spreken in tegenwoordigheid van velen.

Sommigen, die daarentegen beweren, dat ze die praatjes ook al gehoord hebben, die ze echter niet kunnen gelooven.

Jozef, de zoon van den vroegeren algemeen geachten en gerespecteerden Schepen van Kerkrade, de neef van den pastoor, de gewezen officier, de knappe,

geleerde meester, de weldoener der armen, steeds bereid om dezen te bezoeken, al moest hij ook uren verrijden met mooi of slecht weer — 't was hem altijd gansch egaal geweest — dikwijls, heel dikwijls met het vooruit zeker weten, dat hij nooit een schelling zou ontvangen voor al zijn moeite — hij zelf rijk — het mooie huis op de Holstraat met al het daarachter gelegen land, thans enkel proprieteit van hem en zijn broer Balthus, nu Noorke, zijn zuster en die andere broer Peter gestorven waren — waarvoor, waarvoor in Godsnaam zou die riskeeren om z'n nek in den strop te steken — neen ze konden het niet gelooven — 't was te gek, te dol om er over te praten.

„Ja, gek was het, effectief stapel gek,” weer de anderen, 't ging hun ook boven hun muts, maar dat de drossaard en de schouten hen al lang in het vizier hadden, dat was een uitgemaakte zaak, dat stond vast, vast als een muur — 't zou hun ook niks verwonderen als hij vandaag of morgen geapprehendeerd werd, hij en ook die broer Balthus van hem, daar werd ook al aardig over gesmoesd, evenals over die zijn vrouw, die mooie Marie Notermans van uit Schinnen; er waren er genoeg, die beweerden, dat die ook hoorde tot dat helle zoodje — afijn, ze zouden afwachten, maar dat ze binnenkort rare dingen zouden beleven, dat was zeker.

Een Zondagmorgen.

Slechts klanken, geluiden, welke van den preekstoel neerdalen over de geloovigen; ze trachten te begrijpen, ze dwingen zich zelve tot aandachtig luisteren — te vergeefs; slechts galmende woorden, die niet doordringen tot hun geest, woorden, die ze niet begrijpen, niet verstaan; lippen, die werktuigelijk prevelen de onze vaders en Wees Gegroets met in elkaar gestrengelde vingers; hun denken alleen aan den man, naar wien alle blikken zich richten, geknield op het stoelvlak, de rozenkrans om de polsen, het hoofd eerbiedig gebogen, telkens zich bekruisend; in aller geest dezelfde gedachte, de zich zelve gestelde vraag „zou het mogelijk zijn, zou een mensch zóó kunnen huichelen, hier, op deze gewijde plaats!”

Nog ruischen plechtig de tonen van het orgel door het breede gewelf, nog stijgen de wierookdampen in ijle wolkjes omhoog als de Godsgetrouwen langzaam met voortschuifelende voeten over de steenen vloeren voortglijden naar de kerkdeur.

Een schok, welke de vorsten doet terugdeinzen; voor hen de schout, vergezeld van den gerechtsbode en vier stoere, forsche kerels, met norsche, brutale gezichten, de geweren met de glanzende looppen in de hand — geen gewone schutten, maar Oostenrijkers.

„Allè vooruit jelui,” de dienaar van het recht, „vooruit, ’t is ons niet om jelui te doen,” en ze ge-

hoorzamen, ze stappen voort, langzaam, onwillig op de slenterende beenen met telkens en telkens omgewend gelaat.

Ditmaal geen ijlen naar de in de nabijheid gelegen herbergen, zooals andere Zondagen na het eindigen van de Mis; ze blijven staan bij de barrière met de ijzeren staven, die kerk en marktplein van elkaar scheidt, de blikken, onafgewend op de deur, waaruit „hij” zal komen — „hij” — want ze weten, wien zij zoeken, de schout en zijn trawanten — wat zal hij doen — zich verweren, geholpen door anderen van dat canaillepak, even groote huichelaars als hij — 't zou hun niet veel geven tegen die kerels met hun geladen geweren — of zou hij probeeren er van door te gaan, te vluchten — hij zou niet ver komen, daar zouden zij voor zorgen — of gewillig mee gaan — 't zou het verstandigst zijn, wat dat kanjer doen kon. Breeder, dichter tegen elkaar geperst de kluwe van Godvruchtigen, welke als zachtken deinende golf den tempel uitrolt; ook zij, die blijven staan met groot open oogen starend naar die mannen in de vreemde uniformen met de dreigende geweren — een oogenblik slechts; telkens en telkens het met bulderstem gegeven bevel van den schout: „allo vooruit, jelui vooruit,” welke de golf voortstuwt verder en verder.

Eindelijk „hij” en tegelijk heeft de rechter zijn hand

gelegd op zijn schouder en gezegd: „meester Kerkhoffs gij zijt mijn gevangene,” dan tot een der soldaten, „doe hem de boeien aan”

„Met welk recht,” heeft hij gevraagd.

„Dat zult ge terstond vernemen — bode, lees hem het decreet van de Schepenbank voor,” onmiddellijk gevolgd door ratelende stem: „Vis in actis. Schepenen naer ingewonnen advijs van twee onpartijdige rechtsgeleerden, ter manisse van den presideerenden, rechtdoende, accordeeren provisie van prise de corps offte corporeele apprehensie ten laste van Jozef Kerkhoffs, chirurgijn te Kerkrade met arrest en annotitie derselver effecten, lastend den gerichtsbode denselven met soo vele assistenten als noodigh werckstellingh te maeken.”

Toen een moeitevol dringen tusschen die saamgepakte kluwe van menschenlijven, die hem aanstaren met de woedende glinsteroogen, terwijl de halzen zich rekken hoog uit de schouders.

„Verdoemde hypocriet,” een stem, zachtkens als bang gelispel en anderen, die herhalen dat woord in nijdig gemor, weerhouden door het ontzag voor den hoogen magistraat en zijne trawanten, om niet uit te bulderen hun vermaledijdingen en vervloeking in razend woest getier en de gearresteerde schrijdt voort te midden der soldaten, een glimlach om de lippen. Zoo tot bij den wagen, waarvoor twee vurige paarden,

welke wacht achter de barrière; met rustige kalnte heeft hij dezen bestegen, zich neergezet op de hem tusschen zijn bewakers aangewezen plaats. Een kletterende zweepslag en de karos vliegt voort.

De afstand tusschen Kerkrade en Hertzogenrath is niet groot.

Niet lang derhalve als de schout met zijn gevangene den kerker heeft bereikt.

Met ruw geweld hebben de wachten dezen geduwd in de groote holle ruimte, waarin het licht slechts schaarsch door klein getralied venster, hoog bij de zoldering binnendringt.

Nevelschimmen, welke langzaam voor hem opdoemen.

Een stem naast hem „jij ook al Jozef," een stem, die hij kent, die van zijn broer.

„Ja, Balthus en... Marie?"

„Die ook."

„Waar?"

„Ik weet niet, zeker in 't hok voor de vrouwen."

En andere figuren, allengskens duidelijker, vaster omljnd; gezichten, die hem toegrijzen met boosaardige blikken, als verwijten ze hem, hun leider, tevens hun verleider, hun hier zijn, hier in dit voorportaal van den hen wachtenden gruweldood, zonder nochtans den

moed te hebben om uiting te geven aan die woede.

In een hoek een wezen, neergedoken op den plankenvloer, den rug gekromd, de ellebogen steunend op de opgetrokken knieën, het diep neerhangend hoofd, verborgen in de handen.

„Bagatelle,” fluistert Balthus zijn broeder toe.

„Zoo... die ook... die ook,” terwijl grijnslach zich krult om zijn lippen — toen een schop tegen dat brok van wanhoop en ellende.

Even een zijdelingsche blik omhoog, zonder woede in de schuwe oogen, als van getrapten hond.

„Bagatelle.”

Slechts lange zucht.

„Zeg,” terwijl ruwe vuist grijpt in zijn schouder, het roerlooze lijf schudt heen en weer, „waar is de andere?”

„Weg,” nauw hoorbaar.

„Wat zeg je... weg... weg.... er van door... beroerling en jij... jij, ben je soms van plan te bekennen?”

Een kort schouderophalen zonder opzien.

„Canaille,” met nieuwen voetstoot, om zich vervolgens langzaam, met loome passen van hem te verwijderen.

Leonard Ploem, welken hij thans ontwaart, den oud-soldaat, den man, die voor niks stond, voor geen tien schutten uit den weg ging.

„Jij ook, Nardus?”

„Ja, meester, zooals je ziet... niks zeggen, niks zeggen, dan kunnen ze ons niks doen, zooals je ons zelf geleerd hebt.”

„Op mij kun je rekenen Nardus en voor mijn broer sta ik ook borg... maar voor dat stuk miserabel vod daar.”

„Daar heb ik al mee gesproken; ik heb hem gezegd, dat als hij ook maar even zijn bek open doet, een enkelen naam noemt, ik hem hier, in presentie van allen, den nek om zal draaien en met deze pooten — geen van velours ¹⁾, dat hij zich daarvan verassereerd kon houden.”

„En de anderen?”

„Ik weet het niet.”

„Daar zijn er al een paar bij, die op den houten matras gelegen hebben.”

„En hebben ze iets gezegd?”

„Ze heeten het liegen, maar secuur ben ik er niet op.”

In ander hol, een tiental vrouwen.

Sommigen geknield, de gevouwen handen met vinger krampachtige trekkingen hoog gericht naar

¹⁾ Fluweel.

het aan den muur gehecht crucifix, murmelend hun gebeden met snel bewogen lippen, smeekend om genade, om erbarmen en vergeving van dienzelfden Christus, wiens beeld zij met voeten hebben vertreden.

Anderen, stil in starre onbewogenheid, neergehurkt turend voor zich uit met de roodgekreten, ontstoken oogen, vol van wanhoop; soms diepe zuchten uit de heftig blaasbalgende borsten; weer anderen, die uitstooten angstige, schrille kreten van waanzin.

Dan plots alles stil, het geprevel der gebeden verstomt, de waanzinkreten zijn gesmoord; geen ademtocht meer, als tot hen doordringt het gekreun en gekerm, het gegil van gefolterden, overstemmend de gewijde liederen der kinderen in aangrenzend vertrek, zangen vol smeekbeden om bekeering van den verstokten zondaar.

Zou het zijn hun man... hun broer... een vriend... en ze luisteren, luisteren of ze kunnen herkennen een hun bekenden stem in dat dierlijk gehuil.

Na enkele dagen reeds hebben de wachten Jozef Kerkhoffs gevoerd voor zijn rechters: Willem de Limpens, hoofdrechtter te Hertzogenrath, zijn neef Frederik de Limpens rechtter te Ubach, A. Poyck van Eerenstein, schout van Merkstein, R. Greefkens, dros-

saard te Kerkrade en N. Corneli, schepen van Rimburch.

Kalm, zich zelf bewust, met opgeheven hoofd, staat hij voor de mannen, waarvan enkelen zijn cliënten, tevens zijn vrienden, mannen, aan wier tafel hij menigmaal te gast is geweest.

„Jozef Kerkhoffs,” de voorzitter Willem de Limpens, met eenigszins onvaste stem, „gij wordt geaccuseerd de hoofdman te zijn van eene groote menigte van Godvergeten knevelaars en boosdoeners, u zich met dezen te hebben geattroupeerd, met dezen verscheidene violente diefstallen en inbraken te hebben gepleegd.”

„Erkent gij deze beschuldigingen voor waar?”

„Nee, mijne heeren, ik ontken,” krachtig, beslist.

„Laat mij u zeggen, meester Kerkhoffs, dat reeds verschillende van door ons geapprehendeerde en gehoorde en daarbij in confesso zijnde personen zulks hebben gedeclareerd, niet alleen gedwongen door scherpe examinatie of tortuur, maar ook anderen buiten banden extra locum torturae, manibus et pedibus liberis et remoto omni terrori.” ¹⁾

„Dan hebben zij gelogen.”

„Ge blijft alzoo persisteren in uw negatie?”

„Ja, mijne heeren, ik persisteer.”

¹⁾ Met vrije handen en voeten en zonder dwang.

„Dan zullen wij tot confrontatie met die anderen moeten overgaan — bode leid Réné baron de Gaverelle voor.”

Weldra het geluid van naderende, strompelende voeten. Gebogen gestalte, gesteund door twee schutten, welke binnentreedt op wankelende beenen en knikkende knieën; aschgrauw het gelaat, waaruit ver uitsteken de knobbels boven de diep ingevallen kaken; krankzinnige oogen, die rusteloos rond dwalen, tot ze hem ontwaren, zijn beul, zijn tiran, zijn demon; toen plots een angstige verstarring in die blikken, een siddering, die ophuivert langs den rug, een voelen of alles voor hem heen wentelt in duizelwekkende vaart, een uitstrekken der bibberhanden, als zoeken dezen ergens steun om niet neer te ploffen.

„Breng hem een stoel, bode,” de voorzitter.

„Réné, baron de Gaverelle,” als aan het verzoek is voldaan, „gij zijt volgens het protocol van het gisteren door ons gehouden verhoor in confesso te hebben behoord tot eene bende van Godvergeten knevelaars en boosdoeners, u zich met dezen te hebben geattroupeerd en met hen verschillende violente diefstallen, inbraken en kerkplunderingen te hebben gepleegd; blijft gij persisteeren in deze confessie?”

Slechts een knik, tegelijk met schuwen blik naar den man naast hem.

„Bagatelle,” dat deze hem toesist met verachtende, opgetrokken bovenlip.

Een woedeflikkering in de dof doode oogen bij het eensklaps in zijn versuft brein ontsproten bewustzijn dat hij thans veilig is te midden der schutten, welke hem scheiden van zijn doodsvijand, dat deze hier de macht niet zal hebben hem te mishandelen.

„Hoe zijt gij daartoe gekomen, gij, baron de Gaverelle?”

„Dat is zijn werk geweest, mijne heeren,” ditmaal met brutale schreeuwstem, „zijn werk”, met uitgestreken arm naar zijn verleider, „omdat hij mij haatte, omdat hij zich op me wreken wilde, omdat ik zijn zus . . .”

„Zeg dat niet, zeg dat niet, gemeene hondsvot,” als een bulderkreet en tegelijk ruwe stoot tegen den schouder van den tusschen hem en zijn vijand staanden schut.

Thans voor hem, de dreigend gebalde vuist vlak voor het bleek schrikgezicht — „zeg dat niet loeder.”

De schutten, de bode zijn toegesprongen, omklemmen met ijzeren handen de armen van den razenden man; machteloos thans in die knellende grepen, kan hij nog slechts spuwen in het gelaat van dien verachtelijken laffen aterling.

De rechter herhaalt niet meer de door hem ge-

stelde, doch slechts gedeeltelijk beantwoorde vraag; hij heeft begrepen.

„Breng den getuige weg,” tot den bode.

„Niet in dezelfde kamer met hem, heeren,” angstsmeevend, „hij zal me vermoorden.”

Enkele met elkaar gefluisterde woorden der rechters onderling; toen door den voorzitter „aan uw verzoek zal voldaan worden,” en tot den gerechtsdienaar, „breng hem in andere zaal en geleid den geaccuseerden Willem Bartels voor.”

Enkele oogenblikken later treedt deze binnen, snikhuilend. En weer diezelfde vragen: of hij bekende behoord te hebben tot die Goddelooze bende, deelgenomen te hebben aan hunne misdrijven en rooftochten.

„Ja, mijne heeren, maar de eeuwige God weet het; ik kon niet anders, als ik mijn vrouw en kinders niet voor mijn oogen had willen zien sterven; niets, niets meer in huis, geen kruimel brood en geen werk — heb toch compassie heeren; ik ben niet slecht, altijd een brave kerel geweest, waar nooit iets, niet zooveel op te zeggen is geweest; ge kunt het aan heel Kerk-rade vragen — tot op het moment, dat . . . hij,” de stem stekt.

„Je bedoelt zeker meester Kerkhoffs met dat „hij”.”

„Ja, mijne heeren; hij heeft me gesproken over het onrecht in de wereld, over God, die ons arme

bliksems verlaten had en dat wij ons dus maar zelfven moesten helpen en ik heb hem geloofd in mijn miserie; ik heb mij laten persuadeeren, omdat wij zwart waren van de armoede, geen deken meer voor mijn vrouw, die in het kraambéd lag... bed zeg ik — een bos verrot stroo — in Godsnaam heeren compassie... compassie, ik heb er zoo'n spijt van."

„Of hij zich ook herinnerde de diefstallen en inbraken, waaraan hij geparticipeerd had in compagnie met meester Kerkhoffs."

„Jawel, jawel, ik zal ze allemaal opnoemen, allemaal, voor zooverre ik me die kan rappeleeren.

Bij de juffrouwen Godé te Lutterade, maar ik heb ze niet geslagen — dat hebben anderen gedaan; ik heb ze met geen vinger aangeraakt, dat zou ik niet hebben kunnen doen, zoo'n paar oude vrouwen — dan bij den bierbrouwer Petri te Wijnandsrade — daar heb ik alleen op wacht gestaan, niks anders, geen voet in huis gezet, bij Mevrouw Duijkers in het Raedt, maar niks zelf weggenomen, alleen maar gedeeld in den buit; vier patacons, drie schellingen en een rok voor mijn vrouw heb ik gekregen; ook nog bij Clemens op den Steenweg — daar ook alleenig gevigileert — anders niks, vraag het maar heeren, den meester, hij weet het, hij had het zelf zoo geordonneerd."

„Is dat alles Bartels," weer de voorzitter.

„Neen,” na bange aarzeling, „niet alles; ook in de kerken van Merkstein, van Voerendaal, van Arensgehout, van Puth, maar de Heilige zaken heb ik niet aangeraakt — daar had ik de courage niet voor, al had ik God en zijn Heiligen ook afgezworen — och heeren, compassie... compassie,” met biddend naar zijn rechters uitgestrekte handen, „compassie voor m’n arme vrouw en kinders — ik heb er toch zoo’n spijt van.”

„Wie nog meer aan die gruwelijke misdrijven hadden geparticipeerd?”

„Hij,” met vluchtig gebaar naar zijn voormaligen hoofdman, „hij, zooals ik u reeds gezegd heb, mijn verleider, die mij in het ongeluk heeft gestort — hij was onze kapitein en dan ook nog zijn broer Balthus en die zijn vrouw, altijd in manskleeren — alleen in de kerken, daar heb ik haar nooit bij gezien.”

„Is het je bekend Bartels, of die vrouw ook den afschuwelijken eed heeft afgelegd?”

„Dat zou ik u niet kunnen zeggen, mijnheer; toen ik voor het eerst bij hun samenkomsten in de St. Linnerskapel kwam, toen was zij er al.”

„Zoo verder, wie nog meer?”

„Een mijnheer Bagatelle, als ik het goed zeg, een van hoogen komaf, een baron, zooals ze mij verteld hebben en een, die ze den Pronkheer noemden; hoe die precies heette weet ik niet en nog een meester, net

als meester Kerkhoffs, zijn naam weet ik ook niet en volgens zeggen een die burgemeester was en de schepen van Krahwinkel, allemaal heeren, echte heeren met jassen en hoge stevels aan, van wie ik nooit zou gedacht hebben, dat ze zich met ons zouden hebben willen inlaten en zeker niet, dat zij ook niets anders dan dieven waren."

„'t Waren toch niet allemaal heeren, Bartels, welke de bende vormden."

„Neen, ook anderen, de meesten, armoedzaaiers, zooals ik."

„Wie al zoo?"

„Manuske de Teut, de Franzoos, een keukelaar op de kermissen — zijn naam weet ik niet — Ponts, de vilder met zijne twee zoons, de schele Zander, Willem en Mathias Scheffers van den Broekhof, Geert Pauwels, Nardus Geerlings — o ja, nu rappeleer ik me ook in eens, Nardus met de lamme hand."

„En waren er ook nog andere vrouwen bij als de vrouw van Balthus Kerkhoffs."

„Jawel mijnheer, een die ze Catharina de Bus noemden — haar eigenlijken naam weet ik niet, Maria Douven, Greet Sayers, de bijzit van den Franzoos, Coba Spangers, de meid van den Caurmolen," en meerdere, meerdere namen, die hij geeft, tot eindelijk: „nou weet ik niets meer, mijne heeren — compassie, in Godsnaam compassie."

„Bartels," de rechter, „je hebt ons verschillende indicaties gegeven en ik geloof, dat ze oprecht zijn geweest."

„Dat zijn ze... dat zijn ze, mijnheer... compassie."

„'t Is ook mijn plicht je te wijzen op de gevolgen van deze confessies — menschenlevens Bartels, begrijp je dat wel," op strengen toon, „menschenlevens, die je op je conscientie zoudt hebben, indien je woorden soms hun oorsprong mochten gevonden hebben in nijd, haat of vijandschap tegen hen, wier namen je genoemd hebt."

„Ik haat niemand, mijnheer, niemand; ik heb ook geen enkelen vijand, voor zoover ik weet."

„Alzoo blijft ge ook persisteren in je verklaring, dat meester Kerkhoffs jelui aanvoerder is geweest bij al die diefstallen en inbraken, die je hebt bekend, zonder dat vijandschap tegen hem je daartoe heeft bewogen?"

„Ja, ja, mijnheer, 't is alles zoo geweest als ik gezegd heb en ik heb geen vijandschap tegen hem; hij is altijd goed en affabel voor mij geweest, behalve, dat hij de schuld draagt, dat ik hier als boef voor u sta; hij heeft me ook nooit gemaand voor het geld, dat ik hem schuldig was en nog ben."

Stil, onbewogen, de armen gekruist, met spottenden lippentrek om de mondhoeken heeft Kerkhoffs ge-

staan naast dit beeld van wanhoop en ellende, uit wiens mond ratelde de bekentenissen van eigen schuld en tevens der anderen met het telkens en telkens herhaald: „compassie . . . compassie.”

„Ge hebt gehoord, meester Kerkhoffs, wat deze getuige verklaart?”

„Ja.”

„Wat hebt gij daarop te zeggen?”

„Die man heeft zeker gedroomd.”

„Wat . . . wat,” terwijl de arme kerel de handen in elkaar slaat, zijn voormaligen chef aanstaart met wijd open speroogen . . . „wat meester, wilt ge daarmee zeggen, dat alles gelogen is, wat ik gezegd heb?”

Een ongeduldig schouderophalen als eenig antwoord zonder hem aan te zien.

En weer de voorzitter tot den bode, „breng dezen weg en geleid Jacob Schmitz voor ons.

„Ja, heeren, ik beken — ik beken,” schreeuwgillend bij de eerste schrede, welke deze zet in de gerechtszaal, ik beken alles, maar in Godsnaam niet meer op de pijnbank: hangt me op, legt me op het rad, dat het gauw gedaan met me is, maar niet meer de tortuur.”

„Gij zijt dus bereid om ons ditmaal de waarheid te zeggen, Schmitz?”

„Ja, mijnheer, ja, als ze me maar niet meer op de pijnbank leggen.”

„Als ge uit eigen vrijen wil uwe bekentenissen wilt afleggen en later niet herroepen . . .”

„Neen, neen, ik zal niks herroepen.”

„Dan zal er ook geen enkele reden bestaan om u nogmaals te folteren.”

En ook hij, die erkent zich schuldig gemaakt te hebben aan verschillende diefstallen, aan kerkenplunderingen; ook hij, die met klem van woorden aanwijst als hun leider den man, die naast hem staat, onbewogen, met verveelden lippentrek, als gold niet hem al dat gebeuren om hem heen.

En nog anderen, die gehoord worden, anderen, die met verzaking van hun menschonteerenden, Goddeloozen eed hun misdaden bekenden, Jozef Kerkhoffs aanwezen als hun aanvoerder.

De Scherprechter heeft op bevel van de vierschaar dezen geleid naar de territiekamer.

Met onverschillige kalmte heeft hij zijne blikken laten dwalen over die folterwerktuigen: de pijnbank, waarop hij morgen uitgestrekt zal liggen, de duim-schroeven, de beenschachten of spaansche stevelen, de knoopentouwen, de zware gewichten, alle aan kettingen bevestigd, als zwarte giftslangen, neerhangend van de zoldering langs de kale muren.

„Zoo, zijn dat de dingen, waarmee je werkt,” heeft hij den beul gevraagd.

Slechts een bevestigend knikken.

„Die zul je dus morgen op mij probeeren, als ik de sententie van de heeren goed heb begrepen.”

„Tenzij gij nog in confesso wilt komen, meester Kerkhoffs,” voegt hem ook de thans aanwezige schout toe.

„Ik heb niks te confesseeren.”

„Ik waarschuw u meester, 't is een verschrikkelijk gruwelijk lijden, dat bijkans geen mensch verdragen kan, dat gij u zelven kunt besparen.”

Een kort schouderophalen.

„Hangman, zet hem de duimschroeven eens aan.”

„Dat moet zeker als een voorproef gelden, nietwaar mijnheer de schout?”

„Ja, opdat ge weet, wat morgen u te wachten staat, maar dan zal het veel, veel erger zijn.”

„Zooals u goed dunkt, mijnheer,” terwijl hij zijn beide handen naar den beul uitstrekt.

En deze, evenals hij zulks gedaan heeft met den jeugdigen Keizer, perst den duim van de rechterhand tusschen twee van schroeven voorziene ijzeren plaatjes; een kort draaien aan deze schroeven en weldra de wit marmeren vinger van een doode, waarin geen bloed meer.

Even lichte trilling, een knippen der oogleden en feller, vaster bij krachtiger draaien de tegen den duim geperste plaatjes, als zullen zij vermorselen het

been, maar ditmaal geen enkel teeken van pijn of smart.

Een vragende blik van den scherpreechter naar den schout — zal hij het folteren nog langer voortzetten?

„Blijft ge nog steeds volharden in uw halsstarrig ontkennen, meester Kerkhoffs,” als laatste poging.

„Natuurlijk, als ik toch niets te bekennen heb.”

„'t Zij zoo; wat er nu ook gebeure; gij hebt hetzelfde gewild — doe hem die dingen maar af, hange-man.”

Deze gehoorzaamt, tegelijk roepend een voor de deur op wacht staanden schut met bevel den gevangene weg te voeren.

„Daar zullen wij morgen een taaie aan hebben, heer schout, als Kerkhoffs met vaste, krachtige schreden en opgeheven hoofd het vertrek heeft verlaten.

Den volgende morgen.

In de folterkamer de schout en enkele schepenen, ingevolge de toenmaals geldende wettelijke voorschriften gedwongen bij scherper examinatie tegenwoordig te zijn; nog een oude Duitsche pater uit Aken, in bruine monnikspij, den kalen schedel omkranst door lange witte haren, de biechtvader, met prevelende lippen gebeden lezend uit het boek, dat

zijne vingers omklemmen; verder een beëdigde chirurg, belast met de zorg, dat het leven van den gefolterde gespaard zal blijven, ten laatste de beul, de gespierde armen met de hoog opgezwollen aderen bloot.

Geen enkel gesproken woord, geen gefluister; slechts het murmelend gelispel van den dienaar Gods; angstige oogen vol onrust.

Naderende voetstappen, dreunend op de houten vloeren. Fier, met hoog opgezette borst, een glimlach om de lippen treedt de beklagde binnen, onmiddellijk gevolgd door twee schutten.

Op een wenk van den schout blijft hij staan.

„Meester Kerkhoffs,” voegt deze hem toe met onvaste, heesche stem, „gij hebt de indicatiën en declaratiën van tal van getuigen, uwe vroegere complicen gehoord; allen met exceptie van uwen broeder Balthazar en van Leonard Ploem, zijn in confesso geweest, hebben erkend behoord te hebben tot eene Goddelooze bende van nachtdieven en knevelaars, zich met dezen te hebben geattroupeerd tot het plegen van diefstallen en plunderingen en dezen allen hebben tegelijk met hun confessie u geaccuseerd van te zijn geweest hun leider en hoofdman, zonder dat haat of vijandschap hen daartoe hebben gepersuadeerd.”

En terwijl de priester met sneller en sneller be-

wogen lippen zijn gebeden ten Hemel zendt, ter bekeering van den verstokten zondaar, gaat hij voort, „blijft gij, niettegenstaande, dat alle bewijzen aanwezig zijn, die naar Rechten en Practijken geëischt worden om de scherpere examinatie op u toe te passen, toch nog persisteren in uwe ontkenningen?”

„Ja, heer schout,” beslist.

„Het zij zoo, hangeman, doet uw plicht.”

Met vlugge handen, gewoon aan dit werk, heeft de beul zijn slachtoffer ontkleed, het lichaam uitgestrekt op den langen plank, handen en voeten met stevige koorden gebonden; de borstkas met sterken koordengordel omsloten.

Dan steekt hij dunnen ijzeren staaf tusschen gordel en het naakte lijf; hij neemt de beide uiteinden met stevige vuisten vast; toen een enkel krachtig draaien en het touw dringt diep door in het vleesch; lichte, blauwe streepen vertoonen zich onder de hoog opzettende huid aan weerszijden van het koord, terwijl de knoopen kuilen in het lichaam.

Geen schreeuw, geen grom, geen zucht zelfs; slechts de oogen gesloten, de tanden in den onderlip.

Krachtiger, dieper nog met nieuwen draai wordt het touw vastgesnoerd; kleiner de omvang van de borstkas; de lichte, blauwe streepen worden donkerder van kleur, spoedig overgaand tot zwart-rood; druppels bloed persen zich door de poriën heen; ook

van de lippen dunne bloedstraaltjes, welke langzaam glijden over de kin. Nog immer geen geluid, geen ademtocht uit de toegewrongen keel; slechts de oogleden vaster tegen elkaar geperst, terwijl de neusvleugels trillen, de wangspieren sidderen, de nagels der vingers scheuren de palmen der handen.

En in het aangrenzend vertrek alles stil, doodstil; de daar aanwezige kinderen zingen niet hun gewijde smeebeden; zij hebben geen kreunen, geen kermen, geen raasgillen gehoord; zij weten niet, dat naast hen een wezen ligt uitgestrekt, ten prooi aan de meest afschuwelijke hellesmart.

Een blik van den beul naar den chirurg.

Deze beluistert enkele oogenblikken het hartkloppen van den gefolterden, grijpt den pols — vervolgens zachte knik. En weer dat wentelen van die staaf, ditmaal niet zoo krachtig, niet zoo fors, maar toch hooger nog opbollend het saamgeperste vleesch boven en onder het reeds met bloeddruppels bespate touw, dieper de kuilen, maar immer voort die grijnzende doodstilte, slechts verbroken door het vlugger en vlugger gebeden geprevel van den ouden kloosterling.

„Zou het nog niet genoeg zijn,” de schout, fluisterend bij het oor van den chirurg en in zijn stem een schier smeeken, zijn vraag bevestigend te beantwoorden.

„Er is nog geen *periculum vitae*.“

„In Godsnaam dan,“ terwijl hij het hoofd afwendt, de blikken richt naar buiten, naar de wolken, welke zacht hem voorbijschuiven, langs het tralievenster hoog bij de zoldering.

Een herhaalde, maar nog krachteloozer duw tegen het ijzer — plots of iets knetterknaakt daar binnen en de zoo krachtig op elkaar geperste lippen openen zich, waaruit thans zacht flauw hijggeblaas.

„Ophouden,“ thans de dokter, „hij ligt in zwijm.“

„Goddank,“ uit den mond der schepenen, alsof hun ziel in opstand is gekomen tegen het vonnis, door hen zelven geveld, tegen het recht, door hen zelven ge-eischt. Zelfs de scherprechter blijkbaar verheugd; met zenuwachtige vingers ontspant hij het strakke koord, waaronder breede gleuf, als een hoepel diep ingevreten in het vleesch; op de borstharen kleeft het bloed in vuile dooreenmengeling met het zweet.

Lang, heel lang, eer Kerkhoffs uit zijne bezwijming ontwaakt.

Verwonderde, verbaasde blikken om zich heen... waar is hij... wat is er met hem gebeurd, terwijl hij tracht den rug omhoog te heffen — een pijnvolle kreet, een schreeuw — de eerste — verdoemd nog — hij herinnert zich... de pijnbank... heeft hij iets gezegd, bekend, zijn eed, den kameraden gezworen gebroken, hen verraden, zooals schier allen hem ver-

raden hebben, terwijl zijn trilhend bewrijft het voorhoofd, als wil hij wegvegen dat donkere, die duisternis daar binnen.

Eensklaps een stem, zacht, welwillend vol mededoogen, „blijft ge nog steeds persisteeren in uw ontkennen, meester Kerkhoffs?”

Goddank hij weet, hij heeft niets gezegd, hij zal ook niets zeggen en toen, „ja, heer schout, omdat ik niets te bekennen heb, zooals ik u al zoo dikwijls heb gezegd.”

„Uw schuld dan, enkel uw eigen schuld, als we later u zullen moeten condemneeren tot nieuwe tortuur,” snel zich verwijderend, onmiddellijk gevolgd door de schepenen, als bang voor dit machteloos wezen, bang voor de op hen gerichte oogen.

Ook de dokter en de beul zijn heengegaan.

Thans geheel alleen met den priester.

„Hoe heet ge pater,” heeft de gefolterde hem gevraagd met zwakke, heesche stem.

„Sünder.”

„Sünder, dat beteekent „zondaar”, dan passen wij goed bij elkaar, pater, want ik ben ook een groote zondaar; ¹⁾ gij zijt zeker hier om mij van die zonden te verlossen.”

„Ja, mijn zoon, en ook om tegelijk uw ziel te red-

¹⁾ Historisch.

den van de eeuwige verdoemenis, maar dan moet ge berouw hebben, oprecht berouw; herinnert u slechts wat uw oom ongetwijfeld ook u zal geleerd hebben van de vreugde in den Hemel over den bekeerden zondaar; bij den Almachtigen Goedertieren God is altijd genade te vinden, ook voor den meest verstokten booswicht, indien hij zijn afdwalingen en zonden belijdt in berouwvolle oprechtheid."

„Aan wien moet ik die belijden?"

„Aan een zijner nederige dienaren, zooals ik er een ben, in de biecht."

„Biechten, eerwaarde pater, biechten... ik zal er over denken... misschien later."

„Als dat „later" dan niet „te laat" zal zijn, mijn zoon."

„Pater, u spraakt zoo even over mijn oom, den pastoor te Kerkrade bedoelt gij zeker, kent u hem?"

„Ja, heel goed zelfs; we zijn op hetzelfde college geweest."

„Zoudt u me een genoeg doen?"

„Zeker, mijn zoon, zeker, als het in mijn macht is."

„Zoudt u hem dan willen vragen eens bij mij te komen; we staan samen niet meer op goeden voet; we zijn zelfs kwaje vrienden en ik zou zoo graag, voordat ze mij naar de eeuwigheid sturen — want dat zal wel het einde zijn — hem nog eens willen spreken om hem vergiffenis te vragen, dat ik niet

altijd naar zijn vriendelijken, vaderlijken raad heb willen luisteren, om hem te zeggen, dat ik er spijt, oprechten spijt van heb — er zou veel, heel veel niet gebeurd zijn, indien ik aan zijn woorden gehoor had gegeven."

„Ligt in dat verzoek tevens uw wensch om bij hem te biechten en te communiceeren?"

„Misschien wel, pater."

„Dan doet het mij leed, oprecht veel leed, mijn zoon, u te moeten mededeelen, dat hij niet in staat zal zijn om aan uw verzoek gehoor te geven — hoe gaarne hij zulks ook doen zou, indien hij de kracht er voor had, daar ben ik van overtuigd — de Heer heeft echter anders beschikt; uw oom is op het oogenblik, heel, heel ernstig ziek — zelfs volgens menschelijke berekening met geen hoop meer op herstel; de laatste gebeurtenissen hebben zijn toch reeds in de laatste tijden zoo geschokt lichaam erg verzwakt."

„Dan zou ik ook daarvan de schuld dragen -- van zijn dood — arme oom," en voor het eerst een traan in het oog, welke de gruwelijkste folteringen niet bij machte zijn geweest daaruit te persen.

„Zoudt gij, bij de onmogelijkheid om bij uw oom ter blecht te gaan, niet aan mij uwe zonden willen belijden; onze Heilige Moeder de Kerk heeft, zooals ik u reeds heb gezegd, ook mij de macht gegeven om

in naam des Heeren u de absolutie te schenken, indien gij u deze waardig betoont door oprecht berouw."

"Ik zal er over denken, eerwaarde, laat me nu maar terug gaan naar mijn kerker, dat ik weg kom, weg van deze vermaledijde plaats," en weer een pogen om zich omhoog te heffen, maar ook ditmaal dat neerploffen van het krachteloos lijf.

"Ik kan niet, eerwaarde, zooals die verdoemelingen mij hebben gemaltraiteerd, help me even."

"Daartoe ben ik niet in staat, mijn zoon; ik ben een oude, zwakke man, ik zal hulp moeten halen," en de deur van het vertrek openend, wenkt hij met sidderhand de beide op wacht staande schutten.

Voorzichtig hebben dezen hem omhoog geheven; hij heeft echter niet meer de kracht gehad om staande te blijven; plomp is het bovenlijf gezakt in de heupen.

Dan torsen de beide mannen die logge vleesch-massa op in hunne armen en dragen haar weg, hortend en stootend over de enge, donkere treden van den steenen wenteltrap.

Twee dooden in de burcht van Hertzogenrath.
Balthazar Kerkhoffs en de Gaverelle.

De eerste heeft onder de folteringen van den „Paternoster" de laatste ademtocht uitgeblazen.

De „Paternoster" misschien de meest beestachtige pijniging, door menschelijk brein gedacht.

Op de pijnbank uitgestrekt heeft de beul den knoopgordel ditmaal niet gehecht om de borstkas, zooals bij zijn broeder Jozef, maar om het voorhoofd — deze heeft bij het steeds immer vaster en vaster wringen het vel gescheurd, de hersenkas als het ware ineen gedrukt — maar ook hij heeft gezwegen, geen zucht geslaakt.

Daar binnen onder den schedel, heete gloed, helsch vuur; voor de groote uitpuilende oogen lange, puntige zich in alle bochten wringende en dansende vlammen; 't bloed uit de groote opengereten wonden in roode stralen vloeiend van het voorhoofd langs de wenkbrauwen en kaken; de dikgezwollen lippen loodblauw; uit de neusgaten slijmachtig vocht, maar altijd dat zwijgen.

Plots een gerochel, een keelgegorgel uit den opengevallen mond, onmiddellijk gevolgd door het trilschudden van het geheele lichaam — nog enkele zuchten lang, heel lang... toen niets... niets meer.

„Ophouden," het bevel van den dokter, „ophouden, er is perykel van leven; het hart klopt nauwelijks meer — hij is bewusteloos."

Uit deze bewusteloosheid is Balthazar Kerkhoffs niet meer ontwaakt; de ook nu aanwezige pater heeft

hem niet mogen voorbereiden tot beter leven, hem niet mogen doen terugkeeren tot zijn God.

Met bijzondere goedgunstige approbatie van de schepenbang heeft Marie Notermans afscheid mogen nemen van het lijk van haren man.

Geknield voor het doode lichaam, met de gezwollen roodgekreten oogen heeft zij onwillekeurig, ondanks zich zelve, de handen gevouwen en gebeden.

Gebeden voor den man, dien zij zoo innig heeft lief gehad, gebeden tot het Opperwezen, Dien zij, in weerwil van haar getuige zijn bij de Hem zoo gruwelijk lasterende ceremoniën toch, bij de herinnering van haar rein, kinderlijk gelooven in haar jeugd, nooit uit haar ziel heeft kunnen verbannen, gebeden voor den man, die nooit slecht, nooit verdorven is geweest.

Zij heeft gedrukt lange kus op het koud, marmerwit gelaat met de open lellende wonden; zij heeft met bevende hand het kruis geslagen op zijn borst.

Bijna tegelijkertijd is ook René baron de Gaverelle gestorven; niet ten gevolge der tortuur; de lafaard had bekend, alles bekend zonder dwang van pijnen.

Het voormalige nachtbraken, de losbandige bachanaliën, gevolgd door honger, koude en ontbering, gepaard met de huiverangsten voor zijn tyrannen en demonen, hadden het lichaam dermate verzwakt, dat

het niet lang weerstand heeft kunnen bieden aan de verschrikkingen van den kerker. Beide lijken zijn door den beul en enkele schutten als nietswaardige vodden of lompen gesleept tot onder den galg, waar ze hunne naakte lichamen hebben geworpen in haastig gegraven kuil.

Doodsvijanden, wezens, die elkaar gehaat hebben met intensen, vurigen haat in hetzelfde graf, met in elkander gekronkelde lijven.

Toch zullen zij niet vereend blijven.

Nog prijkt meerdere malen de naam der baronnen de Gaverelle in de adelsboeken, nog leven de nazaten van het roemrijk, vermaard geslacht, de afstammelingen der mannen, die hun goed en bloed ten offer hebben gebracht in dienst van den vorst, dien zij trouw hadden gezworen; nog bewonen zij in de Zuidelijke Nederlanden, de eeuwen oude kasteelen, hun door de helden-voorouders nagelaten, en dezen, in weerwil van de diepe kloof, welke hen scheidde van den gedurende zijn leven verwoeden speler, van den lichtzinnigen losbol, van den dief, den roover, hebben zij niet willen dulden dien hun naam, hun geslacht onteerenden smaad.

Zij hebben zich gewend met request tot den Hoogen Raad te Brussel, waarbij zij verklaarden zich te verzetten tegen den hoon, het lijk van den drager van hun naam en titel aangedaan, verklarend en recht-

vaardigend hun verzet met de bewering, dat de doode nog niet door den schepenraad gevonnisd was geworden, dat derhalve de door hem gepleegde misdrijven, zelfs niet die, waarvan hij in confesso was geweest, niet officieel waren bewezen, dat hij buitendien was gestorven als Christen, die gebiecht had en ook voor zijn dood de laatste H. Sacramenten had ontvangen, dat hij derhalve niet als een reeds veroordeelden misdadiger, noch als een ongeloovige heiden had mogen begraven worden, redenen waarom zij zich veroorloofden om zich tot den Hoogen Raad te Brussel te wenden met het verzoek hun toe te staan alsnog het bewuste lijk te ontgraven, zijn gebeente ter aarde te bestellen op waardiger plaats. En de Hooge Raad te Brussel, zwichtend voor de macht van het invloedrijk geslacht, heeft goedgunstig beschikt op dit tot haar gericht request.

Zoo is het gebeente van Réné, baron de Gaverelle gebracht naar het kerkhof te Amstenrade — zijn laatste woonplaats, — daar is het ten grave gedaald maar zonder kerkelijke plechtigheden, zonder bijstand van priesters, zonder gebeden voor zijn zieleheil. ¹⁾

Weer heeft Kerkhoffs zijn krachten herwonnen;

¹⁾ Historisch.

zijn wonden zijn geheeld; weer is hij verschenen voor zijn rechters, weer heeft hij met hardnekkigen overmoed ontkend, in weerwil van de meest ernstige vertoogen en vermaningen om voor eigen heil niet te volharden in dat halsstarrig liegen, dat slechts nieuwe, onduldbare smarten ten gevolge zal hebben.

't Is alles tevergeefs geweest; de gemoedelijke, niettemin dringende overredingen hebben hem niet tot inkeer kunnen brengen.

Weer hebben ze hem gevoerd naar dat menschonteerend folteroord om hem over te leveren aan den beul.

Een meewarend hoofdschudden, als deze hem ontwaart, een weerzin op het strak, ernstig gelaat, een wenkbrauwfronsen met diepe rimpels, die zich groeven in het voorhoofd, als hij ditmaal enkel de voeten van zijn slachtoffer ontbloot.

't Zullen nieuwe vergeefsche martelingen zijn — hij weet het bij voorbaat, vergeefsch zijn menschonwaardig wreed werk, maar hij moet gehoorzamen aan de bevelen der rechters.

Het zal de laatste maal zijn.

Ditmaal weer stevige touwen omstrengelend den hals, de borst, de dijen en handen van zijn slachtoffer, vastgesnoerd aan de plank, waarop hij ligt uitgestrekt; dun slap neerhangend koord in onmiddellijke

verbinding met klein rad, dat gebonden wordt om de beide groote teenen.

Weer de schout, die hem toespreekt met stem, die tevergeefs tracht norsch te zijn, „meester Kerkhoffs, voor den laatsten keer, blijft gij nog immer persisteren in uw ontkennen u plichtig gemaakt te hebben aan de misdrijven, waarvan gij zijt geaccuseerd?”

„Ja.”

En weer bidt de dienaar Gods, sneller, vuriger met diep gebogen hoofd, de vreesoogen gericht op de rozenkrans, die trilt in zijn bevende, knokerige handen.

Een teeken van den rechter, een stilzwijgende wenk en de scherprechter wentelt het kleine rad met zachten draai en tegelijk de dunne slap neerhangende touwtjes, die strak zich spannen, met ruw geweld trekrukken aan de beide teenen.

Geen geluid, geen kreet.

Verder het rad en tegelijk wijder rekken de teenen zich uit.

Steeds die stilte als in doodenhof.

Nog verder dat wentelen; dunner en dunner de witte bloedlooze teenen, wijder schuiven zij uit den voet.

Afschuwelijke pijnen, welke de lijder doorstaat, maar nog immer geen kreun, geen zucht, nog immer

onbewogen het gelaat met de star op elkaar geklemde tanden.

Verder, nog verder; als dunne streepen thans die teenen.

Plots het bevel van den chirurg: ophouden, de teenen zijn op het punt zich los te wringen uit het lid en dan veroorzaakt dat foltertuig geen pijnen meer en hij moet lijden die pijnen.

De touwtjes worden gehecht aan andere teenen, maar immer voort dat zwijgen, dat hen allen tartend zwijgen.

Een ongeduldig, weerstrevend gebaar van den beul, een smeekende blik van den dienaar Gods naar de rechters, lijkleek, het klamme zweet op hunne voorhoofden en de schout geeft bevel den gruwel te staken.

Ditmaal heeft de gefolterde zelfs het bewustzijn niet verloren; als de hangeman, de zijn lichaam omringende koorden heeft losgemaakt voegt hij schout en schepenen toe met spot in de oogen, spot in de stem: „zijt gij nu voldaan, mijne heeren, zoo niet, dan moogt gij mijn lichaam in stukken scheuren, de verschillende deelen in het vuur werpen — gij zult niets meer vernemen.” ¹⁾

Schuifsluipend, met afgewende blikken hebben

¹⁾ Historisch.

dezen zich verwijderd uit deze gruwelkamer, waar niet hunne lichamen, maar wel hunne zielen zijn diep gewond.

Weer heeft de gemartelde gesproken lang, heel lang met den pater, weer zijn bewakers gekomen, die den geheel machteloze, op draagbed hebben gevoerd naar zijn kerkerhol.

't Is kermis in Hertzogenrath.

In die tijden, toen schier geen enkele boerenarbeider of handwerksman kon lezen, noch schrijven, toen elke gelegenheid tot geestelijke ontspanning den minderen man ten eenenmale ontbrak, toen nog geen harmoniën of fanfarecorpsen bestonden, welke in open luchten den dorpelingen eenig hun geest veredelend vermaak konden doen genieten, toen hun leven niet veel meer beduidde als het stompzinnig voortbestaan van een werktuig of van een dier, toen golden ten plattelande die enkele kermisdagen als tijden, enkel gewijd aan lang ontbeerd genot en vreugde en de herbergen, de kroegen waren de tempels, waarin die vreugd, dat genot in woeste ongebondenheid hoogtij vierden.

Met verbaasde oogen aanschouwden zij de kunstjes van den keukelaar; met aandachtig oor en met van onverholen pret lachende monden, luisterden zij naar de schunnige liedjes van een Tater of dansten

de paren in nauwe omstrengeling op de tonen van schetterende muziek van enkele rondreizende speel-lieden, verborgen in een van ruwe, ongeschaafde planken getimmerd hok.

Talloos de glazen bier en drupkes jenever, welke zij verzwolgen ten einde de heete dorst te lesschen in de door warrelende wolken van stofsluizen verdroogde kelen, weldra gevolgd door uitspattingen, losbandigheden in de meest afzichtelijke vormen van walgelijk dronken mannen en vrouwen.

Hier ruzies met geschreeuw en getier van God-lasterende vloeken; gindsch vuisten, die bonken op bloedige hoofden.

Ditmaal te midden der krioelende menigte tal van uniformen van Oostenrijksche soldaten, aangehaald door de dorps-schoonen met aanminnige, verleidende lachjes, met brutale, wulpsche oogwenken.

Het zoo streng bewaken van den burcht was, volgens hun oordeel, geen vereischte meer, nu ze bijkans de geheele bende van dat geboefte in hun macht hadden, veilig en secuur hadden opgesloten achter dikke muren met zware grendels en de anderen, die de kuiten genomen hadden, die zouden de courage in hun zielelement niet hebben om hen te overvallen, zelfs niet om naar hen te kijken.

En in hun geheel zorgeloos zijn woester, onstuimiger het kloppen in de door drank verhitte hoofden,

hartstochtelijker, brutaler de passiekussen met vrouwenlijven betastende handen, verzeld van steeds nieuwe drinkgelagen om te dooven de vurige vlammen in de brandende kelen, totdat de hoofden met de wijd open monden neerzeggen op de borsten, de wankelen beenen niet meer konden dragen de zware lijven om eindelijk ergens neer te zijgen in volkomen bewusteloosheid.

In een dier nachten donkere schim, welke als een slang geruischloos voortsliuip over den burcht van Hertzogenrath omringende velden en weiden.

Met oogen, die trachten de duisternis te doorboren, met ooren, wijd open voor elk gerucht, steeds voort, immer voort, kruipend in de richting van dat breedronde, hooge gebouw, achter welks muren . . . hij . . . zijn vriend . . . de man, die hem eens heeft gered van schandelijken dood, dien hij thans zal redden van dien dood.

Eindelijk, eindelijk de tastende hand, welke voelt de voor hem oprijzende muren . . . aan welken kant — achter welken muur zou hij zijn — hij weet het niet — 't dondert ook niet — hij zal zoeken . . . hij zal vinden, als hij maar eenmaal daarbinnen is en de machtige spierhanden steken scherppuntige staaf in de hechte massa; na harden, zwaren arbeid, enkele gruijzels, steensplinters, die neer warrelen, toen grootere brokken, allengskens nog grooter, omvang-

rijker ... een gat, klein nog; krachtiger, Forscher de pezige vuist, persend, duwend, wringend het reeds gebogen ijzer — 't moet klaar zijn, voor het dag wordt, voor dat iemand hem zal kunnen ontwaren en driftiger, woester zijn stooten, zijn wegwerpen van de neerstortende blokstenen.

Eindelijk, eindelijk wijd genoeg die holte om zijn lichaam er door te wringen.

Een ijle ruimte om hem heen, die hij niet ziet, slechts voelt.

Een oogenblik stilstaan, een luisteren met ingehouden adem ... niets, niets; alles stil, doodenstil; een solfersnipper, welke hij voorzichtig strijkt langs zijn armmouw; toen kleine lantaarn, welke hij van onder zijn flankert te voorschijn haalt; sputerende, knetterende vlam achter de groezelglazen, die weldra flauw, mat licht verspreidt om hem heen — voor hem lange, breede gang met tal van deuren, waarop zware, ronde grendels ... welke van die deuren?

Met angstige benauwing schuiven de vingers weg een dier grendels, een even gekrasch van het ijzer in de scharnieren, dat hem met angstigen schrik vervult — dan weer die stilte en zachtken duwt hij open de deur — een kort, piepend gekraak en tegelijk vunzige lucht van verrotting, welke als pestwalm hem blaast in het gezicht, hem doet wankelen enkele

schreden achteruit, maar dan weer voort tot hij den voet heeft gezet in nauwe, enge ruimte met lage zoldering; een gevoel van stikken, dat hem naar adem doet snakken en in dit beestenhok op vies gore, half vergane bossen stroo langs de wanden neergesmeten, tal van nevelschimmen; witbleeke gezichten met vieze stoppelharen op de onder de uitstekende knobbels diep ingevallen kaken; gesloten oogen onder de perkamenten voorhoofden, waarop in slordige warreling de ongekamde haren, figuren van smartvol lijden; een even bestralen van elk dier nog ademende lijken met de lantaarn — neen hier is hij niet, verder — verder in ander pesthol, maar gauw, gauw en hij sluipt weg, opent nieuwe deur; andere geraamten, die hij ontwaart — een geruisch, als van snelle naderende voetstappen; onwillekeurig wendt hij om het hoofd met snellen draai, terwijl siddering langs hem ophuivert. — Goddank niks anders als een rat en weer het belichten met het zwakke schijnsel van die doodshoofden — verdoemd nog dien kent hij — de burgemeester van Merkstein — voor dien is hij echter niet gekomen, voor hem zou hij zijn leven niet riskeeren — daar weer een, dien hij kent, Gradus Volders — gaat hem ook niks aan; verder, verder, maar gauw, bliksems gauw.

Eindelijk, eindelijk dan toch — zijn vriend — verdoemd, wat is hij veranderd, die kranige kerel in die

enkele weken — een vuile, witte lap, dat vroeger blozend gezicht.

Zachte greep van schuddende hand in het grauwe hemd, dat hangt op de botten van den schouder.

Een flauw gekreun, een zachte grom.

Een hernieuwd schudden, terwijl zijn lippen prevelen, „Jozef, Jozef.”

De slapende heeft geopend, de holle, diep in hunne kassen gezonken oogen.

„Jozef, Jozef... ik ben het... Bertus... Bertus Luppen; ik kom je halen — sta op, als de bliksem, sta op.”

„Jij, Bertus, jij hier... voor mij... da's mooi van je,” eveneens in flauw gelispel, met onbewogen lijf.

„Maar sta dan toch op, kerel, kom mee.”

„Ik kan niet Bertus, zooals die zwijnen mij hebben gemaltraiteerd — m'n pooten totaal kapot.”

„Dan zal ik je dragen,” terwijl de armen reeds omstrengelen het skeletlijf — „daar, houd jij maar de lantaarn zoo lang vast.”

„'t Zou niet veel geven, Bertus; ze zouden me weer gauw in hun kladden hebben — een kerel, die geen voet kan verzetten; laat me maar Bertus, laat me; riskeer je zelven niet voor niks, maar ik vind het mooi, nobel van je.”

„Klets nu niet, Jozef,” en vaster zijn armen om hem heen.

„Laat me Bertus, ik wil niet, laat me; de anderen mochten eens wakker worden, dan was je er bij en dat wil ik niet Bertus, dat wil ik niet voor je vrouw en kinderen, maar nu je toch hier bent, zoek Marie, als je er den tijd nog voor hebt — die hebben ze nog niet op de houten matras gelegd — zij is een vrouw — die zal wel met je mee kunnen gaan.”

„Ja, Jozef, als je het dan absoluut verdomt, in Godsnaam, ik heb gedaan al, wat ik kon om me te redden voor wat jij eens voor mij gedaan hebt.”

„Dat weet ik Bertus en daar zal ik je m'n heele leven dankbaar voor zijn — al zal dat ook niet lang meer duren.”

Een der karkaslijven in anderen hoek, dat zich beweegt, tegelijk uitstootend schreeuw vol afgrijzen, terwijl de armen zich snel omhoog heffen, als wil hij afweren een hem dreigend spook — 't gefladder van een vleermuis, welke door dien kreet is ontwaakt.

„'t Is niks,” fluistert Kerkhoffs den ontstelden Luppen in het oor — „een, die ze gisteren op de tortuur hebben gehad.”

Een voelen van afschuw, een willen weg-zijn uit dit oord, waar reeds geleden worden de smarten en pijnigingen van de hel, weg van deze plaats, waar zijn met zooveel vriendschap en liefde aangeboden steun geweigerd wordt.

„Kan ik soms nog iets voor je doen, Jozef?”

„Nee — maar weet je soms iets van den Pronkheer?”

„Jawel, dien hebben ze gevonden in een greppel in Staatsch Valkenburg, kapot, met afgesneden strot; hij had in een kroeg ruzie gehad met een paar boeren, die hem hadden geattrapeerd met foetelen; ¹⁾ z'n moordenaars hebben ze nog niet; ik geloof ook niet, dat ze er hard naar zoeken.”

„Zoo, die heeft dus ook al, wat hij verdiende en wat ik hem gaarne gun,” terwijl blijde glimlach zich krult om de bloedlooze lippen, „ga nu, Bertus en zoek Marie, als je er den tijd nog voor hebt.”

„Waar moet ik die zoeken?”

„Precies kan ik je dat niet zeggen; ik weet alleen, dat de vrouwen boven ons zitten; je moet alzoo den trap op, maar wees voorzichtig en dank je nog wel voor je goede intentie.”

Met schuddenden handdruk scheidden de beide vrienden — de laatste groet in dit leven.

En weer dat op teenen sluipen met klein, krom gebogen lijf over smallen, kronkelenden trap aan het einde van den langen corridor.

Ook ditmaal geen wachters, die hem in den weg treden, nog altijd die doodstilte om hem heen, als op een kerkhof. Het geluk is hem dezen keer gunstig.

¹⁾ Valsch spelen.

Reeds in het eerste vertrek, dat hij betreedt, heeft hij haar gevonden — weer zachte duw, die haar doet ontwaken.

„Madame . . . Madame Kerkhoffs . . .”

„Hè . . . wat . . .” ontwakend uit diepe slaap.

„Madame . . . joffer Marie . . . ik ben het . . . ik Bertus . . . van den hof van je vader.”

„Jij . . . jij hier,” hem verbaasd aanziende, „ik wist niet . . . dat jij ook . . .

„Neen, neen Madame, dat ben ik ook niet, wat je meent . . . ik kom je halen . . . sta op, ga mee . . . maar gauw, als de weerlicht.”

„Waar na toe?”

„Weg van hier.”

Zij heeft niet gearzeld, geen andere vraag gesteld; sluipend is zij hem gevolgd naar dat gat, naar buiten, naar de vrijheid; in volle teugen heeft zij ingeademd de frissche lucht, zoo lang ontbeerd; nieuwe krachten in haar bij het zien van die open velden en weiden, waarover reeds flauwe glimp van het eerste licht.

„Gauw, gauw, voor het gansch dag wordt,” en zij hollen voort over het uitgestrekte land, voort tot bij het Staatsch gebied, waar de soldaten van het Oostenrijksche Overmaasche haar niet vermogen te achterhalen.

„Dank je Bertus,” terwijl zij een kus drukt op den

wang van haar vaders knecht, „dank je en laat me nu maar alleen; ik zal m'n eigen weg wel vinden — nogmaals m'n besten dank Bertus — zeg aan vader, dat hij niet te slecht over mij moet denken, ook niet over Balthus en Jozef, niet vergeten hem dat te zeggen Bertus.”

„Ik zal het doen joffer . . . Madame, ik beloof het u.”

„Allo dan,” met nieuwen kus, de oogranden vol tranen; ik zal God bidden, Bertus, dat Hij jou en je vrouw en je kinderen moge beloonen voor wat jij voor mij gedaan hebt.”

Dan zonder het hoofd nog om te wenden, stapt ze voort in het land der vrijheid.

Men heeft nooit meer iets van haar vernomen. ¹⁾

Enkele dagen later Jozef Kerkhoffs weer voor zijn rechters het gebogen lijf, diep gedoken in breeden stoel, met voeten, die den grond nauwelijks durven beroeren.

Langzaam, met plechtigen ernst is de schout van zijn zetel achter de groene tafel verzezen, heeft met vaste, overtuigende stem zijn requisitoir genomen, verklaard, dat, in weerwil de geaccuseerde zelfs bij de

¹⁾ Historisch.

scherpste examinatie en tortuur niet in confesso heeft willen komen, doch gelette, waarop eenigszins te letten stonde en signanter op de denuntiatio van verscheidene getuigen, welke bekend hadden behoord te hebben tot eene beruchte en Goddelooze bende gauwdieven en knevelaars, uit welke denuntiatio was gebleken, dat de geaccuseerde, meester Jozef Kerkhoffs hun leider en hoofdman was geweest bij verscheidene violente huisbraken en diefstallen, kerkplunderingen en knevelarijen, allen in actis breeder gespecificeert en gedetailleert, dat wijders door baerblijkelijke circumstanciën, als volkomen op zich zelven bewezen en daarenboven zoo zeker en noodzakelijk besluitende om zijn schuld aan den dag te leggen, dat bij iemand, welke de samenloopen en indiciën volgens een gezond oordeel en naar Rechten overweegt, geen de minste twijfel overig is, maar zich volkomen er van verzekerd kan houden, dat de geaccuseerde aan de hem geimputeerde misdaden handdadig is en dat voor de gequalificeerde diefstallen, knevelarijen, kerkplunderingen en inbraken geen andere straf mag worden geïnfliceerd als: de dood door het koord.

Kalm, gelaten, zonder eenige aandoening heeft de beschuldigde dien eisch aangehoord en toen de voorzitter zich tot hem wendde met de vraag of hij nog

iets ter zijner verdediging in het midden had te brengen heeft hij geantwoord: „niets, mijne heeren.”

Dan kan de geaccuseerde worden weggeleid.

Enkele schutten, bijgestaan door den bode, welke naderbij treden, den beschuldigde naar zijn kerker dragen, bij zijn nog volkomen machteloos zijn om op de tengevolge der laatste tortuur nog immer zwaar verwonde voeten, zich zelf daarheen te begeven.

Weer enkele weken later, weer in dat zelfde luguber vertrek en weer voor diezelfde rechters heeft hij gehoord zijn vonnis, dat luidde:

Visis actis, als namentlijk alle verbalen en decreten in zake gehouden en gegeven, alle onder behoorlijke inventaris aan ons gefourneert, alsmede de klacht en conclusie van wegens den heer klager ter crimineele Rolle geexhibeert en op alles rijpelijk gelet en overwogen, waarop eenigszins te letten stonde of konde moveeren, signantelijk op de denunciaties van verscheidene geapprehendeerden, gecomdemneerden en reeds geexecuteerden, waaruit komt te blijken, dat de geapprehendeerde Jozef Kerkhoffs, geboortig te Kerkrade en aldaar gewoond hebbende, van Professie: chirurgijn, zich met eene groote menigte van Godvergetenen knevelaars en boosdoeners heeft geattroupeerd en met hen handdadig is geweest aan verscheidenen, geweldige huisbraken en diefstallen,

Dat hij als hoofdman dezer bende heeft geparticipeerd aan den diefstal, geplogten bij Joes Frissen in Arensgehout in den nacht van 17—18 September van den jare onzes Heeren 1773.

Dat hij evenzoo heeft geparticipeerd aan den violenten inbraak in de kerk van Merkstein geplogten in den nacht van 12—13 September in den jaere onzes Heeren 1773, met execrabele sacrilegie der aan God gewijde saecken.

Dat wijders de gedetineerde heeft mede gecoopeert en handdadig is geweest aan den violenten diefstal bij Martinus Schroeders, landbouwer, wonende op de Hoeve „Aen der Handt” te Richterich in den nacht van 2—3 October in den jaere onzes Heeren 1773.

(Volgen nog de vermeldingen van tal van inbraken, diefstallen en gepleegde mishandelingen).

En dewijl nu dezen zijn feitelijkheden en euvel-daden, dewelcke in een land, waar goede justitie en politie vigeert, niet tolerabel zijn, maar anderen ten exempel en afschrik ten hoogste strafbaar zijn.

Soo is 't dat schout en schepenen van het Hooge Gerechte der stad Hertzogenrath in name van wegens zijne Majesteit, den keizer van Oostenrijk, soeverein dezer landen, in saecke rechtdoende:

Condemneeren den beclaeghten Jozef Kerkhoffs chirurgijn te Kerkrade om gebracht te worden ter

plaetse daer waar men gewoon is crimineele justitie te doen en aldaer den scherpregter overgelevert sijnde met de koorde gestraft te worden, dat er de dood naer volgt en dat vervolgens deszelfs doode ligchaam in een keten geklonken anderen ten exempel en afschrik op het Galgeveld zal blijven hangen.

Condemneeren den beclaeghden in de kosten en misen van justitie ter onzer taxatie en moderatie met confiscatie van alle derselver goederen.

Actum in judicio extraordinario anno 1776.

Coram ¹⁾ W. J. de Limpens, F. de Limpens, A. Poyck van Eerenstein, R. Greefkens, N. Corneli.

Een mooie voorjaarsmorgen van het jaar 1776.

Vroolijk beglanst de zon met haar schitterstralen de reeds groenende velden en weiden; de eerste pas uit hunne knoppen ontloken glimmende blaadjes tooien al de boomen, trildansen in lichte luchten; vogels spetteren uit hunne zangen; jonge lammeren blaten naast de wollige schapen; veulens springdartelen naast de rustige, grazende paarden; in de verte het gekraai van een haan, het gebas van een hond; overal vroolijke blijheid bij het nieuwe pas herboren leven in de natuur.

¹⁾ Tegenwoordig.

Deze idijlle van zalig geluk niet in het hart der menschen.

Voor de burcht van Hertzogenrath een talrijke, woelende menigte, mannen, uit wier oogen stralen booze woedeflikkeringen, monden, die vloeken, vuisten, die krampachtig zich ballen diep in de zakken hunner culotten; vrouwen, stokmager in hunne vunzige lompen met roode weenoogen, velen met kinderen op hun arm. Aller blikken in strak gestaar op de open kar voor de breedronde nog gesloten poort, waaruit „hij” straks zal treden, „hij” de dief, de inbreker, de moordenaar, het carogne, dat hun zonen, hun broeders, hun echtgenooten heeft verleid, hen gedoemd heeft tot den strop, het rad en den brandstapel; voeten, die trappelen van ongeduld in hun vurig begeren om uit te bulderen hun haat.

Velen zijn uren en uren reeds hier, van af de eerste morgenschemering om te staan in de eerste rijen, het eerst hem te zien, den vermaledijde, het eerst hem toe te krijschen die haat, hun wraak.

Eindelijk, eindelijk dan toch het piepgeknars van ijzeren op zijne scharnieren draaiende poort . . . hij . . . hij, de jonge man met het blank fijn besneden gezicht, met de zwarte duivelziel, de handen in zware kluis- ters, het lijf met inspanning van al z'n krachten hoogrecht, en tegelijk een joelend geraas, getier en ge-

vloek uit duizende kelen, schetterend uit in dierwoeste drift hun razende woede.

Slappelijk stapt hij voort, voortschuivend op de nog niet gansch geheelde voeten; kwakkend in de zwaarte van zijn door uitputting en ontbering moede, lamme ledematen.

Het hoofd fier omhoog, een spottenden glimlach om zijn lippen, staart hij ze aan, die allen, vroeger zijn vrienden, die hij gesteund, geholpen heeft, velen van een wissen dood gered.

„Smeerlap, kreng,” een oude man met dreigtrillende vuist... „jij... jij, de schuld dat mijn arme jongen...” de woorden worden gesmoord door het „canaille” „crapule” van nog jonge vrouw met loshangende haren, gescheurde kleeren, de sporen van gebrek en ellende op het witbleek gelaat, „jouw... jouw schuld, dat mijn kerel op het rad is gestorven.”

„Vervloekte onnut, verdomde schwerenöther, gemeene schinnaos,” een forsche kerel met gebroken, schor-heesche stem... „mijn broer... mijn broer, die jij in de verdoemenis hebt gejaagd.”

Luider, harder, schetterender die kreten als loeiende orkaan van die tot waanzin vervoerde massa.

De schutten dringen terug met de kolven hunner geweren de voorsten, gereed als wilde dieren te bespringen hun prooi, hem te verscheuren met eigen klauwen.

Plots echter alles stil; de dienaar Gods, die den ter dood veroordeelde zal begeleiden bij zijn laatsten gang, den weg naar het schavot, is verschenen met opgeheven crucifix in de omhoog gestrekte hand.

Mannen, die hoofd en borst bekruisen, vrouwen, die neerzijgen, biddend de handen vouwen.

Vervolgens in plechtigen ernst, met onbewogen, strakke gezichten, de schout, de schepenen, welke, gehoorzaam aan de voorschriften van de wet, de executie zullen bijwonen. Enkele schutten, welke den gevonnisse beuren in de kar, onmiddellijk gevolgd door den priester, welke naast hem plaats neemt.

Een zweepslag en de wagen beweegt, rammelt langzaam voort, als een wig klovend die als kluwe saamgepakte menschenhorde, voorafgegaan door den gerechtsbode, in zijn hand houdend de roodgeverfde justitieroede, een doornenstokje met gouden eikels beladen, ten teeken, dat de justitie gebannen is, terwijl roffelen de met rouwfloers bedekte trommen.

Aan beide zijden van den wagen rijen van schutten met geladen bussen en hanenvederen op den hoed.

Die treurstoet steeds gevolgd en begeleid door die ziedende toornende chaos van mannen en vrouwen met de vuurvlammende oogen in de koortsverhitte gezichten.

Telkens weer een uiflaaing van scherpe fluitgillen, van donderende vloeken en verdoelingen, ook tel-

kens gesmoord door het hoog geheven Christusbeeld, dat beeld, dat hen weerhoudt om het slijk en de steenen te slingeren, welke hunne handen omklemmen.

Soms toch de stoot van een schut met den kolf van zijn snaphaan om te weerhouden den door stikwoede overmeesterden woesteling.

En voort, langzaam voort ratelschokt de wagen over den oneffen, gekuilden weg naar de plaats, waar het doodvonnis zal voltrokken worden, naar de Treebecker hei, ver verwijderd, opdat het lijden, de zieleangsten, de allerlaatste folteringen, zoo lang mogelijk duren.

Ook hier duizenden en duizenden, welke zich verzameld hebben om getuige te zijn, om te aanschouwen met eigen oogen, vol blij genot, den doodstrijd van dat canaille; ook dezen slechts met moeite teruggedrongen door den kring van schutten, omrondend het schavot, waarop reeds staat de beul.

Welgevallige, dankbare blikken, waarmede zij thans aanschouwen dat anders zoo verfoeide, gehate wezen, dat weldra de aarde zal verlossen van dat monster, van dat wangedrocht.

Met dierlijk vermaak turen zij naar dat nog slap neerhangend touw, door zachte wind heen en weer geslingerd, waaraan weldra „hij” zal bengelen met spartelende beenen, met uit hun kassen puilende

oogen — hij, de gauwdief, de roover, de door God en zijne Heiligen verdoemde Satan.

Plots ook hier dat tumult, dat rumoer, dat als een orkaangier golft door de lucht, woester, ontstuimiger aanzwellend tot bruisende, kokende zee, als ze hooren heel, heel ver verwijderd dat nog dof gegrom der roffelende trommen, als ze ontwaren de langzaam zich voortbewegende zwarte stippen.

En grooter, breeder de zwarte stippen, allengskens aangroeiend tot menschfiguren; nader en nader de lange stoet en tegelijk ook woedender de verwenschingen, verdoemingen en dreiggebaren.

Eindelijk, eindelijk op de heide; stil staat de wagen; ook thans dat gejoel, getier van haat, dat scheldend verwijten, ook thans tot bedaren gebracht door het den geloovigen voorgehouden kruisbeeld.

Met krachtige hand steunt de dienaar Gods zijn boeteling bij het verlaten van den wagen.

„Maak het kort,” fluistert de schout den griffier in het oor.

Slechts een bevestigend knikken als antwoord.

En deze, zich plaatsend voor den veroordeelden, leest voor het vonnis, dat thans voltrokken zal worden, snel, zenuwachtig met nauw hoorbare ratelstem.

Dan neemt de schout de met gouden eikels beladen roede uit de hand van den bode, laat deze zakken

omlaag, het teeken voor den beul, dat hij den veroordeelde stelt in zijne handen.

Nog kort gebed van den geestelijke, waarna deze het Christusbeeld houdt voor de lippen van den zondaar; deze kust het met innige devotie, het hoofd eerbiedig gebogen.

Weer nieuwe kreten: hypocriet, huichelaar, schandaal.

Een snelle wenk van den schout aan den scherp-rechter en deze sleurt met krachtige hand den gevonden tot bij den tegen den dwarsbalk steunenden ladder, hijscht hem enkele treden omhoog, werpt de strik om den nek van zijn slachtoffer.

„Jezus met u leef ik, met u . . .” zijn laatste gebed, dat hij echter niet heeft kunnen voleindigen; de beul heeft met driftigen stoot den ladder weggetrapt, waarop de voeten rustten van den voormaligen hoofdman der Bokkenrijders. ¹⁾

Neen, ze lachen niet, ze juichen niet die duizenden bij het staren naar dat kronkelend lijf met dat lood blauw gezwollen gezicht met de bloeedoorloopen oogen, met die in de lucht trappende beenen, met die schokkende schouders en waiende armen, dat schouwspel, dat ze met zooveel vreugde hadden tege-

¹⁾ Historisch.

moet gezien, waarvoor ze hun uren ver verwijderde woningen hadden verlaten.

Walging, afschuw, die hunne zielen vervult; adem, die stokt in hunne kelen; harten, die niet meer kloppen; als een vlucht hun weghollen van deze plaats, het galgeveld, het kerkhof der boosdoeners.

„Aan het recht is voldaan,” verkondigt de hangerman met ernstig geluid, zich wendend tot schout en schepenen, als roerloos hangt dat lichaam aan den hoogen balk, de kin rustend op de borst.

Eenzaam, verlaten de Treebeekerheide; slechts de doode aan dat strak gespannen touw om te blijven hangen „tot exempel en afschrik”, zooals het vonnis luidde.

En de winden en stormen zullen heen en weer schommelen dat lijk, als ware het dronken.

Kraaien en raven zullen op de zwarte wijd uitgespreide vleugels komen aanzeilen door de grauwe luchten, hun akelig, luguber gekras stooten uit hoog open bekken, met hunne scherpe, puntige snavels doorboren de oogen, met hunne scherpe naaldklauwen openrijten het vleesch, verscheuren, totdat de witgebleekte beenderen van het geraamte zullen neervallen als met slordige hand gestrooid over den grond.

Haten, heeft Jozef Kerkhoffs eenmaal gezegd tot

Leonard Ploem. Hatén is het bloed voelen vlammen in je spieren enkel bij de gedachte aan den kerel, dien je haat, enkel bij het zien van zijn beeld in je geest; hatén, dat is de begeerte, de wil om met eigen nagels den strot open te rijten van den ellendeling; hatén is je zelven ten offer brengen, het is het afspringen van hoogen toren, als je weet, dat je het wezen, dat er onder staat en dat je haat, met dien sprong zult kunnen verpletteren; hatén, dat is je zelven bloot geven aan je eigen verderf, aan je eigen vernietiging, desnoods aan je eigen schande, als je slechts de zekerheid hebt, dat je het wezen, dat je haat, zult meesleuren in dat verderf, in die vernietiging, in die schande.

Zóó hebben Balthazar en Jozef Kerkhoffs gehaat.

Hun dood is tevens geweest de dood der goddelooze bende, welke met een tusschenpoos van slechts enkele jaren, gedurende bijkans veertig jaren over ons huidig Limburg schrik en ontzetting heeft verspreid.

Niet minder dan zeven en zeventig Bokkenrijders hebben hun misdaden op de Treebeeker heide geboet, hetzij aan het koord, hetzij op het rad, hetzij op den brandstapel.

De laatste executie alhier heeft plaats gehad op 12 Augustus 1776.

In den kerker van Hertzogenrath zijn er veertien na ondergane tortuur gestorven; enkelen hebben den dood door eigen hand verkoren boven dien op het schavot; onder dezen de oud-schepen Martin Maas, die zich geworgd heeft met het stroo van zijn legerstede.

De schande is dezen zelfmoordenaars echter niet gespaard gebleven; men heeft hunne lijken gevoerd naar de plaats der openbare terechtstelling, hen gehangen het hoofd omlaag, een been in de strop.

Vier en twintig hebben door tijdige vlucht hun leven in veiligheid weten te stellen; enkelen zijn er in geslaagd hun kerker te ontvluchten, waaronder ook Leonardus Ploem met de lamme hand.

In Valkenburg, onder het gebied der Hoogmogen- de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, souvereinen dezer landen, waar ook talrijke leden dezer bende huisden, werd door de schepenen van het Hoog Geregte der stad en vrijheid over een en tachtig mannen het doodvonnis uitgesproken en op den Lommersberg terechtgesteld; veertien, hoewel schuldig bevonden heeft de justitie niet kunnen achterhalen; ze waren voortvluchtig.

De protocollen van Heerlen maken melding van zeven en dertig sententies tot den dood; die van Beek van twee en twintig, welke op de in de nabijheid ge-

legen Grootheide hun vonnis hebben ondergaan; wijders vindt men nog gewag gemaakt van negen executies te Geulle, van negentien te Elsloo, van twee te Mechelen — vader en zoon — van twee te Margraten en eveneens van twee te Maastricht — een hunner, een zekere Daedels uit Aken, welke tal van jaren het beeld van Karel de Grooten in de processie had gedragen; drie zijn te Gulpen geradbraakt.

Zij, die zich aan moord of doodslag hadden schuldig gemaakt werden met kettingen geklonken aan ijzeren kruis op den brandstapel; levend, de forscheren, de sterkeren; ouderen, de jongeren en zwakkeren werden met bijzondere clementie der schepenen eerst gewurgd om vervolgens hunne lijken aan de vlammen prijs te geven.

Slechts enkele vrouwen werden den beul overgeleverd — de meesten werden gegeeseld, gebrandmerkt, vervolgens uit het land verbannen onder bedreiging ook op haar de straf des doods te voltrekken, indien zij zich verstouften nog een voet te zetten in het gebied, waaruit zij verjaagd waren.

Een enkele, een zekere Catharina Douven, heeft niettemin gewaagd dit gebod te overtreden; gevangen genomen heeft men haar gehangen aan den zelfden galg, waaraan nog bengelde het lijk van haren man, enkele dagen te voren ter dood gebracht.

Heel Kerkrade is gedompeld in diepe rouw; de vensters der huizen zijn gesloten als treurend in droeve smart; de torenklok doet zijn eentonige metaalgalmen dreunen in het luchtruim, verkondigend de weemoedige mare.

Schier alle bewoners van het stedeke vereenigd in het Godshuis, waarvan het altaar, hel verlicht door honderde kaarsen, welke hun flakkerend schijnsel verspreiden over de met zwart kleed bedekte kist, waarin hun herder, hun zieletrooster, hun pastoor, de eerwaardige man, neergeveld door de zielewonden hem toegebracht door die twee Schwerenöther, die vast en zeker al branden in de Hel, door die schijnheilige slet, die zich zelve heeft verdaan en hij had nog in z'n laatste sermoen gebeden voor al dat crapule, gesmeekt dat God hunne zielen genadig mocht zijn — brave, nobele kerel — zooals de geloovigen elkaar toefluisteren.

Geknield op de zitvlakken hunner stoelen, het ge-laat naar het altaar gewend, luisteren zij in eerbiedige stilte, met volle devotie, naar het plechtig verheven Requiem, dat als zegenende zang neerdaalt van het koor in de groote, holle ruimte, vol treurnis, vol smart.

En als langzaam met schuifelende passen de dragers voorbij schrijden, torsend de omfloersde kist, waarin de gebenedijde dienaar Gods, hun vriend, hun

vader, dan snikken uit toegewrongen kelen; heete tranen, die biggelen uit roodgeschreide oogen langs de trillende wangen.

En buiten voor de kerkdeur weer talloozen in stom, eerbiedig gezwigg, als verschijnen de priesters in de witte rocheta, de fluweelen stolas over hun schouders, prevelend hunne gebeden achter het zware, gouden beeld van den gekruisigden Zaligmaker.

Langzaam daalt neer de kist in den zwarten geopenenden kuil en luider dat snikhuilen, sneller de trilhooften; soms een zacht „dag pastoor“.

De laatste der familie Kerkhoffs te Kerkrade is voor eeuwig heengegaan, de laatste van het weleer zoo bemind, geëerd geslacht, de laatste drager van den toenmaals door allen gerespecteerden naam, thans verguisd, bezoedeld met oneer en schande overladen, vervloekt door het nageslacht bij de herinnering aan die ellendige booswichten, welke de beleediging hun zuster aangedaan hebben gewroken met de verdootmenis harer belagers, maar tevens ook met verdootmenis van eigen ziel.

